

VJERNI DRUG

TEČAJ 16

VJERNI DRUG

ZABAVNI I POUČNI LIST

ZA TRGOVAČKU, OBRTNU I OPETOVNIČKU OMLADINU.

TEČAJ 16.

SA 26 SLIKA.

UREDIO GA

FRANJO BARTUŠ

ZAGREB 1913.

Vlasnik i nakladnik: Naučnička knjižnica u Zagrebu.

KAZALO.

I. ZABAVNI DIO.

II. POUČNI DIO.

* Broj uz naslov pokazuje stranicu.

— Batine. — Lukavac. — Sunce i mjesec. — Prašina. — Balon 31 i 32. — Medvjed i tati. — Nepodmitljivost — Golemi satovi. — Zaslužena nauka. — Spretan džep — Uspavajuća trava. — Ovejani cigo. — Novi poslanik 47 i 48. — Sretna zemlja. — Američke reklame. — Društvo sv. Jeronima. — Dobar majstor. — Neplaćeni račun. — U šegrtskoj školi. — Dimnjačar. — Strpljivost. — To nije moguće. — U vagonu 63. 64. — Dobrodošlica. — Ne znam. — Pozdrav i odzdrav 80. — Tat se uhvatio. — Gladna krabulja. — Savjestan stražar 95 i 96. — Trgovac i pomoćnici — Samo jedan čavao. — Samo jedan zasunak. — Zlatne misli. — Poslovice. — Imperator. — Kuća na 100 katova.

Suradnici: Bartuš Franjo — Galović Miroslav — Jovan Dragutin — Lang Milan — Barun Maldin Rudolf Wildenhainski — Mayer Milutin — pl. Sladojević Milivoj — Šiller Dragutin — Širola Stjepan — pl. Tomić Stjepan Eugen. — Zagorski S. J.

Zagonetke, pitalice, rebusi i odgonetke: 16. — 32. — 48. 64. — 96. — 128. — 160.

ZABAVNI I POUČNI LIST
ZA TRGOVAČKU, OBRTNU I OPETOVNIČKU OMLADINU.

Preporučila ga vis. kr. zem. vlada odio za bogoštovlje i nastavu 18. studenog 1897, broj 58650 školskim knjižnicama za nabavu, a vis. zem. vlada za Bosnu i Hercegovinu preporučila ga 22. travnja 1899 br. 58.650 trgovačkim školama i učenicima istih zavoda.

Br. 1. | U Zagrebu, 1. rujna 1912. | Tečaj 16.

Na novi rad . . !

Spjevao: Stjepan Širola.

Opet novo godište nam svanu,
Kô što mnogo svanulo je veće,
I nam srce novim žarom planu
I sve nešto — sve nas napred kreće . . .
Minu ljeta i godišta mnoga
A uz pomoć svevišnjega Boga.

Tko je voljan, taj se rada laća,
Rad nam sreću, rad nam snagu daje,
A sa Neba dolazi nam plaća,
Jer i Nebo rad će da priznaje . . .
Sitni crvi — neki ljudi mali —
Korist traže, da ih narod hvali.

Nije blago, novac samo sreća,
Što ih zemlja rabotniku pruža ;
Ima plaća vrednija i veća
Štono mîri kao rumen-ruža :
Tu nam plaću Bog sa Neba daje,
A ta plaća — preko groba traje . . .

Latimo se zato marnog rada,
Zazovimo u pomoć si Boga,
Nek nam usna molitvicu sklada
Svi kô jedan, svaki svoj za svoga :
Daj, o Bože, nove snage nama,
Daj nam k radu — volje, žara, plama ! . . .

Zemlja naša, domovina mila,
Rabotnika marnih treba sada,
I da Bog da : sretna ona bila,
Svakoga bez zla i svakog jada !
Radom marnim, vrijednim suhog zlata,
Sretan će nam postat-dom Hrvata ! . . .

Anastazije Popović.

Anastas Popović spadao je medju one starije zagrebačke gradjane, koji se digoše svojom mukom do odličnoga položaja u zagrebačkom društvu. Kao mladić došao je u hrvatske krajeve iz Grčke sa svojom i s obitelju Mallin, s kojom je bio u srodstvu. Stupio je u trgovinu kod „Sedam zvijezda“ u Opatovini u kuću, koja je još i danas pod tim imenom poznata, a onda je već dugi niz godina bila u posjedu obitelji Kuzmanovićeve. Popovića je brzo zavolio Kuzmanović, jer je bio vrlo vješt trgovačkom poslu. S vremenom povjerio mu posve poslovanje. Kasnije postao je taj vez tako srdačan, da se je Popović vjenčao s Kristinom, jedinicom kćerkom Kuzmanićevom. Po tastu baštinio je i

Anastazije Popović.

kuću i trgovinu, koju je znatno proširio. Trgovina kod „Sedam zvijezda“ bila je nadaleko i široko poznata, a blagostanje kuće je sve više raslo.

Stekao si je s vremenom znatan imutak. Njegov je budni duh nastojao, da u našem javnom životu energično uzradi, te da organizuje naš trgovački svijet i život po uzoru drugih većih naroda. Jedna od prvih briga bila mu je osnutak Prve hrvatske štedionice.

Prvih šesnaest godina stajao je Anastazije Popović na čelu tog mezimčeta. Njegova spretnost i stručno obrazovanje u prvom je redu pripomoglo, da je taj zavod lijepo napredovao. Djelovanje ove štedionice počima u burno doba, g. 1848. Samo golema energija (krepkoća), okretnost i svestrano stručno znanje prvoga predsjednika sačuvalo je taj mladi zavod od rasula. Jedino njegovim nastojanjem uznapredovao je taj zavod tako, da je stekao povjerenje

na sve strane u općinstvu, a po tome se trgovina i obrt kod nas krepko razvijala. Kada je vrijedni i mnogo zaslužni Popović g. 1865. predao upravu u mladje ruke, mogao je da to učini mirne duše, jer je bio uvjeren, da je udario zavodu jak i trajan temelj.

Popović je bio i predsjednikom pravoslavne crkvene općine. Njegovim je nastojanjem sagradjena i pravoslavna crkva u Zagrebu.

Popović bijaše i predsjednikom trgovačko-obrtničke komore u Zagrebu. Komorski vijećnici izabraše ga takovim jednoglasno 16. veljače 1862. Tu je čast vršio revno i savjesno do 15. prosinca 1866. dakle punih petnaest godina. Za njegova predsjedanja stvorila je komora veoma važnih izjava, potaknula silu rasprava korisnih hrvatskom trgovačkom i obrtnom svijetu i provela mnogo važnih zaključaka. Velika je zasluga Popovićeva i ta, što je za njegova predsjedanja vladao krasni sklad medju komorsktm vijećnicima.

Za svoj javni rad i velike zasluge odlikovan je 29. svibnja 1854. zlatnim krstom za gradjanske zasluge, a 18. kolovoza 1866. viteškim krstom reda Franje Josipa Prvoga. Zagrebačko gradjanstvo izabralo ga je gradskim zastupnikom, a kasnije i začasnim gradjaninom hrvatske prijestolnice.

Sredinom šezdesetih godina povukao se Popović u mir. Odrekao se svih časti, te je dalje živio u tihom miru svoje obitelji. Odsada se nije više nigdje isticao u javnom radu i životu. Godine 1862. pokosi ga smrt u visokoj starosti od osamdeset i šest godina.

Lav Posavske Hrvatske.

Povjesna pripovijest iz IX. vijeka. — Napisao : Milutin Mayer.

Prekrasna svibanjska noć godišta Gospodnjega 817. polegla nad širokom zemljom. Milijuni sitnih blistavih zvijezdica osuli se neizmjernim i vedrim svemirskim prostorima. Mlada priroda posvuda širila svoj svježi i opojni miris a maleni slavulji biljisali čas milo-tužno, čas opet jako i uznosito i svojim divnim zvonkim pijevom veličali velikoga Stvoritelja.

Starom znamenitom rimskom cestom, što je nekoć vodila iz Sirmija[1]) u Sisciju[2]), jašilo je nekih dvadesetak konjanika. Po odijelu kao i po opremi, koja je bila na njihovim vatrenim konjima, odmah si prepoznao, da su to ugledni i bogati ljudi. Biii su to hrvatski župani : Ozbiljni Vlatovit, debeii Želidrag, sitni Strahomir, mladi Radomir, sin župana Gostirada a sinovac Želidragov i još nekolicina uglednih župana i plemenitih starješina, koji su već nekoliko dana putovali iz istočnih i sjevernih krajeva Posavske Hrvatske. Išli su u Sisak, glavno mjesto banovine Posavske Hrvatske, da s ostalim županima i starješinama biraju novoga bana, koji će zasjesti bansku stolicu Posavske Hrvatske.

Za njima kotrljala se i dvoja teretna kola natkrivena hasurama, a

[1]) današnja Mitrovica.

[2]) današnji Sisak.

vukla ih po tri jaka konja. Na kolima bilo je svakojake prtljage: drvenih sanduka, u kojima je bilo skupocjenih krznenih i suknenih velikaških kabanica i kalpaka od kunovine, žutih cipela i čižama okićenih zlatom, pa pozlaćenih štitova, biserom i draguljima optočenih pojasa, oštrih mačeva i drugih sitnica. Osim toga bilo je na kolima i dosta kunovine, kojima će župani nadariti novoga bana.

Oko kola jašilo je nekoliko oružanih sluga i momaka, da prtljagu čuvaju od možebitnih razbojničkih napadaja, jer je u ono vrijeme bio put nesiguran što od razbojnika, što opet od mnogobrojne divlje zvjeradi, kojima su obilovale prostrane šume Posavske Hrvatske.

Župan Vlatovit, koji je bio vodj te četice, zaustavi na izlazu iz šume svoga konja i reče mladomu Radomiru, koji je jašio s lijeve strane:

— Za danas bismo mogli dovršiti naše putovanje. Po zvjezdama već su prošla tri sata večernja. Do Siska je još dosta daleko, a umorni smo ne samo mi, već i naši konji.

I okrenuvši se prema ostalima dovikne im:

— Braćo!...

— Oj! — ozva se nekoliko njih.

— Zaustavimo konje! Za danas je dosta putovanja. Ovdje je zgodna čistina za počinak, a i lijepa paša za naše konje.

— Ova ti valja — javi se debeli župan Želidrag. — Ja sam ne samo umoran, već i gladan. Naložit ćemo odmah vatru, da si prigotovimo večeru i da se još jednoć dogovorimo glede sutrašnjega izbora bana.

Teška teretna kola i svi konjanici krenuše nato na prostranu meku ledinu uz cestu, gdje udariše za nekoliko časova cio mali tabor. Konje ispregnuše, a s onih jahaćih poskidaše sedla i uzde i pustiše ih, da se okrijepe sočnom i pitkom travom. Dok su jedni sluge obavljali taj posao, dotle su drugi već nakupili suvaraka i šiblja i naložili vatru, na kojoj će peći suho svinjsko meso. Župani i starješine posjedaše na debela medvedja krzna, koja su prostrli po ledini i dodavahu jedan drugome čuture sa žarkom kapljicom, da ugase žedju.

A kada je minula večera, svede župan Vlatovit razgovor na izbor novoga bana. On reče ostalima:

— Dakle braćo, koga ćemo birati za bana Posavske Hrvatske? Već smo skoro na domaku Sisku, a još nijesmo na čistu glede osobe budućega našeg bana.

— Treba da izaberemo čovjeka, koji si ne će dati zapovijedati od onih franačkih pasa, kao što si je dao pokojni ban Vajomir, već koji će biti odrješit i neustrašiv — javi se starješina Sebislav.

— Da, da! — rekoše svi jednoglasno. — Novi ban ne smije biti franački rob i ulizica.

— Ja sam za župana Zdeslava! — predloži stari Vratoje

— Zdeslav je preblag. On bi ubrzo popustio! — tvrdio Želidrag.

— Već koga? — opet će Vratoje.

Sada se javi opet ozbiljni Vlatovit i reče:

— Čudim se, da se nijeste sjetili muža, koji je junak ne samo na maču

već i na umu, ali koji se rado ne ističe..

— Da nije župan Ljudevit iz Siska? — klikne prvi Radomir.

— Pogodio si! — zadovoljno će Vlatovit — Župan Gostirad mi je već prije nekoliko dana rekao, da su svi župani i starješine iz gornjih krajeva za njega.

— Jest, braćo! — veselo će Želidrag — Ljudevit bio bi uistinu najsposobniji za bana u ovim teškim vremenima.

No stari Sebislav primijeti na to:

— Nemam ništa protiv njega, ali zar nije on premlad za tu čast? Tek mu je dvadeset i sedam godina..,

— Što zato — opet će Vlatovit. — On je čovjek, koji ljubi slobodu i svoju domovinu! Taj ne će prignuti svoje šije pred franačkom silom, već će vazda odriješito braniti naša prava!

— Vlatovit govori istinu! — oštro će debeli Želidrag — Ili Ljudevita ili nikoga! I ja već sada dižem ovaj krčag i kličem: Da živi novi ban Ljudevit!

Oni još u razgovoru, kad iz nutarnjosti šume zaori vesela pjesma i potcikivanje. Svi stanu slušati, a mladi Radomir primijeti prvi:

— To će biti jamačno župan Ratimir. I on vodi svoje na sabor.

Medjutim je vika, buka i pjevanje bivalo sve jače i bliže. Vlatovit otkrene glavu od ognja i upre pogled u izlaz šume, da vidi, tko to dolazi.

— Tko je? — vikne debeli Želidrag svojim snažnim glasom.

— Ja sam Ratimir, župan iz donje Posavine... A vi?...

— Tvoji prijatelji i drugovi! — ozva se opet Želidrag.

Župan Ratimir dojaši odmah do onih, što su sjedili oko ognja i veselo pozdravi:

— Da ste mi zdravi, mila braćo! Vrlo mi je milo, da se ovako sastasmo.

I na ledini nastade još veći žamor. Konji rzali i kopkali nogama, oružje zveketalo, i čuli se glasni i živahni poklici. Jedan drugoga pozdravljao i rukovao se s njim, jer su većinom svi bili znanci.

— To je lijepo, da smo se ovako našli na okupu — govorio Ratimir.

— Bit će nas više — Vlatovit će.

— Tako i treba. Neka vidi franački poslanik mnogobrojnu hrvatsku gospodu . : .

— Koja nažalost nijesu nikada složna! — gorko će Vratoje.

— Nemoj već unaprijed krivo suditi — prekine ga Radomir — Možda ćeš se ovaj put i prevariti,

— Dao Bog!...

— I treba nam sloge, jer nam je već svima dogorjelo do nokata. Već se ne da snašati franačko gospodstvo! Ti psi ispit će nam i isti mozak! — vikali neki gnjevno i dizali šake grozeći se.

— Pa koga vi mislite za bana? — upita Vlatovit i donekle uzrujan iščekivaše odgovor od Ratimirovih ljudi.

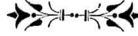
— Mi smo svi kao jedan za Ljudevita! — odgovore ovi.

— O, hvala Ti, veliki Bože, da smo ipak složni! — veselo će plemeniti Vlatovit i u mislima gledao je već junačkoga i hrabrog župana Ljudevita na banskom prijestolju, kako radi za dobro i slobodu svoje tužne i od Franaka potlačene domovine.

Ponoć je već bila prošla, kada su putnici polegli na počinak. Proljetna rosa padala je sve gušće na zemlju, a uzduh bivao sve hladniji. Od vremena do vremena čulo se tu i tamo rkanje spavajućih te rzanje konja, koji su u blizini pasli.

A kada su počele prve zvijezde blijedjeti na istočnom obzorju, stadoše sluge buditi svoje gospodare, koji brzo podigoše glave i počeše se spremati na put.

(Nastavit će se).

Mladenačka pogrješka.

Bilo je to jedno poslije podne mjeseca rujna g. 1874. Blagajnik Zlatarić nalazio se mnogo prije uredovnoga sata u pisarnici svoga gospodara, velikoga trgovca Kleščića u Zagrebu.

Protiskivao je svoj visoki suhi stas medju pisaćim stolom i velike gvozdene blagajnice na kraju dvorane tik ulaza u sobu svoga gazde. Neki čudni smješak preletio njegovim licem. Otvorio umjetnu bravu blagajnice i izvadio iz nje debelu blagajničku knjigu.

Otvorio knjigu na svojem običnom mjestu i zadubio se u dugačke redove brojaka. Kobni smješak još je uvijek lebdio na njegovim uskim usnama.

Iza polsatnoga marnoga rada odloži pero i pogleda na veliku pisarničku uru.

„Jedna i tri četvrta", protisnu kroz zube — sad će se svi skupiti. Veliki dogadjaj današnjega dana treba da se potpuno pretrese. Ta mi je nezgoda upravo dobro došla. Koliko ja Kleščića dobro poznajem, siguran sam, da ne će ni časa počasiti, a da nakon ovoga dogadjaja ne otpusti svoga ljubimca. Gospodar mi vjeruje na svaku riječ -- a ja mogu mirne duše i dalje raditi, što me volja.

Radosno si tro ruke i položio blagajničku knjigu opet na svoje prijašnje mjesto. U to začuo s hodnika koračaje. I opet stao marljivo raditi. Slagao veliku rpu vrijednosnih papira na svojem stolu po brojevima.

Redom došlo više mladih ljudi u poslovnicu. Jedan je počeo poluglasno pripovijedati svome drugu veoma zanimivu vijest. Bio t› jedan od najmladjih, koji nije bio toliko vješt u trgovačkim poslovima, ali je od svojih imućnih roditelja vazda dobivao obilno novaca, pa ga s toga njegovi drugovi osobito cijenili.

I blagajnik stupio k njima, te se umješao u njihov razgovor.

„O gospodo, da vam je bilo vidjeti u onom času obraze Bogdanića i našega staroga gazde! Naš mladi sudrug ne će zacijelo više raditi ni ovdje ni u prednjoj našoj kući. On je odigrao svoju ulogu. Bio vam je blijed kao krpa, a gazda crven kao razbijeljena gvozdena peć. Na njem se opažalo, da je velikom mukom sam sobom vladao, a da u sredini sudbene dvorane ne zagrmi poput groma.

„Pa što je to bilo?" upita drugi knjigovodj, koji je upravo nadošao.

„Sudbena rasprava, koja se vodila danas prije podne izmedju Kleščića

i nekih njegovih službenika. Radilo se naime o nekom sluzi, koji je ukrao našemu gazdi dosta veliku količinu robe", pripovijedao blagajnik smijući se te nastavio: „Čujte i tu: Našemu mezimcu i budućemu zetu našega gazde spala je krinka s lica. Prem je on bio samo kano svjedok, ipak je morao priznati sucu, da nije poročan i da je i on jednoć sjedio u uzama kao kažnjenik i krivac."

„Ta to nije moguće!" uskliknu drugi knjigovodj. „Ta on je tako ozbiljan, solidan, točan i maran."

„Da, da najtočniji od svih nas. Bio je ogledalo krjeposti za sve mlade ljude glavnoga i prijestolnoga grada. Zato su se i svi u sudnici čudili i snebivali, kad je morao ondje javno sudbenom predsjedniku priznati, da je već god. 1861. morao deset dana odsjediti u zatvoru zbog kradje, što ju je počinio kod svoga prvoga gazde Jablanića u Karlovcu."

„Ubogi mladiću! Tko bi si to o njem mislio? — uskliknula nekolicina.

„Što? Vi ga žalite?— upita posrdno onaj bogati mladić, što je prvi donio vijesti o današnjoj istrazi. „Zar nije on nama nanio dosta neprilika. Ta on nas je sve potisnuo svojom prilizavošću. Zbog njega postao je gospodar spram nas ravnodušan. Ta on je bio sve, a mi svi ništa.

I opet je stao braniti knjigovodj odsutnoga mladića. „Kad bi se tko imao potužiti, da je bio zapostavljen, onda bih to mogao reći ja. Bez svake zavisti rado sam prepustio mjesto njemu, jer je bio od mene i darovitiji i okretniji. Ja ne odobravam njegovu pogrješku, ali ga i ne proklinjem. Bogdanić je bio u ono doba još posve mlad i neiskusan. Tek mu je moglo biti 15 godina. Ja držim, da on onda nije mogao prosuditi svoj ludi i nepromišljeni čin. Pa tko od danas nije bio u životu bar jedamput lakouman. Da mu je onda ona pogrješka bila dobra pouka za cijelu budućnost, to je on poslije dokazao svojim valjanim radom i svojim vrijednim načinom života. Ja, kako rekoh, ne odobravam onaj njegov mladenački grijeh, ali i ne ću da ga nabacim kamenom."

Blagajnik baci oštar pogled na govornika, a lice mu problijedi. Porugljivo nastavi: „Uistinu valjano mislite, a još bolje rekoste. Jedino je šteta, što naš gazda ima sasvim drugih načela o predživotu svojih službenika i namještenika".

U taj čas unišao prvi knjigovođ Pavao Bogdanić, o kojem se upravo sada govorilo. Prestalo daljnje raspravljanje. Svaki se šutljivo dao na svoj posao niti ne pogledavši mladića. Jedino drugi knjigovodj, ozbiljan i miran muž, podje mu ususret i stisnu mu sućutno ruku.

Bogdanić mu zahvali za taj izraz prijateljstva. Lako rumenilo proleti njegovim blijedim obrazima. A onda pogleda na rpu ostalih drugova, koji su se obično otimali za njegovo prijateljstvo — a sada — kao da ga ne poznaju. Njegove se usne trgnule. Nato zauzme i on svoje mjesto i stane raditi. Rukom podbočio glavu. Nikako mu se nije dalo da započne posao. Ostali drugovi radili su neumorno — sve se čulo škripanje njihovih pera.

Ura odbila dva sata. Običajnom točnošću otvori u taj čas gospodar ove trgovačke tvrtke vrata poslovnice. Veselilo ga pogledati svoje ljude, gdje se ovako svi točno na vrijeme sastali na posao. Danas nije bilo vidjeti na

njegovu licu zadovoljstva, ama ni za trun. Ni časka se nije zadržao, već je izravno pošao u svoju sobu. Velika tišina vladala čitavom poslovnicom. Spremala se velika oluja i bura.

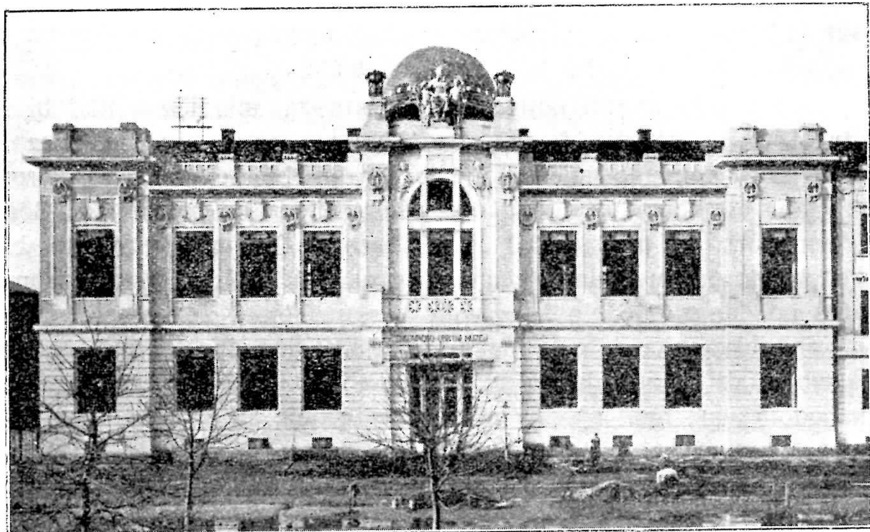
Uto zabrenca oštri glas srebrnoga zvonca iz odaje gospodara. Najmladji naučnik skoči sa svoga sjedala, da posluži gazdu.

Momčić se brzo vratio i poluglasno javio prvom knjigovodji Bogdaniću, da gospodar Kleščić želi s njim govoriti.

Spremao se grom i bura.

Bogdanić se digne i ode u sobu gospodarevu. Njegovi drugovi šuteći izmijenili poglede. Iza debelih zelenim suknom presvučenih vrata nešto se dogadjalo, ali se nije mogla čuti ni razumjeti niti jedna riječca. Ipak su svi znali, o čem se ondje radi. Blagajnik Zlatarić natiho fićukao neku veselu pjesmicu.

Kleščić je vazda Bogdanića susretao najvećom prijaznošću. Danas toga nije bilo. Na licu gazde počivao studeni i ledeni pogled uperen na mladoga

Trgovačko-obrtni muzej u Zagrebu.

čovjeka, koji je bio njegov prvi knjigovodja, a ujedno i zaručnik njegove kćeri.

„To je bilo jutros vanredno ugodno iznenadjenje“, protisne na usta blijedi gazda.

Mladi muž odgovori tresućim glasom:

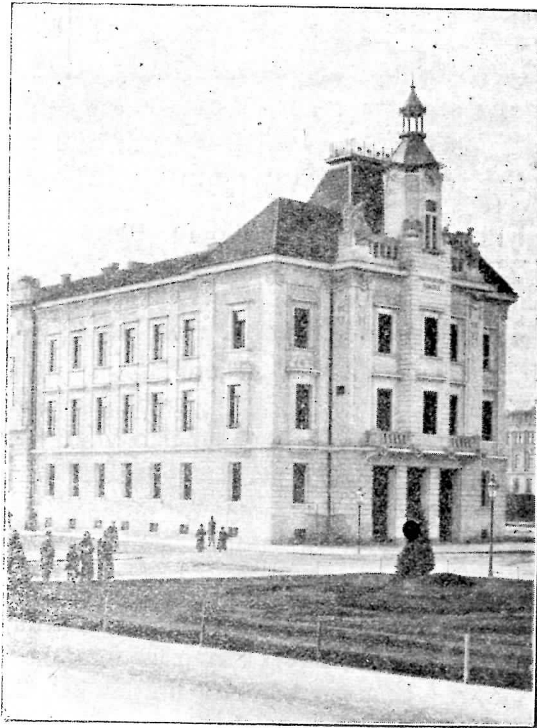
„Bio je to jedini grijeh moje mladosti. No držim, da sam ga već odavna popravio svojim pokajanjem i svojim urednim načinom života. Moj otac bijaše činovnik. On je s Jablanićem živio u prijateljstvu. Otac me je dao iškolati, a bio je sa mnom veoma strog. Nikada nijesam dobio od njega niti novčića za svoje potrebice. Teškim srcem morao sam uvijek gledati svoje drugove, koji se nekim ponosom preda mnom isticali svojim novcem, kojim su kupovali različitih sitnica. A ja nijesam nikada ništa imao.

„Molim, ostavite se dugih predgovora. Izvolite umah na samu stvar“, odrješito će Kleščić.

„To ne mijenja ništa na mojoj stvari. Stupio sam u trgovinu. Moj otac mi je odabrao najstrožega gospodara. Ujedno mu izjavio, da mi još ni sada ne će davati novaca, jer se bojao, da prerano ne priviknem na uživanje piva, vina i na pušenje.

„To je imao potpuno pravo", dobaci Kleščić.

„Već u školi me moji sudrugovi ismijavali zbog mojih praznih žepova. Pa i u nauku me moji sunaučnici držali ubogim čeljadetom. Zamalo bijah osamljen. Nikada nijesam mogao ni s kim drugovati, a da mi ne predbaciše moju golotinju i sirotinju. Ta osamljenost me je dovela kadgod do zdvojnosti. Napastovale me zle misli. I tako je nadošao i ovaj po me kobni dan. Ugledao

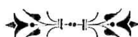
Trgovačko-obrtna komora u Zagrebu.

sam neki srebrni novac u otvorenoj ladici. Zgrabila me neka užasna požuda. Nijesam bio toliko jak, da se odrvam napasti. U zao čas posegnuh za tim novcem. U isti trenutak nadošao moj strogi gazda. U zadnje doba dogodilo se nekoliko omanjih kradja u poslu. I tako postadoh ja krivcem za sve. Moralo me se kazniti i to oštro, nemilosrdno. Nikada nijesam uzeo nikomu niti novčića, pa ipak sam morao trpjeti mnogo zbog ovoga moga mladenačkoga grijeha, zbog one užasne napasti, koja me je skoro stvorila tatom. Kunem vam se, da nijesam nikada posegnuo za tudjim blagom. Moj otac me je onda namjestio kod drugog trgovca. Ovaj me je uzeo samo privremeno na pokus. Doskora sam stekao svojim marnim radom i poštenim životom povjerenje svoga gospodara i svih njegovih službenika. Isto sam tako i kod vas uživao potpuno

vaše povjerenje i blagonaklonost.

„Vi ste ipak krivi", nastavi oštro i ozbiljno gazda, „što mi nikada nijeste govorili o toj crnoj točki vašega predživota. Vaše opravdanje vas ipak ne može stvoriti poročnim. Ovakova ljaga smeta svakoga zvaničnika, a napose trgovca, koji mora vazda biti čist u svakom času života. Vaša sveta dužnost je morala biti otkriti mi taj svoj grijeh umah na početku prije, nego što ste se ušuljali u moj posao i u moju obitelj. Možda bih vam bio onda oprostio ovu mladenačku zabludu, ali sada je sigurno i vama jasno, da odsada nema više mjesta za vas niti u mojem kontoaru, a naravno niti u mojoj obitelji.

(Nastavit će se).

Odgovornost.

Po S. Smilesu priredio Fr. Bartuš

Dužnost počima sa životom, a svršava sa smrću. Ona okružuje naše cijelo biće, zapovijeda što je pravo, a ne da činiti zlo.

Mi imamo dužnosti u domu i u svijetu spram drugih. Gospodar ima dužnosti spram služinčadi, a sluge spram gospodara. Mi imademo dužnosti spram susjeda, domovine i države. Da uzmognemo vršiti sve te dužnosti, treba nam goleme odgovornosti. Bez toga nema časnoga života.

Sir Walter Scott veli: Ljudski rod bi propao, kad se ne bi medju sobom potpomagao. Od zipke pa do groba nema ni trena, a da se medju sobom ne pomažemo.

Velika je vrijednoća u dobrim primjerima. To su najveće dragocjenosti. Uzori bolje obučavaju od propisa. Dobri primjeri uzgajaju značajne muževe i žene. Dobar život bolje djeluje, nego najbolja propovijed. Uzvišeni primjer jest najbogatiji zapis, što ga možemo iza sebe ostaviti.

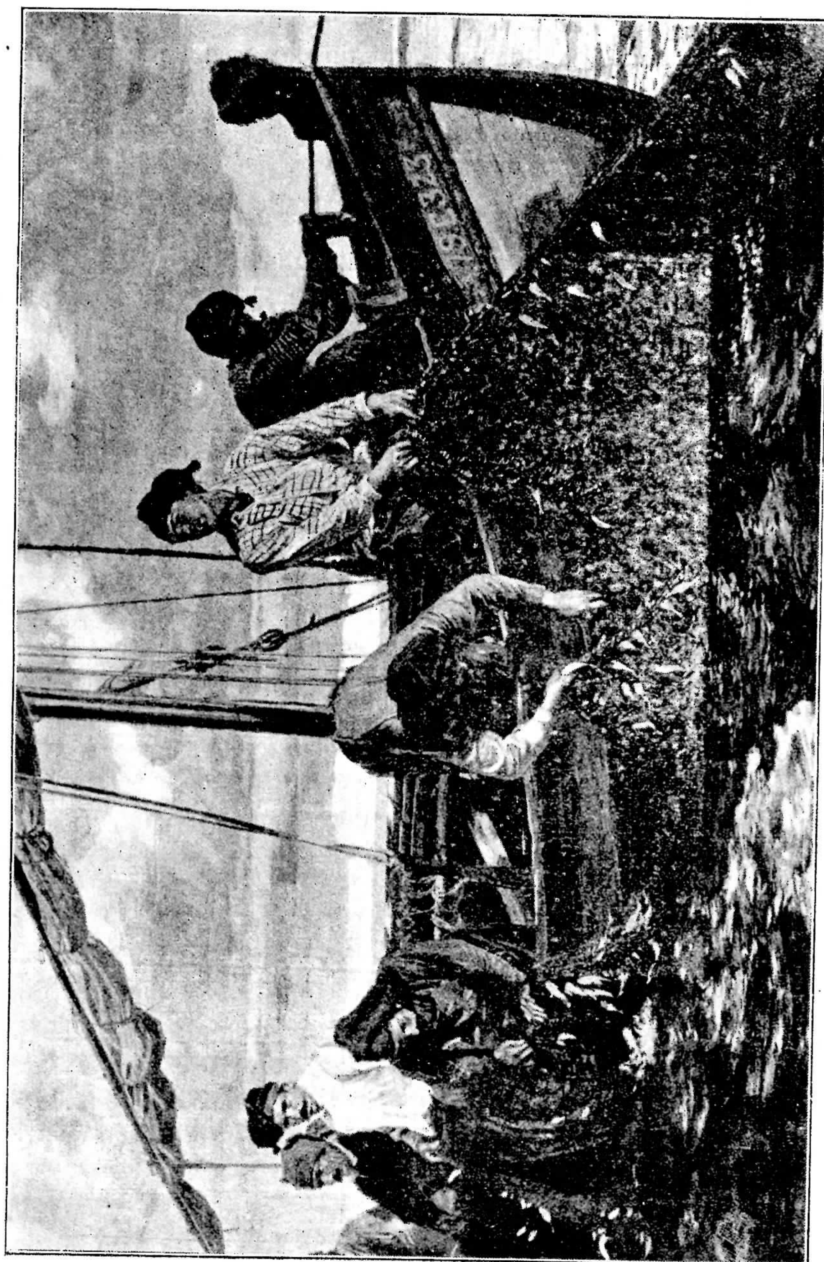
Svemu tomu treba vjere, hrabrosti, čednosti, nesebičnosti i ljubežljivosti. Napasti napadaju svakoga čovjeka, ali vjera i duševna snaga ih pobjedjuje. Vjera u Boga podaje nam sigurnosti, da će dobro svakako pobijediti zlo. Mr. Erskine pl. Ellon veli: „Dobro pobjedjuje zlo, obraća zla bića u dobra, pretvara tminu u svjetlo, stvara krivo u pravo".

Jednoć se neki muž pitao u bolesti, da li mu je život ikada bio od koristi? Je li ikada čije srce utješio? Je li čiju nevolju ublažio? Je li ma kojemn domu donio Božjega blagoslova? Je li ma koji čovjek postao bolji uslijed njegova života? — Odgovori ga na ova pitanja nijesu zadovoljili. Taj čovjek je poslije ozdravio, ali je postao i mudriji i bolji. Odsada je svoje vrijeme upotrebljavao samo na to, da učini dobra djela. U vjeri, u Božjim zakonima, u vječnoj ljubavi našao je svoje potpuno zadovoljstvo i sreću.

Značaj bere uvijek uspjehe. Ima ljudi, koji ne posjeduju Bog zna koliko

znanja i obrazovanosti. I sposobnosti su im samo srednje ruke. Nemaju ni imutka, a ni pravoga položaja u društvu, ali jedno imaju, a to je čelik — značaj. Njim stiču uplive i poštovanje. Njim stvaraju svagdje dobro.

U mladosti se čovjek giblje, razvija, raste. Mladost je proljeće čovjeka.

Lov na sardine.

Mlad čovjek ide u svijet i ondje mu život dobije oblik. U tom svijetu ne smije nijedan mladić osramotiti svoje roditelje. On mora svojim radom pokazati, da cijeni neokaljani značaj svojih roditelja. Periander, jedan od sedam grčkih mudraca reče : „Iskaži se vrijednim svojih roditelja. Ne oplemeniš li svoj duh

i srce, onda ćeš očekivati svoju muževnu dobu sa strahom, ako ne i sa zdvojnošću "

Riječi i primjeri uplivaju na mladež dobro ili zlo. Nijedna riječ, nijedan primjer se nikada ne zaboravlja, niti se ikada izgubije. Ogriješimo li se o zakon vječne pravice, onda se to razglasa čitavim svijetom. I beskorisna ili zla riječ ne umire. Ona može protiv nas svjedočiti i poslije dvadeset i sto godina. I Isus Krist reče: „Ja vam velim, da ljudi moraju dati račun na sudnjem danu o svakoj riječi. Po svojim riječima ćeš se spasiti ili propasti."

(Nastavit će se.)

Iskrice.

Spjevao S. bar. Maldini Wildenhainski.

1

Zlatne su ti riječi: Ljubi bližnjeg svoga!
Samo pazi na to: kada, kako, koga!

2

Iza dima vatra plane, iza noći rosa svane.
Tak i iza teške boli sreće danak se pomoli.

3

Ponajveću sreću osjećamo samo,
Dok taj podli svijet još ne upoznamo.

4.

Vini mi se do nebesa vini
Svojom mišlju i svim svojim čini,
Samo pazi sred tog leta mila,
Da ti sunce ne oprži krila.

5.

Budi uvijek, što si bio
Značaj čovjek svakom mio,
Pa i bijeda kad te snadje,
Trpi i pregaraj radje.

6.

Gdje nesloga kolo vodi,
Tu se sreća ne nahodi,
A gdje prava ljubav vlada
Svaka bijeda tu otpada.

Preradjeno drvo.

Priopćuje D. Šiller.

U nekoj njemačkoj tvornici papira htjedoše ustanoviti, koliko bi trebalo vremena, da se drvo preradi u gotove novine. Povod zato bijaše oklada. Jedan gospodin ustvrdio je, da bi za tu preradbu trebao jedan dan, drugi pak dokazivaše, da je dosta i po dana.

U prisutnosti mnogih osoba, koje su sudjelovale kod ove oklade i javnog bilježnika. koji je morao zasvjedočiti istinitost dogadjaja, bude u 7 sati

35 čavova u šumi u blizini tvornice posječeno drvo. Odmah ga donesoše u radionicu i iscijepaše strojem u komadiće od 30 cm duljine. Drugi opet strojevi zdrobiše ove komade u neku kašu, u koju metnuše različne druge pridodatke, što su nužni za priugotavljanje papira. U 9 sati 20 časova izišao je iz stroja prvi arak papira.

Obadva tvorničara sjedoše u kočiju, koja je na njih već spremna čekala i odvezoše se s tim arkom u obližnju tiskaru udaljenu 4 km. Ovdje je čekao opet gotov slog, te u 10 sati budu novine odštampane. Trebalo je dakle samo 2 sata i 25 časova, da od jednog živućeg i cvatućeg drveta postanu novine. Kad bi još štamparija (knjigostikara) bila blizu tvornice papira, prištedilo bi se na vožnji opet 30 časova.

Pa ipak, ma da je sam izum tako veličajan, ne smijemo mimoići drugu stranu, koja nam se prikazuje u mnogo ružnijem svjetlu.

Danas se ponajviše upotrebljavaju drvna vlakanca za priugotavljanje papira. Ovakov je papir lijep, gladak, svilenast, po njemu se pišu mile i dražesne riječi, koje oduševljavaju srca, pa i snažne, što svijetom vladaju.

Ali takav papir od drvnih vlakanaca nije trajan, četiri, pet godina traje, a onda postane masna smedja masa. Iza deset godina kida se i raspada. A što će biti poslije 20 godina?

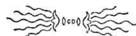
Toliko godina još se nije navršilo, otkako su došla drvna vlakanca u porabu. Ali kad prodje dvadeset godina, što će se dogoditi? Sve te goleme mase novina, u kojima se odrazuje današnji vijek kao u ogledalu, taj neiscrpivi majdan, što u sebi krije obilje naučnoga blaga za študij ljudstva i prirode u jednoj kulturnoj epohi—nestat će najednoć! Raspast će se bezbrojne knjige nagomilane u bibliotekama, sve te potresne drame novih mladih pjesnika, svi stihovi propast će.

Prije nekoliko dana bio sam u svečanoj dvorani bečke dvorske knjižnice. Ondje ima djela, koja broje na stotine godina naročito iz doba Gutenbergova. Tu možeš vidjeti, kako su se radile prije no je Ivan Gennsfleisch iznašao pomična slova, tu je njegova krasna Biblija od 42 retka i druge, što su poslije toga radjene.

Papir te glasovite Biblije još je danas poslije 550 godina gladak, lijep i čist, bez mrlja i pukotina.

Kad gledaš žućkasto-bijelu prevlaku na listovima, čini ti se, da su to posve tanke pločice od bjelokosti. Pismena pak odskakuju kao izbodena i nijedno od tih tisuća i tisuća nije zaprljano. Ali što da govorim o Gutenbergovoj Bibliji, toj prekrasnoj umjetničkoj radnji! Ima tu listova od papira (jedna vrsta šaša iz Nila), vlasništvo nadvojvode Reinera, koji su stari na tisuće godina, a ipak su čvrsti i čisti, te se od česti i prostim okom raspoznavaju slike, što su značile riječi i pečati rimskih osvajača.

Tako je slabašna trska papirus neprispodobivo jača i podesnija za priugotavljenje papira od orijaškoga drveta.

Trgovačko-obrtni muzej i trgovačko-obrtna komora u Zagrebu.

Ima deset godina, što su u Zagrebu podignute dvije ponosne palače i to jedna pod imenom trgovačko-obrtni muzej, a druga trgovačko-obrtna komora. Ove su palače sazidane u krasnom modernom slogu. Izveli su ih sami domaći arhitekti, gradjevni poduzetnici, tvorničari i obrtnici, te si upravo osvjetlali lice i pronijeli glas nadaleko i široko i svojim solidnim radnjama i svojim finim ukusom. Obje ove zgrade od velike su koristi po hrvatski trgovački i obrtni svijet, a stajale su ukupno 286.000 kruna. Da su te dvije divotne palače podignute na Sveučilišnom trgu u Zagrebu na ponos i diku hrvatskih obrtnika i trgovaca, ide velika hvala i slava požrtvovnosti i rodoljublju 1. gradske općine kr. i slob grada Zagreba, koja je darovala zemljište za obje zgrade u vrijednosti od kruna 70 000; 2. trgovačko-obrtne komore i trgovačkog zbora u Zagrebu, koji su osnivači tih krasnih i korisnih tekovina; 3. Prve hrvatske štedionice i mnogih novčanih zavoda, gradskih i općinskih poglavarstva, tvornica, te trgovaca i obrtnika iz Zagreba i iz čitave naše hrvatske domovine, koji su svi doprinesli obilno novčanih darova, da se je ta bezuvjetno krasna, korisna i potrebna zamisao mogla stvoriti i činom.

Svrha je trgovačko-obrtnog muzeja, da unapredi hrvatsku trgovinu i obrt. U toj zgradi ima stoga svake godine izložba industrijskih i obrtnih proizvoda. Naš i strani svijet pohadja te izložbe, da se upozna s radovima naših ljudi, pa si onda više ili manje naručuje robe, bilo od jednoga ili od drugoga hrvatskoga trgovca ili obrtnika.

Nauk o robi.

Sardine. Nedaleko Lisabona kod ušća Taja ima morsko kupalište Cascaës (čitaj Kaskengš). Ovamo dolaze usred ljeta mnogi ribari iz svih krajeva portugalskoga primorja, te love ovdje sardine, koje se ovdje nalaze u velikoj množini. Kod toga lova ima obično tri čamca, koji su medjusobno skopčani. Prava sardina je od prilike duga kao i sardela 10—15 cm., samo joj je hrbat više sveden. Ljuske sa strane su im dosta velike te se drže čvrsto uz tijelo. Sardine zalijevaju uljem u bijele limene kutije, koje su čvrsto zatvorene (zalotane), da ne može u kutiju uzduh. Takovih se sardina dobiva mnogo i iz Nantesa u Franceskoj. Ruska sardina ili kilka živi u Sjevernom i Istočnom moru. Drži se u većini dubina, odakle onda doplove u golemim jatima na obalu i plitka mjesta, gdje je ribari velikim veseljem dočekaju i love gustim mrežama. Uz britske obale skupi se zimi do 500 ribarskih brodića, koji znadu po više tisuća tona riba naloviti. K nama dolaze kilke začinjene oštrim mirodijama pod imenom „ruskih" sardina. Norvežani ih sole i začinjaju takodjer mirodijama, pak ih šalju u svjetsku trgovinu pod imenom „Anchovis" Na nekim mjestima njemačke obale suše ribu na dimu, pa je prodavaju pod imenom „Kisler Sprotten".

SVAŠTICE.

Sućut.

Jednoga dana pošla Lady Watson uz morski žal i skupljala ljušture za svoju zbirku. Kad je podigla oči, opazi osamljenoga muža na uskom grebenu, koji je bio sa svih strana opkoljen vodom. Ona nije poznavala muža, ali on bijaše u životnoj opasnosti. Ona odluči da ga svakako spasi. Plima (kad more raste) dizala se sve više, a valovi se bijesno bacali na obalu. Činilo se skoro nemoguće spasiti toga čovjeka bez pomoći. Ipak se Lady obrati na prisutne brodare i obeća im veliku nagradu, ako ovoga čovjeka spase. Spočetka se ljudi nećkali, ali napokon se ipak spusti jedan čamac u more i dodje do grebena upravo u onaj čas, kad je onaj muž imao postati plijenom hladnih valova. Uzela ga na čamac i dovezli ga zdravo na obalu. Koliko li se začudila, a ujedno se veselila puna sreće sućutna gospoja, kad je upoznala u spasenoga čovjeka svoga muža Sir Williana Watsona.

Dobrota.

Aristida su prozvali zbog njegove pravdoljubivosti „Pravedni". On je uistinu bio bez svake ljage. Njegova samozataja bijaše golema. On se borio junački kod Maratona, kod Salamine, a vodstvo je vodio u bici kod Plateje. Umro je u siromaštvu, prem je obnašao najviše časti u državi. Nitko ga nije mogao potkupiti, nitko ga nije mogao skrenuti s puta svete dužnosti. Vele, da su Atenjani postali kreposni samo stoga, što su vazda imali pred očima sjajni primjer Aristida. Kad su jednoć u kazalištu predstavljali jedan prizor, u kojem se osobito slavila dobrota, svi su gledaoci u taj čas pogledali na Aristida.

Poštenje.

Nekomu tramvajskomu društvu ponudio je neki izumiteij svoj stroj, na kojem će se svaki čas znati, koliko se ljudi vozilo na kolima. Društvo mu je odbilo tu ponudu ovim riječima: „Mi takav stroj ne trebamo. Mi bismo htjeli imati štroj, koji bi naše ljudi stvorio poštenima. Mi dakle trebamo samo poštene namještenike".

Značajnik.

Atenski general Phokion bijaše muž od velike mudrosti i hrabrosti. Imao je pridjevak „Pošteni". Kad je Alexander Veliki nastojao, da svoju vlast protegne nad Grčkom, pokušao je predobiti za se Phokiona. Nudjao mu za to silna bogatstva. Odgovor Phokionov bijaše krasan i značajan. „Ako me Alexander uistinu štuje, neka mi ostavi na miru moje poštenje".

Pravi domoljub.

Cicero bijaše veliki rimski državnik i govornik. On je odbijao od sebe sve darove prijateija i neprijatelja svoje domovine. Poslije njegove smrti opazio jednoć Cäsar Augustus njegova unuka, kako čita jednu Ciceronovu knjigu Dječak ju je htio sakriti, ali mu je Cäsar iz ruke ote. Zagledavši u knjigu, vrati je dječaku i reče: „To bijaše divan muž, on je ljubio svoju domovinu".

Klobuk Evropejca.

U nekom putopisu veli neki Speske, da se Beduini izrugavaju prevelikoj uljudnosti Evropejaca zbog neprestanoga skidanja šešira. Kad se koji Beduin na drugoga razljuti, reći će redovno svomu protivniku: „Ne imala tvoja duša nikada mira, kao što ga ne ima ni klobuk na glavi Evropejca".

Brzi odgovor.

Pavao pokazuje svomu prijanu neku kost i upita: Pero, možeš li mi ti reći, kako je dugo ova kost bila u zemlji i da li je muškoga ili ženskoga roda?

Pero: Ta kost ti je ležala u zemlji od dana pokopa njezina vlasnika, a ženskoga je roda, jer se veli **ova** kost.

Pitalice.

Sastavio Franjo Kornfein.

1. Koji kan nije vodja ?—2. Koji susjed nije čovjek ?—3. Koji vir nije opasan

?—4. Koji Don nije rijeka ?—5. Koji lovac nije uistinu lovac ?—5. Koji pas ne laje ?—7. Koja luka nije pristanište brodova ?—8. Koja Azija nije strana svijeta ?—9. Koje rebro spada u kovine ? – 10. Kojom se olovkom ne da pisati ?—.

Zagonetke.

Točkanica.

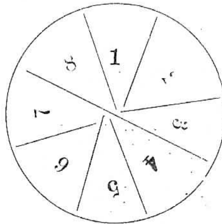
Sastavio Josip Posavec, stolarski šegrt u Zagrebu.

. . . . . . Mjesto i kupalište u Slavoniji.
. . . . Muško krsno ime.
. . . . Ptica grabilica.
. . . . Otok pored Hrv. primorja
. . . . . Lječilište u Slavoniji.
. . . Žensko krsno ime.
. . . . Veliki grad na jugo-istoku Evrope.
. . . . Hrvatska gora.
. . . . . Grad u Grčkoj.
. . . . . Muško krsno ime.

Početna pismena ovih valjano pogodjenih riječi daju ime rimskoga cara, koji je veoma progonio nevine kršćane.

Zagonetka u krugu.

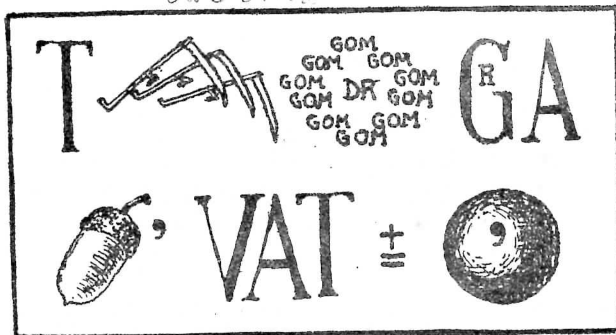
Od Osmana Čepole, učenika trgovačke škole u Travniku.

Mjesto ovih brojeva osam pismena to tako, da ti dadu slijedeće riječi:

1—8. Jedan glavni grad na Balkanu,
1—4. Žensko ime iz staroga zavjeta,
2—3. Jednu mjeru za plošnine.
3—5. Prebivalište prvih ljudi.
6—8. Usklik, kojim se nešto pokazuje.
8+1+2 Ime kukca ženskoga roda.
1+8 Bez te stvari nije jelo slasno ni tečno.
1+8+7+6. Ime noćne ptice u množini.
5+4+3. Ta riječ znači nešto vrućega.
8+1 Bez te stvari ne može biti vozno kolo.

Rebusi.

Pretplata na Vjerni drug iznosi 2 K godišnje. Na 5 uplaćenih primjeraka daje se 1 kao namet. Narudžbe, novce, reklamacije i rukopise prima uprava Vjernoga druga (šegrtska škola u Samostanskoj ulici). Rukopisi se ne vraćaju. Nefrankovana pisma se ne primaju.

Tiskara „Merkur“ u Zagrebu. Izdaje Naučnička knjižnica. Uredjuje Franjo Bartuš.

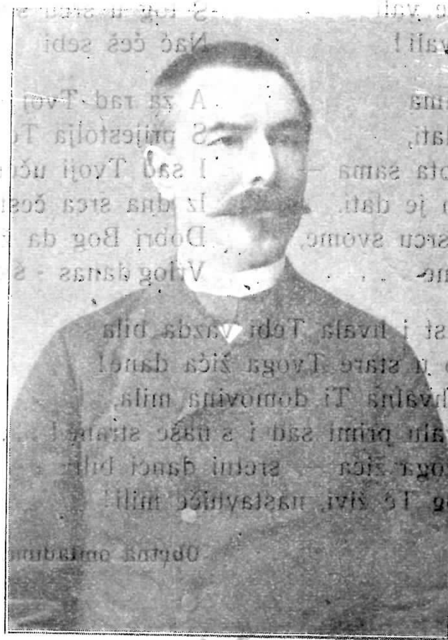

ZABAVNI I POUČNI LIST

ZA TRGOVAČKU, OBRTNU I OPETOVNIČKU OMLADINU

Preporučila ga vis. kr. zem. vlada odio za bogoštovlje i nastavu 18. studenog 1897, broj 58650 školskim knjižnicama za nabavu, a vis. zem. vlada za Bosnu i Hercegovinu preporučila ga 22. travnja 1899 br. 58.650 trgovačkim školama i učenicima istih zavoda.

Br. 2. | U Zagrebu, 1. listopada 1912. | Tečaj 16.

Škender Kranjc
naslov. školski nadzornik.

Počasnica.

U povodu Previšnjeg odlikovanja

Škenderu Kranjcu,

naslovnom školskom nadzorniku.

(1912).

Dugi niz je uminuo eto
Godinica, punih teškog rada,
I za revno Tvoje djelo sveto
Lijepi plod si spremio ti sada:
Sama Kruna odliku Ti daje,
Zasluženu čast Ti pripoznaje . . .

Ti si nama kroz toliko ljeta
Učiteljem, savjetnikom bio;
Briga, skrb Ti nimalo ne smeta,
Da svoj život nam si dao cio . . .
Što nam žića ne slomiše vali
Mnogi tebi ima da zahvali!

Kao maran učitelj si nama
Nauk krasni podavao zlati,
Tvoga srca — ta dobrota sama —
Mudar savjet znala nam je dati.
Strog na oko, blag po srcu svome,
Ti si znao obodriti trome . . .

Skrbio si za duševnu hranu
Obrtničkih svih nas naučnika,
Pružao nam knjigu izabranu
U svem Ti si naša bio dika!
Tvoja ruka ravnala je s nama
S puno žara nastavničkog plama . . .

„Knjižnici" si predsjednikom bio,
Svakog znanja sabirao dare;
Zlo i dobro s nama podijelio
Sve u ove — svoje dane stare . . .
S tog u srcu svojih naučnika
Nać ćeš sebi — lijepih spomenika!

A za rad Tvoj — revan toli marni
S prijestolja Te odlikova Kruna —
I sad Tvoji učenici harni
Iz dna srca čestitaju puna:
Dobri Bog da živi radenika
Vrlog danas - **školskog nadzornika**!

Čast i hvala Tebi vazda bila
Do u stare Tvoga žića dane!
Zahvalna Ti domovina mila,
Hvalu primi sad i s naše strane! . . .
Tvoga žića — sretni danci bili,
Bog Te živi, nastavniče mili!

Obrtna omladina.

Lav Posavske Hrvatske.

Povjesna pripovijest iz IX. vijeka. — Napisao: Milutin Mayer.

II.

Na istočnoj strani iza banskih dvorova proteglo se ravno polje, na kom su posavski Hrvati običavali birati svoje banove. Zato se i toga dana stala već u zoru sakupljati silesija oboružanoga naroda, koji je pohrlio sa svih strana prostrane banovine, da si po starom običaju biraju svoga vodju i poglavara, s kojim će dijeliti dobro i zlo. Ugledni župani kao predstavnici svojih plemena poveli su sa sobom na sabor sve, što je samo moglo nositi oružje. Bio je to ozbiljan čas, gdje je valjalo na čelo zemlje postaviti muža, koji će po svojoj plemenštini, razboru, ugledu i hrabrosti biti dostojan, da zasjedne bansku stolicu Posavske Hrvatske. Teški su dani bili polegli nad nesrećnom zemljom. Tudjinac Franak gazio poganom nogom sva starodrevna narodna prava i vrijedjao hrvatske svetinje. Svojim okrutnim postupkom zatjerao je nevoljnom narodu upravo strah u kosti, te se neko vrijeme nije usudio ni pisnuti. Neki malodušni župani što iz kukavluka, što iz pohlepe za zlatom, skučili su dragovoljno dosele oholu glavu pod tudjinski ropski jaram i mukom odobravali sva bezakonja i nasilja Ali kad su krvoločni Franci u svom bijesu i objesti stali već nejaku i nedužnu dječicu trgati s grudi materinjih, pak ju bacati psima za hranu, prevri već i u Hrvatima. Našlo se napokon i medju njima rodoljubnih boljara, kojima je bilo više stalo do sreće i slobode domovine i naroda, nego li do osobne koristi, pa su stali u ugnjetavanom narodu buditi novi duh, duh borbe i otpornosti. Podsjećali ga na one slavne i nezaboravne dane, kada je kao velik i slavan narod pod vodstvom petero braće: Hrvata, Kluka, Lovela, Kosenca i Muhla, te dviju sestara Tuge i Buge došao s daleka sjevera, ispod hladnih Karpata u ove današnje njegove divne zemlje, koje je dobri Bog uresio svakim blagom i miljem. Bio je tada Hrvat slobodan, slavan i velik. Svladao je divlje Avare i na njihovim ostancima i ruševinama podigao svoju državu, državu Hrvatsku, primio sveti krst i stupio u snošaj s ostalim susjednim narodima.

Ali kada je kleta nesloga zavladala medju jednokrvnom hrvatskom braćom, kada je crv nesrećnoga razdora stao točiti narodno stablo, došao je tudjinac, došao je silni franački car Karlo Veliki, posegnuo željeznom rukom za lijepom hrvatskom zemljom i konačno ju spravio pod svoju vlast. Od toga časa podigla je zloba, zavist i nepravda visoko svoju glavu i stala izjedati hrvatski ponos. Tudje ledeno srce nije poznalo hrvatskih nevolja, već mu ih je danomice još i više zadavalo. I upravo u tim najtežim i najnesnosnijim danima kušnje i progona nije stari Bog zaboravio patnički narod hrvatski, već mu je opet dao sinova, da ga probude i zagriju za staru slavu i hrabrost. A taj narodni Uskrs imao je biti izbor novoga bana posavske Hrvatske, koji će kao slobodan narod zagrmiti svojim krvnicima:

— Dosta je nasilja!...

I zato su već nekoliko dana prije samoga sabora stizala u Sisak mnogobrojna plemena iz raznih krajeva zemlje. No najveći dio stigao je tek u predvečerje i u zoru istoga dana, kada se imao birati novi ban. Na tisuće

naroda u kićenom ruhu, pod svijetlim oklopima i mjedenim šljemovima, teškim štitovima i ubojitim oružjem, prekrilo je prostrano polje.

Oko desete ure bilo je već toliko naroda, da ne bi bila jabuka mogla pasti na zemlju. Sve je nestrpljivo iščekivalo čas, da započne sabor. Odlični župani i starješine svaki bi čas projahali poljem na svojim vilovitim konjima, zaustavljali se pred svojim ljudima i davali im razne upute. Od sjajnih odora i pozlaćenog oružja sve se blistalo na njima. Što je koji sjajna baštinio od djedova, osobito u oružju, time se toga dana uresio i opravio. Htjeli su, da poslaniku franačkoga cara dokažu, da i Hrvati znadu za sjaj i ljepotu.

No izmedju svih župana ponajviše se isticao ozbiljni i plemeniti Vlatovit, koji je neprestano vrlo važno raspravljao s ostalim županima i starješinama, a naročito sa Želidragom i Ratimirom. Živahnim kretnjama ruke nešto im dokazivao i tvrdio, a oni su u znak odobravanja kimali glavama. A dok su oni tako stajali na okupu, pojavi se na putu, što je vodio prema istočnim gradskim vratima, mladi župan Ljudevit s nekolicinom svojih prijatelja. Bio je on visok muž od dvadeset i sedam godina, junačkoga izgleda i vatrenih očiju. Na strogom licu počivala mu velika ozbiljnost i odvažnost. Lijepa bujna brada padala mu do prsa i činila ga još dostojanstvenijim. Glavu mu pokrivao svijetli šljem, a na vrhu mu od pozlaćene mjedi raskriljeni orao. Na sebi nije imao oklopa poput ostalih velikaša, već se zaodjeo u sjajno ruho, optočeno zlatom i kunovinom. O bedru mu visio mač, urešen zlatom i draguljima. Vatreni konj, na kom je ponosno jahao, neprestano je pod njim poigravao, gizdavo hrzao i propinjao se, kao da bi znao, da mu je gospodar junak i miljenik naroda.

Kada su ugledali župana, nastade još glasniji žamor, koji se napokon pretvori u gromovito klicanje:

— Živio župan Ljudevit!

— Živio naš novi ban!

Vlatovit ugledav Ljudevita ostavi odmah svoje dosadanje drugove i pohrli mu ususret, te se pred cijelim narodom s njime izgrli i izljubi. Medjutim pristupiše k njemu i ostali župani i starješine, da se također izrukuju. A Ratimir mu reče:

— Ljudevite, ti si čuo i vidio oduševljeni doček i pozdrav?

— Jesam . . .

— U tom narodnom oduševljenju mogao si odmah uvidjeti, da te narod hoće za bana . . .

— Nemoj tako brate, — branio se Ljudevit odlučno. — Zar da ja budem vaš ban, gdje imademo toliko sijedih i poštenih glava, koje su jamačno bolje zavrijedile nego ja, da sjednu na banski prijesto?

— Istina i čast im svima, ali mi trebamo već jednom mladoga, odvažnoga i neustrašivog bana, koji ne bude popuštao i robovao našim krvnicima, već koji će svoj narod izvesti iz franačkoga ropstva . . .

— Ali nemojte, braćo, toga tražiti od mene! Birajte drugoga, koji je zaslužniji od mene. Ja sam i premlad!

— Ti moraš biti! — otkroji odlučno debeli Želidrag. — Mi te hoćemo, narod te hoće!

— U tebe stavljamo sve naše nade. Mlad sii, junačan, mudar i pravedan,

Imaš sve sposobnosti za bansku čast, pa je ne odbijaj. A za tobom stojimo mi svi drugi i cio narod! S tobom i u smrt!

Ljudevit spusti sada glavu i zamisli se...

— Ne promišljaj ništa, već reci: Hoću! — opet će odlučno Želidrag.

Pri ovim riječima zaoriše trublje... Svi podignu glave i gledahu prema onoj strani, kuda je čas prije došao župan Ljudevit sa svojim drugovima.

— Dolazi Kodolah, poslanik franačkoga cara! — govorili svi.

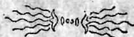
— A gle s njime i ulizice i izdajice naše Boljedrag i Vladiboj, — primijeti mali Strahomir.

— O, zašto strijela božja ne udari u te izdajice! — ogorčeno će Želidrag.

— Uirmi se, prijatelju, — reče Vlatovit. — Doći će i njima dan plaće i odmazde! Gnjev naroda stići će i njih. Teško se je boriti protiv cijeloga naroda!...

Franački oklopnici i vojnici, koji su jašili pred vojvodom Kodolahom, bijahu već dojašili na polje, gdje je čekao narod. Oholi Kodolah ponosno dizao ćelavu glavu i lukavim zelenkastim očima prezirno i porugljivo pogledavao desno i lijevo po sakuplenom narodu. Iščekivao je od Hrvata, da će ga ropski pozdraviti. No prevario se. Narod se tako ponio spram njega, kao da i nije carev poslanik. Bijaše to prvi javni prijezir naroda spram tudjinca i neprijatelja!

(Nastavit će se).

Mladenačka pogrješka.

(Nastavak).

„Gospodine Kleščiću“! usklikne mladić umolnim glasom...

„Ni riječi više! Vi znadete, koliko sam vam bio sklon. Ali čovjeka, koji je nekoć sjedio u uzama, u tamnici, ne mogu trpjeti u svom poslu i u svojoj kući. Evo vam doznaka za vašu polugodišnju plaću, koju smo ugovorom utanačili i sad smo svršili — s Bogom sretan vam put“!

Nato Kleščić okrene dojakošnjemu svom službeniku ledja i ode u drugu sobu, te stao ondje nešto tražiti medju knjigama.

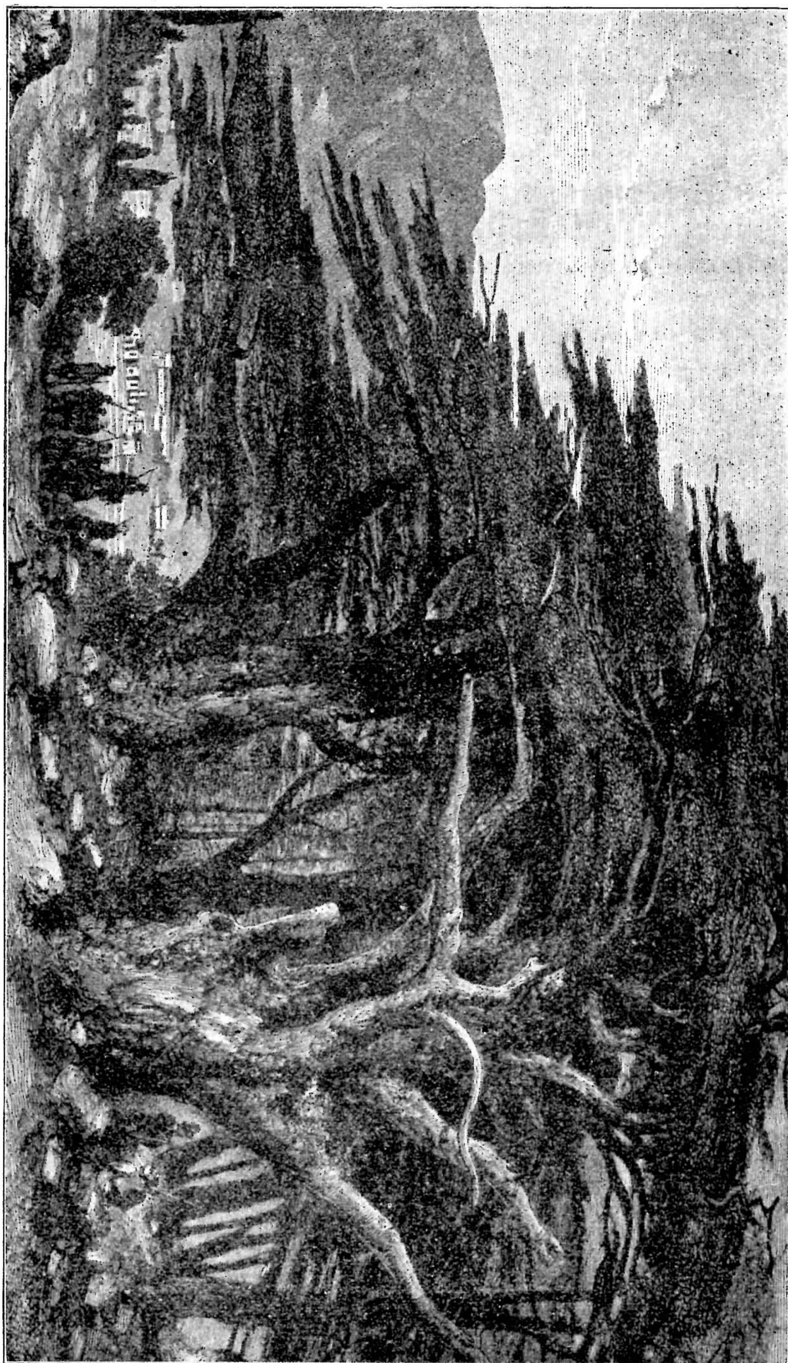
Pavao gledao kao bez duše na pruženi mu papir. Polagano i tiho ostavi odaju svoga principala. U velikoj poslovnici došao opet k sebi. S užasom opazi slavodobitni i sotonski pogled blagajnika Zlatarića. Spustio vedje i stupio do svoga pisaćega stola. Zaključao ga. Ključ i novčanu doznaku uruči drugomu knjigovodji, koji mu je vazda bio iskren prijatelj. Zamolio ga, da uruči ključ gazdi, a novac neka on za njega podigne, jer da ne može biti više ni časka u toj poslovnici.

Prijatelj ga stane tješiti. Pavao nije mogao više ni riječi slušati, stisne prijatelju ruku i ode brzo napolje.

„To je išlo punom parom“, reče poluglasno blagajnik. Neki su povladjivali tu zlobnu primjedbu, a mnogi osudjivali ovakove ogavne izjave spram druga, s kojim su nedavno dijelili i dobro i zlo.

Kroz Pavlov mozak vrvile teške misli, kad je prolazio dugačkim dvorištem pored gospodski uredjenog stana velikoga trgovca.

„Teja! — Što će reći Teja, njegova čarobna zaručnica? Da li i ona kao poslušno dijete svojih roditelja misli o njemu kao i otac? Možda ga i ona s gnjušanjem zabacuje? Hoće li još ikada smjeti, da pogleda u njezine sjajno velike oči?“

Čedri na Libanonu.

„Mogu li se usuditi, da podjem k njoj? Bog zna, ne će li me odbiti kao nevrjednika. Zašto da na taj nesretni dan doživim još većih muka, još više sramote“?

Ovako zdvojno misleći požuri svoje korake, samo da što prije dodje kroz veliku vežu na ulicu, na slobodu.

Uto začuje s poluotvorenih vrata hodnika veoma poznati slatki glas: „Pavle“!

On se okrene i opazi suzama obliveno milo lice svoje Teje. Meka ruka posegne za njim i povuče ga za sobom u hodnik. Otvori vrata i savije svoje meke oble ruke oko vrata svoga zaručnika.

„Pavle, moj ubogi Pavle“!

Oboje bijahu toliko potreseni od svojih čustava, da dugo nijesu mogli progovoriti ni riječi. Napokon odloži Pavao nježno ruke svoje zaručnice sa svoga vrata i reče:

„Pa ti se ne okrećeš poput ostalih od mene? Ti me ne zabacuješ?“

„Pa kako bih to mogla učiniti? Zar nijesi uvjeren, da te volim, da te ljubim?

„Mene?! jadnoga nekoć kažnjenika i uznika“?

Mlada mu djevojka metne ruku na usta. „Nemoj Pavle tako! Kako možeš moga premiloga zaručnika ovako obružiti? Ma da si prije mnogo godina počinio glupost, ipak si odavna već postao vrijedan i pošten čovjek. Oprosti mome ocu. On je kadgod tvrde glave, osobito onda, kad se što ne slaže s njegovim načelima. U takvom času može da uništi i sreću i život svoga djeteta“

I opet stane gorko plakati.

„Uboga moja Tejo! i poljubi ruku svoje čarobne i prežalosne zaručnice. „Imao on pravo ili ne, on je ipak tvoj otac i ti moraš da slušaš i poštuješ njegovu volju. Ti si mi evo dokazala, koliko si mi vjerna i odana. To će mi biti sveta utjeha na teškom putu u daleku tudjinu, gdje nitko ne će pitati za moju prošlost. Evo ti se kunem, slatka moja Tejo, da ću ti i ja ostati vjeran, ma i daleko bio od tebe, do svoje smrti. A ti dražesna Tejo, ne prisiži mi ništa. Ja ti vjerujem i bez toga. Ja znam, da ćeš me zadržati u poštovanoj uspomeni i bez zakletve, a više ne tražim“.

„Pavle, moj jedini Pavle, ja ne mogu živjeti bez tebe. Uzmi i mene sa sobom. Slijedit ću te za svakim koračajem, ma pošao i u bijedu i nevolju u tudjinu bez kraja“.

Šutljivo potrese Pavao glavom i čuvstvenim smješkom pogladi njezine zlatne pramove bujne kose.

„Reci mi barem, kamo ćeš poći“? molila ona.

„U ovom času ne znam to ni sam. Ja i ne ću, da to saznaš. Mogla bi te spopasti napast, te bi postala svome ocu neposlušna. Čuj još i dalnji savjet. Dokgod tvoj otac ne promijeni svoje misli o meni, dotle ne smije izmedju nas dvoje biti saobraćaja. Proći će još dosta vremena, dok budeš saznala za me. Ta ti si ljubimica svoga oca. Možda ćeš ti svojim milim načinom djelovati na svoga oca, da on blaže misli o meni“.

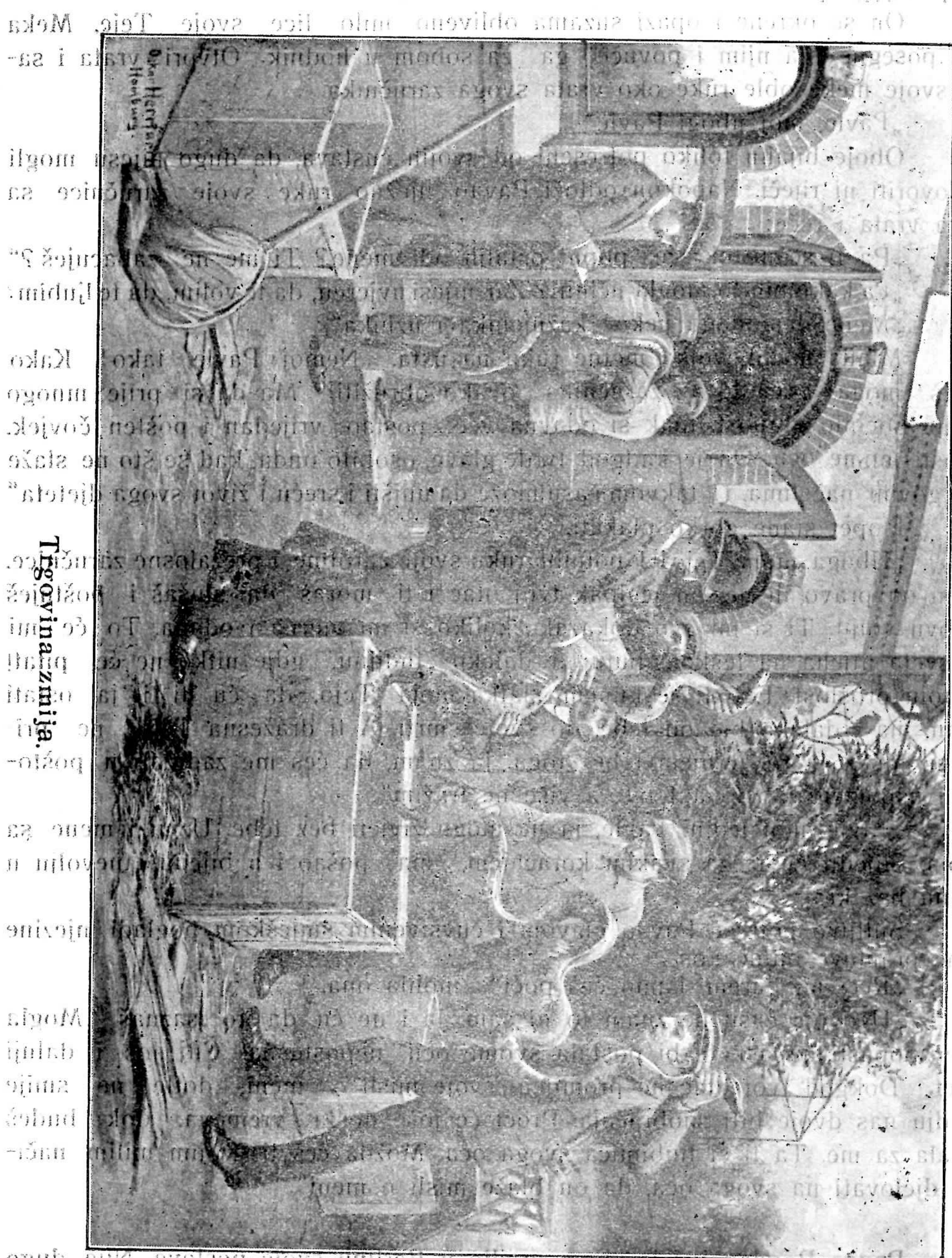
2.

Pavao Bogdanović je ubrzo uredio u Berlinu svoje poslove. Nije dugo promišljavao. Pošao u jednu agenturu za iseljivanje i kupio si putni list za put u New-York.

Onkraj mora htio je započeti nov život. On je znao, kolike tegobe i pregaranja ga čekaju ondje. Zlatne jabuke sreće ne padaju ondje nikomu u krilo, kako to mnogi Evropejci misle. Kao ovdje, tako i ondje treba mnogo napornoga rada, da si donekle uzdržiš svoj život. Pavao bijaše siguran, da će

ondje sa svojim znanjem, iskustvom i gvozdenom voljom za rad prilično dobro proći. On je znao različite jezike, a značaj mu bijaše prokušan u školi nevolja kao zlato u vatri.

Iznajprije je otputovao u Stetin. Odavle je imao za nekoliko dana ot-

Trgovina zmija.

ploviti preko oceana jedan brod i to upravo onamo, gdje je Pavao namislio nastaviti svoj rad i život.

U zadnji čas opaziše, da se imaju na tom velikom brodu obaviti neki oveći popravci. Stoga je plovidba toga broda odgodjena na nekoliko dana.

Već je 14 dana prebivao u tom starom njemačkom gradu. Svoje vrijeme i svoje tužne misli odbijao čitanjem i učenjem različitih trgovačkih knjiga. Veoma ga zanimalo posmatrati i trgovačku rabotu ovoga lučkoga grada. Cijele satove razgledavao sa žala dolazak i odlazak mnogih parobroda i jedrenjeća, iskrcavanje i ukrcavanje premnoge robe i putnika. Pa i manje bro-

Trgovina krzna u sjevernoj Sibiriji.

dice i barke osobito ga zanimale, gledajući ih kako lete poput lastavice po pučini morskoj.

Poslije podne bio je obično u kavani. Uz kavu i čašu vode čitao je sve vrste novina. Jednoga dana čitao je različite oglase ili anonce u jednom listu.

(Nastavit će se).

Odgovornost.

Po S Smilesu priredio Fr. Bartuš

(Nastavak).

Tomo od Malmesburya veli: „U ovom životu nema čina, niti jednoga čovjeka, koji ne bi imao dugi niz posljedica. Konac tih posljedica ne može niti jedno ljudsko oko providiti". A Babbage tvrdi: I sam uzduh je golema knjiga, na čijim stranicama ostaje uvijek upisano, što je ikad čovjek govorio, šaptao ili činio".

Dr. Chalmers veli: „Ja sam čitao jedan spis, a naslov mu bijaše: Zadnji časovi grofa od Rochestera". Čitajući taj štetni spis uvjerih se, da ovakovo štivo može počiniti neizmjerno mnogo zla".

Zločeste knjige su gore od zlih govora. Tiskane knjige žive uvijek, pa i onda, kad je njihov sastavljač već odavna postao prah i pepeo. Njegovo djelo nastavlja širiti zlo, nećudorednost i bezboštvo. Fridrik Schlegel veli u svojoj povijesti književnosti: „Knjigotiskarstvo jest samo po sebi najdivnija i najkorisnija umjetnost, ali je zlorabiše Njom su stali brzo širiti pokvarene spise, kojima jednako štetno djeluju i na zdrav razum kao i na čisti ukus. To je more bedastih misli i gluposti, na kojem se amo tamo baca duh vremena, u njemu lako utonu čiste misli i prava istina. Lakomost ispunja duše takovih pisaca. Tko od njih ima obitelj ili domovinu? Oni imaju samo sebe. Veledušje, poštenje, vjernost, odanost, domoljublje i sve, što je naše djedove i pradjedove oduševljavalo i uznosilo, to je za njih prazan zvuk. Savjest im je neko čudovište i sablazan".

Tako se izjavlja Schlegel o odgovornosti književnika. Oni su odgovorni za dobro i zlo, koje šire svojim djelima. Pogibeljna knjiga će naći mjesta u našoj knjižnici, ali će doći i u ruke naše čeljadi. Knjiga je moguće vješto napisana. Slog joj privlači čitaoca, a ipak može biti puna opakih misli i prostota.

Kolike li razlike izmedju takovih spisa i jedne dobre knjige, recimo valjane pripovijesti. Dr. Cheney čestitao je jednoć Siru Walteru Scottu prema kraju njegova života zbog čistoće njegovih djela, a ovaj mu odgovori: „Ja se primičem kraju moga života. Skoro ću odstupiti sa svoje pozornice. Ja sam možda najviše pisao od svih književnika moga doba, ali sam u tome načistu, da nijesam uzdrmao vjeru nijednoga čovjeka, da nijesam narušio ničija načela i da nijesam ništa napisao, što bih na samrtnom času želio da se izbriše".

Ovo isto se može reći i o Charlesu Dickensu. On je bio apostol puka: „Ja sam čitao skoro sva Dichensova djela", reče biskup od Manchestera, „pa koliko se sjećam, nema u njima niti jedna rečenica, koja bi bila nejasna ili koja bi mogla pobuditi niske i zle misli. Ja vjerujem, da su njegova djela neizmjerno dobrotvorno djelovala na naš puk. Iz njih smo naučili, da se prava krepost često krije iza neugledne vanjštine. Ta djela nam propovijedaju velike nauke kršćanske ljubavi. Ako Charles Dickens i nije bio u svim djelima ono, što mi želimo i što bi on mogao biti, ipak ne možemo biti njegovi sudije. Mi ne poznamo napasti, s kojima se on morao boriti u životu. Ali to osjećam, da

je Engleska dužna veliku zahvalu svomu velikomu književniku i to zato, što je on svojim djelima svagdje, gdje je to potrebno bilo, pročistio život ljudski.

Knjiga pisana prije dvije tisuće godina djeluje još i danas odlučno na naš život. Spomen na misli nijemoga pokojnika, može u nas pobuditi pozornost i odlučno djelovati na naš značaj. Naprotiv pogubne i grješne knjige dižu svoj glas i zavadjaju mladež i odrasle ljude na nedostojna i zločinačka djela. Sastavljači takovih djela i knjiga govore iz svojih grobova i šire pokvarenost i sramotu po svijetu.

Knjiga je živi glas, duh, koji putuje po površini zemlje. Knjiga je trajna i živa misao na lice, koje je od naš odijeljeno prostorom i vremenom Ljudi umiru, a spomenici se pretvaraju u prah. Jedino ostaju i dalje živu čovječje misli Što su Gundulić, Šenoa, Preradović? Oni su već odavna blagopokojni, ali njihove misli živu još uvijek dalje i djeluju blagotvorno na srce i um.

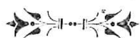
Zle knjige su živi otrov za ćudoredje. One neprestano truju i stvaraju zlo. Zločesti pisci, makar i u grobu leže, ubijaju duše živućih od roda do roda. Dobra je knjiga dragocjenost za život, a zla je prava napast i zavodnica. Pisci umiru, ali njihova djela živu dalje. Odgovornost književnika za njihova djela ne umire s njima, nego živi dalje u budućnost. Na to bi morali misliti svi pisci i književnici.

Povjerljivi prijatelj pjesnika Wordswortta piše o njemu: „Kad sam ga zadnji put vidio, bio je pun domaćih briga, a slomljenost njegove starosti jako ga pritisnula. U razgovoru mi reče: „Što svijet sudi o mojim pjesmama, to me sada malo zanima, ali jednu utjehu imam u svojoj visokoj starosti — niti jedno moje djelo od moje rane mladosti pa do danas nema niti jednoga retka, koji bi ikada pogodovao niskim strastima naše naravi. Velika je utjeha za me, što nijedno moje djelo ne može učiniti zla, kad budem mrtav".

Prigrlite k srcu i duši ovu priču ruskoga pisca Krilova, kojoj je naslov „Književnik i razbojnik".

U tamno carstvo sjena došla su u isto doba dva grješnika pred suce, da im sude. Jedan je bio razbojnik, koji je na cestama napadao putnike, te ih robio, a svoj je život završio na vješalima.

(Svršit će se).

Kako možeš kroz ruku vidjeti!

(Sa slikom).

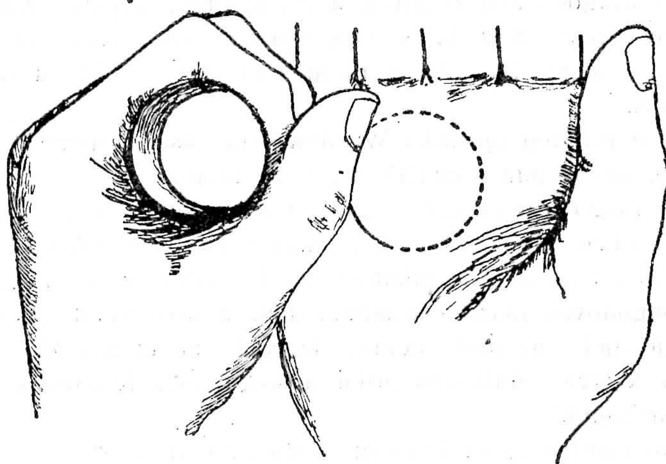
Komadić papira, dugačak od prilike 20 cm, smotaj u obliku cijevi, kojoj je promjer 3—4 cm. Ovako od papira načinjenu cijev stavi pred lijevo oko i gledaj kroz istu prama kakvom svijetlom predmetu, u primjerenoj udaljenosti Možeš gledati n. pr. kakovu sliku u sobi. Desnu pak ruku, sasvime plosnu, stavi pred desno oko tako, da će se njezin nutarnji okrajak sasvim doticati ove papirnate cijevi. Obje ruke zajedno sa cijevlju mogu biti udaljene od oka za kojih 15 do 20 cm.

Svatko će sada držati, da će vidik desnog oka biti zapriječen. No biva upravo obratno. Motrilac najednom opazi na desnoj ruci prozirnu okruglu škulju i kroz nju vidi predmet, koji je promatrao.

Ovaj pojav osniva se na tome, što mi obično svraćamo svu pažnju na sigurne predmete, a sve ostalo promatramo manjom pažnjom.

Kod tog pojava, da napuštamo sve nuzgredne predmete, a promatramo samo izabrane, možemo razlikovati tri slučaja. Kad mi n. pr. želimo točno promotriti koji predmet, namiještamo obje očne osi na isti tako, da svako oko imade svoju sliku u sredini vidnog polja. Kod toga mi napuštamo predmete, koji leže izvan našeg vidnog pravca. Ako oštro i pozorno gledamo kakovu sliku, što visi na suprotnoj stijeni, tada mi ne opazimo osobu, koja stoji samo 2 m, udaljena od slike, ali ako samo svu pozornost svraćamo na sliku.

Drugi put opet možemo zanemariti predmete, koji se ne nalaze u dovoljnoj udaljenosti, a da bi ih mogli jasno viditi. Mi možemo svoje oko isto

namijestiti na koji predmet, kao i fotografsku spravu ili kakav dalekozor. To činimo pak, kada pomoću mišica mijenjamo oblik leće u oku. Ako je sada leća uperena na koji izabrani predmet, to će se sve ostalo, što se nalazi sprijeda ili otraga te slike vidjeti nejasno ili uopće ne ćemo ni mariti za drugo. Ako i ne ćemo zabaciti sve ostalo, to ćemo, kako nam pokazuje gore naslikan pokus živjeti u „svijetu dvostrukoga".

Ako napokon samo jedno oko može vidjeti predmet, što pobudjuje u nama pažnju, to ćemo napustiti sve ostalo, što u isto vrijeme promatra i vidi drugo oko. Tako se može vojnik naučiti da sasvim točno gadja u nišan samo desnim okom, a da lijevo ne treba ni časak zatvarati. On dakle sasvim napusti krug, što ga vidi lijevim okom.

Slično evo biva tako i sa našim pokusom. Lijevo oko gleda kroz papirnatu cijev i vidi osvijetljen dio stijene. Tamo vidi ono predmet, što pobudjuje u nama pažnju i stoga će se naša zjenica sama od sebe na nj upraviti. No prilagodjenje (akomodacija) oka kod zdravog čovjeka ne može se pomisliti nikada tako, da bi se samo jedna leća prilagodjivala izabranom predmetu,

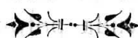
a drugа da bi mirovala. Desna će se leća takodjer za neku udaljenost prilagoditi predmetu.

Sada dolazimo do ovog zaključka: U lijevom oku nastaje jasna slika samo od cijevlju okruženog dijela stijene, dok nutarnja strana cijevi, na koju se leća nije prilagodila, ostaje nejasna. To je i uzrokom, da unutarnja strana cijevi nikakovim, ma najizrazitijim predmetom, ne može svratiti na sebe pažnje. Nutarnji pogled cijevi bude napušten zbog toga, što desno oko vidi nejasno, a tomu je uzrok osobiti oblik ruke, što tako udara u oči. U kratko: lijevim okom vidimo jedan dio stijene jasno, a desnim okom nejasno. Mozak pak kod kombinacije obiju slika u jednu zabacuje dio slike na ruci, kojoj odgovara kružni oblik stijene u drugom oku. Tako se čini, da se ovaj izraziti dio stijene gleda kao kroz okruglu škulju na desnoj ruci.

Da pak dio desne ruke kružnog oblika biva samo zabačen, a ne sasma nevidljiv, dade se lako dokazati, ako pažnju na sličan način pobudimo spram čega drugoga.

Isto ćemo opaziti na nutarnjoj strani cijevi pismo ili slično tomu, ako dopire dosta svjetla kroz otvor u cijev.

M . . . . j.

Svijet u službi obrta.

Po Launhardtu pr. Dragan Šiller.

Nekoć bijaše čovjek rob na ovoj zemlji, na kojoj se rodio; danas je gospodar. Prije više od dvije tisuće godina morao se zadovoljiti onim, što mu je davao neznatni i usko ograničeni komadić zemlje, što ga je nastanio; danas su mu sve zemlje, sav svijet u službi. Sve, što golema površina zemlje, od smrznutih obala ledenoga mora, pa sve do najvrućih krajeva tropskih, proizvodi, sve to dobivaju djeca sadašnjosti uz pomoć različnih sredstava. O tom, kako je veliko područje zemlje, od koje dobivamo nužni materijal za priugotavljanje različnih predmeta, može nas poučiti eto jedan kišobran.

Držalo kišobrana izradjeno je u tvornici Meyerovoj u Hamburgu od drveta, što je raslo u Venezueli, a lakirano je japanskim lakom. Slonova kost na držalici potječe od zuba slona, koji je stotine godina ležao u snijegu u Sibiriji. Srebrni prsten na držalici izradjen je u tvornici kovne robe u Pforzheimu od srebra, dobivenoga iz Harza. Bakar, što je pridodan srebru, dovezen je iz Mexika. Kapica od žute mjedi na donjem kraju držalice jest od lima, radjenog u tvornici u Poranjskoj. Bakar u ovoj smjesi potječe iz Peru-a, tutija iz Belgije. Olovo, kojim je kapica ispunjena, dovezeno je iz Colorada, a antimon, što je pridodan olovu, da bude tvrdji, dovezen je iz Urala. Mali željezni klinčići, kojima je kapica za držalicu učvršćena, izradjeni su u tvornici klinaca u Švedskoj. Pomični krov kišobrana složen je u Berlinu od željeznih dijelova. Svilena tkanina na kišobranu tkana je u Chemnitzu. Svila potječe iz Kine, a kupljena je u jednoj trgovini svile u Kröfeldu. Pamuk, što je utkan u svilu, rasao je u Virginiji, u Sjevernoj Americi, a ispreden je u engleskoj tvornici u Bradfordu.

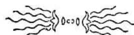
i nabavljen posredovanjem jedne hamburške kuće. Anilinska boja, kojom je sukno obojadisano, zgotovljena je u velikoj kemijskoj tvornici u Hőchstu na Majni od katrana. Vezica od gume, što drži željezne šipke uz držalicu, izradjena je u Hanoveru, a dobavljena iz unutrašnje Afrike. Svilena vrpca s kitom nabavljena je u Parizu, sama pak svila ispredena je i bojadisana u Lyonu, a kupljena u Milanu

Rijetko koji, a možda i nikoji nije ni pomislio, kako različni su poslovi, dok se dobiju tek surovine, pa onda dok se te surovine prerade, pojedine česti dobave iz tolikih tvornica. Trebalo je iz rudnika izvaditi rudu, u talionicama je pretaliti zemaljske proizvode posijati i požeti, posagraditi zgrade, u koje staviše najraznoličnije makine te ih staviti u gibanje.

Za dobavljanje materijala upotrebljavali su se nosači životinje, pa kad se sjetimo onih teško prohodnih puteva u nekulturnim zemljama, razumjet ćemo, da je to bio mučan i naporan posao. Po smrznutim poljanama prevažalo se na saonicama, po cestama i po kojekavim zločestim putevima na teretnim kolima, pa onda željeznicama, riječnim i morskim brodovima. Koliko je bilo tu muke i napora, kolike pogibelji valjalo je svladati!

Pomislimo dalje na one trgovačke poslove, trgovačka putovanja, trgovačko dopisivanje, knjiženje, novčani promet, sve je to trebalo obaviti. A da sav taj golemi posao svaki put i svuda potpuno uspije, koliko je trebalo razmišljanja! Koliki milijuni bijahu zaposleni imajući jedni ovo, drugi ono da zgotove, dok je kišobran bio potpuno gotov.

Sav taj golemi posao, sva ta pomoćna sredstva umije danas kulturan čovjek da svlada i nabavi, jer je znao, da dobrim dijelom vlada nad prirodnim silama. Isporedimo toga kulturnog čovjeka s jednim divljakom, koji sve svoje potrebe namiruje u najbližoj okolici, sam ih zgotavlja, kao na pr. svoju kolibu, hranu, odjeću, oružje, orudje, ures i same svoje bogove. Kolike li razlike!

Trgovina krzna u sjevernoj Sibiriji.

(Sa slikom).

Fino krzno postalo je u novije doba veoma skupo. Razlog tome je u tom, što nestaje sve više plemenitih životinja krznaša. Sada si samo bogataši mogu nabaviti takovo krzno za veoma skupe novce. Sjeverna Sibirija je glavno svjetsko tržište za takovu robu. Ruskavlada dobiva na ime poreza iz Sibirije stanoviti broj takovih plemenitih krzna. Rusko-američko stanovništvo dobiva takvo krzno u zamjenu za drugu robu. I privatni trgovci u velikom broju dobivaju na taj način od sibirskih urodjenika to skupocjeno krzno. Veliki trgovci šalju svakoga proljeća svoje agente k Jakutima, Tunguzima i k ostalim narodima u sjevernu Sibiriju i kupuju krzna, što su je ondješnji stanovnici po zimi lovom na krznaše stekli. Oni za tu robu davaju oružje, barut i taneta, duhan i različni šareni ures za žene. Cijele karavane saonica otpremaju takova krzna na bližnju željezničku stanicu. Naša slika nam prikazuje jedno sibirsko skladište krznene robe, u kojem upravo dva trgovca kupuju tu robu za svoje svrhe.

Čedri s Libanona.

(Sa slikom).

Na ariš je nalik četinjama, cvijetom i plodom glasoviti čedar libanonski no krošnja mu je više nalik na hrast, četine su mu vazda zelene. Već u staro doba cijenili su čedar mnogo zbog njegove ljepote i miomirisna mu drva. Od njega se još štovanja vrijednih tisuć godišnjaka sačuvalo na onom mjestu, na kojem su nekoć stajale znamenite čedrove šume Libanona. Mladih čedrovih šuma nalazi se i sada na više mjesta u Siriji i Maloj Aziji. Smedjecrvenim gorkim drvom sada se kadi, a pored toga gotove od njega različne miom irisn rezbarije. Prije su od čedrovine gradili brodove. I hram u Jeruzalemu bijaše sagradjen od čedrovine.

Trgovina zmija.

(Sa slikom)

U Hamburgu ima trgovina zmija, gmazova i plazova. Onamo dolaze velike pošiljke ovakove otrovne i neotrovne robe iz vrućih krajeva. Kad ove životinje vade iz njihovih sanduka i prenašaju na novo im odredjeno mjesto, onda valja vrlooprezno postupati. Osobito valja paziti, da se zgodno uhvate udavi Ovi se znadu umah omotati oko čovjeka, pak mu svojom jakošću zdrobe rebra i ruke ili noge. Osim toga rado se zalete u lice, pak grizu, gdjegod zahvate. Otrovne zmije premještaju tako, da njihove dosadanje škrinje sjajno rasvijetle a novi im dom sasvim potamne. Pošto te zmije vole tamu, to onda same otplaze iz svoga sjajnoga doma u tamni kavez. Udavima obično prebacuju preko glave čvrste vrećice, koje stanu svom snagom gristi, ali ih ujedno i žurno zgrabe ispod šije i na više mjesta tijela, te im se tako oduzme sva moć. te se ne mogu ni oko koga oviti. Naša zanimiva slika pokazuje nam istovarivanje udava u toj hamburškoj trgovini Karla Hagenbecka.

SVAŠTICE.

Hrvatski milijunaš.

Nikola pl. Mihanović, poznati brodovlastnik i milijunaš u Buenos Airesu, sprema se, da posjeti opet domovinu. Ovoga će puta posjetiti i glavni grad Zagreb. Ovih je dana jedna ilustrovana argentinska smotra „Fray Mochs“ donijela njegovu sliku i razgovor svog dopisnika s Mihanovićem. Medju značajnijim odgovorima bilježimo slijedeće:

— Kojemu uzroku pripisujete vaš uspjeh?

— Pripisujem ga mojoj ustrajnosti i čvrstoj volji.

— Jeste li imali potrebu kakve pomoći i suradnje?

— U početku radio sam sâm, a kasnije trebao sam samo pomoć, da se izvrše moji nalozi.

— Jeste li pitali savjet u vaših suradnika?

— Malo kada, dok nisu ponarasli pastorci braća Lavarello i moja djeca Petar i Nikola.

— Je li vas kada izdala sreća?

— Malo kada, ali nikada me nije odvratilo od mojih odluka.

— Koje su sposobnosti potrebite, da se pobijedi?

— Čvrsta volja, ustrajnost, ekonomija jedinstvo u težnjama i priprava u poslu, koji se vodi.

— Vjerujete li vi u sreću?

— Vjerujem više u osobne sposobnosti pojedinaca.

— Zašto se sada ne povučete od poslova?

— Jer je za mene život u aktivnosti, u radu, u kretanju.

Dječji odgovori.

Kod objeda.

„Izvolite, gospodine, još komadić kolača“, ponudi majka gosta.

„Hvala lijepa, milostiva gospojo, ja sam već uzeo dva komada.“

„Nije istina“, reći će brbljavi sinak — „gospodin je pojeo već tri komada, ja sam točno brojio“.

Batine.

Otac grdio svoga sina zbog neke neurednosti. Napokon mu dovikne: „Ti nevaljanče, da sam ja tako ljutio svoga oca, sigurno bi me bio ubio. On mi je svakoga tjedna podijelio više batina, nego što je ti dobiješ čitave godine“.

Prkonjasti sin mu na to odgovori: „Sigurno si te batine i zaslužio!“

Lukavac.

Neki je osamgodišnji nećak čestitao svome bogatomu ujaku k imendanu. Veseli ujak izvadi iz lisnice deset kruna od papira, a iz kese 10 kruna u zlatu, pa ga upita: „Srećko, koji bi komad volio da ti dam, ovaj ili onaj?“

Srećko lukavo pogleda na zlatni novac i reče: „Dragi ujače, molim te lijepo zlatni umotan u papirnati.“

Sunce i mjesec

— „Što nam svijetli danju?“ upita otac Ružicu.

— „Sunce.“

— „Dobro“ — potvrdi otac. „A što nam svijetli noću?“

— „Svjetiljka“, odgovori dijete.

Prašina.

Maloj Marici pripovijedali, da je na svijetu sve stvoreno od prašine

Jednoga dana gledaše dijete kroz prozor, kako vjetar podiže prah. Opazivši je majka, upita je, što je tako zamišljena. A ona odgovori: „Gledam i sve mislim, hoće li se od ove prašine stvoriti kakovo malo dijete.“

Balon.

Mali se Mirko igrao u vrtu s crvenim balonom, koji je držao na uzici.

„Mamice, kamo bi ovaj balon odletio, kad bih ga spustio?“

„U nebo“.

„Pa neka leti onamo!“ odgovori Mirko. „Neka se s njim igra moj mali bratac, koji je nedavno umro i koji je otišao u nebo“.

To me veseli.

„Dragane, zašto opet plačeš?“

„Ah, mamo, pusti, neka se plačem. To me veseli“.

Odgonetke

1. Pitalice Franje Kornfeina.

1. Balkan. — 2. Podsusjed. — 3. Okvir. — 4. London. — 5. Karlovac. — 6. Kompas. — 7. Banjaluka. — 8. Gimnazija — 9. Srebro. — 10. Mišolovkom.

2. Točkanica Josipa Posavca.

Daruvar
Ivan
Orao
Krk
Lipik
Eva
Carigrad
Ivančica
Atena
Nikola

Zagonetka u krugu Osmana Ćepole.

1—8 Sarajevo — 1—4 Sara, 2—3 ar, 3—5 raj, 6—8 Evo! 8+1+2 osa, 1—8 so, 1+8+7+6 sove, 5+4+3 jar, 8+1 os.

Rebus Božidara Širole.

Tko se drugom ruga, živa ti je kuga.

Pretplata na Vjerni drug iznosi 2 K godišnje. Na 5 uplaćenih primjeraka daje se 1 kao namet. Narudžbe, novce, reklamacije i rukopise prima uprava Vjernoga druga (šegrtska škola u Samostanskoj ulici). Rukopisi se ne vraćaju. Nefrankovana pisma se ne primaju.

Tiskara „Merkur“ u Zagrebu. Izdaje Naučnička knjižnica, Uredjuje Franjo Bartuš

ZABAVNI I POUČNI LIST

ZA TRGOVAČKU, OBRTNU I OPETOVNIČKU OMLADINU.

Preporučila ga vis. kr. zem. vlada odio za bogoštovlje i nastavu 18 studenog 1897, broj 58650 školskim knjižnicama za nabavu, a vis. zem. vlada za Bosnu i Hercegovinu preporučila ga 22. travnja 1899 br. 58.650 trgovačkim školama i učenicima istih zavoda.

Br. 3. | U Zagrebu, 1. studenoga 1912. | Tečaj 16.

Počasnica

u povodu Previšnjeg odlikovanja

Škenderu Kranjcu,

naslovnom školskom nadzorniku, predsjedniku „Naučničke knjižnice“ itd.

Naučnička knjižnica šegrtskih škola za grad Zagreb postoji već preko dvadeset godina, a izdaje i naučnički list „Vjerni drug“, koji izlazi već šesnaesto ljeto. Za dugi niz tih godina stekao si je Škender Kranjc vanredno mnogo zasluga kao predsjednik ove knjižnice. Njegovim je požrtvovnim nastojanjem i gvozdenim marom nabavljen velik broj različitih krasnih djela za obrtnu i trgovačku omladinu, koja upravo hametice čita to zdravo i jedro štivo i tim si stiče bogato znanje za buduće dana života, a plemeni si mladu dušu i srce.

Poradi toga uputiše se izaslanici knjižničkoga odbora dne 13. listopada 1912. i to gg. Ivan Štampar, Dragutin Jovan, Širola Stjepan i Franjo Bartuš a i s njima i odabranici obrtne mladeži, dičnom svečaru Škenderu Kranjcu te mu čestitahu na Previšnjem odlikovanju.

Iznajprije oslovio je velezaslužnoga predsjednika urednik Vjernoga druga slijedećim pozdravom:

Poglaviti gospodine nadzorniče! Kad je pukao prije mjesec dana glas, da je Njegovo Veličanstvo, naš premilostivi kralj Franjo Josip I. imenovao Vas naslovnim kr. županijskim školskim nadzornikom, onda je ta vesela vijest u

velike obradovala Vašu velecijenjenu obitelj, sve Vaše vrle prijatelje i znance i nas Vaše mnogogodišnje suradnike. A evo danas dolaze k Vama i odabranici obrtne mladeži, koja takodjer čuvši taj ugodni glas dala si je maha i poleta svojoj mladoj duši i složila svoje zanosne misli, čuvstva i srdačne želje u krasnu pjesmu i priposlala je „Vjernom drugu“, da se objelodani u drugom ovogodišnjem broju uz dični Vaš lik. Tisuće i tisuće hrvatske obrtne i trgovačke mladeži u velike Vas štuje i cijeni kao svoga marnoga, strogog ali pravednoga učitelja. Ona Vas veliča i zato, što ste kao mnogogodišnji požrtvovni predsjednik Naučničke knjižice vazda nastojali, da toj vrijednoj mladeži pribavite zdravo i jezgrovito štivo, kojim se plemeni duša i srce, kojim se podaje umu zlatno znanje za ravnanje na stazama budućega života.

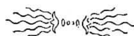
Evo ova mladež puna nade stupa danas pred Vas po svojim odabranicima, pak Vas harno pozdravlja i nasrdačnije želi, da do skrajnih medja ljudskoga žića poživite na radost i sreću svoje mile obitelji, na veselje svojih mnogih znanaca i štovatelja, na korist hrvatske omladine, a na diku i ponos naše mile domovine Hrvatske, za koju ste cijeloga svoga života požrtvovno radili i za koju ste odlučili do zadnjega daha svoga velezaslužnoga života neprekidno raditi kao učitelj, nadzornik, značajan muž i pravi hrvatski domoljub. Živili!

Taj pozdrav popratiše svi prisutni čestitači gromkim „Živio“!

Poslije toga krasnoslovio je naučnik III. A. gradj. razr Patačić Vilim počasnu pjesmu otisnutu u 2. broju ovogodišnjega Vjernoga druga. I opet prisutnici pozdraviše dičnoga svečara oduševljenim „Živio“! na što mu je uručen kao dar 2. br. Vjernoga druga uvezan u svilu sa zlatorezom.

Tronut i veoma obradovan svečar zanosnim se riječima zahvalio na srdačnim željama i na tom iznenadnom odlikovanju kao i na daru. — Osobito je pak naglasio, kako ga veoma veseli, što obrtna mladež, od koje će danas sjutra postati ne samo valjani radnici, majstori, gradjani, već i domoljubi, znade već u mladosti svojoj ovako plemenito misliti i osjećati. S takovim budućim gradjanima ponosit će se mila Hrvatska domovina. Vrlo ugodno dirnuti ovom kratkom, ali iskrenom i srdačnom slavom oprostiše se svi od vrloga, dičnoga i velezaslužnog svečara, a srce im je još uvijek klicalo:

„Tvoga žića — sretni dani bili,
Bog Te živi, nastavniče mili!“

Lav Posavske Hrvatske.

Povjesna pripovijest iz IX. vijeka — Napisao: Milutin Mayer.

(Nastavak).

Izdajica Vladiboj, koji je jašio uz Kodolaha, začudi se i primijeti:

— Što je to? Zar ne će pozdraviti carskoga poslanika?

— Ti ne razabiraš, da su ih tako podučili? To je opet maslo Želidragovo i Vlatovitovo, da ne iskažu našem uglednom prijatelju Kodolahu dužno poštovanje — govoraše Boljedrag puzavo.

Kodolah bio je od srdžbe pozelenio kao gušter. Tomu se ipak nije nadao, da će ga Hrvati ovakovim mûkom i prezirom dočekati. A tu srdžbu bio je opazio puzavi Boljedrag, pa da vojvodu donekle udovolji, poče vikati, što ga grlo nosilo:

— Da Bog poživi našega milostivog gospodara cara Ljudevita! Da Bog uzdrži uglednog njegova poslanika vojvodu Kodolaha!

No tomu se pokliku od sve one tisuće naroda nije osim Vladiboja nitko odazvao. Kodolaha zazebe pri srcu pri pomisli, da bi Franci mogli možda već u najbližoj budućnosti izgubiti gospodarstvo nad tim narodom. Hrvati su već kroz nekoliko godina zaledje i štit Francima od napadaja ratobornih Bugara i lukavih Grka. Dignu li se oni na noge, eto njegovu caru opet jednoga novog i snažnog neprijatelja. A toga se tim više plašio, što je danomice morao gledati, kako se malo pomalo raspada i ruši velika franačka država, koju je car Karlo Veliki kroz četrdeset i sedam godina svoga vladanja držao na zamjernoj visini.

Medjutim bijahu već nasred polja. Kodolah ustavi konja, pogleda oholo još jednom oko sebe i uzrujano stade govoriti:

Hrvati! nosim vam pozdrav od svoga slavnog cara i vašega uzvišenog gospodara!

No kod ove riječi nastade velika vika u narodu:

— Kakvoga gospodara? Nama je gospodar samo gospodin Bog!

Lukavi Kodolah nije se dao smesti tim povicima, već odmah nastavi:

Po svojoj osobitoj milosti obnašao je mene imenovatt svojim poslanikom kod izbora vašega bana, i u očinskoj brizi za dobro vaše i vaše zemlje odlučio je, da na bansku stolicu postavi uglednoga i carstvu prijateljskoga župana Boljedraga.

Izdajici Boljedragu na te riječi zaiskriše oči od radosti, a rumenilo zalije mu lične kosti.

Jedva je Kodolah izustio to omraženo ime, nastade sa svih strana silno prigovaranje:

— Što? Što? Boljedraga?

— Mi ne ćemo izdajice! On je franačka ulizica i rob! On je preto!...

— Dolje s izdajnikom svoga naroda i doma! — grmio narod ogorčeno i stiskao pijesti od ogorčenja.

Medjutim usred ovih zaglušnih vika i prijetnja stupi pred Kodolaha odlični župan Vlatovit, davši narodu rukom znak, da se umiri.

— Čujmo župana Vlatovita! Čujmo! — vikali boljari i mirili narod.

I kada se sve stišalo, poče Vlatovit krepkim glasom:

— Poslanlče franačkoga cara! Čuj na moja usta naše želje i pravedne zahtjeve! Hrvati birali su si od pamtivijeka sve do danas svoje starješine i poglavare, a to mu pravo nije nitko krnjio, dapače ni pokojni veliki car Karlo I on je poštivao ta naša stara prava. Zato mislim, da i sadašnji tvoj car i gospodar Ljudevit ne može krnjiti taj stari običaj!

— Niti ne smije! — vikao narod.

— Znaj Kodolaše, da bi takav nasilnl postupak mogao uroditi zlim posljedicama. Mi ćemo braniti naše pravo i silom!

— Tako je! — javi se debeli Želidrag. — Dosta je bilo već vaših nasilja i zločina! Dalje se ne damo vrijedjati od vas! Mjera je prevršena!

Kodolah bio je ovim odvažnim riječima dirnut upravo u živac i on surovo odvrati :

— Vi mi se grozite? Dobro! Franački car i njegov narod suzbiti, će silu silom!

Kukuvni župan Boljedrag, koji je dosele stajao nijem i blijed, najednom se sabere i tobože slatkim riječima stade miriti jednu i drugu stranku:

— Hrvati, braćo! Nemojte se pred licem carskoga poslanika služiti pogrdama na franački narod! A ti dobri i moćni Kodolaše ne uzmi svega za zlo!

Šuti izdajico — plane Želidrag. — Tvoga zagovora ne trebamo! U ostalom, kako se usudjuješ ove ponosne i vrijedne župane i boljare nazivati braćom? Zar smo mi tebi ravni? Mi težimo za slobodom i starom slavom, dok ti puziš pred Francima i ljubiš njihove stope!

I kada se ponovno stišala buka, opet će ozbiljni Vlatovit:

— Već sam spomenuo, da po našim starim pravima, koja smo primili u baštinu od naših otaca i djedova, treba da novi ban bude biran slobodnom voljom naroda!

— Drugojačije niti ne može biti! — poviče narod.

— I mi ne ćemo niti ne možemo privoljeti na to, da nam Franci nameću novoga bana protiv naše volje!

— Ne ćemo!

— I braneći ta naša stara prava i svete pradjedovske običaje, pitam ovdje sakupljeni narod : koga hoće za bana?

— Župana Ljudevita iz Posavlja!

— Da živi ban Ljudevit Posavski!

— On je pravedan sudac! — vikne Vlatovit.

— On jest i ostat će! — odgovori narod.

— Njemu je na srcu dobro zemlje!

— Tako je!

— On je plemenita roda!

— On jest i ostat će! — narod će.

— On je zaštitnik prave vjere!

— On jest i ostat će!

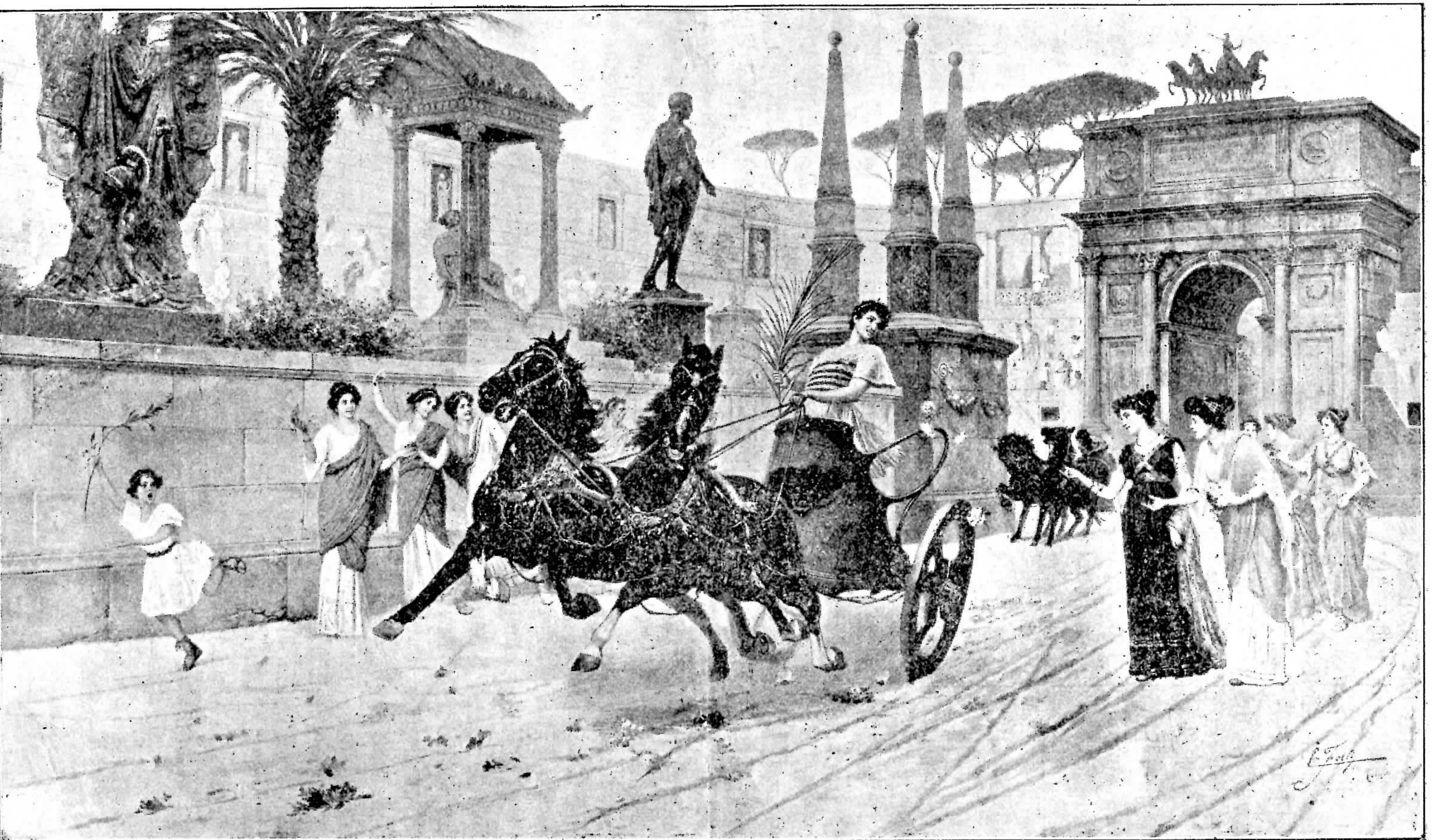
— Zato neka poživi još mnogaja ljeta na dobro otadžbine i slavu svoga naroda!

— Neka živi ljudevit Posavski! — zagrmi sav narod i dizaše od radosti i oduševljenja u vis ruke, mačeve, štitove i sulice, dočim su trublje orile, da se sav uzduh potresao.

Župan Ljudevit uvidi, da bi mu bio uzaludan sav napor, da odkloni od sebe bansku čast, pa ju i prihvati, jer vidje, da je to opća želja svega naroda. A glas naroda, glas je Božji!

I on stupi usred polja, skine s glave sjajni šljem, podigne tri prsta desne ruke u vis i gromko i jasno izgovaraše :

— Narode! Hrvati! Pred licem tvojim kunem se velikim Bogom, da ću biti vjeran našim pravima i običajima! Bit ću pravedan sudac svakomu i štitit ću uboge i nedužne od progona. Neprijatalja ću tjerati krepkom rukom od naših granica i ne ću dopustiti, da nam krnji naših pravica Bog neka me slobodno kazni, ako prekršim ovu svoju zakletvu!

Slava pobjedniku.

Tada izvadi britki mač i oštro zamahne njime na četiri strane svijeta u znak, da će svoju zemlju braniti od neprijatelja sa svih strana.

Taj veliki čas pozdravi sav narod ponovnim klicanjem:

— Živio ban Ljudevit!

I nije bilo srca hrvatskoga, koje nije u taj čas jače zakucalo, nije bilo oka, koje ne bi zablistalo suzom pri tom velikom prizoru. Složna volja naroda skršila je franačko nasilje i nepravdu Svatko je ponosom gledao u mladoga junačkoga bana, jer je bio uvjeren, da i opet sviću prvi traci ružične zore, koja im navješta novu sreću i sunce boljih, ljepših i slobodnijih dana.

I dok se razdragani narod kupio oko novoga bana, da ga zagrli ili da mu poljubi junačku desnicu, dotle je Kodolah bijesno jurio prema gradu Sisku praćen smijehom i porugama velikih župana i starješina Žuč ga davila u grlu i prsima i on je kao pomaman odvraćao:

— Čekajte psi! Doskora ćemo se ogledati, ali tada jao vama!

III.

Uoči izbora bio je Kodolah zasnovao s Boljedragom spletku, da će Ljudevita izigrati i Boljedraga proglasiti banom niti ne pitajući za privolu naroda. To nasilje htjela je tako opravdati, kao da je to izrični nalog cara Ljudevita franačkoga. Dakako da je podli i izdajnički župan Boljedrag znatnom svotom dukata predobio lakomoga Kodolaha za tu osnovu. Boljedrag, koga su svi župani i starješine upravo mrzili i prezirali zaradi njegove puzavosti spram narodnih krvnika Franaka, htio se milošću Kodolahovom pošto poto domoći banske časti No to se sve izjalovilo pred složnom voljom svijesnoga naroda. I Kodolaha je poslije izbora spopao još jači bijes, takav, da bi bio najradije jednim jedinim udarcem mača odrubio glave svim Hrvatima, samo da im se osveti za sve ono poniženje, što ga je od njih doživio. I u svom velikom bijesu počeo je i sebe samoga proklinjati i psovati, da se tako dao zlatom Boljedragovim zamamiti:

— Jedino njemu imam da zahvalim svu tu sramotu! O, da mi je sada taj nitkov ovdje, on bi me pamtio! Zašto sam mu išao na lijepak? Htio sam lupežu pomoći do banske stolice, a sebe sam posvema izigrao u očima ovih hrvatskih medvjeda i vukova. O, o, luda moja glavo! Što će reći car Ljudevit što moji Franci, kada dočuju za to poniženje? Do stotinu vragova i ti Hrvat, i taj njihov ban i njihove pravice!

I Kodolahu bivalo sve tjeskobnije oko srca, kada se sjetio, kako mu je na polasku car izrično rekao, neka se mnogo ne pača u izbor posavskoga bana, jer da želi imati mira. Dosta mu je bilo njegovih neposlušnih i nesložnih sinova, koji se neprestano svadjali, pa ogorčen nad svojom djecom i drugim neugodnostima u samoj svojoj obitelji, htio je imati barem u državi mira.

(Nastavit će se.)

Mladenačka pogrješka.

(Nastavak).

Najednoć mu se na licu opazilo neko živahno iznenadjenje. Upravo je htio, da srkne crnu kavu, ali naglo spustio šalicu na stol, da je upravo odjeknulo s kamenite ploče. Njegovo oko opazilo u tom listu veoma dobro pogodjeni lik blagajnika Zlatarića, a pod njim tjeralicu za njim.

Blagajnik Zlatarić je pronevjerio 100.000 forinata i nestalo ga bez traga. Ostavio iza sebe pismo, u kojem javlja, da je morao zbog neodgodivog posla na nekoliko dana na put. Njegovo odsuće palo u oči tek poslije, kadno je ponovno lukavim načinom javio, da je obolio. I manjak u novcu se nije mogao umah opaziti. Krivim stavkama je u knjigama tako vješto zameo trag, da je bio potpuno uvjeren, da će se tek onda opaziti, kad on bude već daleko na moru prema Americi.

Pavao bijaše silno uzbudjen. Sjajnim bojama si u duši slikao onaj metež u kući svoga bivšega gazde.

Ipak je on kao i drugi knjigovodj pravo sudio o radu toga čovjeka. Nikako mu se nije svidjao taj muž. Njegova prekomjerna ljubažljivost bijaše odvratna. Pozorni posmatrač mogao je više puta opaziti u njegovu načinu rada podmuklost.

Pa i njegova vanjština nije bila vrijedna povjerenja. Njegovo suhonjavo lice, crvena kosa, njegov hod nalik na puzanje, njegova iskrivljena hrptenjača, cijeli njegov stas bijaše kao znak pitanja, kojega si se trebao čuvati. Pa ipak ga Kleščić zavolio zbog njegove osobite vještine u računu.

Ni Bogdanić ni drugi knjigodj nijesu nikada ni riječju odali principalu svoje negodovanje, antipatiju protiv toga muža.

Bogdanić kao budući zet Kleščićev ipak se bio usudio tu i tamo opaske svoga posmatranja oprezno saopćiti gazdi, ali ovaj ga je vazda s nekim lakim smiješkom u licu odbio.

Rana rujanska večer spustila se nad Stetin. Pavao Bogdanić se vraćao u svoje svratište. Razmišljao o utiscima, što su ih prouzročile novinske vijesti o pronevjerenju Zlatarićevu. Šetao pred svratištem amo i tamo. Jesenska večernja tišina u divnim nasadima ugodno je djelovala na cijelo njegovo biće.

Iz velike veže hotela vodile dvije stube u prostrani hodnik, a na kraju toga hodnika uzdizale se stube u više spratove.

Natkonobar stajaše upravo u tom hodniku, kad je Pavao unišao. Predao mu uslužno ključ njegove sobe.

„Dobili ste susjeda", reče konobar i ujedno pokaza na poluotvorena vrata blagovaonice", eno tamo gdje sjedi. Ali ostat će ovdje samo do sjutra u jutro. Onda će otputovat na otok Rujanu zabave radi. To je malo pokasno u to jesensko doba. On ima uza se samo mršavu putničku torbu. „Ako je samo u njega masna kesa" prekinu ga Pavao poluglasno i sa smiješkom na licu htio već krenuti preko stuba u svoju sobu. U to se spomenuti putnik okrenu licem spram izlaza.

Pavao se lako trznu, ali se umah snadje, pak će onako mirne duše reći natkonobaru: „Upravo se sjetih, da sam danas pozvan kao gost k je-

dnomu prijatelju. Valjda ne će smetati moga susjeda, budem li nešto kasnije prispio kući.

I u tom ga opet nestane kroz polutamu veže na ulicu.

On je umah prepoznao u tom svom susjedu blagajnika Zlatarića. Premda je imao na sebi krivu bradu, ipak ga oštro oko Pavlovo umah prepoznalo. Ta služio je s njime nekoliko godina u istoga gospodara i u istoj sobi.

Prva mu je misao bila, kako da udesi svoj postupak, a da mu bjegunac ne iščezne ispred očiju. I on se stisne u jednom dijelu dugačke tamne veže, da tako može pratiti svaki korak Zlatarićev.

I što začuje, kako je ovaj govorio natkonobaru: „Ako bi tko za mene pitao, a vi ga onda odvedite u moju sobu. Ja imam neki omanji posao obaviti sa nekim brodskim kapetanom. Valjda nas nitko ne će ovdje smetati?"

„Smetati? Broj 14 je prazna soba, a gospodin sobe broj 16 upravo je sada otišao i rekao, da će večeras pokasno doći s neke veselice".

„Tim bolje".

Čulo se koračanje po stubama. Iza male stanke uvjerio se Pavao, da je i natkonobar zapustio hodnik. Polagano i neopaženo pošao tiho po sagovima stuba i hodnika u svoju sobu. Tihano otvori sobu. Isto tako tiho je opet zatvori iznutra i izvadi ključ iz vrata, pa ga metne u svoj džep. Sobe su bile spojene vratima, ali na vratima prema sobi br. 15 stajao je ormar. Ipak se čulo nemirno koracanje iz te susjedne sobe.

Kroz gornje reške vrata opazio je zrake svjetla. Pavao si metnuo kraj vrata stolac i stao prisluškivati, ne bi li iz razgovara mogao što nova čuti i saznati.

Dugo je sjedečki čekao. Napokon začuje glas natkonobara, a s njime je razgovarao neki mornar hrapava glasa. Dakle posjetnik je nadošao.

Pavao se dao na slušanje.

Ovdje ima toliko vrata, reče stranac Zlatariću, da nas ne bi tko slušao"?

„Nemajte brige. Ja sam se zato već poskrbio".

„Bolje je, da se o tome uvjerimo, jer ja nikako ne mogu tiho razgovarati".

I umah po tome čuo Pavao, kako njegov susjed kuca na vratima zovući ga:

„Gospodine susjede, molio bih vas za jednu riječ".

Pavao šutio. Nije odgovorio.

„Sve je prazno. Nigdje ne ima ni žive duše" — reče Zlatarić, kad se vratio u svoju sobu.

„Nijeste li nikoga sastali na morskom žalu u stanovito doba?", započeo kapetan svoj razgovor.

„Ja nijesam htio dugo ondje boraviti, bilo je odviše redara."

„Ovih vam se ne treba plašiti. Vidi se, da ste još mlad i zelen. Ovi u običnom gradjanskom odijelu tako zvani policajni agenti, mnogo su opasniji".

„A sad na stvar. Kad ćemo otploviti. Mene goni osobita želja na morsku pučinu".

— Pa zato sam i dojedrio do vas. Danas navečer dovršismo ukrcavanje svekolike robe.

(Nastavit će se).

Odgovornost.

Po S. Smilesu priredio Fr. Bartuš

(Svršetak).

Drugi je bio slavljeni književnik, koji je otrovom svojih djela širio svijetom bezbožnost i nećudorednost. Pisao je slatko, ali pogibeljno poput pjeva sirena ili morskih djevica, koje su svojim milim pjevom namamile na svoj otok morske putnike i onda ih ubijale. U hadu ili podzemnom svijetu su sudačke istrage kratke. Ondje se osuda umah izrekne i otkroji. Dva velika

Augustinov hram u Puli.

željezna kotla objesili na željezne lance, a u svaki bacili po jednoga grješnika, Ispod razbojnika metnuli golemu rpu drvi. Zapalila ih je jedna furija (žena paklenica). Bio to užasan plamen. I samo svodovlje te podzemne dvorane pucalo od ove grozne žari. Sud za književnika, činilo se, da nije tako užasan. Pod njim je spočetka plamsao samo sitni plamečak, ali što je dulje gorio, postajaše sve jači i žešći.

Uminula stoljeća, ali ta vatra još uvijek nije utrnula. Pod razbojnikom je plamen već odavna ugasnuo, a pod književnikom postajaše još i sada od

sata do sata sve žešći. Napokon, kad muke nikako nijesu htjele da prestanu, klikne književnik, da su bogovi nepravedni. On da je svijet napunio svojom slavom. Ako i jest tu i tamo kadgod i ponešto slobodno pisao, to je za taj čin dosada i odviše kažnjen. Ni u kojem slučaju misli, da nije više griješio od razbojnika. I onda se stvori pred njim jedna podzemna sestra u svom velikom sjaju. U vlasima je imala sikćuće zmije otrovnice, a u rukama krvave bičeve.

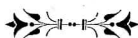
„Jadniče!" nsklikne ona, „ti se usudjuješ grditi providnost? Ti se sporedjuješ s ovim razbojnikom? Njegov zločin je samo ništica spram tvojih

Rimski slavoluk u Puli.

nedjela! Njegove grozote, njegovo bezakonje škodilo je svijetu samo onda, kad je živio. A tvoje? Već odavna su tvoje kosti postale prah, ali još uvijek dan na dan donosi sunce na vidjelo po koje zlo, kojemu si ti kriv. Otrov tvo ih spisa širi se sve više i više, te postaje od godine do godine pogibeljniji. „Eno vidi sam" i podala mu na čas sposobnost pogledati na svijet „tvoja zločinstva i velike nevolje, ko.ima si ti kriv. Vidiš li onu djecu, koja su sramota svojih obitelji, žalost i zdvojnost svojih roditelja? Njihove se glave i njihova se srca pokvarila po tebi. Tko je izvrgavao smijehu i ruglu sveze društvenosti, svetost braka, poglavara i zakona? Tko je sve to nazivao djetinjarijom? Tko je kriv premnogim ljudskim nesrećama? Zar ti nijesi kriv svemu tome, jadni

mužu? Zar ti nijesi nazivao bezvjerstvo slavnim imenom „prosvjeta"? Zar ti nijesi u svojim spisima predočivao opačine i strasti u najsjajnijim, najčarobnijim i najzavodljivijim slikama? Vidi i dalje. Jedna čitava država zavedena po tvojim naucima puna je ubojstva i razbojstva, puna svadje i buna. Samo po tebi propast će taj narod i ta zemlja. Za svaku suzu, za svaku kap krvi, koja se prolila u toj zemlji, ti si kriv i za to si odgovoran. I ti se usudjuješ naposljetku još huliti na bogove? Koliko li zla će počiniti tvoji spisi u svijetu? Trpi stoga i ti svoje muke ovdje, podnašaj zasluženu kaznu za svoja bezdjela". Tako govoraše bijesno furija i poklopi opet kotao nad grješnim književnikom.

Tužaljke.

Spjevao Rudolf barun Maldini.

Pored groba.

Stajao sam kraj tvoga groba,
Točile se suze moje.
N'jesam mogo zašutiti
Vrh prerane rake tvoje.

Ali kada spustiše te
Na dno groba crni ljudi,
Osuše se moje suze,
Slediše se moje grudi.

Nemoj klonut!

I u polju c'vjet ne cvate,
I u gori list ne vene,
Dok ih Božja snaga sama
Svojom moći ne pokrene.
Nemoj ni ti klonut duhom
Ni uz teške svoje boli,

Snadju li te boli kada
U toj suznoj zemskoj doli,
Ustrpljivo podnosi ih,
Dok ti zemlja grob ne dade —
Zašto tako vazda biva
Gore samo nebo zuade.

Kakao i čokolada.

Priopćuje Drag. Šiller.

Što se jače trgovački promet razvijao, to su nam sve bolje bile poznate nove zemlje, u kojime raste bilje, što ovdje kod nas ne može uspijevati. Otkako je napredni Evropljanin postao gospodarom veće česti tih prostranih zemalja, nastojao je, da izbije što veću korist, pa stoga je i uzeo u svoje ruke kulturu ovoga korisnoga bilja.

U vrućim krajevima Azije, Afrike, Amerike i Australije vidimo na sve strane goleme plantaže (polja) pamučnjaka, sladorovca, kakaovca, čajevca, riže, kave i t. d., a stotine i tisuće brodova dovozi to bilje u evropske luke. Plodove mnogoga toga bilja poznajemo mi bar od neke česti, jer ga trebamo za jelo i piće kao uživala i za odjeću. Sve to bilje nije čovjek najednoć upoznao; neko prije, a neko kasnije, no kakao, rekao bih, da je trebao najviše vremena,

dok se udomaćio u Evropi. Više od 200 godina trošili su ga bogati društveni razredi u latinskim zemljama (Španjolska, Portugalska, Francuska i Italija), a tek u polovici prošloga stoljeća stali su ga uživati u svim ostalim krajevima Evrope. Pojmit ćemo to lako, kad znamo, da je kakao u to vrijeme bio skup, a k tomu se hoće i znanja i vještine u pripremanju ovoga pića. Danas je kakao znatno pojevtinio, pa zato ga i veoma traže. On je postao narodno piće u spomenutim latinskim zemljama, kao što je u nas kava, a u sjevernih nar odačaj.

Veliki botaničar (prirodoslovac, koji sabire i izučava bilje) Linné nazvao je kakao po njegovu zrnju „theobroma", t. j. božanstvena hrana.

Kakaovac (Theobróma lacao) je 10—12·5 m visoko drvo. Deblo mu mjeri u promjeru 20—24 cm, na vrhu ima krunu dugih i podaleko stojećih grana Lišće je naizmjence poraslo, odugo i šiljasto; postrance na granama rastu maleni crveni cvjetovi u kiticama. Iz ovih sićušnih cvjetića razvijaju se 10—16 cm dugi žućkasto-crveni plodovi, slični krastavcu ili dinji, razdijeljeni u 5 pretinaca, u kojima je u oslasnom mesu poredjano 50—80 zrna.

Kakaovac ima uvijek zeleno lišće, a cvjetovi i plodovi rastu cijele godine.

Na zrnju je izvana ljuska, koja se lako skida. Ovo zrnje, recimo kakaovice, sadržaje neku vrstu otrova t. z theobromin (2%), koji ipak znatno blaže djeluje na čovjeka, nego koffein kod kave ili thein kod čaja. Osim toga ima u kakaovicama 45—49% kakaove masti ili ulja, 13—18% bjelančevine i 14—18% škroba tako, da je kakao i vrlo izdašna hrana, dok su kava i čaj samo ugodna i podražujuća uživala.

Prava domovina kakovca je srednja Amerika, gdje je on od vajkada divlji rasao, no dandanas je rasprostranjen u mnogim zemljama, najvećma u južno-američkoj državi Ecuador, koja sama daje polovinu ukupnoga priroda. Najbolji kakao šalje Venezuela, Trinidad, dok manje vrijedan dolazi iz Brazilije, Guyane, Jave, Cejlona, Gube, Haiti, Portorica, Jamaice, te u novije doba iz Afrike.

Kakao su uživali već stari Mexikanci. Kad su Španjolci došli u Mexiko, upoznaše ubrzo „chokollatl," što su ga Mexikanci zgotavljali iz kakaovica, kuruznog brašna i vanilije. Bilo je to gorko piće (nije bilo sladora), pa ga Španjolci nijesu voljeli. Poslije, kad su stali ovomu piću dodavati sladora zadobilo je ono svoje pravo uvaženje i stalo se posvuda piti. Koliko se danas kakaovca sadi, možemo si lako zamisliti, kad znademo, da je već god. 1893 proizveo Surnam $3\frac{1}{2}$ milijuna kg, a Ecuador $18\frac{1}{2}$ milijuna kg.

Glavna trgovačka središta za kakao u Europi jesu Havre, Hamburg, London, Amsterdam i Trst.

Kakaovice se mogu dulje vremena uzdržati, da se ne pokvare, no zato ih treba u tu svrhu prirediti. Izvadjene iz ploda suše se na suncu ili se očišćene meću u bačve, škrinje i zakopaju u zemlju, gdje ostanu 4-5 dana, da probave neku vrst kiseljenja (vrenja). Iza toga se obično bojadišu i suše na suncu ili u zato priredjenim strojevima.

Iz kakaovica se dade lsko izvaditi mast tako, de se ove griju i onda se mast ispreša. Kakaova mast ima prednost pred drugima, jer se dobro drži na uzduhu, ne pobudjava, pa se upotrebljava u ljekarstvu, industriji sapuna i drugdje, a dolazi u trgovinu pod imenom kakaova mast. Kakao pak, iz kojega se

izvadila od prilike polovina masti, prodaje se u trgovinama pod imenom „razuljeni kakao“ (25 - 30% masti)

Theobromin vrlo je cijenjen u novije doba, te ga liječnici upotrebljavaju rado naročito kod srčanih boli i vodene bolesti.

Kakao se priugotavlja na različne načine. Najprije se kakaovice sprže, očiste od ljusaka, sataru u prah, od toga se načini fina masa, koja se dade dok je topla, jer je masna, poput tijesta razvlačiti i uobličivati, a kad je hladna, otvrdne. Ova čista kakaova masa treba u ljekarnama i slastičarnama za priugotavljanje mnogih medikamenata, a ponajvećma u tvornicama, koje rade čokoladu.

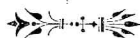
Kako već jednom istakosmo, uživanje čokolade bilo je već starim Mexikancima poznato, prije nego dodjoše u doticaj sa Španjolcima pod Ferdinandom Cortezom 1519. godine. Već sama njihova riječ „chokollatl“ složena iz riječi „Kakao“ i „atle“ (voda) kaže, da su kakaovice kuhali u vodi. K tomu bi dodali mirodjija, sladora, čestoput meda i kukuruza i. t. d.

Što je zapravo čokolada? Čokolada je po današnjem zakonskom pojmu neka množina kakaoa i sladora, ponajvećma u jednakim čestima, kojima je pridodano mirodjija kao klinčića, cimeta, vanilije ili mjesto ove vanilin. Očišćene i samljevene kakaovice pomiješane sa sladorom i mirodjijama dolaze u posebne za to konstruirane strojeve, koji sve to dobro ispremiješaju i posve fino samelju, da se na jeziku sve rastapaju i pri tom ne podilazi čovjeka nikakvo čuvstvo rapavosti. Iza toga dolazi čokoladno tijesto u druge strojeve, koji tomu tijestu daju različne oblike.

Da čokolada dobije svjetloću i lijep prijelom, stavlja se u hladne prostore, kojima prolaze studene uzdšune struje ili u podrum s ledom. Sada još treba da se umota u elegantnu embalažu, obično u staniol (kositreni listić) budući da se na ovaj način najbolje očuva.

Kakao je još i danas u cijeni, pa ga bezdušni ljudi patvore žitom, škrobom, piljevinom, kestenovim brašnom, biljevnom i životinjskom masti i. t. d Pridodavanje škroba doduše je i potrebno naročito u čokoladi. Zemljaste primjese poznajemo u čokoladi u ustima ili u zdjeli, kad se miješa staklenom šipkom, onda škripuca.

Ne će biti izlišno, da spomenemo, kako se gdje gdje uvriježilo krivo mišljenje, kao da je uživanje kakaoa štetno po zdravlje. Ako se danomice potroši što je posve dovoljno, 20 do 30 grama kakaova praha (za jednu osobu), biti će ovo piće vrlo ugodno i ne može da uzrokuje štetnih posljedica. Kad bi čovjek trošio veću množinu i to redovito, to bi takvo neumjereno uživanje moralo dovesti do kroničnog otrovanja

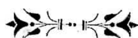

Slava pobjedniku.

Sa slikom.

Stari Rimljani sagradiše u Rimu cirkus Maksimus. To je bilo najveće trkalište staroga Rima. Već car Tarkvinius Priscus, vele, da je sagradio prvo polukružno trkalište s mnogim redovima sjedala. Okruživala ga tri sprata sa svodištima. Samo trkalište iznutra (Spina), gdje su se sakupljali vozači oklad-

nici bijaše urešeno kipovima i žrtvenicima Za cara Augustusa produljio se taj cirkus na 670 m, a moglo se u njemu smjestiti do 150.000 gledalaca. On je dao usred trkališta namjestiti obelisak (četverostrani stup, koji se prema gore sužuje), koji danas resi u Rimu Piazzu del Popolo (puč trg). Za cara Nerona ponoviše taj cirkus. Sad je bilo u njemu 250.000 sjedala. Car Trojan proširio je ta sjedala za 350.000 gledalaca. Po tom se može suditi, koliko je puk volio u Rimu to trkalište. U tom se cirkusu stvorile različite družine vozača, koje se razlikovale po bojama crvene, zelene, bijele i modre. Za te trkališne igre zanimali se i najodličniji Rimljani i najniži beskućnici. Ta strast za igru prometnula se gotovo u pravo bjesnilo. Pobjednika na kolicama slavili, kao da je spasio domovinu od propasti. Kao što danas aviatičari i automobilisti stiču na svojim vratolomnim lijetima i vožnjama slavu i imutak, tako je to onda u Rimu postignuo i okretni pobjedonosni vozač na kolicama, kojega su osobito slavile najodličnije i najljepše gospoje Rima. Takovu slavu pokazuje slika u današnjem broju. U tom cirkusu priredjivali su i bojeve sa životinjama, bojeve rvača, vojničke vježbe, kao i jahalačke vještine. Zadnju utrku na kolicama priredio je gotski kralj Totilas g. 549. poslije Isusova narodjenja.

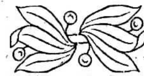
Starine u Istri.

Sa slikom.

Krajiška grofovija Istra nalazi se tik Primorja hrvatskoga. Ovu primorsku našu zemlju osvojiše Rimljani godine 177. prije rodjenja Isusova. Rimljani su u Istri vladali preko 600 godina. U Istri ima još i danas starih rimskih gradjevina. U današnjem broju donosimo dvije slike, koje govore o slavi starih Rimljana.

1. **Augustov hram u Puli** sagradjen je osme godine poslije Isusova rodjenja, kada je vladao rimski car Oktavijan Augusto. Hram sastoji od predvorja i tako zvane celle. Predvorje ima 6 korintskih stupova, od kojih su 4 sprijeda. Cella je 9 metara duga i 7 metara široka. U rimsko doba služio je Augustov hram za pogansko bogoslužje. Kasnije za vladanja bizantinskih careva okrenuše taj hram u kršćansku crkvu, ukrasiše je slikama na ljepilu. Za vladanja mletačke republike bijaše tu skladište žita. Austrijska pak vlada uredi u tom hramu muzej, u kome su pohranjene rimske starine iz Pule i okolice. Augustov hram je doduše već navršio 1900 godina, ali je još uvijek dobro sačuvan. Smatraju ga pače najljepšim onoga doba, jer je gradjen u prijatnom slogu. Pročelje Augustova hrama gotovo je posve neoštećeno. Na njemu se još i danas dobro razabire latinski napis.

2. **Rimski slavoluk u Puli** sagradjen je godine 30 prije rodjenja Isusova, te je najstariji rimski spomenik u Puli. Slavoluk bijaše posvećen Luciju Sergiju Lepidu, te njegovim sinovima Luciju, Sergiju i Kneju Sergiju. Poradi toga se i zove „slavoluk Sergijevaca“. Slavoluk se uzdiže vrlo slikovito na malenom trgu, te je 8 metara širok, a 6·5 metara visok. Ovaj spomenik stoji sam za sebe, te je okružen gvozdenom ogradom, da ga ljudi ne bi oštetili.

 SVAŠTICE.

Medvjed i tati.

Dva čovjeka putovali po svijetu s jednim medvjedom. Noć ih uhvatila pred jednom krčmom. Zatražili konak. Krčmar je bio u neprilici. Za njih je imao sobu, al medvjeda nije imao kamo sklonuti, jer su sve staje bile pune blaga. Medvjedari navalili moliti, neka ga svakako negdje zatvori, jer da nikako ne mogu dalje u tu tamnu noć. Na to se sjeti krčmarov brat, da imadu svinjac, u kojemu leži utovljeno prase, koje su sjutradan zakanili zaklati. On predloži, da to prase premjeste preko noći u neku praznu sobu. Taj se prijedlog jednoglasno prihvatio, svinju premjestili, a medvjeda zatvorili u svinjac.

Oko po noći došuljala se tri momka do svinjca i htjeii da ugrabe masno, ispitano prase. Jedan se zavukao u svinjac, ali ga medo umah poda se povali. Ovaj stao zazivati u pomoć. Priskočio u kotac drugi momak, da mu pomogne, ali i njega medo pod sebe podvali. Sad nastade tek veliko zapomaganje. Treći drug čuvši medvjedje mumljanje uteče. Zdvojna krika ove dvojice doskora uzbuni i probudi čitavu kuću. I medvjedari se prenuli i izašli, da vide, o čemu se radi. Oni umah umirili svoga medu i izvukli iz svinjca ranjene momke. Ovi priznali svoju nakanu. Umah ih predali redarstvu, neka im sudi. — Krčmar bijaše ne samo zadovoljan, što je ove tudjince primio na konak, nego im u znak zahvalnosti besplatno dao noćište, a za njihova medvjeda pokloni im 20 kruna, da mu nabave bolju hranu.

Nepodmitljivost.

Predsjednik republike Falliers je darežljiv i nepodmitljiv. Jednoć je branio tri republikanca. Sud ih je nakon te obrane odriješio od optužbe i kazne. Iz zahvalnosti ponudili mu krasnu nagradu. On je nije htio primiti. Onda ga pozvali na večeru. On im je i to odbio. I tako su sami večerali. Kada su htjeli da plate večeru, reče im gostioničar smiješeći se: Gospodin je Falliers već sve platio.“

Golemi satovi.

Golem je sat na Eifelovu tornju u Parizu. Golema je ura i na saborskoj zgradi u Londonu. Sastavljena je od 4 četvorine, od kojih svaka ima promjer od 7 metara. Bat je dug 6 metara. Jedan urar iz Varšave izložio je takodjer golemi sat u Chikagu. On predočuje željezničku stanicu s uredima, brzojavom, čekaonicu i sa svim uredbama, što ih ima na jednoj željezničkoj postaji. U tom se satu vidi sve, što se na stanici dogadja. Vlakovi dolaze i odilaze. Činovnici se žure amo i tamo. Tu se zvižda i zvoni. Tu se komešaju različiti putnici i t. d. Ovo čudo od mekanike izradio je taj varšarski urar u vremenu od šest godina.

Zaslužena nauka.

Kako treba da postupamo prema pretjerano uslužnim trgovcima, pokazao je jednoć blagopokojni njemački car Fridrik III. Godine 1867. boravio je on tada još kao prijestolonasljednik sa svojom suprugom u svom dvoru Erdmannsdorfu. Prijestolonasljednički par posjećivao je često nedaleki gradić Warmbrunn i ondje štogod kupovao.

Tako dodje u trgovinu igrački, da izabere neke sitnice za princa Vilima, sadašnjega cara. Prijestolonasljednik je izabra konja, sablju, štit i torbicu za patrone te zatraži račun. „Nije sila, kraljevska visost ima kad da plati“ reče trgovac duboko naklonivši se. „Ne tako, dragoviću moj, ja ne uzimam na vjeru!“ odvrati prijestolonasljednik. „Što stoje stvari?“ Trgovac, počašćen visokim kneževskim posjetom mislio je, da može i kneževske cijene računati, te zatraži neobično visoku svotu Prijestolonasljednik potrepta trgovca po ramenu i reče: „To je za moje prilike odveć; moj će sin morati malo počekati, dok dobije ove igračke.“ Reče i podje s prijestolonasljednicom ostavivši trgovca u teškom razočaranju u obližnji dućan, da obavi ondje narudžbe.

Preveo D. Šiller.

Sprečan džep.

Jedan je londonski krojač pronašao džep za zaštitu protiv tatova džepara. Ponutrina je postavljena dvjema kožnatim krpama. Na toj su koži pričvršćene igliće s vršcima prema dolje. Kad se turne ruka u džep, ne osjeća se ništa, ali ako se hoće ruka izvući, onda se igle zabodu u nju i ruka je uhvaćena. Sam vlasnik može ruku turiti u džep i upotrijebivši posebni mekanizam zdravu je izvući.

Iz „Krijesa“.

Uspavljajuća trava.

U sjevernoj Meksiki u Americi raste neka svjetlo-zelena trava, koja uspavljuje konje i rogato blago. Ondješnji stanovnici kuhaju tu travu, pa taj napitak davaju djeci i odraslima koji zbog kakove bolesti ne mogu da spavaju. Čim ispiju čašu ove tekućine, umah osjećaju neku umornost i zamalo spavaju slatkim snom. Vele, da ima u toj travi neke tvari nalik na opium osobito onda, kad cvate. Uživanje toga napitka ne škodi zdravlju.

Ovejani Cigo.

Gazda Mijo naruči u Cige, da mu skuje valjano puto. Pogode se za deset kruna. Mijo isplati unaprijed pogodjenu svotu. Bijaše blizu doba, da se konji vode u pašu. Mijo jedva čekao, da Cigo donese puto. „I pravo je da mi ga nosiš“, reće Mijo. Ali će Cigo nato: „Ovo puto, gazda Mijo, ne valja. Nije to za te. Ti dobro znadeš, da sam se kod tebe često puta napio i vina i rakije. Za tu ljubav skovat ću ti puto, što ga nijesi nikad vidio, niti ćeš gâ ikad viditi, niti si ga takova imao niti ćeš ga imati“. — I Cigo je održao riječ.

Novi poslanik.

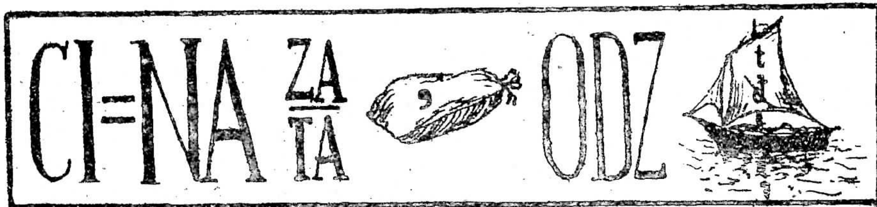
U svoje vrijeme poslala je Franceska na engleski dvor novoga poslanika. Ovaj se predstavio engleskomu kralju Jakovu I. Taj muž bijaše se tako loše ponašao, da je kralj bio vrlo nezadovoljan zbog toga i upitao svoga naučenjaka Bacona: „Kakav je utisak taj poslanik na vas učinio?“

„On je visok i pravilno izrastao muž“, odgovori Bacon.

Kralj se smiješio. „To sam i ja opazio“, reče on, „Ali što mislite o sposobnostima njegove glave?“

Na to mu mudrac oprezno reče: „Veličanstvo, meni se ovako visoki ljudi često čine nalik na visoke kuće, koje u najgornjim spratovima imaju najkukavnije i najsiromašnije sobice“.

Rebusi od Božidara Širole.

Pretplata na Vjerni drug iznosi 2 K godišnje. Na 5 uplaćenih primjeraka daje se 1 kao namet. Narudžbe, novce, reklamacije i rukopise prima uprava Vjernoga druga (šegrtska škola u Samostanskoj ulici). Rukopisi se ne vraćaju. Nefrankovana pisma se ne primaju.

SADRŽAJ:

Tiskara „Merkur“ u Zagrebu. Izdaje Naučnička knjižnica. Uredjuje Franjo Bartuš.

ZABAVNI I POUČNI LIST
ZA TRGOVAČKU, OBRTNU I OPETOVNIČKU OMLADINU

Preporučila ga vis. kr. zem. vlada odio za bogoštovlje i nastavu 18. studenog 1897. broj 58650. školskim knjižnicama za nabavu, a vis. zem. vlada za Bosnu i Hercegovinu preporučila ga 22. travnja 1899. br. 58.660. trgovačkim školama i učenicima istih zavoda.

Br. 4. | U Zagrebu, 1. prosinca 1912. | Tečaj 16.

Božićnica.

Spjevao: Stjepan Širola.

Andjela hori veselo poju,
Pjesama divnih čuje se glas,
Nebo i zemlja tajnu nam svoju
Otkriva slavnu — svečan u čas!

Betlemska tajna žiće nam dade,
Božićni njome osviće čas:
Ljubav se radja, pruža nam nade,
Rodit će svijetu — Bog se i Spas . . .

Kralj nam dolazi, gospodar Neba,
Vladalac zemlje — Božji sin, Bog.
Pobožno njega dočekat treba —
Ljubavlju čistom srdašca svog!

Božično drvce kiti se, sprema,
Svjećica na njem gorjet će plam . . .
Kite se bori kućam' po svjema,
Božićni časi svanuše nam.

Svečana pjesma vazduhom krili,
Tajanstven svuda čuje se glas:
Spasitelj dobri — Isus naš mili
Dolazi svijetu — dolazi Spas . . .

S istoka sunce Spasa nam sinu,
Poslanik Neba — nosi nam dar:
Ljubavi, sloge — carstva milinu,
Ljubavi svete divni taj žar! . . .

Kršćanskim svijetom radost zavlada
Betlemska zvijezda prosula sjaj . . .
Božićne pjesme grlo već sklada,
Radosti velje — slavi svijet taj.

Betlemska zvijezda danas još sjaje
Velebna, silna njena je moć . . .
Narodim' svijeta vjeru podaje:
Po njoj će svatko k sreći nas doć.

Božićna zvona milo već zvone,
Sjaji se Božji sjajno već hram;
Sveta je vjera trgla milione
Bogu da dignu srdaca plam . . .

S pjesmama skladnim molitve vrele
Narod naš šalje Višnjemu svom:
„Isuse slatki, svesilni Bože,
Usreči rad nam — hrvatski dom"!

Svečana pjesma vazduhom krili,
Tajanstven svuda čuje se glas:
„Isuse slatki, Isuse mili,
Rodu hrvatskom budi na spas"!

Lav Posavske Hrvatske.

Povjesna pripovijest iz IX. vijeka. — Napisao: Milutin Mayer.

(Nastavak)

No iz pohlepe za zlatom zaboravio je na carevu mudru opomenu i izazvao medju posavskim Hrvatima veliko nezadovoljstvo i ogorčenje. I Kodolah stao je već misliti na to, da će biti najbolje, da se s ogorčenim županima makar i na oko izmiri, samo da ga ne tuže caru ili da u svom gnjevu još ne dignu i ustanak.. Ali usred tih misli dodje mu na um župan Boljedrag, od koga je primio mito, a nije ga mogao nametnuti Hrvatima za bana. Što će sada s njime? Taj će mu se jamačno osvetiti za taj neuspjeh. Tužit će ga caru, da je primio mito, dapače kako je opak, ishitrit će tako cijelu stvar, kao da je on sam tražio zlato, a ne da mu je bilo ponudjeno od Boljedraga.

— Tu se mora nešto učiniti, — reče Kodolah u po glasa. — Obećat ću tome lupežu bilo štogod, samo da ga dobijem opet za sebe. Kako je lakom za častima, on će mi brzo povjerovati... A postignem li to, tada je Boljedrag moj! No onda ćemo se drugačije razgovarati!

On još u tim mislima, a u sobu stupi župan Boljedrag smrknut i oborene glave.

Kodolah će u sebi:

— On je došao ipak prvi k meni, a to je već dobar znak. Sada Kodolaše pamet u glavu.

A onda će tobože prijateljski:

— Boljedraže, što si neveseo? Koja li te tuga mori?

— Ti pitaš jošte? — osorno će župan. — Zar da budem veseo na sve ono, što se jučer dogodilo? Obećao si mi stalno bansku čast, pa iz svega ništa. Dakako, glavno je, da si napunio duboke džepove mojim zlatom.

Kodolah nešto plane i reče:

— Zar sam te ja molio za tvoje zlato? Nijesi li mi ga sam pod silu turao u ruke? Zar sam ja kriv da te ovi tvoji divljaci nijesu htjeli za bana? Nijesam li ja odmah rekao, da je tobože careva želja, da ti budeš ban posavskih Hrvata? Pak što smo polučili? Ogorčene prigovore i velike uvriede!

— Ti bi morao najstrože postupati protiv svih prigovora. Nijesi smio dozvoliti, da te kao careva poslanika ovako vrijedjaju, — mrko će župan.

— Zar sam mogao s onom stotinom svojih oklopnika udariti na cio narod? — opet će vojvoda. — Ne bi li to bilo ludo? Zar bi mi ti bio pomogao s Vladibojem?

Župan nije znao, što bi u prvi mah odgovorio. Sam je uvidjao, da vojvoda govori istinu.

Medjutim je Kodolah nastavio:

— I ti, prijatelju, nemaš pravo, da mi što prigovaraš. Zar nijesam upravo radi tebe doživio onaj otpor i poniženje? Bi li bilo došlo do toga, da sam radio po uputi i zapovijedi svoga cara?

— I ja sam ponižen radi tebe! — srdito će Boljedrag.

— U čemu?

— Pitaš u čemu? Nijesam li ja jedini s Vladibojem oduševljeno klicao tebi i caru, dok su svi drugi šutjeli?

— Ti nijesi toga učinio iz uvjerenja, već da mi se ulaskaš, — prezirno će Kodolah.

— Lažeš Franče! plane župan.

— Kolike li drskosti! — gnjevno će vojvoda. — Jesam li ti ja rekao, da mi kličeš? Držim, da bi bolje bilo, da si šutio, jer si svojim poklicima samo ogorčio boljare, koji te jamačno više mrze, nego li i samoga mene.

— Ta je mržnja samo poradi vas nezahvalnih Franaka! Nezahvalnost je uopće vaša plaća, pogotovo tvoja!

— Boljedraže ne izazivaj me, jer bih mogao zaboraviti da smo prijatelji. A dodje li do toga, bit ćeš sam kriv. Bilo bi probitačnije po tebe, da se malo suspregneš. Možda ćeš još kada trebati Kodolaha. Nitko ne zna, što ga u životu čeka!

Ove riječi kao da su djelovale na župana, i on se na čas zamisli. Tada naglo pristupi vojvodi i podigne smjelo glavu rekav:

— Vojvodo, nešto ću ti reći. I poslušaš li moj savjet, naše će prijateljstvo ostati trajno.

— Dakle govori — lukavo će Franak, kada je opazio, da se župan nešto smirio.

— Ti predloži caru, da ne potvrdi Ljudevita za bana.

— Previše tražiš od mene!

— Dakle opet previše! — plane ponovo župan. — E, dobro, onda ću izvršiti ono, što sam si preduzeo.

Kodolaha žacnuše te riječi, i on se u duši ponešto uplaši.

— A što ćeš izvršiti?

Boljedrag mu se na to posve približi, naceri zlobno svoje dosta ružno lice i govoraše:

— Izmirit ću se sa svojim protivnicima i s njih nekoliko otići ću u Ahen caru Ljudevitu, da te tužim. Meni će se vjerovati, jer sam prijatelj franačkoga dvora. Tamo će doznati, da si nas tražio zlata i mita. Reći ćemo i to, da si svojim postupkom izazvao skoro ustanak. Da li će to svijetlom caru biti milo, druga je stvar! Ti dobro i sam znadeš, da te drugi vojvode na dvoru mrze. Oni će nam pomoći, da te strovalimo. Hehe, što veliš na to dragi Kodolaše? Zar ne, to ti ne bi bilo milo?

Kodolah, premda se u duši silno uplašio s te županove grožnje, ipak nije vanjštinom toga pokazao, već tobože na oko mirno i odvažno odvrati:

— Grožnjama me ne ćeš ustrašiti! Budeš li miran, više ćeš postići.

— Zbilja? — župan će ponešto iznenadjen.

— Tako je moj prijatelju! — ponosno će Franak.

— Dakle ti bi bio voljan, da caru predložiš, da ne potvrdi Ljudevita za bana — brzo će Boljedrag.

— Bi, ali kada mi se groziš raznim glupostima i tužbama, neka car čini, kako hoće.

(Nastavit će se.)

Mladenačka pogrješka.

(Konac).

„Sjutra u 11 sati prije podne odnosno oplovismo“.

„To je dobra vijest. Po tome vidim, da je sve u redu. Samo nastojte, da mu dadnete zgodno mjesto, da ne budem smetan od vaših ljudi i putnika.

„O čovječe, nemojte biti tako plahi. Moji vas ljudi ne će smetati, oni su dobili danas oprosnu veselicu. Pa kako će tom zgodom obilno piti, to će sjutra još tvrdo spavati. Samo vi treba da se požurite. Vjetar je vrlo zgodan, i mi ćemo onda brzo otploviti s našom Sirenom. Dakle do vidova na brodu“ !

Čuli se teški koračaji mornara, koji je na to otišao. Sada stane Pavao razmišljati, što mu valja počiniti. Bi li bilo zgodno, da umah sada dade Zlatarića uapsiti? Ne, nipošto. Po bijelom danu na samom brodu bit će to mnogo zgodnije. Iz ustiju mornara doznao je za ime broda i za vrijeme, kada će otploviti, a čuo je i to, da će u to doba biti i bjegunac na Sireni. Ali ponajprije treba da obavijestim o tome gradsko redarstvo.

Bogdanić je nato opet tiho tihano napustio svoju sobu. Brzo se uputio na redarstvo. Ispripovjedio im svoje opažanje. I umah se dali obavijestiti iz luke, ima li ondje brod Sirena i da li ovaj sjutra u 11 sati kreće na put. Oboje bijaše istinito. Redarstvo odredilo uapšenje. Otpustili Pavla i naložili, mu, da sjutradan opet ovdje osvane u pravo doba, da onda zajedno podju na lov.

Potom ode Pavao na brzojavni ured i brzojavio Kleščiću slijedeće:

Zlatarić ovdje. Sjutra prije podne bit će uapšen. — Bogdanić.

Da se slučajno ne sastane s blagajnikom, otidje u drugo svratište na konak. Dugo nije mogao usnuti. U njegovu se srcu polagano budila nada, da će njegovi tužni časovi života nestati i da će sinuti sunce pred njegova vrata.

Veselo vijorila zastava broda Sirene na hladnom jesenjem vjetru. Čvrste ruke mornara podignule sidro iz vode.

Samo jedno teško debelo uže držalo je brod s kopnom.

I već je htio jedan lučki radnik na zapovijed „otpusti uže!“ predati brod morskim valovima, da otplovi u daljinu. I upravo u taj čas zapriječio ga u tom poslu jedan na gradjansko obučeni čovjek. Radnik ga pogleda nekim čudom, ali ovaj mu se predstavi kao redarstveni izaslanik.

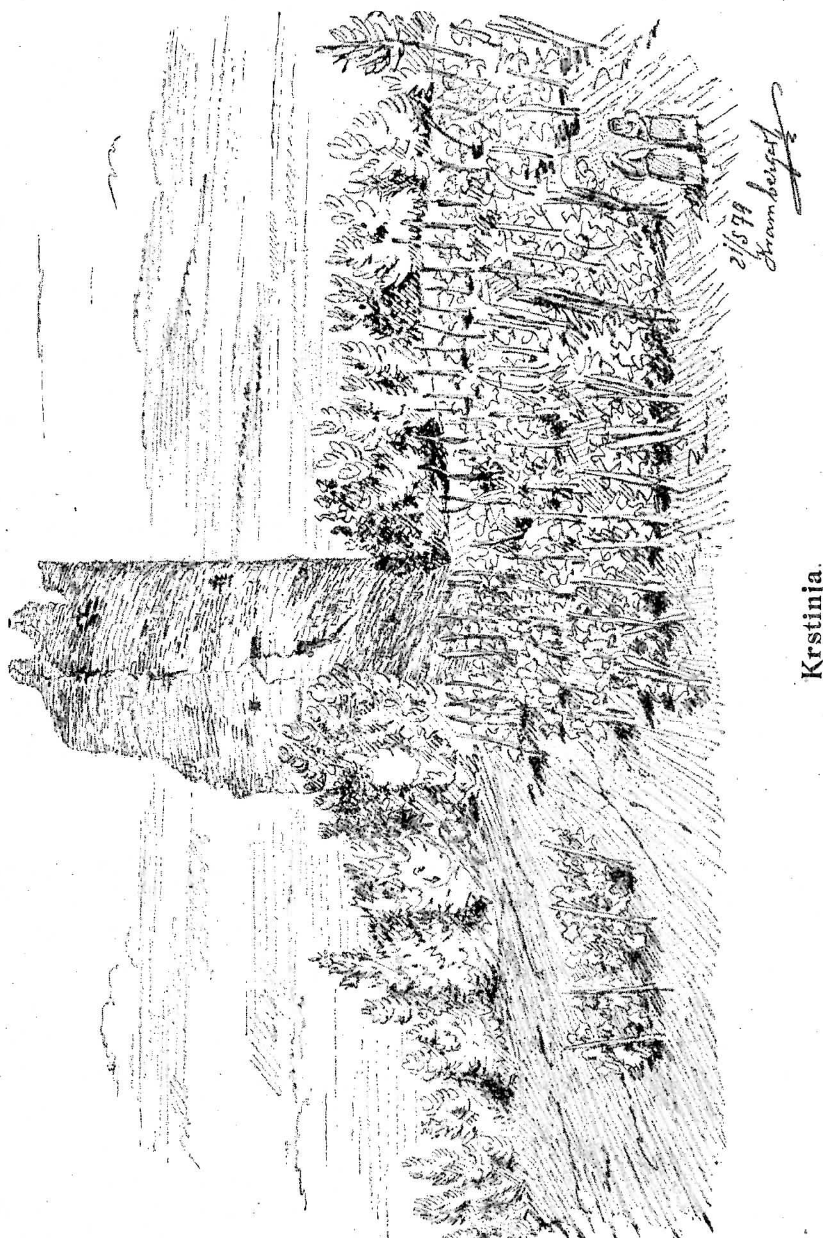
I umah potom spustilo se nekoliko redarstvenih činovnika i Pavao s njima u jedan čamac, veslali spram Sirene i pošli na palubu.

I već je zagrmio kapetan broda na lučkoga radnika, zašto ne vrši svoje službe. Kapetan širokih ledja, rumena lica bio u neznatnoj smetnji, kad mu jedan od redarstvenih činovnika saopći, da ima pregledati njegov brod, da uapse jednoga bjegunca. Kapetan se umah razabrao, potegnuo lulu iz jednoga kraja ustiju u drugi i reče: „Izvolite. Na mom brodu je sve u najvećem redu“.

Redarstveni činovnici podijelili si posao. U isto vrijeme stali pretraživati sve odaje i prostore broda. Pa i samu momčad broda preslušali. Nigdje nijesu nikoga mogli naći.

Pavao je postao nemiran. Da nije Zlatarić u zadnji čas promijenio odluku svoga putovanja. Skoro se pokajao, što je o tome brzojavio Kleščiću.

Redarstveni činovnik nije još uvijek napustio pretragu. Nije ni odgovorio na osorno pitanje kapetana, hoće li ga već jednom pustiti na miru, da može otploviti svojim putem, jer za njega je vrijeme zlato. Činovnik se uputio u kapetanovu kajetu, pak ponovno pretraži nju i sporedne odjele za spasavanje.

Krstinja.

Brižljivo je pregledao drvene stijene stražnjega djela kajite, dao skinuti ogledalo s ove stijene, dao pomaknuti divan, pak se ponovno obratio na kapetana broda, na kojem se opažao neki nemir: Ima li iza ove stijene još koji prostor.

„To ne znam reći“, odgovori upitani zlovoljno. Moguće da ima kakav tijesni prostor, no ja još nikada nijesam u nj zavirio, niti ga rabio. Ja sam već odavna

kupio Sirenu i mnogo sam s njom putovao, ali u opisu broda nijesam našao upisan taj prostor.

„To je čudnovato! Vi brodari obično izrabljujete i najmanji prostorčić broda“ reče redarstveni činovnik i potrese glavom.

Nato izvadi činovnik omot, a iz njega izvadi mjerilo i stane mjeriti točno duljinu, širinu i visinu kajite. Onda se uspeo stubama na palubu, pa i gore stane mjeriti.

Kapetan je ostao dolje, kao da se sve to njega ništa ne tiče. I opet osvane redarstveni komesar sa svojom pratnjom u kajiti. On pogleda oštro mornara u oči i reče odlučno: „Iza ove stijene mora biti još jedan omanji prostor. Ja vas u ime zakona pozivljem, da ga otvorite, da ga uzmognemo pregledati“

„Pa vi i sami vidite, da tu nema ulaza“, bijaše tvrdoglavi odgovor.

Onda moramo upotrijebiti silu. Donesite sjekiru.

Dok je jedan od redara išao potražiti zaželjeno orudje, dotle je komesar uzeo stolac, popeo se na nj i stao drmati čavao, na kojem je visjelo ogledalo. Snažno stao okretati šaraf, a jedan dio stijene se otvori. Opazio prostor tako velik, da je u njemu svakako mogao udobno prebivati i najveći čovjek,

„Nesretno njuškalo! zagrmi bijesni kapetan i već se htio baciti na redarstvenoga činovnika, ali ga jake mišice dvaju redara u tom poslu sustaviše. Ostali pak redari izvukli ispod skrovišta bjegunca blagajnika. Stajao je pred njima blijed kao stijena, a koljena mu se tresla kao šiba na vodi. Bijaše to vrlo neugodan prizor.

Mornari nijesu o tom sakritom čovjeku znali ni riječi. To se je moglo suditi po njihovu velikom iznenadjenju. Jedini kormilar stupio pred redarstvene činovnike, da sam svoje volje očituje, kako je došlo do toga, da je ovaj čovjek bio sakriven u tom prostoru. Jamačno se tom izjavom htio i sam spasiti od progona pravde.

U nekoj krčmici na zlu glasu upoznao se kapetan s tim čovjekom. Zlatarićem, koji je prvobitno imao otputovati prema Hamburgu, ali da zametne svoj trag, promijenio je u zadnji čas cilj svoga putovanja i došao u Stetin. Da ga ne otkriju, mijenjao je u zadnje dane i svoje konake u različitim svratištima i svagdje se pod drugim imenom prijavio. S toga je ostao do posljedne noći uvijek na kopnu, a tek na debelom moru imala se brodska momčad upoznati s tim skrovitim putnikom. Ovaj prostor je kapetan već mnogo puta upotrijebio za prijenos kriomčarske robe.

Kad su sa uapšenikom stupili na palubu, sjatilo se na obali već mnogo gledalaca. Poput vatre raširio se glas. da redarstvo ima na Sireni pune ruke posla. Zato je sve izvedljivo isčekivalo uspjeh te pretrage.

Medju mnogim i odličnim gledaocima isticao se osobito jedan stariji gospodin, koji je pratio jednu mladju gospojicu. Obojica bjehu osobito uzbudjeni.

Pavao Bogdanić je umah oboje opazio i prepoznao. Neko veselo nenadano čuvstvo zrcalilo se na njegovu licu. I Teja, koja bijaše ovdje na obali sa svojim ocem, bijaše rumena u licu poput proljetne ruže. Klešćić je žustro glavom tresao i rupcem mahao od uzbudjenja.

Silna svjetina upravo je zakrčila put. Svaki je htio saznati, o čem se tu radi. I nekoliko redara obavijestilo znatiželjnu svjetinu o tečaju cijele stvari.

Pavao Bogdanić pridružio se pun sreće gospodinu Klešćiću i Teji.

Stari gospodin prihvati njegovu ruku, te je snažno potrese i reče: „Moja najljepša hvala, dragi Bogdaniću, za veliku uslugu, što ste mi je izkazali".

A Teja?

Duboko je spustila sjajni pogled svojih velikih očiju i šaptaše tiho, ali presretno: „Pavle, moj mili Pavle"!

Redari krenuli sa uapšenikom prema redarstvenoj oblasti, a Pavao i Kleščić s Tejom slijedili ga.

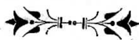
„I vi ste ipak napokon oprostili moj grijeh iz mladih dana", upita Bogdanić svojega bivšega gospodara.

Ovaj stane časom.

„Pa vi još pitate? Zar bih ja bio onda poveo sa sobom Teju — samo da se s vama sastanemo. O kakovom oproštaju ne ima ni govora. Ja sam se uvjerio, da sam bio na krivom putu. Ja sad uvidjam, da sam bio pravi lud a rob svojih čudnih načela. Ako vam je s voljom, dragi Pavle, a vi možete opet nastupiti u svoja prijašnja prava. Zaboravimo i jedan i drugi na naš nesporazumak, pak odsada vas i opet primam u svoju kuću kao svoga miloga i vrijednoga Pavla.

Srdačno stisnu Pavao pruženu ruku staroga gospodina Kleščića.

A onda nije mladić više gledao ima li oko njih ljudi — on zagrli svoju divnu zaručnicu i poljubi je žarko, vatreno i presretno, a zamalo postali su svoji do vijeka pred svetim žrtvenikom pred ljudima i pred Bogom.

Dugačak dan.

Napisao: Stjepan Eug. Tomić.

— Filipe, ej Filipe, hoće li skoro sunce na počinak?

Ovim je pitanjem susretalo mlado i staro vremešna seljaka, namrštena čela i nesigurna pogleda.

Filip Jergović bio je najbogatiji gazda u bivšoj lipovljanskoj satniji. Iza svoga oca Jandrije, ces. i kr. stražmeštra gradiške krajiške pukovnije, baštinio je oko četrdeset jutara plodne oranice, do petnaestj utara livade i lijep vinograd, tek puškomet udaljen od čardaka, koji ie odnjihao pet krajiških časnika. Već ovaj je imutak bio jedan od najvećih u čitavoj satniji, no kad je Filip još oženio Anku, kćer seoskoga kneza Klisa, eto ga bogatunom. Donijela mu Anka svu silu puste novčine, banaka, zlata i srebra.

No Filipu nije nikad dosta. Nad svakim je filirom drhtao. Kad mu je u ljetu bilo dublje posegnuti u staru hrastovu škrinju, gdje su u čarapama svih mogućih boja bile spremljene petokrunke, pa krunaši, nikaljni i brončani novci, jer je morao plaćati težake, onda bi znao stenjati, dapače i zajecati od teške boli.

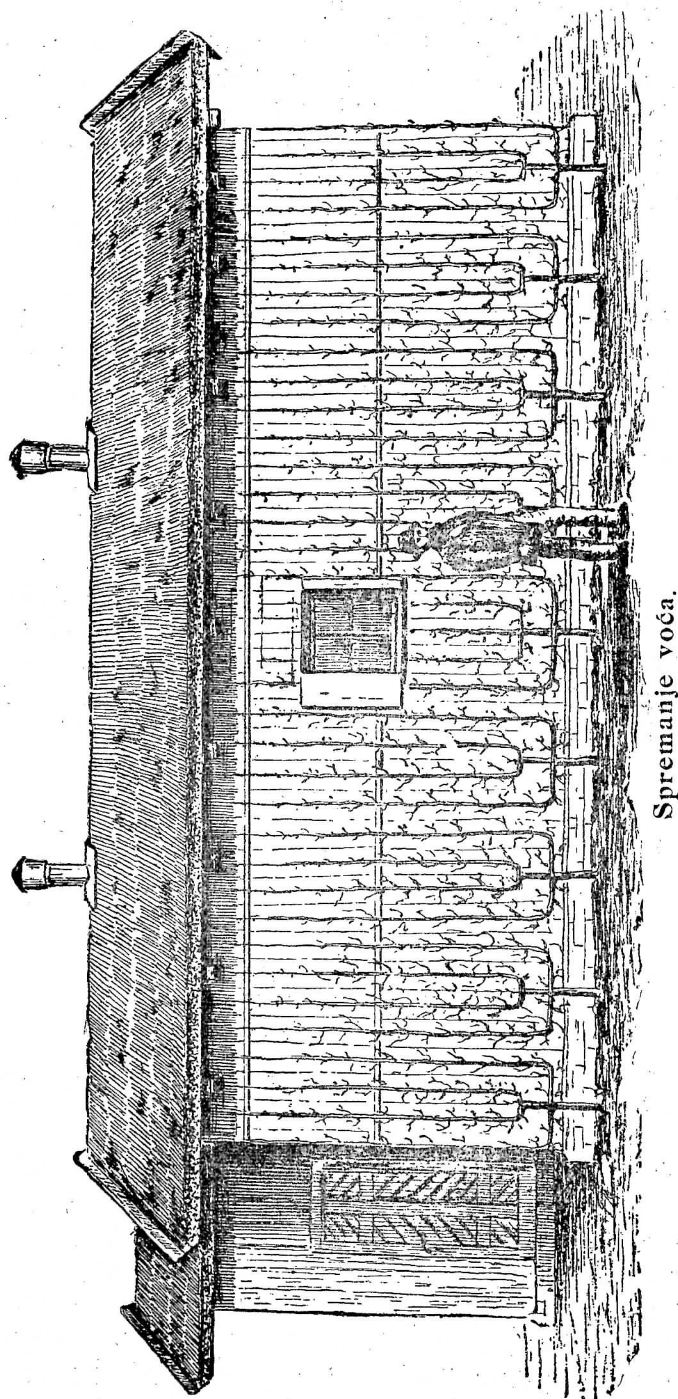
Posjed je bio velik, a u kući nikoga osim njega i nerotkinje mu žene, te dvojice sluga, koji su na jarmu volova i paru konja obradjivali, kako su mogli i znali, rasegnuto zemljište. Kad bi dakle došla doba kopanja ili ogranja, kosidbe ili žetve, morao je Filip hoćeš ne ćeš najmiti težake. Ma da je-

U ugljeniku.

bio škrtac bez premca, to je ipak uzimao dovoljan broj težaka, da mu bude posao svršen.

Pa ipak mu je taj veliki posjed razmjerno vrlo malo donosio koristi.

Spremanje voća.

Zrna njegove pšenice bijahu najsitnija u selu, zob najlaganija, krumpir većinom pokvaren, a vino iz vinograda bez ikakve vrijednosti. On se tomu čudio i ljutila ga ova nedaća, dok su ljudi u selu govorili, da mu je tako Bog dao,

jer da je svaki filir stoput prokleo, što ga je imao izdati za zemljište. Nego, ako ćemo pravo, nije njemu baš ni bilo toliko krivo, što je morao plaćati težake, no ljutilo ga je, što su oni za tu golemu plaću — kako je on sudio — vrlo kratko vrijeme radili.

Često puta znao bi se o tom porazgovoriti i sa ženom. — Eto — rekao bi kao uvijek smrknuta čela — danas i opet treba petnaest kruna baciti medju težake. No da je barem i za što, ne bih ni žalio. Ovo božje sunašce tek što se pomoli iznad gaja, već je nad glavom, a tu da bi se samo zera smirilo, ne, već leti i leti sve strmoglav i već je utrnulo.

— Da, da, — progundja mu žena. — Izbilja su kratki ovi dani. Eto, ni ja ne dospijem, da sve poslove svršim. A naradim se, da već gotovo i ne ćutim tijela.

Gazdarica Ana niie bila ni za dlaku bolja od svoga Filipa. Dok je bila mladja, htjela je doduše potrošiti koju krajcaru sebi na nakit, no s vremenom se privikla na muža, pa je zajedno s njim škrtarila, zajedno s njim psovala kratke dane i skupe težake.

Medjutim je Filip uza svu svoju škrtost bio i vrlo pobožan. Barem se činilo tako. Jer ne bijaše sveca i svečaca, komu se ne bi on u crkvi na koljenima pomolio, a na godove išao je gotovo u sva župna mjesta nemalo cijele županije.

Najradje je išao u S., gdje je bio u staroj crkvi stari kip sv. Antuna Čudotvorca. Njemu se je vazda skrušeno molio i razne pomoći od njega tražio, no darivao ga nije nikad. Čudnovato je pri tom Filip umovao. — Dadem li mu mali dar, svetac će se uvrijediti, a veliki mu ne mogu dati, jer sam siromah, — mislio je svakiput, kad se je umiren udaljivao od kipa.

(Nastavit će se).

Mirna i vesela ćud.

Po S. Smilesu priredio Fr. Bartuš.

Sreća našega života ovisi u glavnome od naše volje, strpljivosti, prijaznosti i obzira spram bližnjega. Živa je istina, kad tražimo dobrih drugova, onda nadjemo i sami svoje dobro. Tako to tvrdi Plato.

Neki su ljudi sretni. Oni umiju dobro svagdje naći. Nijedno zlo im nije tako veliko, a da ne bi u njemu vidjeli i utjehu i mir. Nikada im nebo nije tako tmasto, a da im ma s kojega mjesta ne bi zasjala koja zraka sunca. Ako i ne vide sunca, ipak ih misao tješi, da je sunce iza oblaka i da će sinuti.

U ušima takovih sretnika je vazda zraka radosti, dobre volje i mir duše. U njihovim srcima sja sunce. Njihova duša pozlaćuje svojim sjajem sve, što vidi. Veselo nose svoj trh života. Nijesu mrzlovoljasti i škuri, niti troše, svoje snage na beskorisno jadikovauje, već se bore muževno i ubiru svaki cvijet, koji cvate na stazi njihova života.

Nije istina, kako neki mniju, da su takovi ljudi slabi i bez misli. Naj-

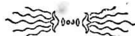
bogatije i najsnažnije ćudi su obično najradosnije najljubažljivije i pune potpune nade i povjerenja. Uman muž dalekosežnim pogledom vidi najbrže ćudorednu zraku sunca, koja sije kroz tamne oblačine. U sadanjem zlu vidi buduću sreću, u boli vidi zdravlje, u napasti nalazi boljitak i red. Iz briga i patnja sabire hrabrost, znanje, iskustvo i mudrost.

Kad je Jeremija Taylor izgubio sve, kad su mu kuću zaplijenili, a obitelj mu klonula duhom, kad mu je propao sav svjetski posjed, ipak je onda još ovo mogao napisati. „Ja sam zapao u ruke carinika i lihvara — oni su mi uzeli sve, što ću sada? Pogledat ću oko sebe. Ostali su mi samo sunce i mjesec, ljubazna žena, mnogi sućutni znanci i nekoliko prijatelja, koji me potpomažu. Ja smijem misliti i govoriti. Moj bistri duh, moju veselu ćud i mirnu savjest mi nijesu mogli ugrabiti. Ostalo mi pouzdanje u Boga, moja vjera, moja nada na nebo i moja ljubav spram bližnjega. Ja još spavam i probavljam, jedem pijem, čitam, mislim, radim. Tko imade toliko uzroka radosti, morao bi biti upravo zaljubljen u skrbi i brige, pa da onda zdvojan legne na rpu trnja.

Vesela ćud je obično čovjeku prirodjena, ali se dade i naučiti i uzgojiti. Mi možemo ovaj život učiniti najboljim, ali i najgorim; mi ga možemo stvoriti radošću, ali i tugom. Život ima uvijek dvije strane. Jedna je strana vedra, a druga tmurna i tamna. Mi možemo po našoj volji posmatrati stranu, koju hoćemo. Po našem izboru možemo biti sretni ili nesretni. Mi možemo naš duh u toliko ojačati, da ne gleda tamnu stranu života, već samo jasnu, bistru i vedru. Opazimo li oblak, onda treba svakako pogledati i sjajni njegov obrub.

Vedra zraka u oku podaje našemu životu u svim zgodama sjaj, ljepotu i radost. Ta zraka premetne studen u toplinu, tješi bolne, neznalice dovede na stazu istine i znanja, a brige i skrbi ubija.

(Svršit će se).

Iz povijesti žigica.

Pohrvatio D. Šiller.

Jelte, male sitne žigice čine vam se nečim, što nije vrijedno, da se pobliže pogleda? Ta na njima nema ništa osobita, što bi nas privlačilo. Pa ipak, da odete u onu crnu Afriku, k onim divljim ljudima, koji još ne vidješe bijeloga čovjeka, pa da im zapalite tu sitnu žigicu, kojega li iznenadjenja! Sav onaj crni svijet snašla bi strava, užas, u divljem bijegu dovikivali bi: „Čarobnjak, čarobnjak!"

A ovi Crnci imaju vatru; na njoj kuhaju jela, pomoću nje dobivaju kovine, proizvode i gvoždje i kuju ga, samo što tu vatru još i danas ovako prave, kako ju je čovjek u najstarije doba pravio, naime tarući drvo o drvo ili krešući kamen o kamen. Mnoga kapljica znoja kapne na zemlju prije, nego se pokaže toli željkovani plamen, a eto nama je to igrarija.

Kako dodjosmo do žigica?

Početkom prošloga stoljeća otkriše kemičari (ljudi, koji različnim po-

kusima istražuju, od čega su stvari) mnoštvo tjelesa, koja se u različnim prilikama lakše zapaljuju, nego li suho drvo. Tako iznadoše, da se klorno kiseli kalij, što ga običajemo grgljati, kad nas grlo boli, dade razlučiti i kod toga zapaljuje upaljive stvari, čim dodje u doticaj s koncentriranom sumpornom kiselinom.

Ova opažanja primijeniše ljudi kod pravljenja žigica. Ureše komadić drvca, vršak mu nasumporiše, a preko sumpora prevukoše jednu tanku masu od gume i klorno kiselog kalija, Sada bi uronili „glavicu" drvca u koncentriranu sumpornu kiselinu, najprije bi se zapalio klorno kiseli kalij, od ovoga sumpor i napokon samo drvce. Ovakove žigice radili su godine 1812. i bile su veoma obljubljene. Sumpornu kiselinu morao si je svatko nositi u džepu u bočici, u koju bi došla vrpca od azbesta, da se napije sumporne kiseline. Ako si dakle trebao vatre, izvukao si vrpcu i položio na glavicu žigice, i ova bi se upalila. Tako je dakle klorno kiseli kalij bio onaj, koji je ljudstvu darovao vatru.

Medjutim otkriše na ovoj soli još i druga važna svojstva. Ako se klorno kiseli kalij pomiješa sa drugom solju n. pr. sumpornim antimonom, nastaje smjesa, koja bi, kad bi se jače trla ili po nioj udaralo, eksplodirala razvijajuć pri tom plamen. Würtenberžanin Kammerer bio je prvi, koji je godine 1832. došao na misao, da ovu smjesu upotrijebi kod žigica. Jedan kraj žigice prevukao je tankim slojem sumpora, zatim načinio ljepivu masu od 50 česti gumarabike, 10 česti klorno kiselog kalija i 20 česti sumpornog antimona i uronio sumporasti kraj žigice u ovu smjesu, a onda je osušio. Upaljivanje ovih novih žigica bilo je pogodnije, no ne bez prigovora. Uzeo se papir, posut pijeskom ili sitnim staklom, unutra umetnula žigica, te bi se onda stala trti pritiskujući papir o žigicu. Često puta znalo se dogoditi, da se žigica ipak nije upalila, nego opet prasnula. Uza sve to broj tvorničara bio je sve to veći, put k novomu usavršenju žigica bio je posve dobar, pa se s toga i može Kammerera nazvati osnivačem industrije žigica.

Doskora stali su mjesto klorno kiselog kalija upotrebljavati fosfor. Čisti je fosfor žućkasto prozirno tijelo, koje se već na uzduhu upali, čim bude ugrijan do 50°C. Toliku toplinu razvit ćemo, ako hrapavu površinu posve lako taremo.

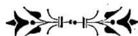
Prve fosforne žigice bile su dosta neprilične, što više i opasne; čisti fosfor morao se držati u bočici pod vodom, onda komadić po komadić vaditi i trti na koži, dok se upalio.

Kammerer, koji nije bio zadovoljan s onom svojom prvom smjesom što ju je trebao za svoje žigice, uzeo k onomu klorno kiselom kaliju još i fosfora. Sada se nije više dogadjalo, da se žigica ne bi upalila; jer fosfor se zapalio već kod slabijega trenja i razlučio klorno-kiseli kalij; pri tom se razvila dovoljna množina kisika, od kojega se zapalio sumpor. Ta ideja našla je odziva. u Beču bjehu sagrsdjene nove velike tvornice žigice od fosfora.

I ove žigice ne bijahu bez prigovora. Smjesa fosfora i klorno kiselog kalija eksplodira takvom silom, da bi se njom mogle puniti bombe, pa tako su se ne rijetko dešavale teške nesreće, uslijed česa je industrija fosfornih žigica u nekim zemljama bila zabranjena. Nove žigice bile su još divlji drugovi, koje je trebalo upitomiti. Tu zadaću riješiše bečki tvorničari tako, da su umjesto

klorno-kiselog kalija uzeli olovni superoksid ili suri kamen (manganova rudača), koji polaganije proizvode kisik. Ovim posljednjim iznašašćem znatno se usavršila industrija žigica. Ljudi su dobili žigice, kakve se još i danas prave, a ponajglavnija zasluga u tom ide austrijske tvorničare Kammerera, Preshela i Römera.

(Svršit će se).

Prijateljstvo.

Prijatelj je ljepša srca našeg strana;
Priatelj je slatki melem tužnih rana;
Prijatelj života i duši je hrana.
Ilija Okrugić.

„Teško drugu bez druga i slavuju bez luga", veli narodna poslovica. Čovjek je stvoren, da živi u društvu, s toga on već od vajkada teži za tim društvom i prijateljstvom. Družiti se može i živjeti složno i sporazumno s mnogime, ali prijateljevati mogu samo srodne duše, koje teže samo za onim, što je lijepo, dobro, uzvišeno i plemenito, te se tako iskrenim druženjem i korisnim djelovanjem oplemenjuju naša čuvstva i potiču na sve, što je lijepo, dobro i korisno po nas. Prijateljstvo izvire iz jednaka čustvovanja, sličnih osjećaja, nazora i uvjerenja, pak iz sličnih dužnosti, ono je upravo neprocjenivo blago na ovoj kukavnoj zemlji.

Aristotel dijeli prijateljstvo na troje : a) na prijateljstvo radi zabave : b) na prijateljstvo radi koristi ; c) na prijateljstvo kreposti. Tu posljednju vrstu prijateljstva drži Aristotel za pr avo, iskreno i savršeno. On veli, da pravo prijateljstvo živi u dobrim srcima. Prava i vjerna prijatelja vidjet ćemo kao u sreći tako i u nesreći, jer „u nevolji se prijatelj poznaje."

Vjerna je prijatelja teško naći, s toga je sretan onaj, koji se može izborom dobra prijatelja pohvaliti. U izboru prijatelja moramo biti na oprezu jer imade mnogo lažnih i laskavih prijatelja, koji čovjeka u zvijezde kuju i slatkim riječima hoće svakoga za se da predobe. Srce njihovo nije u suglasju sa riječima, jer oni drugačije misle, nego govore. Čuvati ih se moramo, jer dok smo sretni, bit će nam prijatelji, pa stigne li nas kakova nesreća, razići će se kao dim na vjetru. Zapamtimo si stoga riječi, kojima nas pjesnik lijepo opominje:

„Prijatelj ti svaki nije,
Tko se na teb' milo smije?
Po vanjštini čovjeka ne sudi,
Dok ne poznaš srce mu u grudi!"

S. J. Zagorski

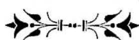
Krstinja.

Sa slikom.

Uz cestu, što vodi od Karlovca preko Vojnića uz medju prema Bosni, ima mjesto Krstinje, u kojem ima i sijelo općine. Tu se vide na obronku visoke glavice razvaline staroga grada Krstinje. Taj je grad na početku osamnaestoga vijeka bio cjelovit, a danas stoji ondje samo dosta visoka kula, kako

to vidimo na našoj slici. Krstinja se spominje u povijesti već g. 1501., u kojem je bilo vlastelinstvo sa više plemića, varošana i kmetova. Najstariji poznati vlastelin u Krstinji je bio Juraj Sanković. On je taj grad prodao knezovima Frankopanima Cetinskim. Poslije postadoše gospodari toga grada Frankopan Slunjski. — Za turskih provala mnogo je Krstinja pretrpjela, a knezovi Slunjski imali su muke, da to svoje imanje obrane. Na Miholje g. 1558. prodro je bio Malkoč beg sa 11.000 Turaka pod Krstinju, ali su upravo pod njom mnogi Turci izginuli. U siječnju 1575. navali na Krstinju 200 turskih konjanika, koji iz pregradja zarobiše 60 ljudi. Kad je g. 1716 buknuo turski rat, Krstinjci bili su poradi blizine do turske medje u velikoj opasnosti. Za posljednjega turskoga rata od g. 1788—1790. bilo je kod Krstinje nekoliko puta čarkanja s obližnjim krajiškim Turcima.

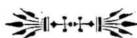
Tako je naša mila Hrvatska domovina kroz više stoljeća morala pretrpjeti mnogo od turskoga razbojstva i navala, ali su se Hrvati i znali junački ponijeti protiv toga kletoga neprijatelja kršćanstva. Zato su i nazvali Hrvatsku i Slavoniju „zidom kršćanstva“.

U ugljeniku.

Sa slikom.

Nema težega i pogibeljnijega rada, nego što je posao rudara u ugljeniku. Takav radnik svaki čas gleda u lice hladnoj smrti. Praskavi plin, povodanj, nenadano ugušenje mogu svaki tren prekinuti nit života jednoga ili svih teško radećih ljudi. Naša slika predočuje nam, kako rudari požrtvovno rade i otpremaju ugljen na kolicama po tračnicama, da ga onda željeznicama i brodovima otpreme u svjetsku trgovinu. Kako je pogibeljno to poslovanje, najbolje dokazuje žalosno iskustvo, što na pol milijuna tona iskopanoga kamenoga ugljena uvijek nastrada po jedan ljudski život.

Spremanje voća.

Sa slikom.

Voće se sprema u pivnice, trapove, tavane i u posebna spremišta. Ljeti i jeseni treba 8—10° C, a zimi 3—5° C. — U nas se čuva voće najviše u pivnicama i tavanima. U pivnicama, gdje se čuva voće, ne smije se ništa drugo držati, do li voće.

Na tavanima komorama čuva se voće dobro u škrinjama i to u žitu no za jake studeni dosta strada. Neki običavaju voće spremati u pljevu, sijeno i otavu. Voće se uščuva u predmetima dugo i dobro, ali dobije vonj po sijenu i pljevi.

Voće se sprema najbolje u posebnim spremištima po sustavu američkom Takovo voćno spremište imade vinogradarska i voćarska škola u Gajzenhajmu. na Rajni u Njemačkoj, pa nam ga predočuje naša slika.

To je spremište gradjeno od dasaka i to od čestic stijene. Prostor

izmedju prve i druge stijene je ispunjen nabijenom slamom. Prostor iza druge stijene je prazan, a prostor izmedju treće i četvrte stijene ispunjen pepelom. Cijela je zgrada pokrivena slamom.

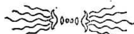
Kad je dugotrajna studen, postavi se u spremište peć, koja se loži posebnom vršću briketa (cilinder-karbon)., Takova se peć dobiva za 36 K, a 1000 briketa za K 9·60 kod Alvina Niske-a u Draždjanima.

Da u spremištu ne bude pretoplo, mora se urediti i zračenje. Uzduh se dovadja i odvadja posebnim kanalima, koji se zovu promajnice ili ventilacije, a i kroz prozore. — Osim uzduha potreban je u spremištu i stanoviti stupanj vlage. Osim toga vjetri se spremište za lijepa i suha dana. Imade li malo vlage u njemu, onda se u nj stavljaju plitke posude s vodom.

Spremište je unutra razdijeljeno na tri ili više pregrada, u koje se stave police 70 cm široke i 40 cm jedna nad drugom.

U takovu se spremištu voće najbolje uščuva.

Po Ivanu pl Radiću.

SVAŠTICE.

Sretna zemlja.

Sretna je zemlja otok Island. Tu nema zatvora. Pučanstvo je na tom otoku tako pošteno da tu nema za sigurnost vlasništva ni brava ni kračuna, Tečajem posljednjih tisuću godina, kažu, da su se u Islandiji dogodila samo dva slučaja kradje.

Američke reklame.

Neki ravnatelj nekoga kazališta nabavio 500 mačaka. Svima je privezao na repove krasne vrpce, a na vrpcama je pisalo: „Od ponedjeljka predstavljat će se veoma zanimivi komad „Mačja šapa"! Ti su se mački rastrčali po svem gradu. Toga tjedna su se ljudi upravo trgali za ulaznice. Svake večeri bilo je kazalište dupkom puno. — Neki tvorničar kišnih kabanica načinio je u svom izlogu pravo kupatilo. Obukao je djevojku u krasno odijelo i ogrnuo je kabanicom. Onda otvorio nad njom pipac, a po djevojci stala curiti voda u gustim kapljicama. Za deset časova, skinuo s nje kabanicu, a djevojka bijaše potpuno suha. Za par dana prodao je bezbroj kabanica.

Društvo sv. Jeronima

u Zagrebu, Trenkova ulica broj 1. prizemno desno izdalo je o. g. 1) Danicu, koledar za god. 1913., 2) Dr. D. Gudek: Biblijska povjest od Davida do Krista, 3) M. Mayer: Život. Prekrasna pripovijest iz prvoga doba kršćanstva, 4) Dr. D. Njaradi: Sjedinjene crkve medju Slavenima, 5) E. Engelman: Kako je susjed Razumović gojio govedo. — Ovih svih pet knjiga lijepoga sadržaja i urešene slikama mogu se dobiti samo za 1 K. Tko pak najedamput uplati gornjemu družtvu 10 K, dobiva cijeloga svoga života svake godine po pet novih knjiga. Mnogi mladić, a i odrasao čovjek mnogu krunu izdade zu kakovu beskorisnu stvar, a evo samo s jednom krunom može si svake godine zasladit lijepim štivom časove svoje dokolice, oplemenit si srce i dušu i obogatit se znanjem, koje mu u životu uvijek treba,

---

Smiješice.

Dobar majstor.

Otac sinu naučniku: „Branko, je li ti majstor dobar?"

Sin: „O da, inače mi ne bi bila kosa tako gusta i duga".

Neplaćeni račun.

Majstor: „Zašto nijesi donio novaca na taj račun?“

Naučnik: „Ah, gospodine, ta je mušterija veoma uredna. Rekla mi je, da mora najprije platiti čarape, a onda tek dolaze na red cipele“.

U šegrtskoj školi,

Učitelj: „Stoji li kilogram mesa dvije krune, što stoji onda 5 kg?

Naučnik: „Deset kruna“.

Učitelj: „Dobro“! „Stoji li pak kilogram 2 K 20 fil., što će onda stajati 5 kg“?

Naučnik: „Kad je meso tako skupo, onda ga majstorica ne će da kupi.“

Dimnjačar.

Neki je šegrt vidio prvi put u životu crnca i usklikne: „Bože moj, kad je taj već tako crn, kako moraju tek crni biti dimnjačari u njegovoj domovini“!

Strpljivost.

Neka trgovačka tvrtka je trebala jednoga putnika, koji bi putujući sklapao poslove za njezinu robu. Za jednoga putnika je primila ova tvrtka slijedeću obavijest: „Ovaj je putnik vrlo pouzdan i strpljiv. Nedavno ga je neki trgovac iz svoga dućana tri puta bacio napolje. On se je i četvrti put vratio u ovu trgovnicu i sklopio posao za 2.000 kruna“. — To je bio u istinu požrtvovan i ustrpljiv čovjek.

To nije moguće.

Upitali dječaka: „Sinko, kamo se žuriš tako rano?

„Idem u dućan, moram majci nešto donijeti“.

„To je lijepo, samo pazi, da ne izgubiš novaca“.

„To nije moguće. Mi uzimljemo kod toga trgovca sve na vjeru“.

U vagonu.

U vagonu se vozio neki pekar. Uz njega je sjedio susjed i glasno nešto pripovijedao. Dosadilo to pekaru, pa doviknuo pripovijedaču: „Molim vas, nemojte tako glasno govoriti, morate bo znati, da su moje noge zaspale, pa trebaju mira.“

Odgonetka rebusa od Božidara Širole.

Cijena zanata, veća od zlata.

Rebus od Božidara Širole.

Pretplata na Vjerni drug iznosi 2 K godišnje. Na 5 uplaćenih primjeraka daje se 1 kao namet. Narudžbe, novce, reklamacije i rukopise prima uprava Vjernoga druga (šegrtska škola u Samostanskoj ulici). Rukopisi se ne vraćaju. Nefrankovana pisma se ne primaju.

Tiskara „Merkur“ u Zagrebu. Izdaje Naučnička knjižnica. Uredjuje Franjo Bartuš

ZABAVNI I POUČNI LIST
ZA TRGOVAČKU, OBRTNU I OPETOVNIČKU OMLADINU

Preporučila ga vis. kr. zem. vlada odio za bogoštovlje i nastavu 18. studenog 1897. broj 58650. školskim knjižnicama za nabavu, a vis. zem. vlada za Bosnu i Hercegovinu preporučila ga 22. travnja 1899. br. 58.660. trgovačkim školama i učenicima istih zavoda.

Br. 5. | U Zagrebu, 1. siječnja 1913. | Tečaj 16.

O Novom ljetu.

Spjevao: **Stjepan Širola.**

Minulo brzo — staro je ljeto,
Prošlosti njega broje već sada,
Nadošlo novo tiho i sveto . . .
Hoće li donijet radost il' jada?
Hoće li sreća raširit krila,
Godina nova, da nam je mila? —

Majstore dragi! Evo i mene
Čestitkom malom k Novome ljetu:
Svaki Vam posô k dobru nek krene,
Našli svud sreću na ovom svijetu;
Sve, što Vam k zdravlju čilome treba,
Neka Vam sine — blagog sa Neba!

Sve, što sad jesam i što ću biti,
Majstore mili, pružate meni, —
Zanat svoj zlatni u krv uliti
Trsite Vi se u velikoj cijeni . . .
Cijenim Vas, ljubim, hvalim Vam stoga,
Za Vašu sreću molim ja Boga!

Onaj, što sreću svakome dijeli,
Bog će s nebesa i Vam je dati . . .
Život da Vam je blagosloven cijeli!
Majstore, trud Vaš Bog da Vam plati;
Štovanje moje, ljubav i hvala —
Nagrada bit će Vama tek mala!

Pamtit ću vazda riječi Vam zlate:
„Rad da nam sreća života toga;
Djelo da svako pobožne prate
Misli na dragog, Svevišnjeg Boga.
Od Njeg nam žiće, zemaljski dari,
Od Njega divni prirode čari“.

Bogu ja hvalim, dižem se sada.
O ljetu Novom: Sretno nam bilo!
Njemu ja s Vama od srca mlada
Za dom naš molim skrušeno, milo:
Bože predobri, srećom pozlati
Domaju, gdje nam živu Hrvati!

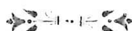

Badnja večer.

K slici.

Spjevao: Milan Lang.

S n'jeg duboki zemlju krije,
A ljut sjever huji, brije,
Svaki stvorak zaklon ište,
Jer ga ciča zima tište.
Badnji dan se slavi danas,
Dan kad Krist se rodi za nas,
Kadno Bog poprimi c'jelo
Košto čoviek ima — t'jelo,
U kršćanskom sv'jetu sada
Osobita radost vlada:
Mladi, stari, svi se brinu,
Da ugode Božjem sinu.
„Slava Bogu na visini,
A mir ljudma na nizini!“

Lav Posavske Hrvatske.

Povjesna pripovijest iz IX. vijeka — Napisao: Milutin Mayer.

(Nastavak)

— Oprosti — brzo će i puzavo Boljedrag. — Ja nijesam tako zlo mislio, kako sam u svojoj glupoj srdžbi izlanuo . . . Ja sam te uvijek štovao i mnogo sam dižao do tvoje pravednosti . . . Istina, jučerašnjem porazu ja sam sâm kriv, a ne ti . . Nijesam bio dosta oprezan . . .

Slušajući Kodolah ove puzave riječi upravo mu se zgadi taj podli čovjek, i on bi ga bio najradije izbacio napolje kao pseto, ali poznavajući njegovu osvjetljivu ćud zatomi svoj prezir i reče mirno:

— Kad se kaješ, neka bude! Opraštam ti sve uvrijede i oddanas bit ćemo opet stari prijatelji! Čim se vratim u Franačku, radit ću za tebe. Ali da moja stvar bude uspješnija, imaš i ti za koji dan krenuti u Ahen. No prije toga svratit ćeš se u moj zamak*, da se koji dan proveselimo, a tada ćemo zajedno do svijetloga cara . . . .

Boljedrag bijaše presretan s ove Kodolahove izjave. Sav veseo ostavi vojvodu i pohita prijatelju Vladiboju, da mu priopći, što je utanačio s Kodolahom.

A kada je bio župan već na izlazu, nasmija se vojvoda zlobno, podigne obje ruke u vis i zgrčiv pesti reče prijetećim glasom:

— Huljo! Pribavit ću ti već bansku stolicu! Naučit ću te, izdajničko pseto, kako ćeš se groziti jednomu Kodolahu! Kocka je pala! Ili ti, ili ja; ali svakako ti prije nego ja! . . .

IV.

Nekoliko dana poslije izbora sjedio je ban Ljudevit Posavski u jednoj sobi svoga dvora. Bio je sam samcat Svibanjsko sunce upadalo je kroz otvoreni prozor u njegovu sobu i razlijevalo se po kamenitomu podu te hrastovom stolu

*Zamak = utvrdjeni grad na visokom brijegu, u kom su u staro doba živjeli i obitavali velikaši i kraljevi.

i stolcima, koji su stajali usred sobe. Ban se bio duboko zamislio. Glavom mu križale razne misli. Sve mu se nekako nevjerojatnim pričinjalo, da je on ban Posavske Hrvatske. Nikada nije pomišljao na tu doduše uzvišenu, ali teretnu čast. Isprva nije bio voljan da ju prihvati. Ali kada mu rekoše, ako ju odbije, da bi mogao lako razoriti narodnu slogu, on ju je primio. Predvidjao je svojim pronicavim okom, da ga čekaju veliki zadaci, ali on ih se nije plašio. Za volju naroda i za dobro drage domovine bio je spreman na svaku žrtvu, dapače položiti i svoj život, ako ustreba. Primivši bansku čast postao je otac tisućama svoga naroda, koji je u njega upirao oči kao u kakvoga proroka. I zato je odmah stao snovati, kako bi bilo uputno, da si potraži saveznika i prijatelja i izvan medja

Badnja večer.

svoje banovine, na koga bi se mogao osloniti u teškim danima. Njegova je zemlja graničila na jugu sa susjednom Dalmatinskom Hrvatskom, u kojoj je upravo vladao ban Borna, koga su tištili isto takovi jadi kao i njega. I njegova je zemlja stajala pod pritiskom teškoga franačkoga jarma.

— Kako bi to bilo lijepo, da se nas dva složimo protiv Franaka! — pomisli on u sebi. — Jedne smo krvi, jedan nam je jezik, jedan narod i jednaki običaji, pa čemu da smo si tako tudji! Upravo ovo naše nepoznavanje uzrokom je, da nam tudjinac gospodari u rodjenoj kući. Doba je, da se već jednom prenemo i da si pružimo bratske ruke. Samo u slozi bit će naša moć i naš spas . . . I ja ću prvi pružiti ruku svomu bratu i susjedu Borni. Iz naše sloge

mogla bi sva naša kasnija pokoljenja imati veliku korist. A Bog jedini znade, ne bi li kada na hrvatskoj glavi mogla zasjati i kraljevska kruna? . . .

On u tim mislima, a na vrata stupiše župani Vlatovit i Ratimir pozdravivši ga sa „Hvaljen Isus!"

— Što nova braćo? — upita ban, kada je odzdravio.

— Svega pomalo, — prvi će Vlatovit. — Dočuli smo, da je Kodolah rekao, da car ne će potvrditi tebe u banskoj časti . . .

— Jer da nijesi tobože izabran voljom naroda! — porugljivo će Ratimir i pri tom se značajno nasmiješi. — Narod da je htio Boljedraga, a župani tebe . . .

— Tko vam to reče?

Boljedrag već posvuda o tom trubi.

— To znači izazivati cio narod — plane ban.

— Tako velimo i mi! — jednoglasno će oba župana.

— Ali tomu nije sâm Kodolah krivac — nastavi Ratimir. — Rekao bi, da je to više Boljedragovo maslo. Taj nemirni duh husti ohologa Franka protiv tebe. Prohtjelo se izrodu banske časti, pa je ujarmio Kodolaha u svoje taljige.

Mene to napokon ništa ne smeta — ban će odlučno. — Mene je narod najvećim oduševljenjem izabrao, i ja sam po našim zakonima i običajima poglavar ove zemlje. I kao takav radit ću za dobro naroda i domovine . . . Bude li nas Kodolah izazvao, odgovorit ćemo mu onako, kako se ni u snu ne nada. Valjda misli, da će i ubuduće Franci nekažnjeno vrijedjati naša prava kao dosele? Prošla su ta vremena! Narod se osvijestio i on će biti spreman u svako doba priteći svomu banu u pomoć!

— Čudim se, da je Kodolah tako kratke pameti, pa ne vidi, da ga Boljedrag savjetuje na zlo — reče Vlatovit.

— Bit će, da ga je dobro podmazao zlatom, jer inače dvojim, da bi Kodolah stavio svomu caru takav prijedlog.

— Samo ako kukavcu Boljedragu jednoga dana ne prisjedne to prijateljstvo! U Kodolaha nema vjere kao, što ni u moru mjere . . .

— Boljedrag ne bi drugo zavrijedio! Za izdajničko djelo i izdajnička plaća!

Medjutim svede ban razgovor na drugu stvar. On reče:

Braćo, ja sam odlučio, da k našemu susjedu bijelohrvatskom banu Borni odašaljem poslanstvo, kojim ću mu ponuditi trajno prijateljstvo i bratsku ljubav . . .

Divna zamisao! kliknе veselo Vlatovit.

— A osim u njega, tražit ću savezništvo i u braće Slovenaca Njihov knez Stojmar hrabar je muž i ljubljen u narodu. I uspiju li mi ta dva saveza, to se ufam u Boga velikoga, da ćemo se lako tada odhrvat našim neprijateljima . . .

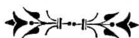
— Dao Bog, ispunile se te tvoje želje i lijepe nade! — zanosno će župan Vlatovit. Ali ti bi morao slati svoje poslanike i caru Ljudevitu u Ahen, da mu isporučiš, kako se ponio njegov poslanik Kodolah prigodom izbora. Neka car čuje naše tegobe i tužbe. Jer ako je Kodolah s Boljedragom prevejan, moramo i mi biti oprezni i mudri. Zlobne vojvodine namjere moramo preteći i u pravomu svijetlu prikazivati cio njegov postupak. Caru valja predočiti i to, da bi uskrata tvoje potvrde mogla imati zle posljedice, jer da narod ne da više vrijedjati svojih starih prava. To je barem moje mnijenje.

— S kojim sam i ja sporazuman — javi se Ratimir.

Na to će ban:

— Tvoj prijedlog je uistinu zreo i pametan, i ja ću ga usvojiti Uvidjam i sam, da moramo Kodolaha raskrinkati i preteći. Zasada neka to sve ostane tajnom. Onaj isti dan, kada ćeš ti, Vlatovite, kao vodja poslanstva krenuti u Dalmaciju k banu Borni, ti ćeš Ratimire s nekolicinom naših najuglednijih župana krenuti u Franačku. Dalek je to put, ali ti si mlad, ustrajan i hrabar, pa ćeš ga i podnieti. Za dobro otadžbine ne smije nam biti teška ni jedna žrtva! . . . Uprimo već sada sve sile, da nama i narodu svanu što prije dani slobode Lavljom hrabrošću i zmijskom lukavošću podjimo ususret budućim velikim dogadjajima. Stari Bog, koji je pradjedove naše vodio od pobjede do pobjede, od slave do slave, štitit će i nas. Uzdajmo se u Njega i bit ćemo opet jaki i slobodni! . . .

Nastavit će se).

Mirna i vesela ćud.

Po S. Smilesu priredio Fr. Bartuš.

(Nastavak).

Ova zraka u oku povećava obrazovanost, a krasotu uzdiže do divote. Bez ove vedre zrake ostaje život bez sunčanoga sjaja. Bez nje ne vidiš, kako cvijeće divno cvate, ne razabireš čudesa neba i zemlje, bez nje ti je cijeli svijet pust, tmast, mrtav

Vesela ćud je izvor sreće u životu, ali je i vjerna čuvarica značaja. Upitali nekoga znamenitoga spisatelja, kako je moći najbolje suzbiti napasti, a on odgovori: „Prvo veselom ćudi, drugo veselom ćudi i treće veselom ćudi". Ovakova ćud stvara najbolje tlo, na kojem buji dobrota i krepost. Ona razblažuje srce i uzdiže duh. Takova ćud je družica ljubavi, uzgojiteljica strpljivosti, a majka mudrosti. Ona je najbolje sredstvo, kojim se jača duh i ćudoredje. „Vesela ćud je najbolji lijek", reće liječnik Hall jednome svome bolesniku. I mudri Salamun reče: „Veselo srce jest tako dobro kao i ljekoviti napitak'.

Nedužno veselje ili radost jest lijepo vrijeme ili vedri dan našega srca. Vesela ćud vrijedi kao i mirna ćud Njome se skupljaju snage našega bića, a srditost i nezadovoljstvo ih ruši i ubija.

Lord Palmerston je neprestano radio do svoje sijede starosti i do smrti Ti pitaš, kako je to moguće? Evo kako. On je uvijek veselo i strpljivo radio, a radeći se nije nikada žestio. Jedan njegov vjerni prijatelj pripovijeda, da ga je samo jedamput vidio, kako je planuo živom vatrom. To je bilo onda, kad su mu neki protivnici u ministarstvu nepravedno dobacili, da je krivotvorio neke javne listine.

Po premnogim životopisima sudimo, da su mnogi daroviti i umni muževi bili veseli i zadovoljni ljudi. Oni nijesu težili za bogatstvom, moći i slavom, već su uživali svoj život u onom nježnom veselju, koje se zrcali u njihovim

velikim djelima. Oni su bili sretni, jer su neprestano radili i stvarali iz svoje pune i bogate duše.

Milton je morao mnogo boli prepatiti, a ipak je bio muž vesele ćudi. Premda je bio oslijepio, a prijatelji ga ostavili u nevolji, ipak ga nijesu zapustile bodrost i nada.

Henry Fielding bijaše cijeloga života pun duga. Progonilo ga i drugo različito zlo i bolesti. Ipak je o njemu Lady Montagne rekla: „Ja mislim, da je Fielding poradi svoje vesele ćudi doživio više sretnih časova, nego ikoji čovjek na svijetu.

Doktora Johnsona stigli mnogi jadi i nesreće. Bio je sa srećom ljuti boj. Ipak je pored svega toga vazda bio bodar i veseo čovjek. Johnsonovo mnijenje bijaše, da čovjek s godinama postaje sve bolji i savršeniji u dobroti.

Walter Scott je bio cijelom dušom čovjekoljub. Svatko ga je ljubio. Kad bi kod koga u sobi bio samo 5 časaka, već bi ga salijetali puni radosti i mala djeca, tako su ga volila. „Dajte mi smijeh pravednika", govorio često Scott I on se uistinu znao smijati iz pune i vesele duše. Za svakoga je imao dobru riječ. Njegova prijaznost djelovala je veoma ugodno na cijeli njegov okoliš. Njegovo je ime bilo slavno, a njegovo znanje golemo, osobito u povijesti. I taj mudri muž je imao za svakoga šaljivih i prijaznih riječi — sa svakim je rado čavrljao i šalio se i grohotom se smijao.

Dr. Arnold bijaše jednako srdačan i pun ljubavi spram čovjeka. Na njemu nijesi mogao opaziti ni zere nenaravnosti ili kakovu sjenku gizdavosti. Neki crkvenjak govorio o njemu: „Ja još nikada nijesam vidio prijaznijega čovjeka od doktora Arnolda. On je dolazio k meni i stisnuo mi ruku onako prijazno, kao da sam mu ja drug". A neka stara gospoja govoraše: On je dolazio u moj dom i razgovarao sa mnom, kao da sam kraljica ili gospoja visoka soja i kroja.

Veliki naučenjaci bili su većinom strpljivi, marljivi i veseli. Krasan primjer o tome je Euler, jedan od najvećih prirodoznanaca. Prema koncu svoga života potpuno je oslijepio. Ipak je on i dalje marljivo radio i bio veseo kao i prije. Premda nije vidio, ipak je svojom pameću i umom stvarao nova djela. Njegova najveća zabava bijaše mu društvo njegovih unuka. Za svoje dokolice naučavao ih različna korisna znanja.

Prirodoznanac Abauzit bijaše najveći uzor umjerenosti i strpljivosti. Dvadeset i sedam godina bavio se proučavanjem tlaka uzduha i posmatrao tlakomjer. Svoja opažanja je svakoga dana najbrižljivije bilježio. Jednoć najmili u njegovu domu novu služavku. Umah prvi dan pokazala se veoma marljiva i vrlo uredno pospremila svaki kut u kući. I Abauzitovu sobu uredila najpomnjivije. Kad je stupio u sobu Abauzit, okrene se k služavci i reče: „Što si učinila s komadićima artije, što su ležali pod tlakomjerom? „Ah, gospodine, odgovori ona, bili su tako zamrljani, pak sam ih bacila u vatru. Mjesto njih sam metnula pod tlakomjer posve novu čistu artiju." — Abauzit prekrsti ruke i nakon kratke unutarnje borbe reče mirno: „Ti si uništila dvadeset i sedam godišnji uspjeh moga rada. Ubuduće ne diraj u ovoj sobi niti jedan predmet".

Franceskom botaničaru Adansonu bijaše oko sedamdeset godina, kad je buknula revolucija ili krvavi prevrat. U to burno doba izgubio je sav svoj imutak.

(Nastavit će se.)

Dugačak dan.

Napisao: Stjepan Eug. Tomić.

(Nastavak).

On je bio čvrsto uvjeren o tom, da svecu nije poznata njegova škrinja i njezina sadržina, te da je samo u Boga moć sveznanja, a nije nipošto i u njegovih ugodnika.

Kako je bio škrt, nije si nikad za goda priuštio, da se vrati pod koju šatru, gdje se toči vino i pivo, a još manje bi se svraćao u krčmu, gdje su seljaci i seljakinje slavili god onako, kako to njegovo kršćansko čuvstvo nije moglo nikako odobriti. No jedamput mu se sreća nasmijala i on je našao na putu komad novca od dvadeset filira. Pa kako je bio vruć lipanjski dan, a on žedan, da već ne može žedniji biti, pomisli, da mu je taj novac podmetnuo sam sv. Antun, komu se teško izjadao i da mu je tim dao mig, neka bi si sa čašom piva ohladio goruće grlo.

I ne promišljajući više ni časa o tom ode pod jednu šatru i zovne čašu piva.

Pod šatrom je bila sva sila ljudi, koji su u razgovoru i piću čekali podne, pa da onda naruče vruće janjetine iii hladne krmetine i da blaguju, kako to već dolikuje proštenjarima.

Čim su ovi ljudi opazili Filipa, gdje drži u ruci pivo, mnogi su se i nehotice od čuda prekrstili. Ta njega je poznavalo malo i veliko i radi bogatstva i radi velike škrtosti.

— Kako je taj mogao pregorjeti desetak, da kupi pivo — promrmljali su mnogi, pa još tako glasno, da ih je i Filip morao čuti.

No njega to sve nije smetalo. On je požudno, ali ipak pomalo srkao ledeno pivo, a pritom je očima šibao po čitavome društvu.

Najednom opazi davna znanca, kojega već godine nije vidio.

— Oho, brate Andrija, zar i Ti? — nagovori Filip znanca i kiselo se kao vazda — nasmijulji.

— Pa što je u tome čudnovata? Sveti je Antun svetac za mene kao i za svakog drugoga, — odgovori Andrija, a onda uzme svoju čašu s pivom i i prisjedne uz Filipa.

— Daj, pij, Filipe! — reče i kucne svojom čašom u njegovu.

— Dospjet će se, — branio se Filip.

— Ta pij i ispij! Ja ću drugu, pa makar i treću čašu zvati i platiti. Znadem i onako, da u tebe nema novaca, — smijao se Andrija.

— Pa i nema — branio se Filip. — Ono malo, što imam, čuvam za kosce.

— A kako livada?

— Dobro, hvala Bogu, dobro, samo da nijesu ti kosci tako skupi, a dani strašno kratki — uzdisao škrtica.

— Ma kako kratki — začudio se Andrija. Pa kad će biti dulji, ako ne sada u lipnju, četrnaest dana pred Petrovom!

— Kratki su pa eto. To znadem ja, koji moram kroz godinu da tolike težake platim — naljutio se gotovo već Filip. A Andriji sinula najednom u glavu neka misao i smijeh poruge razvukao mu kutove oko usnica. On je kao

i svi drugi, koji su Filipa poznavali, znao za njegovu golemu škrtost, pa je smislio, kako bi Filipa izvrgao ruglu, ne bi li ga možda i izliječio od njegove ružne bolesti.

Zato će na oko sućutno progovoriti.

— Eh, znam ja, brate Filipe, da te težaci mnogo stoje, pak sada i shvaćam, da su tebi dani i zbilja kratki. No tomu se dade pomoći.

Uživanje opiuma.

— A! — zine Filip u čudu.

— Da, dade se pomoći. Ja se dapače čudim, da ti to ne znaš.

— A što? Reci, ako si mi brat — uzvrpolji se Filip.

— Zar Ti ne znaš, da Tvoj župnik ima knjigu, iz koje može namoliti, da se osam dana pretvori u jedan dan?

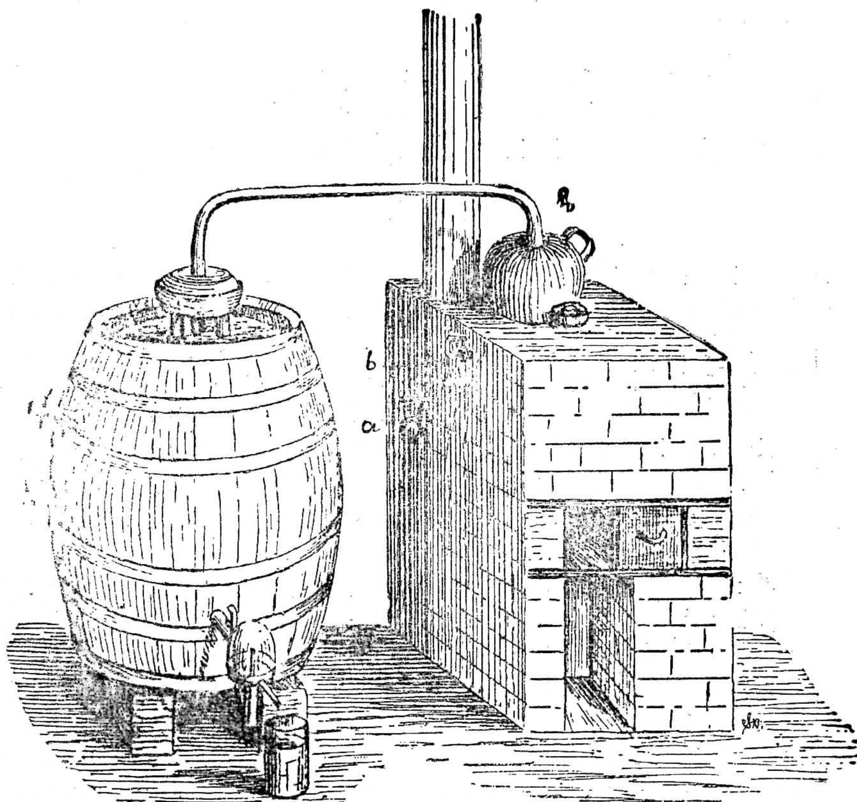
— Ne znam, ne razumijem, te — promuca Filip.

— To je barem jasno. Ako si sa župnikom dobar, on će uraditi, da sutra sunce ograne i već za cijelih osam dana ne zapane. A to nitko ne opaža. Tko za to ne zna, radi čitavih osam dana, a njemu se čini, da je radio od jutra do mraka, kako je to zbilja i vidjeti.

— Vidi, vidi, a ja to nijesam znao — uvjeravao je Filip svoga znanca i ovim časom postade mu nekako tjeskobno pod šatrom.

Sve ga je nešto vuklo, da se požuri kući, da pripovijeda svojoj Ani, što je čuo od Andrije. A osim toga jedva je iščekivao čas, da se porazgovori sa župnikom, da ga zamoli, ako treba i platí, da mu se za vrijeme kosidbe napravi iz osam dana jedan jedincati dan.

I bio je kao na iglama, kad je vidio, gdje Andrija pruža krčmaru

Pečenje žganice od voća.

prazne čaše, da ih iznova napuni, a ovamo opet nije se usudio Andriji reći, da mu se više ne će piti. Bojao se, da ne uvrijedi čovjeka, koji ga ne samo da časti, već ga i lijepo savjetuje.

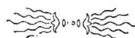
Andrija je to jasno opažao, ali je upravo u tome i uživao. Zato je ne samo ove čaše, nego još i druge dvije dao napuniti, dok nije napokon pivo već toliko djelovalo na Filipa, daje počinio čudo nečuveno i nevidjeno, te je i on dvije čaše piva zovnuo.

I već se je nad slavonsku ravnicu počeo spuštati prvi suton. Tamo od Save, od Jasenovca, krilila je uzduhom roda, hrleći spram Ilove, dok se je na

livadi odmah iza crkvenog cintora oglasio recelj — ptica, koju nije još ni jedan seljak vidio, premda je njezino najmilije boravište nepregledna slavonska livada. Trgovci i krčmari počeli su već rušiti šatre, jer je trgovina gotovo već prestala, pa i krčmar, gdje su se Filip i Andrija zadržali, skinuo je platno i počeo rastavljati stolove, kod kojih nije nitko više sjedio.

Filipove su se oči zamutile, lice mu se glupo smiješilo, i on je bio u onome stanju pijanosti, kad se već ne može ni čijoj volji odupirati. I opet je krčmar natočio nove čaše, no ovaj put iz raznih zdjela, u kojima su se nalazile ocjedine, dok u posljednjem već burencetu nije bilo ni kapi više.

(Nastavit će se).

Iz povijesti žigica.

Pohrvatio D. Šiller.

(Konac).

No ljudi nijesu s ničim dugo zadovoljni, pa tako im je i ovdje bio nepodnosljiv zadah od gorućeg sumpora. Ne prodje dugo i sumpor bude zamijenjen parafinom. Mnogo odlučnija je bila jedna druga neprilika; bijeli fosfor je žestok otrov. Mala količina glavica dovoljna je, da usmrti čovjeka, i nažalost dogadjala su se samoubijstva dosta često. Pa i u samim tvornicama mnogo su trpjeli i poboljevali radnici od otrovnih para, radi čega su i zvali tvornice „otrovne spilje“. Mnogo se je nastojalo oko toga, da se štetni uplivi što više odstrane, a napokon bje u nekim državama zabranjeno upotrebljavati bijeli fosfor.

Nešto kasnije oko god. 1850. započelo je novo doba u proizvodnji žigica. Njemački kemičar Böttger spojio je klorno-kiseli kalij i sumporni antimon, uzevši gumu kao spojno sredstvo, a površinu, na kojoj bi se žigice imale trti, namazao je tankom prevlakom fosfora. Kad bi se glavicom žigice prevuklo preko ove mase, upalila bi se sićušna čest fosfora, od njega opet žigica bez ikakve opasnosti. To bijahu „švedske žigice“, koje ipak ne htjedoše u prvo vrijeme upotrebljavati u Njemačkoj s razloga, što su se mogle upaliti samo na fosfornoj površini; ako nije bilo fosfora, nije se žigica zapalila. Druge pak žigice mogle su se zapaliti svuda, na zidu ili o hlače.

Ovaj njemački izum nadje pravo uvaženje u Švedskoj. Inžinir Landström osnova tvornicu žigica u Jönköpingu. Žigice su se i dalje pravile kao i dosad, no praktični Švedjani načiniše zgodne male škatuljice, u kojima se žigice otpremaju i usavršiše ih u toliko, da se više nijesu same od sebe zapaljivale, a tim opet spriječiše mnogobrojne požare. Tvornički radnici nijesu bili više izvrženi pogubnim parama bijeloga sumpora, budući da su današnje žigice neotrovne.

S ovih razloga održaše Švedjani u velikoj utakmici za proizvodnju žigica pravu pobjedu, pa je shvatljivo, da je spomenuta tvornica u Jönköpingu u prvim godinama napravila žigica u vrijednosti od 1,720 000 kruna.

Danas se švedske žigice rade i u drugim zemljama; one nas u mnogom zadovoljavaju, no ipak čovjek snuje i razmišlja dalje, da dodje do takovih žigica, koje će biti jednako dobre i neotrovne kao i fosforne, te da se dadu zapaliti na svakom mjestu.

Za potpuno razumijevanje ove važne industrije bit će zgodno, da reknemo koju i s tehničke strane.

Najbolje i najljepše drvo za žigice daje topola, no kako ovoga drveta dosta ne ima, upotrebljava se omorika i jela. Za izradjivanje drva služe danas strojevi, od kojih jedan može na dan da izradi do 6 milijuna drvaca. Postupa se ovako: najprije se oguli kora, onda se kružnom pilom ispili u komade po 40 cm dugačke, poslije dolaze ovi komadi u aparate, gdje se iskuhavaju, odavle ih vade golemim kliještama onako vruće i meću u strojeve, koji ih cijepaju u tanka drvca. U jednom danu mogu strojevi, koji rade s dvije konjske sile, iscijepati 15 milijuna drvaca, a kod tog posla treba samo jedan čovjek.

Ova sitno iscijepana drvca dospijevaju dalje u druge strojeve, gdje se jednostavnim mekaničkim putem složi pedeset do sedamdeset drvaca jedan do drugoga i onda polako pomiče do oštroga noža, koji ih iscijepa onako tanko kako želimo. Odavle dolaze do sušionice. Ima strojeva, kraj kojih stoji jedan čovjek i jedan pomoćnik, koji izrade danomice 28 milijuna žigica.

Kad su drvca gotova, treba ih prevući upaljivom tvari. U tu svrhu umaču se u lako upaljivi sumpor, parafin ili stearin. U prvo doba umakali su radnici rukama žigice, jedan takav radnik mogao je na dan zamočiti 200.000 žigica. Danas obavlja taj posao stroj, koji može na dan da umoči $1\frac{1}{2}$ milijuna drvaca.

Kad drvca dobiju kapicu, dodju u sušionice, gdje ostanu tako dugo, dok se posve ne osuše, a onda ih meću u škatuljice. Prije je morao sâm čovjek svojim rukama slagati drvca u škatuljice, budući da se je bilo bojati vatre, a danas obavlja taj posao stroj, koji u dan stavi u škatulje 3 milijuna žigica, a da pri tom ni ne može da bude vatre.

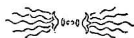
Stroj za izradjivanje škatuljica izumio je Švedjanin Lundgrenn, a u najnovije doba još i takov stroj, koji sam puni škatuljice i zatvorene otprema; u 10 sati napuni i otpremi 25.000 škatuljica.

Zapravo ima više strojeva, koji rade škatuljice. Prvi stroj je za ljuštenje on izradi za dan 3000 četvornih metara sitnoga triješća, iz čega se može načiniti 200.000 komada škatuljica. Drugi stroj priugotavlja već stranice škatuljice, da budu imale jednaku širinu, ovaj izradi na dan 300 000 do 400.000 drvnih triješćica, od kojih se lijepe škatuljice. Sljepljivanje obavlja opet stroj. Znadete, da je oko škatuljice, izvana priljepljen modri papir. Taj papir šalje stroj u beskonačnim trakovima, 56 cm širokim, pa ih i sam reže, lijepi, savija itd.; kod njega je samo jedna djevojka, a zgotovi na dan 36.000 tuljaca. Drugi opet stroj izradjuje uloške za škatulje, a zgotovi za 10 sati 25.000 komada.

Sada još treba da na škatulje dodje i to s obadvije strane upaljiva masa. I za to ima jedan stroj, koji može na dan 120.000 — 150 000 škatuljica providjeti tom masom i to uradi čišće, nego bi mogla čovjekova ruka. Konačno je još jedan stroj, koji stavlja etiketu tvrtke, na dan 40.000 — 50.000 škatulja.

Zamislimo sebi sve one tvornice, s tisućama strojeva širom svijeta, pa

ćemo si moći stvoriti pojam, od kakve goleme je važnosti industrija žigica. Jest, malene su i neznatne za oko, ali su prava blagodat (dar nebesa) za čovjeka. Onaj crni čovjek u Africi pravom je uskliknuo videći ih u rukama bijelca: „Čarobnjak, čarobnjak.!“

Ljubavna tajna.

Igrokaz iz radničkog života u 3 čina.

Napisao: **Stjepan Širola.**

Lica: Petar Radošević, kovački majstor.
Dora, njegova žena.
Milica, njihova kći.
Ivan Milinković gradski sudac.
Nikola Selak, gradjanin.
Adam, prvi kalfa.
Imbro, drugi kalfa.
Stanko, naučnik.
Jaga, služavka.
Više radnika.

Čin se zbiva u manjem gradu u današnje vrijeme.

Čin prvi.

Lijepo uredjena soba u stanu Petra Radoševića, kovačkog majstora. Lijevo izlaz u susjednu sobu, desno stol, oko njega stolice. U pozadini vrata. Vidi se na dvorište, koje je zasadjeno hladovitim lipama. Posoblje jednostavno, ali ukusno.

1. Prizor.

Dora i Milica

Dora: (*posprema sobu*) Žuri se, kćerko! Danas je očev rodjendan, pak znaš, da će ga posjetiti mnogi prijatelji, da mu čestitaju.

Milica: (*s krpom u ruci briše prašinu*). Znadem, majčice! Vidiš, da i sama nastojim, da što prije uredimo sobe.

Dora: Da, da kćeri moja! Danas je pedeseti rodjendan tvoga dobroga oca . . .

Milica: (*veselo*) O, kako sam danas sretna! Čestitala sam mu kratko, ali srdačno. Predala sam mu na svili izvezeni monogram za ogrtač.

Dora: Je l' primio rado?

Milica: Jest, majčice! Vidjela sam mu suzu na oku, kad me je poljubio.

Dora: (*ganuto*) Bijaše to suza radosnica, Milice. Otac te tako voli . . .

Milica: (*poleti majci, koju ogrli*) O, majčice! I mi ga volimo i ti ga voliš je li?

Dora: O, milo moje dijete! Da li ga volim? Eto upravo je danas dvadeset i pet godina što smo vjenčani pred žrtvenikom Boga živoga.

Milica: (*pljesne rukama*) Ah, majčice! Dakle nova slava — srebrni pir. Čestitam ti, čestitam!

D o r a: (*izljubi Milicu*) Hvala ti kćerko! Mislili smo proslaviti to svečano, no dobri tvoj otac je štedljiv čovjek, pa ne će da trošimo. Ima i pravo. Teško se novac služi. a lako ga je trošiti. Večeras će doći k nama tvoj kum, gospodin Milinković, a otac će ugostiti i svoje vrle radnike, neka znadu, da se slavi dvostruko slavlje.

M i l i c a: Ja ću sama umijesiti sirnjaču, koju moj kum, gospodin sudac, tako rado jede.

D o r a: Dobro drago dijete! U komori ćeš naći sve, što ti treba. Jagi sam već naložila, da zakolje purana, a ja ću još kupiti zeca, da nam bude večera što ljepša.

M i l i c a: Ja ću nakititi stol, da ćete se svi čuditi. Vidjela sam to nedavno kod svoje družice Strunićeve, kad je slavila svoje zaruke.

D o r a: Prepuštam to tebi, pa se iskaži. No ne zaboravi prostrti i za Adama i za Stanka.

M i l i c a: (*nešto smeteno*) I za Stanka? — Zar će i naš šegrt biti kod stola?

D o r a: Da. Otac tako hoće. Stanko je valjan i čestit mladić, marljiv u poslu i vjeran kući, pa ga otac voli kao rodjena sina. I ja ga volim, jer je dobar i poslušan.

M i l i c a: (*još uvijek smeteno*) Jest, Stanko je i meni dobar. Kako samo krasno riše! Onaj monogram za oca narisao mi je Stanko.

D o r a: Već je treću godinu u našoj kući, a nikada još nije počinio ništa, što bi nam se na žao dalo. U poslu je vanredno okretan, a i marljiv je kao crv. Još ljetos će ga otac osloboditi.

M i l i c a: (*nešto tužno*) Onda će otići od nas.

D o r a: Ne znam. Otac je kazivao, da će ga još poslati u potkivačku školu u Zagreb, jer mu to treba za obrt osobito. Hoće li natrag doći, ne znam. Možda će mladić krenuti kuda u svijet, da se i dalje naobrazi.

M i l i c a: Meni bi žao bilo, da nas ostavi.

D o r a: Da ti pravo kažem i meni. Naučila sam se tako na njega, kao da mi je rodjeni sin. A možda ne bi ni zlo bilo, da to i bude!

M i l i c a: Kako to misliš, majko?

D o r a : No da te oženi . . .

M i l i c a : (*stidljivo*) Ali majko!

D o r a : Ništa ništa! Već si u sedamnaestoj godini, pa možemo da govorimo i o tvojoj budućnosti. Stanko je u dvadesetoj godini i doskora će moći da se oženi. Ako ti se mladić svidja, ja ne bih imala ništa protiv toga, da se uzmete . . .

M i l i c a: Ali majko! Što to govoriš?

D o r a : Posve ozbiljnu istinu. To ne mora da bude danas, no nemoguće nije.

M i l i c a: Ne, majko; ja još nijesam pomišljala na to!

D o r a : Vjerujem, ali mi majke mislimo vazda na budućnost svoje djece.

(Izvana se čuje udaranje po nakovnju.)

M i l i c a: Kako danas naši momci življahnije kuju.

D o r a : Vesele se očevu imendanu. Vole oca, kao da im je brat, a ne gospodar.

M i l i c a : I pravo je tako. Dobroga gospodara svatko rado služi.

D o r a : Danas ćemo ih počastiti boljim ručkom i tečnom večerom. Neka se provesele dobri ljudi.

M i l i c a : Evala, majko! Tako je i pravo. Neka se vesele! Nije svaki dan — očev rodjendan . . .

2. Prizor.

Prijašnji i Petar.

P e t a r : (*unidje s kožnom pregačom i zasukanim rukavima*) Vi u poslu, a? Tako valja! Treba da radimo, jer je u radu naš spas.

D o r a : I dogovaramo se, kako bi večeras što ljepše počastili goste. Nek se znade, da je tvoj rodjendan.

M i l i c a ; I srebrni pir . , .

P e t a r : No, no, samo nikakve parade ni troška. Komadić kruha i mesa, pa čašu vina bit će dosta. Skupa su vremena. pa treba da se štedi. Učio sam još u školi : „U štedišе svega biše" — pa toga se držim i danas. Nego daj mi priredi čistu košulju, da se presvučem. Doći će čestitači, pa ih ne mogu ovako musav da dočekam.

D o r a : (*Milici*) Idi, kćerko, priredi ocu sve, što treba.

M i l i c a (*odilazi lijevo*) Hoću, majko!

3. Prizor.

Dora i Petar.

D o r a: Petre! Danas je ravno dvadeset i pet godina, otkako smo vjenčani. I hvala Bogu, nikada se nije nadvio oblak nesporazumljenja nad našim bračnim životom.

P e t a r: (*zamišljeno*) I nije, hvala Bogu! Bila si mi vjerna družica i dobra si reduša, pa Bog te uzdrži i dalje takvom.

D o r a : Bog nas je blagoslovio s ovom jedinicom našom, a ona već sazrijeva za udaju. Jesi li pomišljao kada na to?

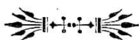
P e t a r; Dašto da jesam. No još je uvijek vremena i za to.

D o r a: Ja sam joj danas natucala nešto o njenoj budućnosti.

P e t a r: Pa? —

D o r a : Mlada je — neiskusna je — pa i ne misli na to. Ali kao da joj nevino srdašce osjeća već tračak ljubavi . . . Ja to dobro opažam.

(Nastavit će se.)

Uživanje opiuma.

Sa slikom

Opium se dobiva od maka. Kad cvjetni listovi opadnu, a plodovi se pomole, onda svaku glavicu poprijeko nožem narežu i to podveče. Sjutradan obidju za rana sve glavice i nožem ostružu sok, koji je iz rane iscurio i preko noći ponešto otvrdnuo. Skupljeni sok se rukama zgnječi u okrugle hljebove do 2 kg teške. Hljebovi se umotaju u lišće od duhana ili maka, metnu u zemljane posude i postave na toplo mjesto, da se dobro prosuše. U Perziji vrlo često mijese

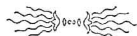
opium u šipke, koje onda u papir zamataju. Posušeni opium kupuju odmah engleski trgovci, te ga razvoze u trgovinu. Za lijek rabe prah ili tekućinu od opiuma. Velika sreća bi bila za čovječanstvo, kad bi se opium rabio samo za lijek, no za opiumom posežu danas milijuni ljudi, da u njemu nadju žalosno uživanje i pogubnu sreću, koja im ubija tijelo i ispija mozak.

Dr. Madden je po carigradskim kavanama proučavao ljude, što opium jedu, te ih opisuje ovako: „Užasno je bilo te ljude posmatrati. Bili su posve omamljeni. Govorili su bez saveza. Lice im se grčevito stezalo i neprestano kesilo. Iz očiju im je sijevala neugodna vatra. Cijela vanjština im je bila užasno divlja. — Posljedice na duhu i na tijelu iza svakoga užitka su grozne. Tek im se sasvim izgubi. Svaka žila u tijelu drhće. Živci na vratu i hrptu omlitave, a mišice se ukoče. Takvi nam se ljudi dure, ali ih i žalimo. Mnogi su sjedili ukočeno na svom mjestu. Tijelo im je bilo zgrbljeno, a prsti skvrčeni, pa ipak se nijesu mogli odreći užasne navade. Dok opium nije stao djelovati, bijahu kukavni i nesretni. Najednoć nestade tromosti, a oči im sinuše vatrom i životom. Jedni govorahu blagozvučnim stihovima. Drugi govorahu visokim glasom i biranim riječima, kao da su sultani s istoka, koje obasulo sve zlato i dobro, sva sreća i ljepota ovoga svijeta.

Pušenje opiuma je više rašireno po Aziji. Tu ima čitavih kavana, u kojima ti nesretnici puše taj otrov. Današnja slika nam predočuje takovu dvoranu, u kojoj se nalazi jedna čitava evropska družba sva omamljena od opiuma. Tupi i snuždeni, skrhani i izgubljeni su to stvorovi. U njima nema više toliko snage, da bi se mogli otresti ove strasti.

Ovakovi nesretnici jedva dožive 40 godina svoga života.

Po dru. Miši Kišpatiću.

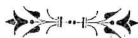
Pečenje žganice od voća.

Sa slikom.

Naša slika na strani 73. predočuje nam osobito zgodan kotao za žganje voćnog koma. Kotao je uzidan. K **h** je kapa, koja spaja hladilo s jednom cijevi, a ta zalazi u hladilo **K** u tri kraka. Na hladilu je pipa za otpuštanje vode, koja se uslijed alkoholnih para ugrijala. Kod **a** je pipa, kojom se voćna kaša, ispražnjuje, kad više žganica ne curi, dok u **b** ima druga pipa, po kojoj se znade, nije li kotao odveć napunjen. U samom je hladilu vijugasta cijev ,koja se spaja s cijevi od kape, kojom teče žganica pri dnu hladila, gdje ima pipa, a na ovoj je staklena posuda, u kojoj je smještena sprava za mjerenje alkohola t. j. jakosti u žganici.

U takovim kotlovima peče se od trešanja trešnjevica, od rašeljke (vrst trešanja u Dalmaciji) maraschino, od šljiva šljivovica, od borovice borovička, a od bresaka breskovača.

Po Ivanu pl. Radiću.

SVAŠTICE.

Dobrodošlica.

Jednoć je neki car pohodio Mljetke. Visoki senat priredio mu je sjajnu gozbu. Pozdravili ga veoma srdačno dobrodošlicom i to izvanredno dobrim vinom u prekrasnom pokalu od najfinijega mljetačkoga stakla. Car se našao uvrijedjenim, što mu nijesu ponudili dobrodošlicu u zlatnom pokalu. Kad je vino ispio. spustio je kao nehotice pokal iz ruke i punim zvekom razbije se na mnogo komadića. Opazivši nato uzbudjena lica mljetačkih senatora, reče dostojanstvenim glasom: „Zlato je zlato. Ono ne gubi vrijednosti ni onda, kad bi se razbilo i na sitne komadiće". Odonda su Mljećani vazda pozdravljali okrunjene glave vinom u zlatnim pokalima.

Ne znam.

Bilo je to prije neko 200 godina. Neki plemić sreo seljaka, pa ga upitao: „Kamo ideš?" — „Ne znam" — odgovori seljak. Plemić se ražljutio na taj kratki odgovor, dade seljaka uhvatiti po svojim ljudima i odredi, da ga odvedu u zatvor. Nato će opet seljak reći; „Vaša milosti, eto malo rekoh istinu. Mogao bih priseći, da nijesam znao, da ću ići u zatvor". Taj odgovor se svidio plemiću, pa pusti seljaka opet na slobodu.

Pozdrav i odzdrav.

Car Josip II. opazio je jednoć nekoga poručnika u službi kod dvorske straže. Ljudi prolazili mimo njega i učtivo ga pozdravljali. Poručnik ih nije ni gledao. Car pozove časnika preda se i zapita ga: „Je li vaš otac mnogo potrošio za vaš uzgoj?" „Jest, Vaše Veličanstvo, mi djeca imali smo četiri glasovita učitelja". „Onda vas vrlo žalim. Vi ne znate ni toliko učtivosti, da na svaki pozdrav treba odzdraviti.

Zagonetke.

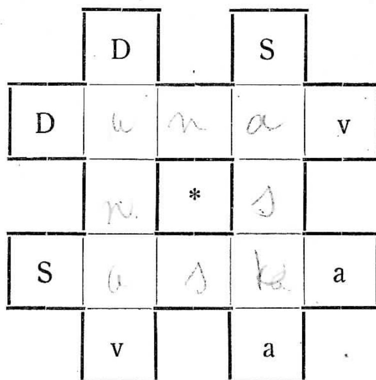
Računske zadaće.

Koliko im je godina?

Mužu je 15 godina više od njegove žene. I njemu i njoj je zajedno 85 godina. Koliko je godina mužu, a koliko ženi?

Zemljopisna zagonetka.

Sastavio Branimir Sirola.

Ako se u prazne četvorine na prava mjesta pomeću slova:

a, a, k, n, n, s, s, u,

onda se u prvom okomitom i vodoravnom redu dobiva ime jedne r i j e k e, a u drugom okomitom i vodoravnom redu ime jedne kraljevine.

Odgonetka rebusa

od Božidara Širole

M u d r u i j e d n o o k o d o s t a.

Pretplata na Vjerni drug iznosi 2 K godišnje. Na 5 uplaćenih primjeraka daje se 1 kao namet. Narudžbe, novce, reklamacije i rukopise prima uprava Vjernoga druga (šegrtska škola u Samostanskoj ulici). Rukopisi se ne vraćaju. Nefrankovana pisma se ne primaju.

Tiskara „Merkur" u Zagrebu. Izdaje Naučnička knjižnica. Uredjuje Franjo Bartuš

ZABAVNI I POUČNI LIST
ZA TRGOVAČKU, OBRTNU I OPETOVNIČKU OMLADINU

Preporučila ga vis. kr. zem. vlada odio za bogoštovlje i nastavu 18. studenog 1897. broj 58650. školskim knjižnicama za nabavu, a vis. zem. vlada za Bosnu i Hercegovinu preporučila ga 22. travnja 1899. br. 58.660. trgovačkim školama i učenicima istih zavoda.

Br. 6.	U Zagrebu, 1. veljače 1913.	Tečaj 16.

Neiskreni drug...

Ima l' išta goreg' neg' neiskren biti —
U života čašu gorki pelin liti?...
Tko je taki, pa još „drugom“ ti se zove
Bolovima tvojim on zadaje nove. —

Poznavô sam tako — „druga“ reć ćeš vrla,
Što na oko krasan, ljubak bi do grla;
Sve te hvali, gladi, smije se u lice —
Poput prave, prokušane prilizice....

Kako milo gleda, oko mu se smije, —
Prisega bi: nitko vjerniji ti nije! —
A on tebe, brate, dašto iza ledja
Pako, ružno, gadno i besramno vrijedja...

Pred tobom se milo prijateljem kaže,
A za tobom crno kleveće i laže;
Tebi stište ruku i desnicu pruža,
A za tobom njemu — jezičina duža...

Da si Andjeo s neba, čistiji od njega,
On će tebe htjeti zablatiti svega; —
I dok hoće, da te tobož kome hvali,
Laže, maže, crni — onako u šali...

Bog nas čuvaj takih drugova i seka!
Kako rade, tako i njih plaća čeka. —
Bježi, brate, vazda takova ti druga,
To na svijetu svud je najcrnija kuga!...

Gdje je samo krasno ono zlato doba,
Kad tim svijetom nije vladala još zloba;
Kada „drug“ tvoj krv bi svoju za te dao? —
Da, al drug taj vjerni -- „značajem“ se zvao!

Zmaj Stipe

Lav Posavske Hrvatske.

Povjesna pripovijest iz IX. vijeka. — Napisao: Milutin Mayer.

(Nastavak).

V.

Nekoliko dana poslije toga razgovora, a jednoga lijepog jutra, kada su prvi traci žarkoga sunca zarubili malene lagane oblačiće, koji su plovili put istoka, projašiše ispod glavnih gradskih vrata Ratimir i Vlatovit s ostalim županima i nekolicinom sluga. Udariše glavnom cestom. Jašili su lagano i nešto međusobno povjerljivo razgovarali.

U taj čas pojavi se na jednom prozoru južne kule svoga dvorca (koji je bio odmah uz banski dvor) Boljedragova glava s raščupalom kosom i još snenim očima, koje brzo protare, kada je čuo konjski topot.

— Kuda će ti dobri moji prijatelji? — pitao samoga sebe i ispružao još jače dugi suhonjavi vrat, kroz maleni prozorčić. — Što ima to da znači? Pa još tolika pratnja! Izgleda, kao da su se spremili za daleki put. E, sokolovi moji, za tim se nešto krije!

Dorekav te riječi nestade ga s prozorčića, al se za nekoliko časova opet pojavi na izlazu svoga dvorca, zaogrnut u dugu haljinu, kakovu je nosio obično po kući. Ogledav se unaokolo pohiti brzo prema vratima, kuda su čas, prije izjašili banovi prijatelji i upita vojnika, koji je bio na straži:

— Ej, momče, tko je to sve izjašio? . . .

— Župani Vlatovit, Ratimir, Gostirad i Zdeslav sa Dragovitom.

— Ali bilo ih je još više! — lukavo će župan.

— Ostalo su bile sluge i vojnici.

— A ne znaš kamo su krenuli?

— Na put! — suhoparno će stražar.

— To znam i bez tebe, ali kuda?

— Vele, daleko . . .

Župan uvidi, da ne će ovim načinom ništa doznati i ne premišljajući mnogo izvadi iz džepa zlatni bizantinski novac i pokaže ga stražaru:

— Gle, momče, rečeš li mi istinu, bit će ovaj bizantinac tvoj! . . .

Vojniku, koji je rijetko kada imao takova šta u rukama, kamo li u džepu, zasvijetliše oči od požude i on odmah lakomo pruži ruku za zlatnim novcem. No župan mu Boljedrag reče:

— Ne dam ti ga prije, dok mi ne odgovoriš na moj upit.

— A zašto se toliko zanimaš za njih? — vojnik će i gledaše neprestano požudnim očima na zlatni novac.

Župana ražljuti to pitanje prostoga vojnika, ali ipak utaži srdžbu i odvrati:

— Zato, jer bih i ja rado pošao za njima. Čudim se, da i mene nijesu poveli. Bit će, da su mislili, da me nema još u Sisku. A ja sam se sinoć kasno vratio iz Moslavine . . .

Sada se vojnik stane nekud bojažljivo ogledavati na sve strane, pa kad ne vidje nikoga u blizini, prikuči se Boljedragu i šapne mu:

— Župan Ratimir je otišao u pasju zemlju. . . .

— Kakovu pasju zemlju? — Što praviš šale! — ljutito će župan.

— Ma u Franačku je otišao — razjasni mu vojnik.

— A, tako! — župan će zadovoljno. — A oni drugi? . . .

— . . . Rekoše, da idu u Bijelu Hrvatsku — potiho će vojnik i pruži ruku za zlatnikom.

— Tko ti je to rekao?

— Moj otac Djedoslav, koji je također otišao s njima. Samo te zaklinjem svim svetima, ne kazuj nikomu na dvoru, da sam ti ja baš to povjerio. Otac me naročito na to upozori, da o svemu šutim.

— No to nije ništa takova — Boljedrag će na oko mirno. — Meni možeš sve reći, samo ne govori pred franačkim vojnicima, koji su u Kodolahovoj pratnji! . . . Znaš, da su Franci veliki psi! . . .

— Jesu, jesu! — potvrdi vojnik i pruži ruku, jer mu je župan upravo dodavao obećani zlatnik.

Boljedrag se brzo povrati u svoj dvorac govoreći neprestano u sebi:

— Dakle u Dalmaciju i u Franačku! . . .

On je bio tvrdo uvjeren, da je ban Ljudevit samo zato poslao poslanstvo u Franačku, da se potuži caru Ludviku na Kodolahova nasilja. Cijelo dopodne nije izašao iz svoje sobe, već je neprestano razmišljavao, što bi valjalo sada učiniti, da se zapriječi banovim poslanicima pristup pred cara. Stotinu misli rojilo mu se glavom, ali ni jedna nije mu se činila zgodnom. I kada je uvidio, da sam ne će smisliti ništa zgodna, zaputi se vojvodi Kodolahu, da mu dojavi sve, što je jutros vidio i čuo, i da se obojica posavjetuju za daljni zajednički rad.

Pa kada je stupio u vojvodinu sobu, ugojeni se Franak bio upravo udobno protegnuo na ogromnom naslonjaču. I zato mu nije bilo u prvi čas milo, što ga je župan Boljedrag uznemirio u njegovu slatkom drijemežu.

— No, što je opet? — upita ga zlovoljno Kodolah.

— Prijatelju, velike novosti! — pobjedonosno će župan.

— Uvijek te tvoje velike novosti! — mrmljaše Franak sveudilj zlovoljno. — Zbilja čovjek nema nikada mira od tebe! . . .

— Držim, da ti ove novosti ne će biti najugodnije . . . Uostalom, kada ti nije s voljom, ja ću otići! Čemu da ti dosađujem! . . .

Kodolah, koji se dotle malo razbudio, opazi na županu, da se uistinu radi o ozbiljnoj stvari, pa poče nešto ljubeznije:

— No, no, ne ljuti se! Ajde, da čujemo što se zbilo tako važna! . . .

— Ti niti ne slutiš, što se zbiva u banskom dvoru? . . .

— Ne! . . .

— Tako, baš ništa? A zar nijesi jučer vidio ovdje neke župane?

— Čini mi se, da jesam — Kodolah će uvijek još nehajno.

— Ha! Što misliš, zašto su se oni opet tako brzo povratili u Sisak?

— Ne bih znao reći — opet će vojvoda, na komu se opažalo, da ga je drijem počeo ponovo hvatati.

— Vidiš, a ja sam ipak doznao, da je ban Ljudevit poslao neke svoje prijatelje pod vodstvom Ratimirovim u Franačku pred cara Ludvika . . .

— Što?! — skoči Kodolah brzo sa stolice. — U Franačku pred cara, pa još bez moga znanja?!...

—... Da se pritužе protiv tebe i tvoga postupka prigodom izbora novoga bana... Ali to još nije sve!... U Dalmaciju otišlo je također jedno poslanstvo...

— Po što? — nestrpljivo će vojvoda.

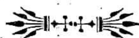
— Jamačno, da nagovore bana Bornu, da stupi u savez s Ljudevitom protiv vas Franaka.

— To je izdaja! — To je zasjeda! — poče Kodolah vikati i mahnitat kao luđak. — Savezi, izdajstva, bune! Tomu se mora odmah stati na put!...

— I to tako, da car ne potvrdi Ljudevita za bana Posavske Hrvatske, — brzo će Boljedrag...

— Tako je! Ovaj put govoriš pametno! Još danas krenut ću sa svojom pratnjom na put, samo da ih dostignem i da im spriječim pristup pred cara...

(Nastavit će se.)

Mirna i vesela ćud.

Po S. Smilesu priredio Fr. Bartuš.

(Konac).

Zapao je u najveću bijedu. Manjkalo mu jela i odijela. Pored svega toga ostao je maran istraživalac kao i prije. Jednoć ga njegovi učeni sudruzi pozvali na jednu naučenjačku sjednicu, ali on nažalost nije mogao doći, jer nije imao cipela. Cavier o njemu piše: „Ganutljiv je to bio prizor, kad sam ga znao zateći kod peći posve sagnuta, gdje je kraj svijetla izgarajućega plamena slabom rukom bilježio na artiji svoja istraživanja. Zaboravio na svu bol svoga života, te bijaše presretan, kad je mogao upisati kakovu novu pronađenu misao.“ Docnije mu je država podijelila malu mirovinu, koju mu je franceski car Napoleon podvostručio. Spokojno je umro u sedamdeset i devetoj godini. Jedina mu je želja bila, da mu na lijes metnu vijenac od pedeset i osam vrsti biljka, kojima je on cijeli život proučio i opisao.

Sve velike i zdrave ćudi su vesele i pune nade. Njihov primjer djeluje voljko i prava je radost svima, koji se s njima druže. O Johnu Malcolmu rekoše: „Kad je u Indiji stupio u koji logor nevoljnih vojnika, onda kao da ih je sunce obasjalo. Svi se smiješili od neke osobite radosti. Njegova prisutnost bijaše upravo čarobna.“

Ovako vesela ćud bila je i u Edmunda Burke-a. Jednoć je bio pozvan na bogati objed. Kad se govorilo o piću, naglasi Johnson, da je za djecu najbolje piće voda, za muževe vino, a za junake rakija. Nato uskliknu Burke: „Onda mi podajte vode, jer ja želim biti živahan kao dijete“. I tako ima u svijetu starih mladića i mladih staraca. Neki su u svojoj starosti puni radosti i veselosti, a neki su u mladosti mrki i nujni, kao da su im sve galije potonule.

Pravi temelj veselosti jesu ljubav, nada i strpljivost. Ljubav rađa opet ljubav i stvara opet ljubažljivost. Ljubav se raduje plemenitim mislima drugih.

Ona je dobrostiva, plemenita, istinita. Ona brzo upozna dobro. Ona se obraća k najsjajnijoj strani predmeta, njezin pogled je vazda upravljen k sreći. Ona vidi sjajnu kap na vlatu i sunčani žar na cvijetu. Ona pobuđuje na sretne misli i živi u raju veselosti. Ona ne stoji ništa, a ipak je neprocjeniva. Ona je blagoslov onomu, koji je ima i bogato cvate u njegovim grudima. I same njezine brige i suze su slatke.

Ajvar ili kavijar.

Pjesnik Roger pripovijeda o nekoj djevojčici, koju je svatko zavolio čim bi je upoznao. Jednoć je upitali: „Zašto tebe svatko ljubi?" Ona veselo odvrati: „Ja mislim zato, jer i ja svakoga ljubim".

I prijaznost je velika moć u svijetu. Pravo mnije Leigh Hunt: „Sama vlast ne ima ni polovicu toliko snage, koliko je ima blagost. Jedna franceska poslovica

veli: „Umiljatošću se osvajaju ljudi“, a neka engleska riječ zbori dosta oštro: „Medom se ulovi više osa, nego li sirčetom“.

Dobra volja, koja se pokazuje u prijaznosti, ne smije se zamijeniti mekoćom i slabošću. Prijazni ljudi su obično i najradeniji na svijetu, dok su sebičnjaci i dvoumnici sebeljubi i lijenštine. Buffon je obično govorio, da njemu ništa ne vrijedi čovjek, koji nije započeo svoj život makar kojim oduševljenjem. Svatko treba da vjeruje u nešto dobra, plemenita, uzvišena — pa makar se to i ne može dosegnuti.

Sebičnost, sumnjivost i koristoljublje su žalosni pratioci života, a po mladež upravo nenaravni. Sebičnjak je susjed fanatičara. Uvijek je zaposlen samo sobom, te nema vremena, da na druge misli. Ovakovi ljudi sve malo po malo samo sebe cijene, sami sebe upravo obožavaju.

Najgrozniji su čangrizavci i oni, koji se uvijek tuže na sreću, koji sve drže za zlo, a i opet sami ne će da što bolje stvore i kojima je sve pusto i prazno. Ovakovi ljudi u životu ne će nikad nikoga potpomoći. Kašto najlošiji radnici obično prvi štrajkuju, tako su i najljeniji članovi ljudskoga društva, koji se prvi najviše tuže. Obično najloše kolo najviše škripi.

Mnogi naginju na nezadovoljstvo. To nagnuće postane gotovo bolest. Žutičavi vidi sve žuto. Zlovoljnik drži, da će cijeli svijet propasti. Neka je djevojčica opazila, da joj je lutka bila ispunjena pilovinom. To ju je tako ozlovoljilo, da je izjavila, da će poći u samostan, jer da je u svijetu sve varavo. Ima mnogo ljudi, koji si neprestano umišljaju sad ovu sad onu bolest. Malim bolovima ne treba posvećivati odviše brige, jer od malih jada postanu onda često i veliki. U svijetu se mnogi tuže na male boljetice i neprilike kao na kakovo veliko zlo. Poradi ovakovih sitnica često zatvaramo vrata dobroj volji i veselosti, te postanemo mrzlovoljasti. Naš cijeli život bude nezadovoljan. Uslijed toga postajemo sjetni, nujni, svadljivi, a i nehajni. Nemilo osuđujemo druge ljude. Naše srce nastaje stjecište samih jada i tuga.

Svaki čovjek ima slobodnu volju i slobodno djelovanje. Često je naša slava i naša sramota i to prema tome, kako uredimo svoj rad. Svaki predmet možemo posmatrati sa svijetle i tamne strane. Mi se možemo podati dobrim mislima, a i zle od sebe odbijati. Mi možemo biti tvrdoglavi, ali i protivno —, upravo onako, kako si sami odluku stvorimo. Svakomu će biti svijet onakav kakova si ga sam želi. Veseli je pravi vlasnik svijeta, jer pripada onima, koji mu se raduju.

K nekomu glasovitomu liječniku došao jednoć neki veoma nujni čovjek i tražio od njega lijeka. „Ah“, reče liječnik, vama ne manjka ništa, već srdačan smijeh. „Pođite u kazalište i slušajte veselu igru glumca Grinaldi-a“. „Pa ja sam sâm Grinaldi“, uzdahne bolesnik.

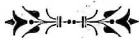
Upitali jednoć Franju Saleškoga, koje kreposti treba da ima dobar i sretan čovjek, a on odgovori: Poniznost, strpljivost, blagost, dobrohotnost, milokrvnost, mirnu ćud, jednostavnost i čistoću, ukratko sve male kreposti. Poput skromne ljubice ljube ove kreposti samoću i zatišje i poput nje srču blagu nebesku rosu i rasprostiru svoj miloduh na sve strane.

Drugom zgodom opet reče ovaj svetac: „Ako već hoćeš, da zađeš u kakovu krajnost, a to onda budi u blagosti. Čovječji duh se vazda protivi strogosti, ali blagi čovjek popušta. Blaga riječ uguši srditost, kao što voda ugasi

vatru, a dobrohotnošću možeš oploditi svako zemljište. Istina s uljudnošću baca na glavu goreće varnice ili još bolje, baca ruže u lice. Kako ćeš se oprijeti protivniku, kojemu su oružje biser i alemovi?“

Veselost je drug strpljivosti. Obojica su glavni uvjet za sreću i uspjeh u životu. „Tko hoće, da ga dvore“, reče Đuro Herbert, „taj mora biti i strpljiv. O veselom i strpljivom kralju Alfredu pripovijedaju, da ga je sreća pratila kao Božji dar. Mirna strpljivost Marlboroughsa bijaše glavna tajna njegova uspjeha kao vojskovođa. Strpljivost nadvladava sve“, pisao je godine 1702. Godolphinu. Usred najvećih poteškoća, što su mu ih prouzročili njegovi saveznici reče on: „Ja sam učinio sve, što mi je bilo moguće i ja se sad strpljivo pokoravam“.

Još nešto. Nada je naš zadnji i najveći blagoslov — ona je općenita imovina. Nada je majka našega nastojanja i rada. Svaki plemeniti čin je zadahnut dahom nade. Nada je ćudoredni parostroj svijeta, koja pokreće svijet i podržava ga u redu. Nada je vladarica cijeloga ljudskoga života. Uz nju je blaga, mirna i vesela ćud pravo nebo. I najveća vlast ne ima tolike moći, što je ima blagost i dobrota.

Dugačak dan.

Napisao: Stjepan Eug. Tomić.

(Nastavak).

— Ovo je posljednje — reče krčmar Andriji, no on se nije na to ni obazrio, već je i dalje, a bog zna već po koji put pripovijedao Filipu priču o tome, kako je Krivajac šišao peć, a Jamaričani skakali u šljivoš.

Kad su se napokon na obzoru upalile već sve zvijezde i kad u krčmarevu buretu nije bilo već ni vina, koje su znanci poslije piva počeli piti, onda se tek odlučiše oprostiti, da krene svaki u svoje selo.

Filip je bio potpuno pijan i to prviput u životu. I što je većma alkohol djelovao, to je više u Filipu izbijala ona slavonska pustopašna narav, te je malo trebalo, a da nije okrenuo u krčmu, gdje je mladost uz svirku tamburice plesala.

Još u zadnji čas, gotovo već ispred vrata krčme, trgnuo se i teškim korakom oteturao kući, do koje je imao dobra dva sata hoda. On je međutim i tri sata trebao, dok je stigao u svoje selo.

Na ulazu u selo pozdravilo ga kukurikanje pijetlova. Filip se strese, jer mu moždanima preleti misao, da pijetlovi naviještaju zoru, kad se već ljudi dižu, pa će ga gdjetko vidjeti, kako to on, Filip, u zoru pijan kući dolazi. No on se je prevario. Cijelo je selo utonulo u jaki prvosan, budući da je tek jedanaesta ura noći prošla, pa nije nigdje ni žive duše susretao.

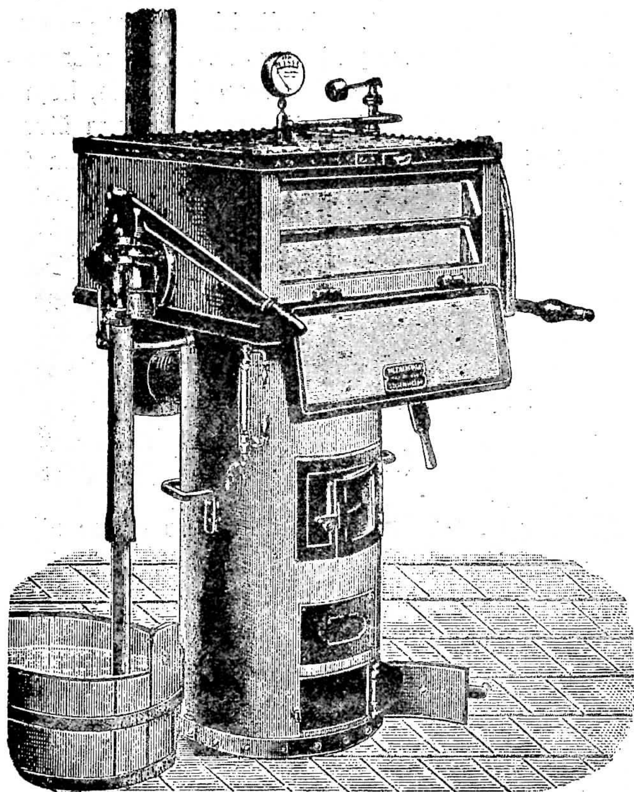
Došavši pred vrata svoga obora stao je prisluškivati. Iz obora se javljalo snažno otpuhivanje spavajućih goveda, a čulo se i preživanje. Bit će, da je sve u redu — pomisli Filip, pa nije ni pošao, da prigleda, već je ravno kora-

knuo u hodnik zagledavajući, da li je konjska orma na svom mjestu, na jakim drvenim klinovima obješena. I tu je bilo sve u redu, te gotovo olakšano odahne, a onda pođe k vratima da uđe u sobu.

Čim je uhvatio za kvaku, obiđe ga opet neka drhtavica. Pomislio je, što će mu reći žena, kad ga ugleda ovako pijana. On doduše nije čitav dan potrošio više od šezdeset filira, pa i od tog je novca dvadeset filira našao, no svejedno izgrdit će ga Ana, jer je učinio nešto, na što ona nije privikla.

I zbilja, odmah na vratima pozdravi ga njezin opori glas.

— A gdje si tako dugo, nesrećo jedna? Uh, kakav si, puškate ne ubila! — cikne opet, kad je upalila malu petrolejku i ugledala Filipovo od pića nacereno lice.

Sušenje krušaka.

— Nemoj, Ano, tako — mirio je on jedva se otimajući štucavici, koja ga stala mučiti. — Sve će biti dobro, samo pričekaj do sutra.

— Što da čekam, jedva sam te dočekala — grakne opet žena. — Vidim, da si pijan, a to mi je dosta. Eno ti tamo na klupi mjesto, pa lezi i spavaj, u krevetu mi lje ne češ noćas spavati.

Filip je samo šutio i po nalogu ženinu legnuo na klupu, a u sebi se sve veselio, kako će se ona sutra udobrovoljiti, kad joj on ispripovjedi, što je čuo od Andrije i kako će ga tjerati, neka odmah ode k velečasnome, da s njim stvar uredi.

Sutradan je Ana već dugo bila u poslu, kad se je tek Filip probudio.

Isprva mu je bilo čudnovato, što on kraj svoje lijepe postelje leži na klupi, no onda se počeo sve malo pomalo dosjećati svih jučeranjih događaja, pa i onoga, što mu je pripovijedao Andrija.

— Ha znadem, da je moja stara bijesna na mene — progunđa kroz zube. — Idem, da je umirim.

No Ana ga je očito izbjegavala. Kad je on pošao u kuhinju, ona je izašla na dvorište, dok ju je on tražio po dvorištu, dotle je ona zamakla u pojatu, i tako su se neprestano igrali lovice, dok ju konačno nije privrebao u sobi.

Pauk-ptičar.

Ano — počeo je on mekano kao vosak, — nemoj da se ljutiš na mene. Ja prije svega nijesam ama baš ništa jučer potrošio.

— Da, badava ti je dao netko piti — okosi se ona na njega.

— Pa eto, baš badava — reče on, a onda joj brzo, u strahu da ne bude prekidan, ispripovjedi sav svoj razgovor s Andrijom.

Ona ga je u prvi čas gledala, kao da svemu tomu ne vjeruje, a onda joj se stalo lice sve većma vedriti, dok napokon ne klikne:

(Svršit će se).

Cvjetići.

Od Rudolfa baruna Maldinija Wildenhainskoga.

Svaki cvjetić plodom sjaje,
Njime korist ljudma daje.

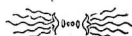
Budi uvijek srca čista,
Ma te snašlo jadi trista.

Tko zlo sudi druge ljude,
Sam osuđen često bude.

Istinu mi uv'jek zbori,
Ma te zlo i tuga mori,
Istinskom ćeš samo r'ječi
Lovor v'jenac vazda steći.

V'jek mi pravom stazom kroči
I po danu i u noći,
Pa ćeš s Božjom ti pomoći
Svome cilju uvijek doći.

Sve što radiš, radi tako,
Da te štuje biće svako.

Ljubavna tajna.

Igrokaz iz radničkog života u 3 čina.

Napisao: **Stjepan Širola.**

(Nastavak.)

Petar: Ah, da Bog da, bila sretna! Dobra je i poslušna, pa želim, da bude i sretna. Samo da ne baci oko na kakoga dangubu ili besposličara, koji bi nam rastepao ovo nešto imutka, što sam ga privrijedio evo ovim žuljevima.

Dora: Ne će, sigurna sam da ne će, jer smo je dobro odgojili.

Petar: Ne ću se protiviti njenoj udaji, a i mi je puno stalo, da je dobije čovjek, koji je revan i radin, kao što je i ona.

Dora: I ja mislim tako! Ne treba njojzi visoke gospoštije, premda bi lako našla muža. Ona će biti sretna i u radničkom domu, kako sam i ja sretna s tobom.

Petar: To me veseli. Tko štuje radnički stalež, dobro čini, jer bez radnih ruku nema napretka u svijetu. Istina, treba nam učenih glava, treba knjiga i novina, treba činovnika svake ruke, ali treba i obrtnika, — treba valjanih i spretnih ruku, kojima se proizvode za život potrebne stvari. A „zanat je zlatan“ veli stara poslovica.

Dora: I jest Tko svoj zanat radi, ne boji se gladi.

Petar: Valjan obrtnik slobodan je i nezavisan čovjek. Zato bi meni milo bilo, da se naša Milica uda za obrtnika. No što Bog da . . .

Dora: Da, što Bog da, dragi Petre!

4. Prizor,

Prijašnji i Milica, kasnije Milinković.

Milica: *(dotrči)* Izvoli, oče! Sve je pripravljeno.

Petar: Idem, idem. Hvala ti, dušice! *(Odlazi lijevo.)*

Dora: Daj sad, Milice, prosrti po stolu čisti stolnjak, izvadi ubruse i male čašice za rakiju. Ja ću donijeti kolačiće i rakiju.

Milica: *(vadi iz ormara stolnjak i ubruse)* Odmah, majko, sve će biti u redu.

Milinković: *(na vratima)* Hvaljen Isus, dobri ljudi!

Dora: Uvijeke, amen! O, gospodine kume, vi ste to . . .

Milica: *(nakloni se)* Moj naklon, gospodine kume!

Milinković: Uvijek vesela srca stupam u vašu kuću.

Dora: A tako ste nam rijedak gost.

Milinković: Ne da se od posla, a ne ću ni da vam smetam. Ali danas, kad je rođendan moga kuma, majstora Petra, kako da me ne bude kod vas?

Milica: Izvolite odložiti, gospodine kume! *(Uzme mu štap i šešir.)*

Milinković: Hvala, hvala! O, kolika je već ponarasla naša Milica! Zrela za udaju, da!

Dora: Da, da, djeca brzo rastu . . .

Milinković: A mi staramo, da! Eh, što ćete, kumo, taki je božji zakon . . . Nego gdje je kum majstor, da mu čestitam.

Dora: Odmah će doći! *(Ponudi mu stolicu)* Izvolite sjesti!

Milinković: Da, da vam sna ne odnesem. *(Sjedne)*

Milica: No danas slavi otac i srebrni pir. *(Prostire stol)*

Milinković: Eh, onda dvostruko čestitam, kumo, da! Baš od srca čestitam, da! *(Skoči i pruži Dori ruku.)*

Dora: Zahvaljujem, gospodine kume! Znadem, da nam dobro želite.

Milinković: Dobro i samo dobro. — *(Sjedne.)*

Dora: Zabavi gospodina kuma, ja ću odmah doći *(Ode.)*

5. Prizor.

Milica i Milinković, kasnije Petar i Dora.

Milica: Hoćete li nas večeras posjetiti, gospodine kume?

Milinković: Dašto da hoću. To ja uvijek činim. Otkako poznajem tvoga dobroga oca — ja sam na njegov rođendan — i njegov gost.

Milica: To je lijepo. To će nas veseliti.

Milinković: A kad budu tvoje zaruke i vjenčanje, doći ću također rado.

Milica: Eh, gdje je još to, gospodine kume!

Milinković: Gdje je, da! Kao da vrijeme ne odmiče brzo. Eto, netom si bila mala djevojčica, a već si porasla za udaju . . .

Milica: *(smiješljivo)* Danas mi svi govore o udaji, a ima još tome i kada.

Milinković: To su dobri znaci, da. A jesi li već odabrala, ha?

Milica: *(stidljivo)* Gospodine kume . . . !

Milinković: No, dobro, dobro! Doći će to sve u pravi čas, je li?

Petar: *(dodje u svetačnom odijelu)* O, dobro jutro, gospodine kume!

Milinković: *(ustane i srdačno pruži Petru ruku)* Dobro vama bilo! Došao sam, da vam čestitam prvo: vašem dragom rođendanu, drugo: dvadesetipetgodišnjici srećnoga braka i treće — na velikoj počasti, što Vam ju je iskazalo jučer u svojoj skupštini gradsko zastupstvo — izabravši vas „počasnim građaninom“ ovoga grada.

Petar: (*ugodno iznenadjen*) O, hvala, hvala! Ali — ja — počasni građanin — ne razumijem.

Milinković: Jučer navečer poručio mi je gospodin načelnik, da su vas izabrali počasnim građaninom, a ja gotovo nijesam spavao od veselja, pak vam iz dna duše svoje čestitam na tome odlikovanju.

Petar: Ja doista ne znam, čime sam to zaslužio.

Milinković: Čednost je lijepa stvar, ali ovdje ne trebate biti prečedni. Čime ste zaslužili, da! Svojim radom i marom kao ugledni i obrazovani obrtnik i kućegazda; svojim poštenjem i zauzimanjem za gradsko dobro.

Dora: (*donosi rakiju i kolače*) Izvolite, gospodine kume, po starinskom običaju kolačić i čašicu dobre stare šljivovice.

Milinković: Hvala, kumice! Ne volim rakije, ali kad je to već starinski običaj, eto me, da se pokorim.

Dora: (*toči*) Neka vam je u slast i zdravlje!

Milinković: (*pije*) Aha, baš je dobro! Nego nijeste li čuli, da je vaš Petar postao jučer „počasnim građaninom" našega grada?

Dora: Počasnim građaninom?

Petar: Gospodin kum me iznenadio tom viješću.

Dora: (*natače*) Pa Bog te poživi, dobri moj Petre!

Milica: I ja čestitam, dragi oče!

Petar: (*ganuto*) Hvala ti, drago dijete! —Hvala svima!

6. Prizor.

Prijašnji. Adam, Stanko i više obrtnika i radnika.

Adam: (*nosi u rukama diplomu i ključ svezan svilenom vrpcom*) Hvaljen Isus dobri gospodaru! Došli smo kao izaslanici naše „Ognjodjelne zadruge" Meni je milo, što mogu da upravo ja izvršim zaključak skupštine, pak da vam ponajprije svesrdno čestitam k rođendanu i zaželim svako dobro i junačko zdravlje, želeći, da vas dobri Bog uzdrži još mnoga ljeta među nama!

Radnici: (*mašu šeširima*) Živio! Živio!

Petar: Od srca vam hvala, draga braćo!

Adam: Zaključak naše skupštine bijaše jednoglasan. Mi smo vas izabrali svojim predsjednikom, svojim vođom. I evo nas, da vam predamo diplomu uz ključ od naše „zadružne ladice", koju ćemo u nedjelju svečano prenijeti u vašu kuću zajedno sa društvenim stijegom.

Petar: (*otire suze*) Nemam riječi, kojima bih vam se što toplije zahvalio na tolikom odlikovanju i ugodnom iznenađenju. Priznajem, da sam još u ranoj mladosti, dok sam još bio u nauku kod pokojnoga Žigarića, živo želio, da danas sutra budem i ja predsjednik naše slavne zadruge, kao što je i moj majstor bio. Danas evo ispuniše mi se ti davni snovi, i ja sam sretan, da mi ih isporučujete upravo vi, dragi Adame! Iz vaših čestitih ruku preuzimam ključ naše „ladice" i recite gospodi, braći i drugovima, da ću ga čuvati kao svoj život. U nedjelju dakle bit ću slobodan, da se pred svima zahvalim svojim pozdravnim govorom . . . (*Pruži Adamu ruku i rukuje se sa svima*) Još jedared — hvala, hvala svima!

Obrtnici: Živio! Živio naš predsjednik!

(Nastavit će se).

Ajvar ili kaviar.

(Sa slikom)

Ajvar ili kaviar prave od ikre različitih riba, ali za svjetsku trgovinu vrijedi samo ajvar od jesetra. Oko ušća Volge ispod grada Astrahana, priređuje se najveći dio ovoga ajvara, koji se po svem svijetu razvozi. Tu se ajvar sprema od ikre moruna, kasikara pastruga i kečiga. U Astrahanu priređuju dvije vrsti ajvara: zrnati i tvrdi. Za jednu i drugu vrst se ikra protjera kroz gusto sito. Kroz sito prođu samo jaja, a na situ preostanu samo kožice i druge nečiste tvari. Jaja padaju kroz sito u drvenu posudu, pa ako se želi od njih prirediti zrnati ajvar, onda ih pospu finom solju i drvenom viljuškom dobro promiješaju. Zimi uzimlju 4 do 6 kg soli na 100 kg jaja, a ljeti dvaputa toliko. Što je u ajvaru manje soli, to je bolji. Zato je i zimski ajvar skuplji od ljetnoga. Kad se jaja sa solju miješaju, stvori se kao kaša. Jaja upijaju sol i nabubre sve više i više. Napokon se čuje, kao da se miješaju staklena zrna. Kad se taj glas čuje, prestaje se miješati, a ajvar se sprema u sudove za prodaju. Sudove prave od lipova drva, jer svako drugo drvo daje ajvaru poseban tek. Za tvrdi ajvar bacaju pročišćena jaja u vrlo slanu vodu, te ih jedno vrijeme miješaju, onda u čvrstoj vreći pod tiskalom ocijede i stisnu. Pod tiskalom se jedna četvrtina jaja zdrobi i izađe sa slanom vodom iz vreće. Što je preostalo, to se sprema za trgovinu na različite načine. Zrnati je ajvar skuplji od tvrdoga. Zrnati ajvar plaćaju u Astrahanu nešto preko 6 kruna, a tvrdi oko 4 krune za kilogram. Iz Astrahana se na godinu izveze preko 100.000 kilograma ajvara. Najfiniji ajvar se dobiva od kečiga, ali taj ne dolazi u trgovinu.

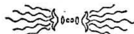
U ruskim rijekama, što utječu u Crno i Kaspijsko more, pa i u obadva ta mora, ima ponajviše riba jesetra. Ondje je ribarstvo u velike razvijeno. Na Volgi pregrađuju vodu stupovima, koji jedan do drugoga zabiju, da se ispod njih ne može riba provući. Usred ove pregrade je zakutak s većim otvorom, kroz koji riba dospije u prostor, koji je ograđen mrežom ili pleterom od vrbe. Nad otvorom imadu ribari stražu, pa kad opaze, da je riba na otvor ušla, puste vrata i zatvore ribu. Po noći je tako uređeno, da jesetra ili moruna sama svojim gibanjem zatvori vrata, a kad vrata padnu, zazvoni zvono i evo onda ribara, da izvuku gotov plijen. Jesetre, što zimi ostaju u rijeci, skupljaju se na najdublja mjesta, pa pod ledom prospavaju zimu Ribari dobro znadu, gdje su u vodi najdublja mjesta, pa tu u zimi probiju led Kako je ribarstvo u Rusiji dobro uređeno, to mora svaki ribar da dobije od oblasti dozvolu za lov. Dan lova onda sami odrede. Kad pukne top, poleti svaki ribar na svoje mjesto, probije led i porine u vodu motku sa željeznom kukom. Pobunjena riba stane plivati niz vodu, udari o kuku, a čim to ribar osjeti, potegne kuku, ne bi li ribu zakvačio. Gdjekad bude sreće, pa jedan čovjek nalovi u jednom danu po 10 golemih riba, a drugiput zebe po više dana, a da ne ulovi ništa.

Meso od ovih jesetra je dobro, a od nekih vrsta može se takmiti s mesom najfinijih riba. Stari su Rimljani u velike cijenili tu ribu. Kad su tu ribu okićenu cvijećem nosili na stol za gozbu, svirala je svakiput glazba. U Grčkoj bilo je to najfinije jelo, a u Kini čuvaju jednu jesetru samo za carski stol.

Od jesetra i moruna dolazi u trgovinu i mjehur. Najbolji morunin mjehur je ruski, a dobiva se od morune, kasikara, kečige i patruge. U trgovinu dolazi mjehur od mnogih riba, ali su najbolji mjehuri od morune, a najfiniji od kašikara. Taj mjehur se upotrebljava na različite načine U kuhinji prave njim sluz ili hladnetina. Njim se čisti vino, pivo i rakija. Od njega prave engleski flaštar i lijepak za lijepljenje stakla i porculana, stakleni papir i mnoge druge stvari.

Na dan lova na jesetre ili morune dođu onamo umah i trgovci sa svih strana i kupuju slasno meso, mjehur i ikru. Naša slika na strani 85. prikazuje nam astrahanske ribare, kako prodavaju ulovljenu ribu nadošlim trgovcima.

Po dru. Miši Kišpatiću.

Sušenje krušaka.

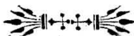
(Sa slikom).

Kruške je najbolje sušiti, kad su napola zrele. Gule se kao i jabuke. U trgovini ima dvije vrsti suhih krušaka ili se sitnije ogule, da im petlja ostane ili se deblje ili krupne režu na dva, četiri ili šest dijelova. Za gulenje krušaka ima poseban stroj od E. Herzoga. Na njem može jedna osoba na dan oguliti do 300 kg krušaka.

Da oguljene kruške budu što ljepše, meću se odmah u čistu i mrzlu vodu. Nakon toga moraju se prije sušenja pariti, da budu posve meke. Parenje traje 8 do 10 časaka u posebno za to načinjenom stroju (slika na str. 88.) Taj stroj je sastavljen od dva dijela. Donji dio je peć i kotao, gdje se stvara para. U gornjem dijelu je ormar, u kojem se smještaju ljesice s plodom. U taj ormar spušta se para posebnim ventilom. Na vrhu ormara nalazi se manometar, koji pokazuje, koliko ima pare u kotlu i u ormaru. Na desno manometru nalazi se ventil. Kroza nj izlazi suvišna para. Slijeva je smještena sisaljka, kojom se dovađa voda u kotao, da se stvara para. Ovakov stroj stoji 700 kruna i dobiva se kod Val Waasa u Gajzenhajmu.

Kad su kruške tako meke, da se lako probodu slamkom, onda su dosta parene i stavljaju se u sušionicu. Kruške se isto tako suše kao i jabuke. Cijele se kruške suše 7—9 sati, a rezane 5—7 sati. Na ljesice se kruške slažu na rijetko, da ih vrući uzduh čim jače propuše, jer će se tako i bolje osušiti. Od 60 kg oguljenih krušaka dobiva se 28 kg suhih. Jedan kg se prodaje po K 1·20. Cijele oguljene kruške su bolje, nego li one razrezane. A da budu ljepše, meću ih u poseban stroj, koji ih splošti. Tako se dobivaju sploštene ili smokvolike kruške. Kad su napola suhe, umaču ih u gustu rastopinu sladora, a onda ih meću opet u sušionicu. Prije nego će se osušiti, vade se opet i pospu sladorom i stave se na kratko vrijeme u sušionicu. Ove su suhe kruške dobre i krasne, kao da su posute samim kristalima.

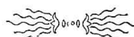
Po Ivanu pl. Radiću.

Pauk-ptičar.

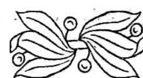
(Sa slikom).

Pauk-ptičar je najveća vrsta pauka. Stanuje pod korom drveta ili u rupama u zemlji. Svoj dom si oblaže svojom debelom i gustom paučinom. Crnosmeđe je boje. Veoma je dlakav. Vršci nogu i dlake oko njegova grizala su rđasto-crvene. Duljina tijela je do 5 cm, a noge su mu mnogo dulje od tijela. Živi u južnoj Americi. Vrlo ga se boje, jer je otrovan, kad ugrize. Hrani se ponajviše kukcima. Ne razapinje mreže poput naših pauka, već isprede neku bijelu pređu u obliku cijevi. Neki Sibylla je opazio, da taj pauk napada u gnijezdima male ptičice osobito kolibriće, te ih sve isiše. Poslije se tvrdilo da taj pâuk ptice ne napada, No docnije je ponovno neki Burmeister potvrdio, da pauk-ptičar uistinu napada sitne ptičice, pak mu poradi toga i ime nastalo. Na našoj slici na str. 89 vidimo toga otrovnoga pauka, kako navaljuje na gnijezda, a zdvojna majčica hoće da obrani i spasi svoju sitnu dječicu.

SVAŠTICE.

Tat se uhvatio.

Kod nekoga bogataša bijaše svečana gozba. Poslije opaziše, da je nestalo mnogo srebrnine. Gospodar pozove na red svoga prvoga slugu i reče mu, da će sva sumnja pasti na njega, ako ne otkrije ili tata ili srebrna jedala. Sluga se branio, da nije krivac, ali obreče, da će pronaći i tata. Jedino zamoli gazdu, da ga on, a po njemu i svi potpomognu u toj istrazi. Gospodar pristane i na to. — Prošla dva sata. Sluga došao s jednim malim magarcem. Zatvori ga u neku tamnu sobu. Nato pozove sve ukućane i reče: Na nas je pala sumnja, da je jedan od nas ukrao stolnu srebrninu. Da s nas zbacimo svaku ljagu, doveo sam ovamo maloga magarca. Po njemu ćemo saznat, tko je tat. Svaki će od nas pojedince poći u tu sobu i povući magarca za rep. Čim ga se bude krivac dotaknuo, magarac će glasno i jasno zaijaknuti, i tako će doći djelo na vidjelo. Prvi će unići gazda, a onda redom svi ostali. I zaredali svi u sobu, a napokon je pošao unutra i sluga, koji je vodio tu istragu, Izašao napolje. Magarac nije niti jednom zaijaknuo. Sluga sad odvede sve ukućane u jednu dvornicu, te ih poreda u jedno kolo i zapovjedi, da svi dignu ruke u vis. Sluga pogleda sve ruke, a na koncu reče: Gospodaru, evo ovaj je sluga tat. Odao se sam. Ja sam magarčev rep namazao nekim crnim mastilom. Mi svi imamo zamrljane ruke, samo ovaj sluga ne, jer nije magarca primio za rep bojeći se, da ga ne oda.“ I uistinu našli su u njegovu sanduku ukradjenu srebrninu.

Gladna krabulja.

Na dvoru kralja Augusta jakoga bio krabuljni ples. Najednoć stupi u dvoranu neka krabulja obučena u žuti svileni domino. Tek je unišla, već je pošla u blagovaonu i stala slasno jesti i piti birana jela i pila. Začas je nestade, ali samo na četvrt sata. I opet se pojavi ista krabulja te pođje ravno u blagovaonicu, da se najede i napije. Tako je ta krabulja došla i otišla jedanaest puta i svaki put je obilno večerala. I dvanaesti put dodje ista krabulja. Sad je sam kralj zaustavi, da upozna tu ličnost, koja ima toliki želudac, da može u jedno veče dvanaest puta tako obilno jesti i piti. I gle, što se otkrilo? Kralj se nemalo začudi, kad

mu žuti domino ispripovjedi, da to nije bila uvijek jedna osoba, već svaki put druga i to pojedini članovi njegove tjelesne straže, koji se naizmjence preoblačili u isto žuto odijelo, da se mogu počastiti s kraljevskog stola.

Savjestan stražar.

Franceska carica Eugenija bijaše vrlo nagle ćudi. Tu svoju strast nije često puta mogla obuzdati. Jednoć se sastala sa svojom pratnjom u carskom perivoju. I dodjoše do nekoga izlaza, koji je vodio u bližnju šumicu. Pred ovim izlazom stajaše jedan stražar. Carica je htjela poći u tu šumicu, ali joj vojnik zakrči put veleći:

„Ja ne smijem nikoga pustiti kroz ovaj izlaz."

„Pustite me," vikne žestoko i srdito, „ja sam carica".

„Žalim „odgovori stražar," ali ja ne smijem ovdje nikoga propustiti, pa da i samo Njegovo Veličanstvo car ovamo dodje, ja bih ga sustavio i ne bih mu dao proći".

Carica se veoma ražesti. Silom je htjela vojnika maknuti, ali je njezina pratnja teškom mukom i nagovaranjem od toga odvrati.

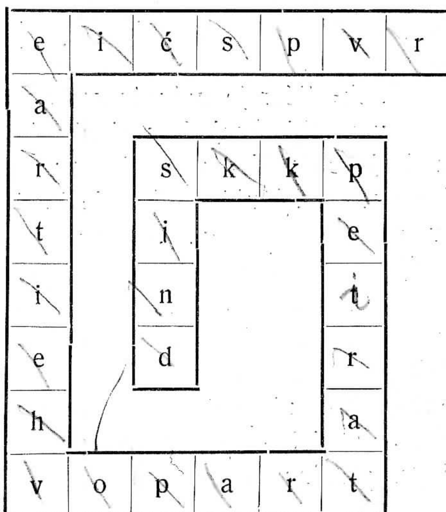
Došavši kući pripovijedala je taj dogodjaj caru,[1] svomu suprugu i umolila ga, da žestoko kazni toga tvrdokornoga i bezobraznoga vojnika. Napoleon III. se nasmiješi, sjedne za pisaći stol i mahom izda odredbu, da se taj savjesni vojnik smjesta promakne na čast kaprala.

Odgonetke zagonetaka.

Računska zadaća.

1. Mužu ima 50 godina, a ženi 35 godina.

Meander-zagonetka.

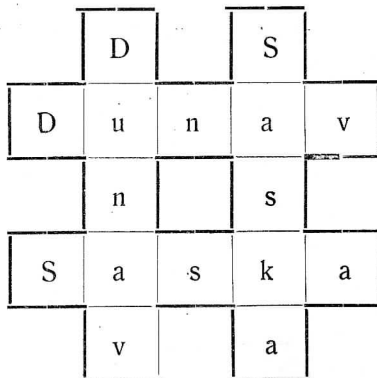

Poredaš li ova pismena, kako valja, dobit ćeš ime i prezime slavnoga hrvatskoga pjesnika.

Petar Preradović hrvatski pjes

Odgonetka zemljopis. zagonetke

(od Branimira Širole)

Pretplata na Vjerni drug iznosi 2 K godišnje. Na 5 uplaćenih primjeraka daje se 1 kao namet. Narudžbe, novce, reklamacije i rukopise prima uprava Vjernoga druga (šegrtska škola u Samostanskoj ulici). Rukopisi se ne vraćaju. Nefrankovana pisma se ne primaju.

SADRŽAJ:

Tiskara „Merkur" u Zagrebu. Izdaje Naučnička knjižnica. Uredjuje Franjo Bartuš

ZABAVNI I POUČNI LIST
ZA TRGOVAČKU, OBRTNU I OPETOVNIČKU OMLADINU

Preporučila ga vis. kr. zem. vlada odio za bogoštovlje i nastavu 18. studenog 1897. broj 58650. školskim knjižnicama za nabavu, a vis. zem. vlada za Bosnu i Hercegovinu preporučila ga 22. travnja 1899. br. 58.660. trgovačkim školama i učenicima istih zavoda.

Br. 7. | U Zagrebu, 1. ožujka 1913. | Tečaj 16.

Na poklade.

Priča Stjepan Širola.

Majstor Čekić, dobra duša stara,
Naučnika tri je dječka imo:
Prvog Peru, drugog Baltazara,
Treći bio mali jošte Simo.—
Dobar gazda — dobro bilo njima,
Sve već stali biti objesnima.

Majstorica na poklade same
Umjesila i valjuške peče.—
— „To će biti nešto za nas, dječki!“
Prevejanac huljov Pero reče.
„Slušaj, Simo, nikad nijesi jošte
Okusio takove milošte! — —

Oko podne valjušaka zdjela
Ispečenih pripravna je bila. —
U kuhinju Peru je zanijela
Neka tajna pohlepnica sila;
Brzo on ti punu zdjelu digne —
Sretno s njome drugovima stigne. —

„Valjušaka eto toplih vama
Majstorica za poklade dala. —
Jedi, Simo! Radost to je sama —
Majstorici — ti ćeš reći: hvala!“...
Jeli dječki — sve im usta masna,
Nikad ne bî ručka tàko slasna. — —

*

Majstorica zdvojna — traži zdjelu,
Ne zna kud joj valjušci su vrući; —
Prevrnula kuhinju je cijelu,
Htjela gospa sve od jada pući...
Ali eto Sime. — Na daru joj hvali! —
Simo vrišti ... majstorica pali. — —

Lav Posavske Hrvatske.

Povjesna pripovijest iz IX. vijeka. — Napisao: Milutin Mayer.

(Nastavak).

— Tako i treba! — zadovoljno će zlobni župan, — Buntovnici ne smiju pred cara. Ja bi ih još bacio u tamnicu! . . . Oni, koji su vam odani kao primjerice ja, nje napuštate, a buntovnike, kao Ljudevit i njegovi župani, tetošite i milujete! Predviđao sam ja dobro, da će se tako zbiti.

— Ti nijesi ništa predviđao, jer si preglup! — plane Kodolah. — Ti nišaniš na mene, što te nijesam silom nametnuo za bana? Nijesi li bio i sam svjedokom izbora! Da nije bilo mene, još bi te bili možda i na mačeve raznijeli.

— Tebe, tebe, nezahvalniče! — plane bijesno Boljedrag, koga su bile upekle istinite Kodolahove riječi.

— Šuti i ne vrijeđaj me! — ponosno će Franak i ustavi se pred Boljedragom, — Hoćeš li da budemo prijatelji ili neprijatelji?

Boljedrag, komu se po glavi neprestano vrzla banska čast, odmah uvidi, da ne bi bilo dobro. da se i dalje inati s oholim Kodolahom, pa odmah uvuče dušu u se i reče poniznim glasom:

— Moja je želja, da ostanemo dobri i iskreni prijatelji, samo me nemoj vrijeđati, jer i mene bole nezasluženi prijekori! Upravo naše prijateljstvo moglo bi uroditi time, da obojica srušimo mrskoga nam Ljudevita s prijestolja. Ti poradi kod cara, a ja ću opet ovdje. A doskora vidjet ćemo se u Franačkoj!

I prije nego je sunce sjelo na počinak, već je Kodolah sa svojom pratnjom ostavio Sisak i požurio se, da prestigne banovo poslanstvo i da mu tako pomrsi sve njegove lijepe nade i osnove.

Te noći Boljedrag je snivao krasan san, da je pomoću Kodolaha postao banom Posavske Hrvatske.

VI.

Već je tekao i drugi mjesec, otkako je župan Ratimir ostavio Sisak. Za sve to vrijeme nije se od njega ništa čulo i po računanju Ljudevitovu on je morao biti već prilično daleko u Franačkoj. Ban je znao, da se prije konca godine ne će jamačno vratiti u Hrvatsku. A bude li kakovih drugih nedpredviđenih zapreka, ne će se ni iste godine vratiti, već po svoj prilici tek budućega proljeća. Sve je dakako ovisilo o tome, hoće li car Ludvik njegovo poslanstvo odmah primiti ili tek onda, kada se franačka gospoda skupe u sabor.

No zato se poslanstvo, koje je vodio župan Vlatovit, imalo već za mjesec dva, povratiti iz Dalmacije od bana Borne. Ljudevita je još skoro više mučila radoznalost, kakove će čuti glasove iz Bijele Hrvatske, nego li i iz same Franačke. Nestrpljivo je iščekivao dan, kada će dočuti srećni glas, da je Borna prihvatio njegovu ponudu i stupio s njime u bratski savez protiv Franaka. On nije ni najmanje dvojio o tom, da ne bi Borna pristao na to, jer je i njega isto tako tištio tuđinski jaram, kao i posavske Hrvate. A to se tim više nadao, što je već otac Bornin, prije osamnaest godina — t. j. 799. — ustao protiv Franaka i potukao ih hametice pod Trsatom, kojom je zgodom pao i sam franački vođa Erih.

Ali još nestrpljivije od bana Ljudevita iščekivala je Ratimirov povratak lijepa i mlada banova sestra Ljubislava, vjerenica Ratimirova. Dnevice mislila je na svoga vjerenika i molila se dobromu Bogu, da joj se vrati srećno i zdravo iz daleke Franačke. Sa starom svojom Zvjezdanom, koja joj je nekoć bila i dadilja razgovarala je neprestano o Ratimiru i brojila dane i pogađala, kada bi se mogao vratiti.

Jednog popodneva, kada je bila kao obično sama u vrtu, došulja se k njoj neka stara, na oko iznemogla žena i stane joj ljubiti ruke.

— Tko si ti? — upita ju Ljubislava.

— Stara sirota, koja obija tuđe pragove.

— Kako ti je ime?

— Mirača...

— Ti bi jamačno rado dara?

— O, ne, lijepa gospojice...

— Ne? — začudi se djevojka. — Već što tražiš od mene?

— Donosim ti radosne vijesti od gospodina župana Ratimira.

— Od Ratimira? — klikne veselo djevojka. — Govori dobra ženo, gdje si bila s njime? Govori brzo! Ne znaš, kako mi je milo, što si mi donijela glasove od njega. Govori!

— Polako, samo polako gospojice! — govoraše stara i poče nekako usiljeno kašljati. — Eto vidiš, ne mogu ni govoriti, kada me primi taj nesretni kašalj...

— Sirotice stara! — požali je iskreno Ljubislava.

Kada se stara tobože iskašljala, poče pripovijedati:

— Gospojice, ja sama nijesam bila s tvojim vjerenikom, već se moj dobri sinak sastao s njime negdje na granici franačkoj i kako ga je prepoznao, rekao mu, da ti isporuči njegov pozdrav.

— O, moj dobri Ratimir! — klicala veselo djevojka. — On uvijek misli na mene! A kada je tvoj sin bio s njime?

— E, već je tomu preko mjesec dana.

— Pa kako mi tek sada donosiš taj pozdrav?

— Dobra gospojice, znaj, da je moj sinak stigao tek sinoć u Sisak. Negdje na putu napali ga nekakvi lupeži, oteli mu novac, što ga je dobio od gospodina Ratimira i tako ga isprebijali, da je siromah u tuđemu kraju morao odležati nekoliko tjedana, dok se toliko oporavio, da se mogao dovući ovamo. Moj jadni sinak rekao mi je, da bi tako rado sam s tobom govorio, jer da ti ima još toga mnogo reći od gospodina Ratimira.

— Pa neka dođe još danas na dvor.

— O, dušice moja, on ti leži izmoren i izubijan kod kuće.

— Poslati ću sluge dvorske po njega.

— Toga nemoj činiti, jer on je tako slab, da se ne može ni maknuti iz kreveta. Sinoć došao do kuće, onesvijestio se na pragu i jedva sam ga dovukla do siromašnoga ležaja. Poslije mi je rekao, da se samo zato dovukao kući, da ti može isporučiti važne vijesti od tvoga vjerenika.

Djevojka se na čas zamisli, a onda reče:

— A bi li ja mogla govoriti s tvojim sinom?

Staroj čuvši ovo pitanje, ukaza se na navoranom licu odsjev radosti i ona odvrati:

— Bog te vidio, kako ne! Ako te volja još danas, dapače odmah!

— Svakako odmah. A gdje je tvota kuća?

— Na savskoj obali, nedaleko od one hrastove šumice.

— Čini mi se, da sam već vidjela tu kućicu.

— Jamačno da jesi — potvrdi stara — jer si onuda nekoliko već puta projašila u lov sa svjetlim banom i s ostalim županima. Dakle ti ćeš doći?

— Odmah! — djevojka će.

— Da li sama ill s pratnjom? — opet će stara.

— Sama, sama. Dapače ne ću nikome ni reći kude idem — odvrati djevojka i pojuri u dvorište te naloži prvome slugi, da joj osedla konja. Međutim se starica pomalo odvukla iz dvora i upravila korake putem, što je od Siska vodio prema Savi.

Sunce je već naginjalo dobrano na zapad i svojim tracima krvavo obasjavalo gadne tamnosive oblačine, koje se sve više gomilale na južnome obzorju. Već je počelo i sijevati, a daleka mukla tutnjava razlijegala se obzorjem. Sluga Žarilo, koji je osedlao konja, upozori djevojku na prijeteće nevrijeme, no ona mu samo odvrati:

— Osedlaj mi brzo konja i ne staraj se za vrijeme!

(Nastavit će se.)

Dugačak dan.

Napisao: Stjepan Eug. Tomić.

(Konac.)

— Pa čuješ, to je lijepo! Nego idi ti odmah k velečasnomu, a onda u ime božje traži kosce.

— Nego da idem. I hora je — pomisli Filip — trava je već potpuno sazrela i čeka na kose.

I otputi se Filip na župni dvor, gdje ga već Bog zna otkad nije bilo. Župnik se upravo čudio, što Filipa nosi k njemu, a kad je čuo za uzrok njegovu dolasku, umalo da se nije lijevom prekrstio.

— Jeste li vi, Filipe, pri sebi? — upita ga župnik. — Ta zar sam ja jači od Boga — hvala mu i slava budi — da bih mogao što u njegovu redu promijeniti?

— Eh, znam ja, velečasni, što vi možete, a što ne možete, nego ovo baš ne ćete da učinite — govorio je Filip tugaljivo.

— I opet se bojim, Filipe, da nijeste pri sebi — ražesti se župnik.

— Nijesam da. Nego ja ne tražim badava. Platit ću.

Župnik se izbilja razljutio na svoga praznovjernoga župljana, pa ga stao psovati kao kakva derana, no Filip se nije dao okrstiti. On je sveudilj tjerao,

svoje, dok napokon župniku ne dojadi i on odluči, da će Filipu zasoliti, te će upamtiti, kad je od njega zahtijevao nemoguće.

— Dobro — reče napokon župnik — ja ću Vam to učiniti, a ne trebam za to nikakve plaće.

— O, hvala, hvala — promuca Filip blaženo.

— Vi ćete sazvati za prekosutra kosce, no ako će dan biti mutan, ne smijete kositi. Nebo mora biti vedro kao riblje oko. Jeste li razumjeli?

— Jesam, pokorno molim — prošapuće Filip.

— Onda ćete i vi njima koristiti, no morate obući kožuh, pa ga oko pojasa čvrsto stegnuti užincem. Skidati kožuh ne smijete ni za živu glavu, jer bi sunce odmah zapalo. Osim toga ne smijete od jutra do mraka ništa jesti, premda ne ćete baš ni ogladnjeti. Kad sve to točno izvršite, dan će se produljiti za cijelih osam dana. A sada idite!

Filip se pokorno odsmuca na vrata, a župnik se za njim od svega srca nasmije.

— No taj će pamtiti, kad je zaželio imati dugačak dan — pomisli župnik, no odmah se snuždi, jer ga je zaboljelo, što u njegovoj župi imade još tako glupih ljudi.

Međutim je Filip sve onako udesio, kako ga je župnik uputio.

Dan je zbilja osvanuo krasan. Sunce je već zarana počelo obilno grijati zemlju, te su se Filipovi kosci počeli već pomalo znojiti. No Filip ma da je bio, na čudo koscima, u kožuhu, nije još tako osjećao vrućinu, premda je kosio gotovo za dvojicu.

Uto je Ana došla s ručkom. Kosci lijepo posjedali kraj punih zdjela, a Filip sjeo postrance pod vrbu i okrenu koscima leđa, samo da ne mora gledati u zdjelu, u kojoj su se kao zlato žutili kukuruzni žganci.

Kad su kosci odručali, kose i opet zaječale, te se bez prekida kosilo sve, dok nije na tornju župne crkve jeknulo zvono oglasivši podne.

Filip je već bio gladan kao kurjak, a vrućina ga već gotovo premorila.

— Četiri su obična dana dakle već prošla — pomisli u sebi. Ja to uistinu osjećam u želucu. Jer badava, još nikad nijesam bio tako gladan, pa kad nijesam ni po čitavi dan jela okusio.

Ana donijela i užinu. Kosci se opet svojski prihvatili zdjela, a Filip, kao i dopodne, sjeo pod vrbu. U želucu mu krulilo, a pred očima mu se mračilo od silne slabine. No koja korist, on mora izdržati, pa ma što bilo.

I opet se prihvatio kose i kosio je kao za okladu, a debeli znoj curkom mu je curio niz lice. Sad je već katkada podigao glavu, da vidi, gdje stoji sunce. No ono je bilo još visoko, tek malo nagnuto nad zapad.

Filipu postojalo sve gore. Već je počeo i posrtati, a kosa mu nije već onako odlučno rezala travu, kao što je to bilo prije podne.

Međutim Ana donijela oko četiri sata poslije podne koscima i opet nešto da založe. Filipu je bilo, da baci sve do bijesa, pa da prione i on uz zdjelu, ali ne smije. Kad je izdržao do sada ovih — sigurno već šest dana, izdržat će još i ova dva dana. No kad su kosci i posljednju mrvicu pojeli, zamrači se njemu tako pred očima, da se je morao uhvatiti za vrbu, inače bi bio pao. — Ano — šapne bolno. — Dođi amo! Otiđi ti gospodinu župniku i reci mu, da je osam dana ipak malo odviše i neka dan nešto skrati.

Ana ga izbilja posluša. Smilio joj se muž, kad je ugledala njegov od silne vrućine i gladi izobličeno lice. A župnik čuvši što mu je Filip poručio, nasmija se opet od srca i reče Ani, da ode Filipu i da mu reče, da skine sa sebe kožuh i da malo prigrize, pa da će sunce odmah na počinak.

Sa kakovom je čežnjom očekivao Filip svoju ženu, to se ne da opisati. A kad mu je ona napokon isporučila župnikovu poruku, bilo mu je, kao da je oživio novim životom. Čim je skinuo sa sebe kožuh, činilo mu se, da je s njega spao mlinski kamen, a kad je prigrizao malo prijesne šunke, pa malo sira s kajmakom, skočio je na noge kao kakvi momak.

I opet je kosa siktala u njegovoj ruci kao zmija prisojkinja i tek što je s njom nekoliko puta omahnuo, zapalo je sunce.

Tako se barem njemu činilo, dok zapravo sunce je izašlo i zapalo upravo u ono vrijeme, kada mora i kako je to od iskona činilo.

Sutradan, kad je Filip išao na livadu, da suši sijeno, susretalo ga mlado i staro pitanjem, hoće li skoro sunce na počinak.

Tko je na to ljude uputio, tko bi znao, no bit će, da župnik nije bio baš odviše šutaljiv čovjek; bit će, da je iz njegova doma prodrla tajna, da je Filip produljio jedan dan u osam dana.

Izravno baš nije nitko pitao Filipa, što je na stvari, jer je svatko znao, da mu on ne bi odgovorio.

A župnik?

Njega se Filip klonio, gdje je samo mogao, a zašto, to neka Bog znade.

Ljubavna tajna.

Igrokaz iz radničkog života u 3 čina.

Napisao: **Stjepan Širola.**

(Nastavak.)

Milinković: Eh, na toj velikoj počasti i ja vam od srca čestitam . . *(Rukuju se)*.

Stanko: *(stupi pred majstora)*

Majstore dragi, majstore mili!
Kraj puta je cvao sićušni cvijet;
Nije poznavo ni znao za svijet.
Ruka ga vaša skinula tamo,
Ponijela kući — u bašču ga djela,
Nek cvijetak tuj raste sad samo
Njegujuć njega — njegujuć cijela . . .
O, kako je tiho hvalio vama
Na svakom dobru harni taj cvijet . . .
Vi ste mu dali hrane i njege,
Kazali njemu čitavi svijet . . .
I sad on blagu ruku vam ćuti,

Osjeća srca dobroga plam . . .
I sve se pita: kako da na tom
Neznatan sitan zahvali vam?
Majstore dobri! Čovjeka vi ste
Priveli žiću — dali mu lijek;
Zato će haran biti vam cvijetak,
Zahvalan čovjek vazda, dovijek! . . .
S njime vam mladost, radnička nada,
Čestita danas jedan u glas:
Majstore dobri, uzore rada,
S neba nek Višnji poživi Vas! — —

(Pristupi Petru i poljubi mu desnicu).

Petar: Hvala, ti Stanko, na ovoj lijepoj čestici. Mila mi je, jer je od tebe dobri moj sinko! Ostaj vazda taki i budućnost ti je srečna.

Milnković: Da, izvrsno, izvrsno! *(Potrepta Stanka po ramenima)* Lijepo, da baš lijepo! Ovdje govori srce — srcu. Živio moj Dragane!

Dora: Živio Stanko! *(Briše suze)* Baš si lijepo govorio.

Stanko: *(čedno)* Išlo mi od srca.

Petar: Život sam ti dao, al i sreću ću ti dati!

Milinković: Gle, kovački naučnik, pa i pjesnik . . .

Adam: Jest, gospodo! Dok se drugi naučnici sigraju kartama, ili jakare po dvorištu, naš dobri Stanko sjedi uz knjigu i vazda nešto čita i čita, piše i piše . . .

Petar: To i valja, trebat će mu.

Milinković! A dašto. Samo što više naobrazbe, pa da vidite, kako će se naš obrt dići . . .

Petar: Evala, draga braćo! Iznenadili ste nas ugodno i hvala vam za to! Izvolite sad dolje u družinsku sobu, gdje će Vas moja kćerka podvoriti, a i ja ću odmah k vama!

Radnici: Živio naš majstor! Živio naš majstor! *(Odilaze klanjajuć se i mašući šeširima).*

Petar: Dobri ljudi! Ne mogu vam kazati, kako sam sretan s te njihove pažnje.

Milinković: Vjerujem, da! Ali ste to i zaslužili, pa Bog vas poživi!

Petar: Adam je prvi moj radnik, a zastupa me u svakom poslu, pa ga volim kao brata rođena.

Milinković: A jeste li čuli, kako je rječit ovaj vaš naučnik. Baš je krasno deklamovao čestitku!

Milica: A sigurno ju je i sam napisao.

Milinković: E, onda to dvostruko više vrijedi. Dajte ga zovnite, da ga nagradim za to!

Milica: *(otrči veselo srednjim vratima)* Hoću, odmah ću ga prizvati.

Petar: Nije nužno, dragi kume, da ga posebno nagrađujete . . .

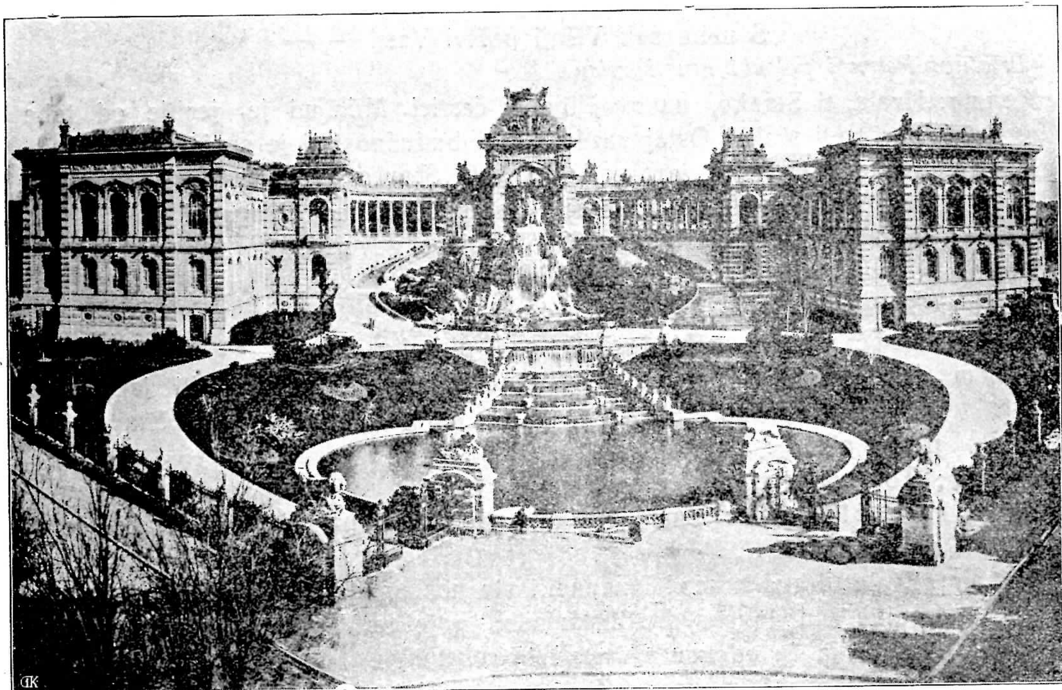
Milinković: Ah, pustite to! Znam ja, da šegrti vole novac. — Moj brat, imao sina već u trećoj realci, pa dečko nije hotio da uči dalje škole, već je izjavio, da ide u obrt. I kad ga upitaše, zašto to čini, izjavio on da je šegrtima ljepše, nego đacima. Šegrti da imaju uvijek novaca i da ne trebaju razbijati glave teškim naucima. Pa dali su ga u brijače . . .

P e t a r: O, naš Stanko nije takav. On nije išao u obrt, jer bi gramzio za novcem. Siromašni njegovi roditelji nijesu ga mogli školovati, a dječak je i sam zaželio, da bude valjan obrtnik, pa je s toga stupio u zanat.

M i l i n k o v i ć: Eh da, to je onda još ljepše i svake hvale vrijedno!

P e t a r: On svake večeri marljivo čita i uči; rado polazi šegrtsku školu i velikom ljubavi pripovijeda o svojim učiteljima, koji ga ne mogu dosta nahvaliti, kako je čestit, valjan i dobar.

M i l i n k o v i ć: Da, lijepo, lijepo!

Longchamp (Lonšan) palača u Parizu.

7. Prizor.

Prijašnji, Milica i Stanko.

M i l i c a: Evo Stanka! Nije se dao ovamo.

S t a n k o: Gospodaru zvali ste me!

P e t a r: Ne ja, već evo gospodin sudac hoće da govori s tobom.

M i l i n k o v i ć: Da. Čuješ, momče, sviđaš mi se! Daj mi reci, — odakle ti ova čestitka, koju si čas prije ovdje izgovorio svomu dobromu majstoru.

S t a n k o: (*stidljivo*) Napisao sam je sâm.

M i l i n k o v i ć: (*pruži mu ruku*) Onda ti čestitam, da! Lijepo je to i ganulo me do suza. S toga primi ovaj maleni dar u znak priznanja. (*Pruži mu zlatni dukat.*)

S t a n k o: (*pogleda majstora i usteže se da primi novac*) Zahvaljujem lijepo! Nijesam zaslužio toga!

P e t a r: Uzmi samo, kada ti gospodin daje!

Nikola Šubić Zrinjski.

Milinković: A kad sam čuo, da voliš knjige, darovat ću ti i nekoliko lijepih knjiga iz svoje knjižnice.

Stanko: (*pristupi da mu poljubi ruku*) Od srca hvala, velemožni gospodine! Znat ću uvijek cijeniti vašu dobrotu!

Milinković (*ne da da mu ljubi ruku, već ga potrepta po ramenu*) Dođi u nedjelju k meni, pa ćeš si izabrati nekoliko knjiga.

Stanko: (*veselo*) Oh, hvala, hvala lijepa! Rado ću doći. (*Povuče se natrag i nešto razgovara sa Milicom*).

Milinković: No sad sam se zadržao i predugo u vas, pak se preporučujem. (*Uzme čašicu*) A vama, kume, čestitam još jedared od svega srca i želim, da se u vas ugledaju drugi naši obrtnici, jer sam uvjeren, da su ovaki valjani i čestiti obrtnici stup svakoga napretka u državi. Neka vas dobri Bog poživi sa svom vašom čestitom i milom obitelju!

Petar: Vi ste mi danas iskazali, gospodine kume, toliko ljubavi i časti, da vam toga ne ću zaboraviti do groba. I moji me drugovi počastiše, pa je za mene osvanuo danas radostan dan . . .

Dora: S večeri oko osam sati, nadamo se vašem posjetu! (*Stanku*) Podaj gospodinove stvari!

Milinković: To se razumije. Kako da ne dođem vašemu veselju, koje i mene čisto pomlađuje!

Stanko: Izvolite! (*Prnži šešir i štap*).

Milinković: (*oprašta se*) Dakle do vidova danas na večer!

Petar i Dora: (*prate ga kroz sredaja vrata*) Do vidova! Mi vas očekujemo s veseljem.

Milica: Ljubim ruke, gospodine kume!

Milinković: (*na vratima pogladi Milicu po obrazima*) Bog, Bog, mala moja mezimice! (*Odu*)

8. Prizor.

Milica i Stanko.

Milica: (*sa vratiju*) No, Stanko, kako vam se sviđa moj kum, gospodin sudac?

Stanko: (*u očitoj neprilici smeteno*) Tako — tako — dobar gospodin! — (*Ogledava se plaho na vrata.*)

Milica: Krasan čovjek! . . . Ali vi ste nekud problijedili, šta vam je Stanko? (*Pristupi bliže*).

Stanko: (*odmiče se od nje sve više smeten*) Ne znam, ništa, gospojice Milice!

Milica: (*povjerljivo*). Nemojte me nazivati gospojicom. Mi smo već eto tri godine zajedno, pa ako i jeste naš naučnik, mi vas svi cijenimo i volimo, kao da ste član naše obitelji . . .

Stanko: (*pogleda je zahvalno*) O, hvala!

Milica: (*uhvati ga za ruku*) Da, Da, Stanko! Vi ste naš, pa čemu ste tako plahi?

Stanko: Sami smo!

Milica: Po sto puta bijasmo sami u sobi i što vas to smeta? Pustite to, pa hajde, da u očevo zdravlje ispijemo čašicu likera. (*Ode k stolu i natoči njemu i sebi likera*).

Stanko: Hvala, ja ne pijem nikada rakije.

Milica: Ali danas morate u zdravlje moga oca. On vam je tako dobar.

Stanko: *(oduševljeno.)* Jest, ni moj otac nije mi bolji bio. Sve, što jesam i što ću biti, imam da zahvalim svome dobrom majstoru i vašem dragom ocu. On mi je dao život i nadu u sretnu budućnost . . .

Milica: *(zamišljeno)* Budućnost . . . (Stanka)

Stanko: Zamislili ste se nekud i umukli . . ,

Milica: Govorite o budućnosti, a otac je pripovijedao, da ćete otići od nas, najprije u Zagreb u potkivačku školu, a onda — Bog zna kuda . . .

Stanko: Otići ću u svijet, da vidim ljude i da proučim svoj zanat,

Milica: A onda?

Stanka: Onda ću se vratiti u svoj dom, u milu našu Hrvatsku i posvetiti sav svoj život ozbiljnomu radu. Skrbit ću za svoje dobre roditelje i požrtvovno raditi za Boga i svoj narod . . .

Milica: *(oteže)* A on—da?

Stanko: *(Opazi na Miličinim očima suze.)* Onda — onda — ne znam! . . . *(Zbunjeno otrči iz sobe.)*

Milica: Stanko! . . . Otišao je. Nešto me je stegnulo u grudima. Ni sama ne znam, šta mi je. To mora da je neka tajna. Pitat ću majku, šta je to . . .

(Nastavit će se).

Prvo svjetlo plinsko.

Pr. s njem. D. Šiller.

Plinsko svjetlo pronašli su koncem 18. stoljeća. Prvi, koji je svoju kuću i radionicu rasvijetio plinskim svjetlom, dobivenim iz kamenoga ugljena, bio je Englez Murdoch. Bilo je to godine 1872. Njegov učenik, Samuel Elegg, znatno je unaprijedio plinsku industriju, a povrh toga ide ga i zasluga, da je on bio prvi, koji je živo upro, da budu londonske ulice rasvijetljene plinskim svjetlom. U tom je i uspio, te su londonske ulice god. 1814. zaplamsale ovim krasnim svjetlom.

No čujmo njega samoga, kako pripovijeda o iznašašću posvjetnoga plina.

Kao mlada momka uzeo me je k sebi Murdoch, da mu pomažem kod njegovih pokušaja, kako bi se dao upotrijebiti ugljikov plin za rasvijetu. Koli jednostavni bili su ti naši aparati! Cijev jedne stare puške bila nam je retorta, volovski mjehur imao je biti recipient (stakleno zvono) i plinosprema (gazometar). Često puta vraćali smo se kući kod svjetla malog plamena, što ga je stari dobio pomoću onog mjehura, koji je držao pod rukom i pritiskao, te jednoga kamiša, koji je služio kao brener (nažigač).

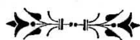
Uspjevasmo sve to više, i prigodom svečanosti mira, sklopljenog u Amiensu (1802), bila je tvornica sva u svjetlu plinskih plamenova. Veselju i čuđenju nikad kraja! Poslije smo rasvijetlili tvornicu i iznutra. Svjetlo je bilo bolje od svjetla svjetiljaka, ali ljudi stadoše poboljevati od silnoga dima i čađe.

Kad sam ja prije kakovih 40 godina iznašao svoj aparat za čišćenje plina, rasvijetio sam najprije dućan, mislim, bio je to dućan jednoga bojadisara, a zvao se Ackermann. Plamenovi dizali su se u vis i pričinjahu se kao zvjezdice. Strčaše se ljudi, kočije s otmjenim svijetom zaustavljale bi se, te je taj čovjek

dobro pazario. Jedne večeri dođe neka ovisoka lijepa lady (odlična gospođa) u dućan i reče, da ona mora imati to svjetlo, stajalo kolikogod bude tražio. Kraj svega toga bio sam ismijan, kad sam predložio, da se londonske ulice rasvijete plinskim svjetlom. Među onima, koji su moj prijedlog osudili kao nemoguć, bio je i sam Dávy, najveći fizičar engleski, pa k tomu jedan, kojemu se već dade lakše oprostiti, sir Valter Scott, naš najveći pjesnik, koji porugljivo doviknu; „Svijet bi htio da ide naglavce. Zar da se London rasvijeti ugljenim dimom, sada za zimskih noći, koji će dane pretvoriti u noći"?

Konačno godine 1844. složismo društvo, plinosprema bude sagrađena te je još samo trebalo, da se započne prodajom plinskog svjetla. Sad se digoše učenjaci veleći, da gradu prijeti od moje male plinospreme veća pogibao, nego od iste barutane; jer kad bi i kroz malu rupu stao izlaziti plin, vatra bi zahvatila čitavu plinospremu, kotao bi se rasprsnuo i pô Middlesexa (London) odletjelo bi u uzduh. Nijesam dobio dozvole, da zapalim samo jedan plamen. Bio sam ljut i smišljao sam sredstva, kako bi ljude izliječio od te umišljenosti. Pade mi dobra misao, ja pozovem učenjake i magistratsku gospodu (gradsko vijeće) na doručak i poslije ovoga odvedem ih u moju radionicu, koja je dosad nažalost spavala. Kad oni uđoše u odio, gdje je plinosprema, dadem sva vrata zatvoriti, da mi ne može nijedan pobjeći — pograbim sjekiru — i puf! Na zasječenom mjestu zijevnu rupa, kolik stopa dugačka. Ja zapalim golem mlaz plina, i ovaj planu veličanstvenim svjetlom. Sve stade vikati i htjede pobjeći, no vrata bijahu zaključana, te moradoše u najvećem strahu ostati.

Ja sam stajao sveđer kraj plamena, dok nije sav plin u plinospremi izgorio. Ovako su se na račun svojih živaca uvjerili, da nije istina, da bi i „najmanja iskrica" mogla kroz „najmanju rupu" čitavu plinospremu dići u uzduh. Godinu dana iza toga rasvjetljivao sam već londonski most plinom. Ali sad se pobuniše nažigači svjetiljaka bojeći se, da će izgubiti zaradu. Oni rekoše, sada može jedan čovjek zapaliti toliko svjetiljaka, koliko prije desetorica. Meni ne preostade drugo, nego da sâm pođem zapaljivati svjetiljke. I ja sam uistinu išao prva tri tjedna, sve jedno po jedno veče s ljestvama na ramenu od svjetiljke do svjetiljke na londonskom mostu, da ih čistim i upalim.

Čisti uzduh.

Pr. Dragutin Šiller.

Kad se od prilike prije sto godina neki bengalski nabob (zemaljski namjesnik, bogataš) porječkao s jednim Englezom, nastanjenim u Kalkuti, dade baciti 146 Engleza u tamnicu, nazvanu „Crna jama". Prostor tamnički mjerio je kakvih 5 kvadratnih metara, a imao je posve tijesne šupljine, kroz koje bi tek nešto uzduha dolazilo. Osuđenici bili su golim mačevima natjerani, a vrata se za njima odmah zatvoriše. Neopisive grozote događale su se one noći, kako ih, ono malo preživljelih opisivahu. Nesretnici vikali su za pomoć, htjedoše da vrata razvale, ali sve uzalud! Odgovorilo im se, da se ne smije ništa učiniti bez znanja i dopuštenja naboba, a taj da spava i ne smiju ga buditi.

Zdvojnost utamničenih prešla je gotovo u ludilo. Jedni druge baciše na

zemlju, te nastade grozno rvanje, budući da svaki htjede uhvatiti mjesto kraj prozorčića. Grozne muke rasle su od časa do časa. U tom rvanju i bjesnilu stadoše moliti stražu, da ih poubija, ali im odgovoriše smjehom i porugom. Pomalo stišavala se buka; čulo se još samo tiho stenjanje i jadikovke.

Kad je svanulo, probudi se nabob i dade otvoriti vrata. Trebalo je mnogo vremena, dok su vojnici iznijeli preživjele gazeći po lješinama. Bilo je dvadeset i troje sasvim obezumljenih, koji nijesu mogli ni stajati na nogama i sto dvadeset i tri mrtva, koje zakopaše u jednu jamu.

U Indiji doduše vlada velika vrućina, koja čovjeka silno muči, no ipak može se sasvim sigurno reći, da su ovi ljudi umrli od pokvarena uzduha. Naša pluća neprestano rade, sveđ udišući čisti uzduh i izdišući pokvareni. Svakim dahom dođe u pluća pô litre uzduha, svaku minutu udahnemo 17—18 puta; dakle svaki sat trebamo do 500 litara uzduha, a u 8 sati 4000 litara ili 4 kubična metra.

Uzduh dolazi u doticaj s krvi, te tamnocrvenu krv mijenja u jasnocrvenu, koju trebaju svi naši organi kao glavni uvjet života. Iz uzduha, koji se sastoji od kisika i dušika, treba naš organizam kisik, a ispušta ugljičnu kiselinu. Kad se još uzme i to, da iz naše kože izlazi mnogo znoja, koji ima neugodan vonj, shvatit ćemo, da u jednoj maloj sobi, s malim prozorom, a s mnogo ljudi, mora da bude i te kako poguban, otrovan uzduh. Jer u isti čas, dok se kisik troši, nakuplja se otrovna ugljična kiselina i smrt je neizbježiva.

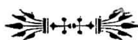
Smrt može da nastupi momentano ili se pak sigurnim korakom primiče, te prije ili kasnije dođe po svoju žrtvu. Tko danju prebiva u sobi, koja ne ima dovoljno svježa uzduha, pa još i po noći spava kraj zatvorenih prozora, taj će se slabo odmoriti; takav obično ustaje mlitav, trom, ne će mu se jesti, probava ne valja i gine polagano.

Što slijedi otud? Hoćemo li, da očuvamo svoje zdravlje, da jutrom, kad ustanemo, budemo odmoreni, krepki i sposobni za svaki tjelesni i duševni posao, treba da imamo u sobama uvijek čisti uzduh. U tu svrhu treba sobe preko dana zračiti, pa i u noći još dobro je spavati kraj otvorena prozora.

A što da tek reknemo o mnogim trgovačkim i obrtničkim prostorijama? Prenapunjene različnom robom ili materijalom, bačene u kakve dvorišne kutiće, kamo ne dopire svjež uzduh ni sunce, obično su to vrlo nezdravi prostori, pa koje čudo, da vidimo toliko blijedolikih, slaba zdravlja i nedostatne snage mladića. A ipak, od kolike je važnosti po život čovjekov životna snaga, energija! U zdravu tijelu, zdrava je i duša. Zato bismo preporučili našim trgovačkim i obrtničkim mladićima, da se što više kreću daleko izvan grada u šumi, gdje je uzhuh najčišći, gdje je veličajna priroda razastrla pune pregršti svoje čari i gdje se može bez pogibli duboko i jako disati. Naročito oni, koji mnogo sjede, ili stoje morali bi češće zalaziti u prirodu poduzimljući oveće šetnje, a pri tom idući brzo, skačući, da im se vršci pluća stave u gibanje; jer dok sjede ili stoje, ne rade krajevi pluća, njihove se stanice nikada ne šire dovoljno. Radi toga lako obole pluća, jer ne ima dovoljne promaje, ne jačaju, a posljedica je — sušica.

Mi ne vidimo taj pokvareni uzduh, pa je stoga i teško razjasniti, u koliko je poguban; toliko možemo reći, da „taj neviđeni uzduh" zadaje čovjeku smrtni udarac baš tako sigurno, kao da ga tko živo udari maljem po glavi, ili ubode ravno u srce.

Mnogo strašnih nesreća dogodilo se već upravo s toga, što su ljudi bili neoprezni ili neuki, pa su ovu svoju neopreznost ili neukost platili glavom. Dalje je dokazano, da se kolera, šarlah, tifus i koze obično šire ondje, gdje nema čista uzduha.

Nikola Šubić Zrinjski.

(Sa slikom).

Bilo je to god. 1566. Sultan Sulejman došao sa cijelom svojom vojskom pod Siget. Branio ga hrvatski ban Nikola Šubić Zrinjski. Oko sebe sabere vitezove svoje i nagovori ih: „Turci se uzdaju u neizmjernu silu svoju, a mi u Boga velikoga, koji nas ne će ostaviti, ako ga budemo od srca molili". Zatim prisegne žtvim Bogom, „ne ću vas nikada ostaviti, već ću s vama živjeti i umrijeti". Tako i oni njemu prisegoše. Za nasljednika im naznači Gašpara Alapića, ako bi on po nesreći poginuo. Dne 1. kolovoza 1566. god. sleglo se već sto tisuća Turaka pod zidove Sigeta, a 5. kolovoza navjesti gruvanje topova i krika „Alah" iz sto tisuća grla, da je prispio u tabor i sam sultan. Turci jurišali na grad, ali naši ih junački odbijahu. Mnogo ih je palo, ali je i Turaka poginulo do tri tisuće. Turski vezir Sokolović šalje Zrinjskomu slatke glasove neka se preda, a sultan da će mu darovati svu Hrvatsku. Rascvili mu i očinsko srce. Na razvalinama staroga grada razvije zastavu njegova starijega sina, koji da je na predstražama pao u ruke Turcima. Niti to, niti sva druga obećanja, koja su na strijelicama bacali Turci u grad, ne obratiše Zrinjskoga na tursku stranu. Naposljetku mu poruči Sulejman, da mu se kune svojom glavom, da će pustiti živa i slobodna njega i njegovu četu, ako grad s dobra preda. Zrinjski mu odgovara, da je grad primio od kralja na vjeru i branit će ga ustreba li i svojim životom. Turci međutim jurišahu bez prestanka na nutarnji grad. Turci stanu potkapati i lagume. Plač i jauk mnogih preostalih kršćana ispod mačeva bijesnih Turaka paraše srce Zrinjskomu i njegovim junacima. Kada se je napokon 8. rujna upalio i toranj grada, obuče Zrinjski najljepše odijelo, koje je nosio na vjenčanju, zadjenu za kalpak perjanicu urešenu alemovima, opasa sablju svoju, uzme ključ od grada, metne u džep sto zlatnih dukata, „da ne rekne onaj, koji mu bude plijenio mrtvo tijelo, da nije u njega ništa našao i stupi u dvorište pred svoju malu preostalu četu, ohrabri je imenom Isusovim, neka za njim junački polete u krilo smrti čistim srcem za svetu vjeru. Još jedini top ispališe. Taj napravi put između navaljujućih neprijatelja. Na čelu male čete provali Zrinjski, a uz njega Lovro Juranić s kraljevom zastavom. Turci u sav glas vikahu hrvatskim jezikom: „Ne gubi glave, već se predaj na milost carevu". Ali Zrinjski ne presta sjeći, dok ga zrno ne pogodi u čelo junačko te pade taj „stup, štit, ban hrvatski, glavar grada Sigetskoga i strah turski prvi vijeka svoga". — Črnka, vjernoga slugu Zrinjskoga i Gašpara Alapića žive uhvatiše Turci, a otkupio ih je kasnije Đuro Zrinjski. U gradu poklaše sve muškarce, a žene i djecu odvedoše u roblje. — Dvadeset tisuća mrtvih turskih glava osta oko razvaljena Sigeta. I sam Sulejman umro pred Sigetom. Naša slika na strani 104 prikazuje taj veliki, posljednji čas velikoga Zrinjskoga i njegove junačke čete.

Po T. Smičiklasu.

Longchamp (Lonšan).

(Sa slikom.)

To je krasna palača u Parizu na desnoj obali rijeke Seine kod Boulogne šume. Ova je palača sada u zakupu, a nekoč je bila samostan opatica, koji je utemeljila Isabella, sestra kralja Ljudevita IX., koja je i sama u tom dvoru umrla 22. veljače 1269. god. Samostan je nosio ime Abbaye de l' humilitè de Notre-Dame. Kako je puk pripovijedao o mnogim čudotvornim moćima kod groba blagopokojne Isabelle, to ju je papa Lav. X. god. 1521. proglasio blaženom. Od onda je Longchamp postao glasovito proštenište za Franceze, a i zabavno izletište bogatih i otmenih Parižana. Pa još i danas Longchamp mnogo posjećuje u velikom tjednu prije Uskrsa. Naša slika na strani 105 prikazuje nam taj raskošno i ukusno građeni dvor, koji je svakako krasan biser graditeljske umjetnosti.

SVAŠTICE.

Trgovac i pomoćnici.

Neki trgovac je trebao u svojoj trgovini spretna pomoćnika. Javilo mu ih se mnogo. On ih je sve pozvao u dućan u isto doba. Naložio im, neka svaki zavije u papir za 4 f soli. Svi se začudili tome nalogu. Kad su svi obavili taj posao, odabrao si je trgovac onog pomoćnika, koji mu je najspretnije, najčišće i najvještije zavio taj zamočić. Po toj sitnici zaključio gazda, da je taj pomoćnik tako vješt i uredan i u svem ostalom poslovanju. I nije se prevario.

Samo jedan čavao.

Bilo u nekom ratu. Vojskovođ poslao jednoga vijesnika na konju, da mu odnese na konju u glavni tabor veoma važnu vijest. Konju manjkao na jednoj potkovi samo jedan čavao. Glasonošu to nije smetalo. Podbo konja i odjurio. Putem ispade konju potkova potepe se, padne i prebije nogu. Neokonjena vijesnika ulovi i zarobi neprijatelj. Ugrabi mu vijesti s ratišta i doznav, kako stoji — potisne svoju momčad na juriš i potuče ametice svoga protivnika. Svemu tome je bila kriva samo jedna sitnica, samo jedan čavao.

Samo jedan zasunak.

Bilo to u nekom selu. Na vratima jedne staje manjkao zasun. Tako ostadoše vrata vazda otvorena. Za nekoliko filira mogao se taj zasun nabaviti. I gle, što se dogodilo zbog toga nemara. Svaki je čas ponestalo živadi. Jednoga dana odbjegao i jedan odojak. Cijela obitelj, vrtlar, kuharica i mljekarica dali se u lov na toga odojka. Prvi ga je našao vrtlar. Skočio preko jednoga jarka, da svinjče potjera kuči, ali padne i iščaši nogu. Uslijed te boli morao ležati 14 dana. Kuharici za to vrijeme izgorio stolnjak, što ga je ostavila pored štednjaka. Mljekarica zaboravila u staji privezati blago. Poradi toga je jedna krava prebila jednome ždrebetu nogu. I tako nastade kvar od neko par stotina kruna i samo zbog jednoga zasunka, koji se mogao nabaviti za par desetica.

Zlatne misli.

Sva opakost mora past, al će naše ime
cvast, ime hrvatsko, ime starinsko.

Mato Topalović.

Veseli se ljudi dobrim srcem diče.
Iz vesele grudi svako dobro niče.

Petar Preradović

Uprimo rukom, radimo smjelo,
Žrtvujmo domu mladi svoj vijek.

August Šenoa.

Ljepotu duše i uma valja mnogo više cijeniti, nego ljepotu tijela.
Matija Ante Relković

Lijepo je biti lijep, lijepo je biti bogat, lijepo je biti uman, no najljepše je biti čestit.
Biskup Mato Vodopić.

Dvostruko se taj veseli,
Tko s drugima sreću dijeli.
Mirko Bogović.

Prava slava dolazi od Boga.
Biskup Juraj Dobrila.

Krjepost rado u skromnosti cvijeta.
Podaleko od gizdavog svijeta.
Jovan Hranilović.

Najdraže ti blago budi
Čast, poštenje i sloboda!
Ivan Trnski.

Radi po savjesti, pa se ne boj nikoga.
Luka Botić.

Ja se višnjem molim Bogu, moli se i ti,
Da na plodnu zemlju padne, što sijasmo mi.
Jovan Jovanović.

Poslovice.

1. U koga je glava tvrda, uzalud mu je kapa zlatna.
2. Svoga ne daj, a tuđe ne diraj.
3. Kad smo ljudi, budimo i uljudni.
4. Novci se ne broje u mraku.
5. U šutnji je pola mudrosti.
6. Od sile puca i tvrdo kamenje.
7. Nije sila Bogu mila.
8. Što su tijelu dobra jela, to su duši dobra djela.
9. Lanjskoj kiši kabanice ne treba.
10. Mudrost caruje, a ludost tuguje.
11. Štedi, dok ti je kesa puna.
12. Zdravlje bez novaca gotova bolest.
13. Teško onomu, tko ne sluša starijega.
14. Plug i brana i carska je hrana.
15. Plati dug, pa ćeš znati, što imaš.
16. Tko dobro služi, taj se ne tuži.
17. Tko hoće sve, taj nema ništa.
18. Crn obraz voda oprati ne može.
19. U radiše crno lice i ruke, a bijela pogača.
20. Rana je zorica zdravlju prijateljica.
21. Bogat je, tko od drugog ne ište.
22. Tko živi u miru, svaki je dan na piru.
23. Reci jednu, ali vrijednu.
24. Sretna glava — gotovi dukati.
25. Tko hvali prodaje, a tko kudi kupuje.
26. Mala sjekira veliki dub povali.
27. Malo je prave mjere i tvrde vjere.
28. Što će glava bez mozga.
29. Bolje samovati, nego s rđavim drugogovati.
30. Nije kako ljudi hoće, već kako Bog odredi.
31. Dobar savjet nema cijene.
32. Bolje ju umjeti, nego imati.
33. Jednoj glavi jedna kapa dosta.
34. Bradu i kesu ne daj u tuđe ruke.
35. Danguba si život sladi; mnogo pije, malo radi.
36. Teško domu, u kom sloge nema.
37. Što ne može snaga, to učini razum i pamet.
38. Ne vjeruj zmiji, ni kada spava.
39. Od znanja ne boli glava, od neznanja i srce i glava.
40. Prijatelj se pozna u nevolji kao zlato u vatri.
41. Velika riba malu ždere.
42. Koga sunce grije, taj za mjesec ne haje.
43. Koga moraš moliti, nemoj ga srditi.
44. Mala iskra bude velika vatra.
45. Ruke hvale majstora.
46. Dobra se roba hvali i sama.
47. Nije siromah, tko malo ima, već tko mnogo želi.
48. Vjeruj više svojim očima, nego drugim ustima.
49. Što čovjek ne potroši, to steče.
50. Tko nema duga, ne zna, što je tuga.
51. Lako je nabaviti kapu, ali nije mozak.

Pretplata na Vjerni drug iznosi 2 K godišnje. Na 5 uplaćenih primjeraka daje se 1 kao namet. Narudžbe, novce, reklamacije i rukopise prima uprava Vjernoga druga (šegrtska škola u Samostanskoj ulici). Rukopisi se ne vraćaju. Nefrankovana pisma se ne primaju.

Tiskara „Merkur" u Zagrebu. Izdaje Naučnička knjižnica. Uredjuje Franjo Bartuš

ZABAVNI I POUČNI LIST
ZA TRGOVAČKU, OBRTNU I OPETOVNIČKU OMLADINU

Preporučila ga vis. kr. zem. vlada odio za bogoštovlje i nastavu 18. studenog 1897. broj 58650. školskim knjižnicama za nabavu, a vis. zem. vlada za Bosnu i Hercegovinu preporučila ga 22. travnja 1899. br. 58.660. trgovačkim školama i učenicima istih zavoda.

Br. 8. | U Zagrebu, 1. travnja 1913. | Tečaj 16.

Proslov

o blagoslovu i otvorenju
Hrvatskog učiteljskog doma u Cirkvenici.
(24. III. 1913.)

Spjevao Stjepan Š i r o l a, krasnoslovila M a r i j a G r a n e c.

Tu — na, divnom ovom hrvatskome žalu
Kićena se vila veličajno diže,
Ko da Nebu samom sad prinosi hvalu,
Il da rodu svome vjeru svu prisiže, —
Tu — na ovom žalu kamenom
Hrvatski se diže — učiteljski dom. —

Stvorila ga L j u b a v, a podigla S l o g a,
Čvršća i od samog tvrdog stanca kama,
Što no žrtvom plodi — a za brata svoga —
Pomoć da mu pruži Ona vječna sama,
Što Primorja našeg u dragulju tom
Ovaj čvrsti i lijepi sazdala je dom

Ognjište nam dom taj neka bude sveto
Prosvjetnoga, rodoljubnog otok žara,
O njem nek razbija nehajstvo se kleto,
Dok god našeg roda bude pametara! —
U njem da je drug naš vazda svoj u svom,
Bog da čuva ovaj ponosni naš dom! . . .

O, svesilni Bože, Oče svih Hrvata,
Blagoslovi ovo sveto naše djelo!
Nek spomenlk bude vredniji od zlata
Za hrvatsko učiteljstvo naše cijelo, —
Da svem rodu dika bude hrvatskom
Ovaj čvrst i krasan učiteljski dom! . . .

A kad dodju dani nevolje i jada,
Il kad sreća blaga rastvori nam krila,
Neka klikne i u pjesmu ornu sklada
S Velebita kršnog Hrvatica vila :
„Bog da čuva, Bog uzdrži snagom svom
Ponosni taj čvrsti — učiteljski dom !“

Lav Posavske Hrvatske.

Povjesna pripovijest iz IX. vijeka. — Napisao: Milutin Mayer.

(Nastavak).

A kada je bila na konju, projuri poput vile ispod glavnih vrata i potjera još jače svoga vilovitoga konja. Putem susretne, staricu koja joj rekne:

— Gospojice, samo se požuri, da te ne zastigne nevrijeme. Ja ću već dogegati za tobom. Uz bolesnoga sinka je kod kuće i moja draga kćerka. Ona će ti već otvoriti vratašca.

Ljubislava iščekujući jedva čas, da čuje, što joj isporučuje njezin vjerenik potjera još jače konja i za neko vrijeme stigne do staričine kolibice. Žureći se da ju i nevrijeme ne zateče skoči s konja, sveza ga za ogradu od dvorišta i pokuca na vrata od kolibice . . . Na njezino kucanje otvore se vratašca, ali i naglo se zatvoriše . . . Ona se našla u najvećoj tmini . . . I prije nego se mogla snaći ščepa ju nekoliko jakih ruku i stadoše ju vezati užetima . . . Toliko je smogla još odvažnosti, da je zdvojno zavapila:

— Jao! . . . Pomoć ljudi! . . .

Ali taj njezin zdvojni povik prekinu u isti čas silni tutanj groma, koji je negdje u blizini udario u neki stari stoljetni hrast . . .

I više se nije ništa čulo . . .

Čas dva poslije toga otvore se ponovno vratašca od kolibice, a na njima se pojave tri jaka muškarca. Jedan od njih nosio je nekakav teret umotan u veliku ponjavu. I unatoč oluji, koja je bješnjela svom snagom, upute se prema obližnjoj Savi, sjedoše u veliki čamac i stadoše žurno veslati prema lijevoj obali uzburkane Save . . .

VII.

Istoga dana, kada se dogodila otmica banove sestre, jašilo je Solinskim poljem*) nekoliko konjanika. Debele kaplje znoja slegle im se po vlasima i licima, a siva prašina pokrila je svijetle šljemove i oklope. Bili su to župani Vlatovit i Gostirad sa svojom pratnjom, koji su kao poslanici posavskoga bana išli k Borni, banu Bijele Hrvatske, da mu isporuče bratski pozdrav od svog gospodara.

Poslanici nijesu dulje vremena progovorili ni riječi, već su samo mukom jašili i gledali po oštećenim ostancima i spomenicima, koji su kao nijemi svjedoci kazivali svu negdašnju slavu i sjaj velikoga rimskog carstva, bogate i moćne nekoć Salone. Tek kada su ugledali pred sobom Rižinički dvor, koji se dizao na međi među Solinom i Klisom, upravo ondje, gdje se istočni obronak Kozjaka sasvim spustio, a Kliško polje oborilo u uvalu, prekine Vlatovit prvi šutnju ;

— Na domaku smo Borninomu dvoru! . .

— Bogu hvala! — prihvati Gostirad. — Već mi je dozlogrdila ova nesnosna vrućina. Među ovim kamenjem bi se čovjek ispržio.

— E, nije ti tako, kao na našim prostranim posavskim ravnicama, gdje je sve pokriveno zelenom i sočnom travom i zaraslo bujnim šumama.

Napokon stigoše do banskih dvorova. Glavna vrata bila su otvorena, a

*] u Dalmaciji

pred njima stajala tri vojnika, sva trojica kršne ljudine, žarkih očiju i mrkih pogleda. Dvojica ispruže odmah unakrst duga koplja i pitahu:

— Tko ste?!..

Župan Vlatovit mu odvrati:

— Poslanici smo iz Posavske Hrvatske i dolazimo u prijateljskom poslu k tvomu gospodaru!

— Uniđite! — reče jedan vojnik i podigne koplje zajedno s ostalom dvojicom na počast.

Dvorski župan Večerina odvede došljake ravno do Borninoga sinovca Vladislava, koji ih je primio osobitim počitanjem. Za neko vrijeme oni se opraše od prašine i znoja i zaodjenuvši se u skupocjena odijela odoše pred bana Bornu. Borna ih je primio u velikoj sobi, gdje je običavao primati sve strane poslanike. Uz Bornu bili su još prisutni dvorski župan Večerina i banov sinovac Vladislav. Stupiv pred Bornu reče Vlatovit:

— Ban posavskih Hrvata i moj junački gospodar Ljudevit šalje bratsko i iskreno pozdravlje tebi, banu Bijele Hrvatske!

— Da ste mi zdravo! — Borna će dubokim glasom. — Jamačno vas vode važni poslovi u moju zemlju?...

Na to će Vlatovit:

— Svijetli bane Bijele Hrvatske! Nije tome davno, što smo jednodušno izabrali župana Ljudevita za bana. Izbor njegov bio je sjajni izljev jednodušnosti svih Hrvata u posavskoj Hrvatskoj. Zlo, koje nas tišti, nepravda, koja nam se dnevice nanaša, sjedinila nas je sve u jedno kolo. Ali time mi još nijesmo mnogo postigli, već težimo za većim uspjesima. Mi želimo, da se oslobodimo sramotnoga tuđinskog jarma i da budemo slobodni kao i nekoć! I zato dođosmo evo pred tebe, dični bane, da te zamolimo za bratsku ruku pomoćnicu u svetoj stvari za slobodu zlatnu! I tebi kao i nama sjedi za vratom isti neprijatelj i nasilnik. Tvoj narod trpi isti zulum kao i naš! A taj strašni franački zulum prevršuje već svaku mjeru, hoće da nas svom snagom ukopa u grob. Ali vječnome Bogu hvala, naš narod se počeo buditi upravo u najpogibeljniji čas i teži za starom slobodom. U banu Ljudevitu našli smo onoga, koji će nas voditi u borbi za pravo i slobodu. Bane! Tvoj narod i naš narod jedan je narod, jedna smo krv! Prije dva vijeka, kada dođosmo ovamo, dođosmo pod vodstvom petero braće, samo okolnosti nizom godina razdvojiše nas. A to je bilo zlo za nas! Kako bi bilo lijepo, da smo i danas jedno! Krv nije voda, pa tako su i Bijeli i Posavski Hrvati jedan narod. I kao takovi treba da se podupremo i da zajednički udarimo na našega krvnika! Nadamo se, da ćeš primiti našu ponudu i da ćeš složno s nama u boj za staru slobodu!?..

Dok je Vlatovit to govorio, Borna je nijemo sjedio na svom prijestolju i nekuda se mrgodio. A onda konačno odvrati:

Žalim, ali ja ne mogu pristati na vaše ponude. Ban Ljudevit je još mlad, te ne misli na to, da smo odviše slabi, da se odupremo pretežnijoj franačkoj sili! Vi se odviše pouzdajete u svoju vlastitu snagu, a to je opasno. Opametite se i ne izazivajte još veće nevolje na svoju zemlju!...

— Bane, nemoj tako! — Odvažno će Vlatovit. — Zaklinjem te nebom i zemljom ne odbijaj nas, već nam priteci u pomoć. Ti misliš, da smo mi slabi.

Ne! Nijesmo doduše tako brojni kao Franci, ali smo oduševljeniji i ustrajniji nego oni! Čežnja za dragom slobodom dat će nam dovoljno snage. I bio taj boj kako mu drago zdvojan, mi ne ćemo klonuti! Mi ćemo se boriti neustrašivo do zadnje kaplje krvi! Radije časno umrijeti, nego sramotno živjeti! . . .

— Pravo govorite, braćo! klikne najednom mladi Vladislav, Bornin sinovac. — I ja se s vama slažem! . . .

Borna ga mrko pogleda i poviče:

— Sinovče, ne miješaj se u poslove, koji na te ne spadaju! Ovdje sam ja ban, a ne ti! . . .

A onda se ponovo okrene poslanicima:

— Ne mogu pristati na vašu ponudu. Dok sam ja ban Bijele Hrvatske, dotle ne će ni jedan od mojih podanika okrenuti oružje protiv Franaka! Ja želim s njima živjeti u miru! . . .

— . . . I radije trpiti nad sobom tuđe gospodstvo nego slobodu! — uzrujano će Vlatovit.

— Meni ne čine Franci zla!

— Ali tvoj narod trpi od njih! — javi su župan. — On uzdiše za starom slobodom.

— Bijeli Hrvati imadu dosta slobode, — javi se dvorski župan Večerina koji se htio ulaskati Borni.

— Brate, nemoj tako! — opet će Vlatovit. — Zar možeš kao Hrvat reći, da uživamo slobodu, ako je uistinu ne uživamo? Zar smo već toli duboko pali, da ćemo dragovoljno sami položiti naš vrat na franački nož, da nas zakolju? . . .

— Mi ne ćemo, da budemo buntovnici! — ljutito će Večerina.

— Nijesmo ni mi buntovnici, — javi se Gostirad — ali težimo za slobodom. A tko nam to može zamjeriti? I ptica u uzduhu i zvijer u gori i riba u vodi ljubi slobodu, samo Hrvat da robuje tuđincu?

I robovat će tako dugo, dok bude uspijevalo među nama prokleto sjeme nesloge! — gorko će Vlatovit. — Kao da leži neka ukletva nad nama, da se ne možemo nikada sjediniti, kada to traže probici domovine! Dođosmo evo k vama, braći svojoj, da vam pružimo bratske ruke, a vi nas tjerate i ne ćete, da čujete o slobodi naše domaje.

— Jer nemamo uzroka, da se dignemo na Franke! — opet će Borna.

— Jao, kada moramo čuti takove riječi iz ustiju jednoga Hrvata! — bolno će oba poslanika.

Mladoga Vladislava dojmiše se neobično te riječi i on klekne pred svoga strica i zavapi:

— Striče! Ne odbijaj od sebe naše jednokrvne braće! Pruži im ruku i praunuci blagosiljat će tvoje ime i uspomenu. Gledaj, upravo zapada sunce i zlati nas svojim zadnjim tracima, koji kao da nam također dovikuju: „Sjedinite se!“ . . .

— Sjedinimo se! — oba će poslanika Posavske Hrvatske.

Borna je sjedio nepomično mrk i zbunjen. Dvorski župan Večerina nemirno se poigravao svojim mačem, a Vladislav je još sveudilj klečao na podnožju stričeva prijestola i nekom nadom iščekivao njegovu privolu . . .

(Nastavit će se.)

Ljubavna tajna.

Igrokaz iz radničkog života u 3 čina.

Napisao: **Stjepan Širola.**

(Nastavak.)

9. Prizor.

Milica i Dora.

Dora: *(uniđe)* Tako. Otac je pošao u radionicu među radnike, a mi ćemo sad na posao, da bude sve spremno za ručak i večeru . . . No, što je tebi? Ti si nekud zamišljena, a i oči su ti suzne.

Milica: Ne znam, mila majčice. Razgovarala sam sa Stankom i on me je naglo ostavio. Govorili smo o njegovoj budućnosti, a mene je sve nešto stalo stezati u grudima. Sva dršćem s nekog uzbuđenja i ne znam, što se zbiva sa mnom. Kao da se neka tajna obavija oko moga života.

Dora: *(privine ju k sebi)* O, milo moje dijete, tajna je to, tajna ljubavna, koja ti je sjela na srce. Počela si osjećati ono uzvišeno čuvstvo, što nam ga darovaše nebesa.

Milica: Majko, ja te ne razumijem Ovako nijesi nikada govorila sa mnom.

Dora: Bila si premlada, a sad se je u tvome srcu pojavila ljubav. Došlo je to samo od sebe, znadem. Ti voliš Stanka?

Milica: Volim, majko; bio mi je uvijek dobar.

Dora: I on tebe voli . . . Med vama se je rascvao čisti cvijetak tople ljubavi, koju ste tek sada stali osjećati. To ti je ona tajna, o kojoj si govorila.

Milica: Ali majko, što to govoriš!

Dora: Čistu, pravu božju istinu. I Stanko ljubi tebe, pa se ne usuđuje još toga priznati ni tebi, ni nama, jer misli plemenito i ćuti u svom srcu nagnuće, što biva sve toplije. A boji se, da mu ga odbiješ, pa strepi i pred pomišlju, da bude odbijen. Muškarac je ponosan i on se ne približuje ženi, dok nije uvjeren, da će mu plemeniti osjećaj ljubavi i uzvraćati.

Milica: Ja sam čitala mnoge pripovijesti, ali ih nijesam razumjela. Sad mi biva sve jasnije. Jest, u tom leži, — ljubavna tajna.

Dora: Ako ti je stalo do Stankove ljubavi, pazi, da je stečeš i svojim vladanjem i svojim radom i svim onim, što je njemu milo i drago.

Milica: Razumijem, majko! Sad te razumijem.

Dora: Hajdmo dakle sada, kćerko, na posao, da vidimo, je li nam Jaga priredila sve, što trebamo.

Milica: Hajdemo, majko! Danas ću načiniti kolač, kakova još nije bilo u našem domu . . . *(Otiđu lijevo).*

10. Prizor.

Petar, sam. Kasnije svi ukućani.

Petar: *(nosi novine i listove).* Sve je danas veselo. Sve me susreće najvećim počitanjem i sve se ispunjavaju snovi moje mladosti . . . *(Metne novine i listove na stol i stane otvarati listove).* Same čestitke mojih dobrih

znanaca i prijatelja. Eto Milana, Marka! I Nikola mi čestita! Dobri moj Nikola! Već je godinu dana na krevetu; unesrećio se kod gradnje. A ovo mi čestita udova moga bivšega majstora. O, dobra žena! Nikada ne zaboravlja na me. Pa kako nježno piše . . . „Dobri moj Perica“ . . . Tako me je zvala, kad sam bio još naučnikom. A što je ovo? (*Razmota oveće pismo*). — Ah! Dopis gradskoga poglavarstva, kojim mi javlja, da sam izabran za „počasnoga građanina“. Hvala vam, gospodo! Nastojat ću se pokazati vrijednim toga odlikovanja . . . (*Uzme novine*) Eto i novina. To je naš domaći list „Sloga“. Što ima nova? Gle, već je i moje imenovanje uvršteno! Uredništvo mi čestita! . . . Hvala, . . . hvala! Gle, gle! Glavni zgoditak srećke „Crvenoga križa“ u našem gradu dobio je broj . . . (*Izvadi svoju bilježnicu, pogleda u nju i krikne*) moj broj! (*Sruši se na stolicu kao udaren od kapi*).

Stanko: (*unilazeći opazi, kako mu se gospodar srušio*). Jao! Pomagajte! Gospodaru pozlilo . . .

Dora i Milica: (*dotrče*) Što je? Što se dogodilo? (*ugledaju Petra, gdje nepomično leži*).

Dora: Petre! Petre! Jao, kap ga udarila! Brzo po liječnika!

Milica: (*gladi oca i plače*) Oče moj, oče moj!

Adam: (*doleti s nekoliko radnika*) Što se dogodilo?

Dora: (*plačući*) Kap je . . , ali srce još kuca.

Adam: (*zdvojno*) Brzo octa, vode amo! Raskopčite haljine! — Po liječnika. (*Svi se okupe oko Petra, komu raskopčaju haljine i taru sljepočice.*)

(Zastor padne — Konac I. čina).

Čin drugi.

Pred Radoševićevom kovačnicom. U pozadini kovačnica, iza koje se vidi drveće iz voćnjaka. Lijevo kuća, a desno ograda prostranoga dvorišta, kraj koje stoje kola, plugovi i razne gospodarske zgrade. U kutu, između kuće i kovačnice dugi je stol s klupama, a smješten je pod širokom krošnjom sjenovite lipe. Rano je jutro. Radnici dolaze na posao.

1. Prizor.

Adam i Stanko.

Adam: Sreća i Bog, da se našem dobrom majstoru Radoševiću nije dogodilo i veće zlo onomadne, kad ga je udarila kap.

Stanko: Pravo kažete, sva je sreća po njega i po nas.

Adam: To jest nama je svejedno. Posao bi preuzela udova pod mojim vodstvom. A ja i onako smišljam preuzeti ovaj posao.

Stanko: (*nešto zbunjeno.*) Čast vama i vašoj namisli, ali meni je draže, da je majstor ozdravio i da on posao dalje vodi.

Adam: Pa da, da, i ja mu želim svako zdravlje, sreće ima i previše! Eno dobio je lijepi zgoditak od dvadeset tisuća kruna — i sad je pravo bogat čovjek.

Stanko: Bog mu blagoslovio! Ta i nama je on takodjer dobar, kao da nam

je otac ili brat. A novac je odredio za razne potpore i pripomoći obrtničkih udruga.

Adam: Znadem. To je lijepo i plemenito djelo. Čujem, da je polovicu dobivenog novca uložio za svoju kćerku Milicu . . .

Stanko: (*zbunjeno.*) Ne znam za to, no svakako je to lijepo.

Adam: Znaš, Stanko, zadrži to za sebe. Ja Milicu veoma ljubim i ja ću je isprositi za ženu.

Stanko: (*u najvećem uzbudjenju*) Vi — Milicu?

Adam: Pa da, što te je to tako iznenadilo? Ona je ipak samo obrtnička kći, pa će se valjda htjeti udati za obrtnika . . .

Stanko: Da da; no pitanje je, što će ona reći na vašu ponudu. Jeste li već govorili s njome?

Adam: Nijesam, ali danas kanim. Pružit će se prilika na večer, jer je gazda odredio večeru za sve nas u počast tvoga oslobođenja . . . No, Stanko, lijepo te molim, nemoj o tome nikome reći ni riječi! Znaš . . ,

Stanko: Ne ću, ne ću! Bilo bi mi milije, da mi toga nijeste ni povjerili . . .

Adam: Pošten si mladić. I eto, danas će te osloboditi, pak imam puno povjerenja u te; a bude li potrebno, molit ću te, da mi pomogneš kod Milice. . .

Stanko: Ja?

Adam: Ti, da! Nego, sad će udariti sedma, hajdmo na posao. Radnici se već skupljaju — (*Odlazi u kovačnicu*).

Stanko: (*za nijm.*) Odmah ću doći! . . . (*Zamišljeno*) On, Adam, misli na Milicu! Tko bi o tome bio mogao i snivati samo? Nikada nije toga spominjao i nikada nije bio s Milicom povjerljiv. A sada misli već i na ženidbu . . . A što će Milica na to? Znade li ona za njegove osnove? Ljubi li ga ona? . . . Ljubi li je on? . . . Ah, baš danas mi je morao povjeriti tu svoju tajnu — baš danas, kad je kucnuo čas moje radosti — na dan moga oslobođenja! . . .

2. Prizor.

Milica i Stanko.

Milica: (*izadje iz kuće u svetačnim haljinama s molitvenikom u ruci.*) Dobro jutro, Stanko! Što si tako zamišljen?

Stanko: Dobro jutro gospođice! Kuda tako rano?

Milica: Idem k ranoj misi. Danas je tako svečani dan, da sam nakanila toplo pomoliti se dragomu Bogu za sreću onoga, koji mi je srcu prirasao.

Stanko: (*plaho*) Za Adama?

Milica: (*uhvati ga naglo za ruku*) Što si to rekao?

Stanko: (*turobno*) Ništa.

Milica: Nijesi li spomenuo ime — Adam?

Stanko: Jesam.

Milica: A čemu to?

Stanko: Jer sam mislio, da stojite u sporazumku s našim prvim radnikom Ađamom, koji mi je čas prije izjavio, da će vas isprositi za ženu . . .

Milica: (*povjerljivo*) Ne, ne, Stanko, toga se ne boj: Ja Adama ne volim. On je suviše jednostavan čovjek, koji može da je dobar radnik, ali nema

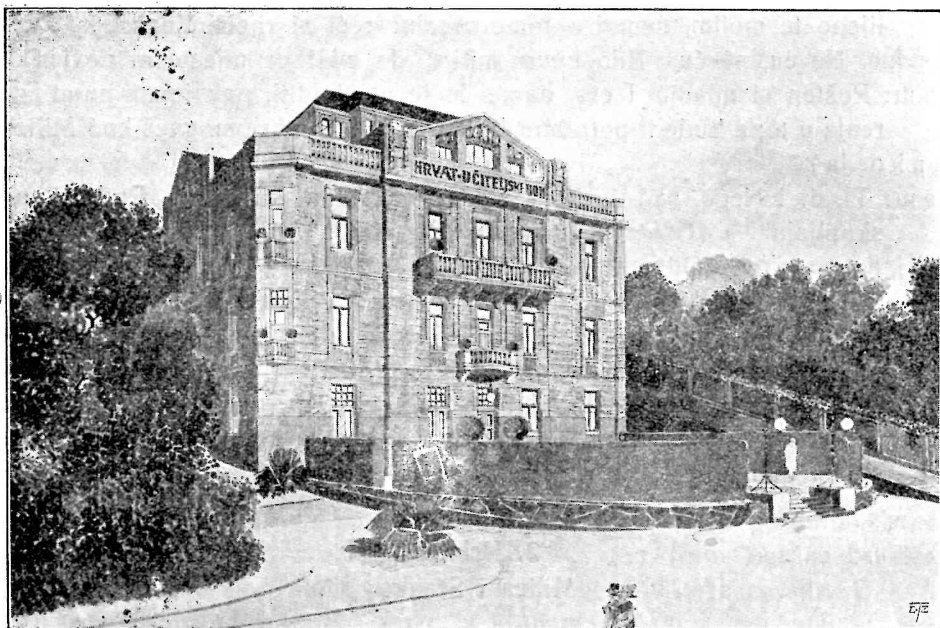
onih tankih osjećaja, ni one topline srca, što je mi žene tražimo u muškaraca.

Stanko: I vi ga ne bi uzeli za muža?

Milica: Da se i nije drugi nastanio u mojem srcu, ja Adama ne bih htjela! Pa onda ne samo da je u njemu nešto opora, što me odbija od njega, on nije nikada ni jednim pogledom pokazao, da se zanima za me. Naprotiv — opazila sam, da se više zanima za našu Jagu.

Stanko: O, hvala vam na tom priznanju. Njegova me je današnja ispovijest čisto smela. Ne znam ni sam zašto. Govorio je nešto o novcu, koje da je za vas gospodin otac uložio u štedionicu . . .

Milica: Ha, vidiš; možda ga taj novac mami, pak misli, da će se sa mnom dočepati novca. No tu se vara u računu. Šuti o svemu i prepusti sve

Učiteljski dom u Cirkvenici.

meni. Ja ću mu svariti poparu, da će je pamtiti, dok bude živ . . . A sada, s Bogom, Stanko, idem u crkvu i molit ću se — za tebe! (*Odlazi desno na vrata od ograde.*)

Stanko: (*blaženo*) Molit će se za me! . . .

3. Prizor.

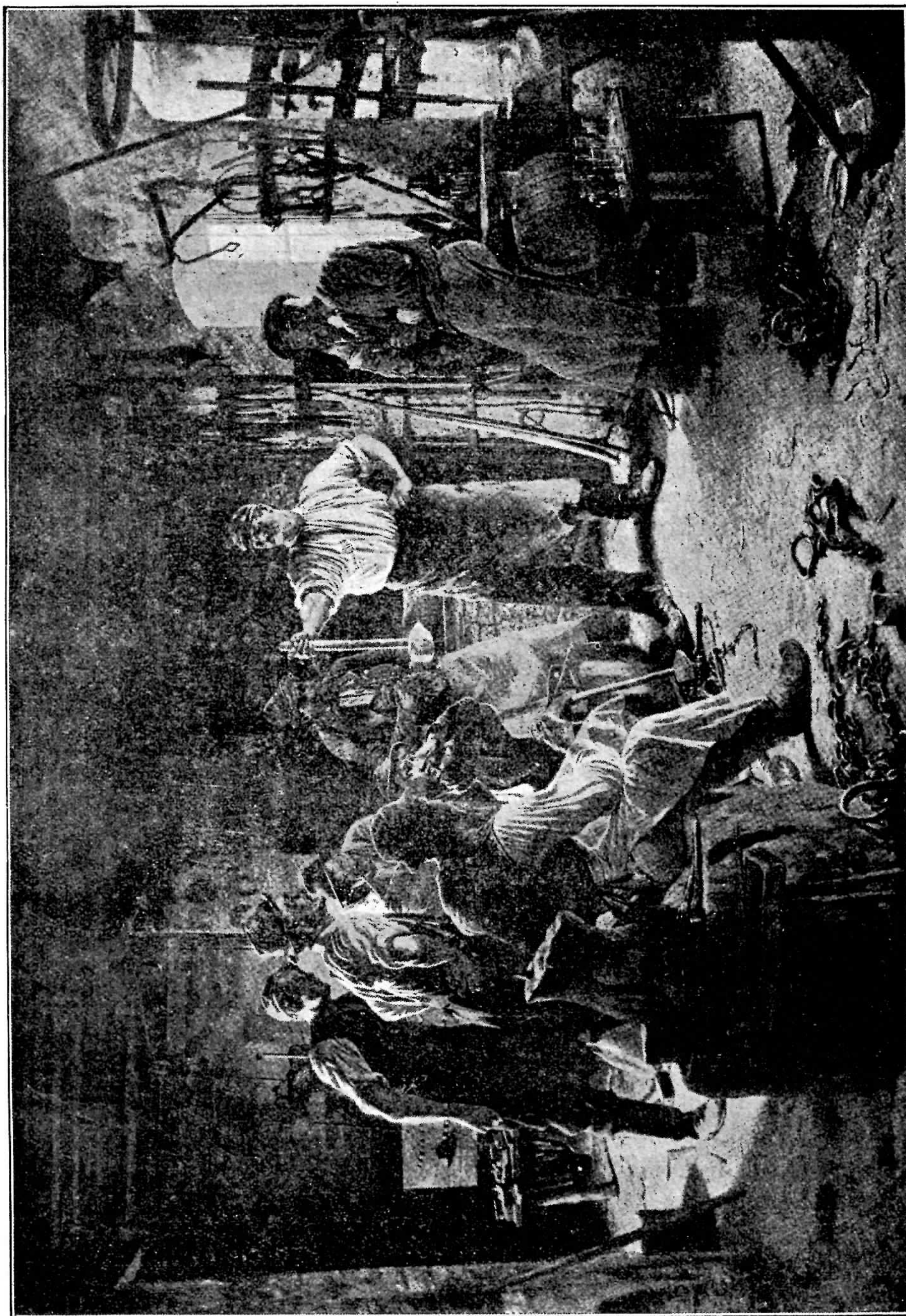
Stanko i Radošević.

Radošević Petar: (*izadje iz kuće sa štapom u ruci, jer od udarca kapi sveudilj šepeše.*) No, Stanko, danas je najradosniji dan tvoga života, a ti stojiš sred dvorišta tako zamišljen, kao da će ti propasti svijet.

Stanko: (*otkrije kapicu i pruži ruku gospodaru*) Dobro jutro, mili gospodaru!

Kako vam je danas?

P e t a r: Dobro, sinko, bolje mi je, tek ova je desna noga nešto opora i teška pa je vučem za sobom kao kladu. Ali danas je i za mene dan radosti

O k l a d a.

i sreće, jer mi je dobri Bog dao doživjeti, da mogu osloboditi tebe — svoga najmilijega naučnika.

S t a n k o: O, hvala vam, gospodaru, hvala vam za to!

Petar: Ne hvali ništa. Prvo je to moja dužnost, a drugo — ti si to svojim revnim radom i osobitom marljivošću zaslužio i mimo to: danas ti prema naukovnom ugovoru ističe vrijeme naukovanja.

Stanko: Puno zahvalnosti dugujem vama, gospodine majstore!

Petar: Svoju zahvalnost iskupio si ti svojom marljivošću i čednošću. Pozvao sam tvoje roditelje k toj proslavi, ali oni su se ispričali starošću i daljinom puta. Pa neka, dobro; mi ćemo i bez njih obaviti taj svečani čin, a ti možeš u nedjelju poći k njima, da im se predstaviš kao gotov čovjek.

Stanko: To sam i sâm namislio, dobri gospodine majstore, a molio bih vas, da i vi pođete sa mnom.

Petar: Ne, sinko, ja ne mogu radi ove moje noge, ali moja žena i kćerka dogovaraju se, da bi pošle s tobom, kako bi razveselile tvoju majčicu...

Stanko: (*ugodno dirnut hoće da poljubi ruku svomu majstoru*). O, mili moj majstore!

Petar: Pusti to! — Jesu li već na okupu svi moji radnici?

Stanko: (*ogleda se na kovačnicu, iz koje se čuje udaranje po nakovalu*) Mislim, da jesu. Rade već svi. Ja nijesam još počeo, jer sam se zadržao u razgovoru s gospođicom Milicom.

Petar: A kud je pošla Milica?

Stanko: Otišla je u crkvu, da se pomoli Bogu.

Petar: To je lijepo. Tko se u Boga uzdaje, tomu Bog i pomaže. Milici je dao Bog lijepu sreću, a ona je to zaslužila, jer je dobra, poslušna i svake hvale vrijedna. — Nego — zovni mi Adama ovamo.

Stanko: Odmah gospodaru! (*Podje u kovačnicu*).

Petar: Baš sam danas izvrsne volje, samo da me ta noga ne boli tako. (*Odšepeše do stola i sjedne na klupu*).

4. Prizor.

Petar i Adam, kasnije Dora.

Adam: (*izadje zasukanim rukavima košulje sa kožnatom pregačom i batićem u ruci*) Dobro jutro, majstore! Veli Stanko, da ste me zvali.

Petar: Jesam. Imam da ti priopćim moju želju, da okupiš o podne sve kalfe ovdje jer želim, da pred svima vama oslobodim našega Stanka.

Adam: Hoću, bit će sve po vašoj zapovijesti!

Petar: Kako je Stanko vrl i vrijedan mladić, hoću da to oslobođenje njegovo proslavimo časno i svečano. Sve ću radnike danas ugostiti, a do večeri priredit ćemo malu slavu.

Adam: I pravo je tako.

Petar: Neka Imbro danas poslije ručka tamo u bašči priredi dugi stol, a okolišno granje povežite žicom i povješajte lampijonima. Ja ću uzvati i moga kuma Selaka, neka vide, kako mi obrtnici cijenimo valjanoga radnika.

Adam: Dobro. Onda ću Imbru odmah poslati po lampijone. Ali i mi radnici imamo jednu molbu — mi smo kupili jedno janje, pa ako nam dozvolite, mi bismo ga na ražnju pekli u bašti.

Petar: Evala, nemam ništa protiv toga, dapače me veseli, kad vidim i među

vama radnicima jednodušnost. Ali evo dolazi moja žena, pa se dalje dogovorite o svemu, što vam je činiti. O podne da ste na okupu svi ovdje pod lipom, da izvršimo proglašenje oslobođenja našega Stanka.

D o r a : (*dolazeći iz kuće*) Ti ne slušaš liječnika, Petre, da se šećeš po vrtu, već sjediš opet pred kovačnicom, kao da ne mogu radnici i bez tebe obaviti posao.

P e t a r: Obavijestio sam Adama, što mu je činiti za danas, a dalje se dogovarajte sami. Ja idem u baštu, da bude pravo i tebi i gospodinu liječniku. (*Zove*). Stanko — Stanko!

S t a n k o: (*na vratima kovačnice*. Izvolite?

P e t a r: Dođi za mnom u baštu! (*odlazi u baštu*).

S t a n k o: Odmah gospodaru!

D o r a: (*sjedne na klupu*) Nije bilo potrebno, Adame, da kupujete janje, ali kad ste to već učinili, onda dajte, da sve uredi Imbro, jer se on u to razumije najbolje.

A d a m : Bit će veselije, kad budemo sve to sami opravljali... Nego — nego — ja bih imao, majstorice, s vama jednu važnu riječ da govorim, ako hoćete da me slušate.

D o r a: Pa govorite čovječe; o čemu se radi?

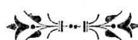
A d a m: O vašoj kćerci Milici.

D o r a: O Milici?

A d a m: Da, majstorice. Ona je tako lijepa i vrijedna, pa došlo je doba, da se i uda ... Ja sam već dugo smišljao, kako da se opitam kod vas: bi li bilo izgleda za me, kad bih je uprosio kod vas.

D o r a: (*očito smetena*). Ah, dragi Adame, o udaji naše kćeri Milice nijesmo još ni pomišljali, ali kad me pitate, pravo da vam kažem, mi ćemo to posvema prepustiti njoj samoj. Koga si ona odabere, taj će je uzeti. Djevojka je razumna, pa će znati, što joj srce ćuti ... Govorite s njome, pa onda tek dođite k nama s takim ponudama.

(Nastavit će se).

Zdravlje — najveće bogatstvo.

„Čuvaj zdravlje za stare dane, a ljetinu skupljaj zaziminu!“ „Sam se čuvaj, i Bog će te štititi! Dok si zdrav, od kruha i vode si sit.“

Napisao: Miroslav Galović.

I.

Najviše ljudi pomire u najmlađoj dobi. Prijatelji ljudskoga zdravlja najviše paze na djecu, da budu zdrava i da se jačaju onako, kako će njihovo tijelo postati krjepkim i otpornim. Priljepčive bolesti primaju se najprije nečistih ljudi, ali jače se javljaju kod mlađarije, nego li kod odraslih. Djeca stradaju, jer se ne znadu čuvati; nježna su, pa im sve škodi. Odraslijoj djeci naškodi

mnogo njihova halabučnost i neobuzdanost u igri, pa im se lako dogodi, da nezgodno padnu te se stuku, da se ugrijani napiju hladne vode, da uznojeni stoje na propuhu, da trče protiv vjetra, koji im donese disanjem u pluća razne klice bolesti itd.

Naučnici i opetovničari već su u ozbiljnoj dobi Njih krijepi rad. Radom se štite od mnogih zloća i obijesti, koje bi ih mogle stajati možda i glave. No opaža se, da mladež na selu i u gradu upravo zamamno slijedi mnoge pogubne igre, zabave, da teži za cigaretom i drugim nedozvoljenim uživanjem. Pa što je tomu posljedica? Susrećemo na ulici, u opetovnici i šegrtskoj školi mladež blijedih obraza, kojima klica bolesti razara mlađahno i lijepo tijelo. Da su se čuvali, da su šetnjom po čistom uzduhu, radom i čitanjem dobrih knjiga, izbjegavanjem škodljivih igra, pušenja, žestokih pića, pa i drugih čina, koji časomice ugađaju, a nose teške i zle posljedice, ne bi izgledali tako tužno, nego bi im se rumenjeli obrazi, kretnje bi im bile hitre i vesele, a ponašanje svakomu dopadno, jer je pristojno, pošteno i puno dobrih želja.

II.

Nakon prvog — istočnog — grijeha u raju, između Adama i Eve, Bog u svojem pravednom gnjevu ne samo istjerao prve ljude iz raja t. j. iz mjesta, gdje su uživali slasti i lasti, nego ih je prokleo i odsudio na razne poteškoće u životu, a naročito je dozvolio, da razne bolesti budu opterećivale cijeli ljudski rod.

No dobri Bog, ako je i strog, ali je i dobrostiv i milosrdan. Odredio je ljudima za njihov neposluh doduše tešku kaznu, ali je s druge strane — kako naš narod vjeruje — dao na zemlji razno bilje, koje blaži i liječi bolesnike. Za svaku bolest da je dao i travčicu, koja će u nevolji, kad boljetica pritisne, pomoći čovjeku, da se riješi neugodnih bolova.

U nas prije nije bilo toliko ljekarna i ljekara (liječnika), pa si je narod sam brao trave i njima si pomagao u raznim bolestima. Tvrdo se vjerovalo u ljekovitu moć raznih trava, kako nam svjedoči i ova priča, koju čujemo u Hercegovini :

U staro doba izašao nekakov lacmanin i došao u Hercegovinu. (Tamo zovu lacmaninom svakoga muškarca, koji je došljak i koji ne nosi odijelo po narodnom kroju). Ovaj lacmanin uzeo si pratioca, nekoga Pivljanina, pa ode s njime u planinu Durmitor (najviša gora u Crnojgori). Kad su došli među gudure i u gustu šumu, gdje još nikada ljudska noga nije koračila, izvadi lacmanin nekakav kratki štapić, pa poče u njega nekako čudno zviždati. Na taj zviždnk skupi se oko njih sijaset (hićimilet) raznobojnih zmija. Dok su te silne zmije oko njih plazile, zurio lacmanin ozbiljno među nje i pazio, dok dođe ona prava. Napokon se njegovo lice razvedri i uhvati jednu. Sada opet žvižne i ostale se zmije brzo raziđoše.

Uhvaćenu zmiju zakla, natače je na ražanj, a pratiocu zapovjedi, da naloži vatru. Kad se vatra razjarila, pristavi lacmanin ražanj sa zmijom i stade je peći. Što se zmija više pekla, to se od nje širio jači i ugodniji miris tako, da je cijela planina nadaleko odisala od toga jakog vonja. Pečenu zmiju stavi tada lacmanin preda se na pladanj i slatko je pojede.

Ražanj, na kojem se zmija pekla, dao je lacmanin svojemu pratiocu,

da ga zakopa duboko u zemlju. No kako je to pečenje silno mirišalo, a lacmanin nije dao pratiocu ni okusiti, ovaj u silnoj čežnji ipak liznu barem ražanj, samo da odoli želji za mirišljivim jelom, i zakopa ga u zemlji, a da se nije ni znalo, da je ondje što zakopano.

Uputiše se sada gorom dalje. Na golim mjestima, gdje ne bijaše visokog drveća i grmlja, rasle su razne trave, jedne veće, druge manje, jedne cvale, druge bez cvijeta sa mirišljivim lišćem i t. d.

Pratilac na svoje veliko čudo čuje, kako se biline razgovaraju. Jedna veli, da se zove tako i tako i da je lijek proti ovoj i ovoj bolesti, druga opet drukčije, treća se hvalila ovim, četvrta onim itd. Jedna vikne jače, nego druge: „Ja se zovem *sodula*, a lijek sam od *kila*". Pratilac se nasmije, a to opazi lacmanin, koji je mislio, da ovaj ništa ne čuje, pa ga upita, čemu se smijao? „Ničemu, samo ovako" reče pratilac, ali će lacmanin: „Možda si jeo od zmije?" „Nijesam" odvrati pratilac, no lacmanin nije vjerovao, nego mu otvori usta, pogleda unutra i naglo pljune pratiocu u usta. Čim se to dogodilo, prestale su trave govoriti, i pratilac badava napinjao uši, da čuje razgovor okolišnih biljki.

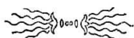
III.

Povodom te i sličnih drugih priča uistinu i s punim pravom vjeruje narod, da su biljke pune ljekovitosti. Narod si dobro pamti, koja je biljka pomogla i proti kojoj bolesti, pa u potrebi traži si od nje pomoć.

Bilinski cvijet — drži narod — da je najljekovitiji, a koren isto tako. Koren je isisao iz zemlje sve, što treba biljka za hranu, a što je travi najmilije i najljepše to ulaže u svijet. To znadu pčelice vrlo dobro, pa stoga da se vrijednost cvijeta ne izgubi, lijeću od jednog do drugog, te neumorno od jutra do mraka sišu sok i kupe pelud, a od toga proizvađaju onaj slatki med, žuti vosak i voštinu.

Narod veli, da je najbolji onaj med, koji se izvadi iz košnice na Ilinje (Ilijin dan) prije sunca, pa se ocijedi, a da nigdje ne dođe u dodir s vatrom. Takov med zovu još i *nektar cvjetnati*. Međutim je svejedno, kad se med vadi iz košnice, samo ako su biljke, s kojih su pčele sabirale medjani sok, imale u cvijetu ljekovitih sastojina. Da narod baš voli med, koji se vadi na Ilinje, bit će razlog, što je taj med sabran po lipinom i bagrenovom cvijeću, koje je neko vrijeme prije Ilinja krasno cvalo i mirišalo.

(Svršit će se.)

Mrtva straža.

Napisao **Stjepan E. pl. Tomić.** — Đakovo.

Još samo jedan mjesec, ciglih trideset dana trebalo je proći i bilo bi se navršilo ravno šezdeset godina, što su si pred oltarom prisegli, da će do smrti ustrajati u vjernosti i ljubavi. I ništa od svega. A to ih je još jedino radovalo, da će proslaviti diamantni pir.

Magdica je doduše već od prošloga Božića nešto kunjala, pa i stari je kašalj nekuda pod zadnje silovitije dosađivao, no tko bi ipak mislio, da će se

iz toga izleći smrt. Veli se, da nije baš lagan posao umrijeti, a eto, kod Magdice došlo je gotovo neopazice do svršetka.

Još jučer u jutro zaželjela je Magdica kavice. Takovih oblizaka nije bilo redovito u kući, ali kad je Magdica nešto zaželjela, Jakob bi bio spreman prodati usred zime svoju staru, stotinu puta zakrpanu surku, da joj željici udovolji. A kad je Magdica popila kavicu, svoju zadnju kavicu, zavodenile su joj se oči i samo što je šapnula: „Oprosti, Jakobe, ja moram . . ." prhnula je njezina dobra, mekana dušica u rajsko naselje.

I sad je Jakob sam. A ipak mu se čini, da Magdica nije jošte otišla. Tijelo, sitno, sfrknuto tijelo leži pred njim na odru, a dušu kao da ćuti u svojoj blizini, kao da čuje njezin šapat, kao da čuje, gdje šapće povijest njihova zajedničkoga života.

. . . Sjećaš li se, Jakobe, bili smo mladi: ti pastir, ja pastirica. Naše je blago uvijek u hrpi paslo, a mi sjedili pod hrastom, pod onim starim hrastom, što ga je lani rascijepala munja; i ti si meni pripovijedao pripovijesti, dok sam ja prela.

A znao si mnogo pripovijesti, dok glas tvoj, kad si pripovijedao, zvonio je poput najfinijega zvona.

Kako sam čeznula za tvojim pričama! No kad si obolio bio, pa te nekoliko dana nije bilo na pašu, tada sam opazila, da nijesu to priče, što ih tako silno voljeh, no da si ti sam to bio. I kliknula sam poput orlice, kad si prvi put poslije bolesti i opet došao pod hrast, kad si jako svoje rame uza me prislonio. I opet si pričao nove priče, o vilama, kraljevićima i pastiricama.

Jedamput si mi pripovijedao o kraljeviću, koji da je uzeo pastiricu za ženu.

— Magdice! — rekao si na koncu. Da sam ja kraljević, uzeo bih tebe za ženu.

A ja se zastidih, ali u duši sam osjetila nešto lijepa, ugodna, a to je bila prva misao, da si ti muž, a ja žena. Godinu dana poslije toga bili smo posve svoji.

Sreća nas je postojano pratila. Imali smo sve, što smo zaželjeli. Zdravlje i kruh svagdanji, to su bile jedine naše želje.

Nego došlo je vrijeme, da smo nešto nova zaželjeli. Godine su prolazile, a u nas nije bilo djece, i to je pomutilo našu sreću.

No napokon je došao dan veselja. Sjećaš li se, Jakobe, bio je tmuran dan, a bura je kao pomamna zviždila strašnu svoju pjesmu. Odjedared opazismo, gdje je na samu perdu u trijemu sjela svraka. Ti si se nasmiješio.

— Gle, Magdice, dobit ćemo gosta, rekao si veselo, jer si i malo rado s gostom podijelio. A ja se privinuh k tebi i u samo ti uho šapnuh:

— Da, Jakobe, dobit ćemo gosta; ćutim se majkom.

Ah, kako si je ljubio, onu našu malu Klaricu; kako si se radovao njezinu napretku! A kako si tek sretan bio, kad si njezinu sudbinu položio u ruke vrijedna mladića, tvoga i moga zeta.

Dan na dan, nemalo svaki čas si ih posjećivao. Gotovo da nijesu dospjeli ni raditi, kako si dugo kod njih sjedio. A kad si se vraćao kući, vazda bi u tvojim očima čitala, kako si blažen i razdragan.

No onda dođoše dani tuge, koji nas već za čitavog života ne ostaviše. I Klarica i Imbro zaglaviše užasnom smrću, progutali ih valovi Kupe. Od onoga

strašnoga dana ne viđeh više na tvom licu smiješka, a i moja se usta zgrčiše, a u dušu mi zasjela tama.

Mi starci žudismo poći za djecom, no smrt ne htjede doći. Godina za godinom redala se u pustoši našega života i prošlo ih pedeset, a da rana nije zacijelila.

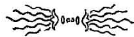
Napokon došao i taj kobni dan, da te moradoh ostaviti. Ja znadem, Jakobe, da ti je teško; vidim u tvom srcu crva, kako ti podgriza posljednju žilicu, ali jedan je morao otići prije, da pripravi mjesto drugome. Ništa zato, suđeno se vrši . . .

Starac podigne klonulu glavu i zagleda se u truplo svoje žene. Blijedo svjetlo voštanice slabašno je titralo po ispitu licu, poigravajući se sa poluotvorenim veđama. A vani zajecalo nešto. Takav glas ostaje iza puknule žice. A onda nastala opet tišina.

Odjednom ustane starac i čvrsta koraka pođe k odru.

— Magdo! — zovne glasno. — Magdo, zar ne čuješ? Kako si ti smjela mene ostaviti? Tko ti je to dozvolio? Zar ću ja sam . . .

I starac zarida i baci se na uzglavlje odra. A kad je jutarnje sunce pozlatilo dol i brijeg, obilje zrakâ prosulo se i kroz malen prozorak u Jakobovu kućaricu i obavilo je dvije stare mrtve glave, nad kojima su u eteričnim visinama lebdjele dvije čiste duše.

Hrvatski učiteljski dom u Cirkvenici

(Sa slikom).

Na uskrsni ponedjeljak 24. ožujka o. g. blagoslovljen je i otvoren Hrvatski učiteljski dom u Cirkvenici. Otvorenju su pribivali: kao izaslanik kr. zem. vlade g. Dr. barun Zmajić, predstavnici svih domaćih oblasti, učiteljskih društava i mnogobrojno građanstvo cirkveničko. Blagoslov je obavio monsignor Dr. Smokvina uz asistenciju župnika gg. A. Pobora i J. Bujana. Sve nazočne je pozdravio predsjednik Hrv. učitelj. posmrtne i pripomoćne zadruge g. Matija Lisac, a dom je proglasio otvorenim g. barun Zmajić. Iza toga su pozdravili čestitkama gg. školski nadzornik Kirin i rav. učitelj Josip Granec. Po tom je veoma zanosno krasnoslovila učiteljica Marija Granec proslov Stjepana Širole, što ga donosimo na čelu ovoga broja. Na koncu zapjevali su svi prisutni „Lijepa naša domovino".

Taj dom su izveli sami domaći obrtnici Hrvatskoga Primorja i to vrlo ukusno i veoma solidno. Taj dom je trokatna vila „Ružica" u najljepšem perivojskom predjelu cirkveničkom tek nekoliko koračaja od morske obale. Cijela je zgrada sagrađena od stanca kamena, te uzduž i poprijeko spojena željeznim sponama. Gradnja je tako solidna, da je stekla opće priznanje stručnjaka, te je općeniti glas, da se danas nigdje tako solidno ne gradi. Poradi toga svaka čast i slava hrvatskim obrtnicima našega kršnoga Hrvatskoga Primorja.

Unutrašnjost ove zgrade je veoma ukusno izvedena. U njoj ima 30 lijepo i udobno uređenih soba. Svrha tome domu jest plemenita. U njemu će se oporavljivati hrvatski učitelji i učiteljice, koji su potrebni oporavka i to uz snižene

cijene. Slika na strani 120 prikazuje nam taj krasni i divni „Hrvatski učiteljski dom“, što si ga podignulo samo hrvatsko učiteljstvo velikom požrtvovnošću i štedljivošću.

Oklada.

(Sa slikom)

Majstor Jakov je jak muž. To znade čitavo mjesto. Treba ga samo vidjeti, kad meće razbijeljeno gvožđe na nakovanj i kad snažnom desnicom udara omašnim batom po tom željezu, da iskre vrcaju na sve strane. Po tome je svaki sudio, da je Jakov u istinu najjači čovjek onoga kraja. Mesar Marko mu se često narugivao i govorio, da on ne vjeruje u njegovu snagu. Jakov mu jednoć reče: „Ajde da se okladimo za jedno bure piva. Ja ću 10 časaka držati svoj najveći bat u ispruženoj ruci, a da mi ova ne će klonuti“. Mesar Marko pristao na to. Izvadio uru, a Jakov uzeo bat u ruku. Iz početka bijaše taj posao lak, ali za nekoliko časova moglo se uvidjeti, da to nije baš tako lako. Na kovačevu licu se stvorile debele kapi znoja. Već je mislio, da će izgubiti okladu. Napokon će mesar Marko reći: „Svršeno je. Minulo je deset časova Ti si okladu dobio. Vjerujem, da si uistinu najjači muž našega kraja“.

I. Zagonetke.

1. Tko se je rodio, a nije umro?
2. Tko je najbrži slikar?
3. Tko ima i 1000 očiju, a ipak ne vidi?
4. U koje lance ne možeš uliti vode?
5. Tko ždere grožđje?
6. Tko nema tijela, a ipak se vidi?

II. Brojevi u četvorini.

Nariši si četvorinu od 16 polja. U tim poljima poredjaj brojke od 1—16 tako, da će ti zbroj brojaka okomito, vodoravno i u pravcu dvokutnica uvijek dati broj 34.

III. Žigice.

Složi se s jednim prijateljem. Metni na stol 15 žigica. Oduzimljite naizmjence 1—4 žigice. Kako ćeš to udesiti, da tvome prijatelju na koncu uvijek ostane 1 žigica i da po tome svaki put igru izgubije?

Pretplata na Vjerni drug iznosi 2 K godišnje. Na 5 uplaćenih primjeraka daje se 1 kao namet. Narudžbe, novce, reklamacije i rukopise prima uprava Vjernoga druga (šegrtska škola u Samostanskoj ulici). Rukopisi se ne vraćaju. Nefrankovana pisma se ne primaju.

Tiskara „Merkur“ u Zagrebu. Izdaje Naučnička knjižnica. Uredjuje Franjo Bartuš.

ZABAVNI I POUČNI LIST
ZA TRGOVAČKU, OBRTNU I OPETOVNIČKU OMLADINU

Preporučila ga vis. kr. zem. vlada odio za bogoštovlje i nastavu 18. studenog 1897. broj 58650. školskim knjižnicama za nabavu, a vis. zem. vlada za Bosnu i Hercegovinu preporučila ga 22. travnja 1899. br. 58.660. trgovačkim školama i učenicima istih zavoda.

Br. 9. | U Zagrebu, 1. svibnja 1913. | Tečaj 16.

Pramaljetno cvijeće.

Spjevao **Stjepan Širola.**
(1913.) — (K slici).

Nestalo je sivih,
Teških zimskih dana,
Prenula se opet
Narav uspavana . . .
Vedro nebo sada
Nad nama se plavi —
Svevišnjeg Tvorca
Svuda da proslavi. —

Granulo sunašce
Iznad dôli, gorâ, —
Novom snagom prenut
Novi život mora . . .
Svanulo je milo,
Čarno pramaljeće, —
Procvalo je divno
Milobojno cvijeće. —

Glavice mu šare
Bajni mirluh šire,
Iz cvjetića zlatnih
Rosne kapije vire —
Pramaljetnim zrakom
Blag se miris vije,
Priroda ga slasno
Samo srče, pije . . .

O, proljetno cvijeće,
Dom naš mili kiti! —
Ako je i malen —
Bar će lijep nam biti . . .
Ti ukrasi svega —
Kô da je od zlata,
Širom svijeta kaži:
„To je — dom Hrvata!“

Lav Posavske Hrvatske.

Povjesna pripovijest iz IX. vijeka. — Napisao: Milutin Mayer.

(Nastavak)

Čas vladala je tišina, tada se Borna digne s prijestolja i otresitim glasom vikne:

— Ne mogu! Ne ću!

— Striče! — vikne zdvojni sinovac.

— Bane! Bane! — bolno će oba poslanika i nekud klonuše.

Sunce je upravo zapalo, a krvavi ruj pokrivao je daleki zapad, kao da se zgraža nad prizorom, gdje Hrvat odbija Hrvata radi tuđina i vlastite koristi! U očima župana Vlatovita zablista suza i poraženo zavapi:

— Jadna domovino! Prokletstvo leži na tvojoj djeci, da se ne mogu nikada sjediniti!

VIII.

U dubokoj prašumi Moslavačke gore, kao orao na litici, kočio se čvrsti grad župana Boljedraga. U tom čvrstom gnijezdu probavio je on najveći dio godine. Odavle zalijetao se on poput kopca na trgovce i putnike, koji su prolazili njegovim krajem i otimao im robu i bacao ih u svoje tamnice, gdje su ili poginuli ili se opet iskupili uz velike novce. Tu je on u posljednje vrijeme također snovao osvetu i banu Ljudevitu i njegovim vjernima, jer nikako nije mogao pregorjeti, da nije postao banom Posavske Hrvatske. Tu je on zasnovao i otmicu lijepe banove sestre Ljubislave, koja mu je konačno i srećno uspjela. Da se što jače osveti banu, odlučio je njegovu sestru potajno odvesti tija u Franačku vojvodi Kodolahu, da mu se ulaska. Još onomadne bio mu Kodolah nešto natuknuo, da mu se sviđa banova sestra, i da bi ju želio za ženu. Ali čuvši da je zaručena za župana Ratimira, izgubio je svaku nadu. Podli Boljedrag znao je za tu vojvodinu želju, da je htio, pa ga što više iznenadi i predobije za sebe, da ga preporuči na carevu dvoru. Zato je i izveo podlu otmicu i nesrećnu djevojku neki mjesec dana držao zatvorenu u svom orlujskom gnijezdu, da zamete što jače trag svome gadnome djelu. Pa kada je dočuo, da je žalosni ban napustio svaku potragu za nesrećnom sestrom, odlučio je on, da uz jaku pratnju svojih ljudi i slugu, odvede Ljubislavu u Franačku.

Uz mnoge napore i putne neprilike, te dugo putovanje, stigao je on napokon i u Franačku, do Kodolahova grada. Kad ga je Boljedrag ugledao, srce mu jače zakucalo, i on je bio ugodno uzrujan. Nakon mnogih poteškoća on se primaknuo svome cilju, a teški teret spao mu sa grudi. Cijelo vrijeme bio je u neprestanom strahu, da se ili djevojci što ne dogodi ili da ga tko ne ulovi, da je on prosti otmičar.

Boljedrag našao je Kodolaha samoga u jednoj gornjoj gradskoj odaji. Sjedio je udobno za širokim stolom i pospano zurio u veliki srebrni vrč, pun medovine.

— Što vidim?! — klikne vojvoda, kada je ugledao župana.

Boljedrag se blaženo nasmiješi i reče:

— Zdrav bio moj ugledni prijatelju!

— O, o! prije bi se nadao smrti, nego da ću tebe, hrvatski vuče, ugledati u svome gradu! Dakle što je novoga?

— Vojvodo, doveo sam ti prekrasan dar!

— Dar? — raskolači Franak oči. — Kakav?

— Ti i ne slutiš kakav!

— Govori brzo, jer sam vrlo nestrpljiv!

— Doveo sam ti krasnu Ljubislavu!

— Šta?! — skoči Kodolah sa stolca. — Banovu sestru? Ljubislavu? A gdje je?

— Još je dolje u kolima. Izmučena je od duga putovanja.

— Ti si divan čovjek! — klicao vojvoda razdragano i njihao ćelavom glavom. — Baš si me iznenadio! Toga ti ne ću nikada zaboraviti.

Uto otvori vojvoda vrata i stane zvati:

— Kuno! Ej, Kuno!

I što bi trenuo okom, već je u sobu stupio nizak čovječac, bucmasta i kozičava lica. ıuse šiljaste bradice i čupave ruse kose, javiv se ponizno:

— Zapovijedaš, milostivi gospodine?

— U onim kolima. što su sada stigla, nalazi se neka djevojka, odvedi ju u zapadnu kulu i dobro ju čuvaj! Razumiješ Kuno?

— Razumijem, gospodaru! — pokloni se sluga i ode napolje.

Međutim je drugi sluga donio dva velika vrča medovine i stavio ih na stol. Boljedrag, koji je bio vrlo žedan, stane brzo iskapljivati vrč za vrčem, dok ga konačno jaka medovina nije posvema svladala. U tom stanju stao je bulazniti svakojake riječi, dapače stao se i prijetiti vojvodi, da će ga odati banu Ljudevitu, da mu je zatočio sestru, ako mu ne pribavi banske časti. Malo po malo padala uvrijeda za uvrijedom i konačno se Franak tako ražesti, da su ga njegove sluge jedva umirile. Iz njegovih sivo-zelenih očiju stala je samo sijevati neka posebna zloba. U svojoj opakoj i podloj duši on je nešto snovao i katkada samo progunđao: „Čekaj pseto, platit ćeš ti svoj harač!“

U prepirci Boljedrag je sve jače potezao, dok mu konačno nije glava klonula na stol, oči mu se zamaglile nekom maglom, i on nije mogao više vladati svojim jezikom. Konačno se kao zaklan svalio pod stol... Kodolah je to jedva dočekao, digne se od stola i sam nekud teturajući pođe do vratiju te stane zvati:

— Kuno, odmah gore!

Pa kada je sluga ušao, zabravi vojvoda vrata i pokazav prstom na pijanoga župana, upita:

— Kuno, desna moja ruko! Vidiš li ovoga medvjeda?

— Vidim!

— Ovoga ćeš sada odmah spremiti na počinak, da mi ne smeta svojim dosadnim hrkanjem.

— Dali uz kulu ili niz kulu?

— Niz kulu! — zagrohota Kodolah zlobno. — Pseto baci u ponor... Neka se sutradan gavranovi nahrane njegovim pasjim mesom!

U jednome kutu sobe bila je udubina i u njoj neka malena vratašca, čvrsto zabravljena. Ta vratašca otvarala bi se samo na nalog vojvodin i to onda, ako se htio na laki način riješiti koga svoga protivnika. Ispod tih vratašca zijevao je grozni ponor, i tko je prošao kroz taj kobni otvor, taj se više nije vraćao živ na ovaj svijet.

Čim je Kuno čuo vojvodin nalog, priđe odmah k vratašcima i vješto ih otvori. Svježi uzduh provali iz vana u sobu. Zatim pomoću samoga Kodolaha dovuče župana do otvora i strovali ga munjevnom brzinom u grozni crni ponor.

Čas dva, prisluškivala su obojica, a kada se iz velike dubljine začula mukla slaba jeka, nasmiješi se rusi sluga i reče:

— Otputovao je!

— Imat će gospodin đavo jednoga člana više u svome podzemnome carstvu! — zadovoljno će Kodolah. — Dobio je nagradu za svoja djela! Bolje lopov nije ni zavrijedio! S njime je sve ukopano! Kuno, momče od oka, donesi mi još jedan vrč medovine, da ga iskapim u čast pokojnomu znancu.

— Da mu bude lakše na drugome svijetu! — nasmiješi se Kuno.

— I da time dokažem, kako ga štujem! Sada je zaista kocka pala!

IX.

Dani su prolazili svojim odmjerenim tokom. Banovi poslanici stigli su napokon u Heristal, gdje je običavao zimovati franački car Ludvik, zvan radi tihe i mirne ćudi „Pobožni“. Ratimir s poslanstvom stigao je u Heristal upravo u oči jesenskoga sabora. U Franačkoj obdržavali se t. zv. veliki i mali Maifeldi (sabori), veliki u proljeće, a mali u jesen. Na tim saborima govorilo se o svemu i svačemu, o duhovnim i svjetovnim stvarima. Za njihova trajanja car je pregledao vojsku, a velikaši su mu davali darova, kao što je to bilo već davna u običaju. Carski poslanici kazivali su svome vladaru sve, što su vidjeli i doživjeli na svom putu po carstvu. Tu se stvarali zakoni, naredbe i davale upute. Napokon se tu sud sudio i pravica krojila.

Uz franačku državnu gospodu došli su bili i poslanici stranih naroda, pa i poslanici bana Borne. Prvi su došli na red strani poslanici, koji su donosili pozdrave od svojih vladara caru Ludviku i nudili mu prijateljstvo, tada dođoše napokon na red i poslanici posavskoga bana. Kada ih je Kodolah ugledao, bilo mu neugodno, jer je znao, da su došli samo zato, da se potuže na njegova nasilja. Župan Ratimir progovori ovako:

— Svijetli care i ugledna gospodo! Došli smo iz daleke naše postojbine, da vam izjadamo naše boli i rane, koje ne možemo više snašati! Zla i osvetljiva uprava vojvode Kodolaha, prevršila je već svaku mjeru! On gazi sva naša prava, kolje našu djecu i ubija naš narod.

— Lažeš! Lažeš! — vikne bijesno Kodolah, kome je bilo neugodno slušati te optužbe pred cijelim saborom.

— Neka me gospodin Bog na mjestu kazni najtežom kazni, ako je ma i trunak laži u mojim riječima! — odvrati mirno Ratimir i nastavi dalje:

Svršit će se.

Ljubavna tajna.

Igrokaz iz radničkog života u 3 čina.

Napisao: **Stjepan Širola.**

(Nastavak).

Adam: Dobro; hvala, majstorice, poslušat ću vaš savjet. Moram vam iskreno priznati, da bih bio najsretniji čovjek na svijetu, kad bi Milica pristala na to, da mi bude ženom.

Dora: Uredite tu stvar s njome, kako znate ... Ali danas posvetite svu brigu, da nam ispane dobro proslava Stankova oslobođenja. Izvršite sve, što vam je naložio moj muž, a ja ću malo u bašču, da naberem potrebno povrće. *(Ustaje i odilazi u bašču.)*

Adam: Hoću, gospođo majstorice, hoću! (*Zove*): Imbro, Imbro! —

Imbro. (*iz kovačnice*) Evo me! Što je dobra?

Adam: (*na vratima kovačnice*) Obuci se, pa hajde k podvorniku „Ognjo-djelne Zadruge", neka ti posudi pedeset lampijona, kojima ćemo iskititi večeras majstorov vrt. Usput uzmi na gazdin račun strenju tanke gvozdene žice i pedeset malih svjećica. Jesi li me dobro razumio?

Imbro: Jesam i odmah ću poći.

Adam: Žuri se, da bude sve do ručka pripravno, jer poslije podne treba da kitimo. A opodne, da ste svi na okupu pod lipom, gdje će gazda proglasiti oslobođenim našega naučnika Stanka.

Radnici: (*veselo*) Živio Stanko! Živio Stanko!

5. Prizor.

Imbro i Milica, kasnije Dora.

Imbro: (*Izlazeći iz kovačnice oblači kaput*) Sad ću ja sve obaviti i za čas se vratiti.

Milica: (*dodje iz vana*) Kuda Imbro?

Imbro: Idem u Zadrugu po lampijone za danas na večer.

Milica Ha, pravo ste se domislili. Donesite i dvije zastave, da njima okitimo vrata.

Imbro: Hoću gospođice, dobit ću ih u Zadruzi. (*Ode*).

Milica: (*sama dodje naprijed*) Sve se veseli današnjem danu, sve voli toga Stanka, pa kako da ga ja ne ljubim, kad mi srce kaže, da bih bila sretna s njime! Molila sam se toplo pred kipom blažene Gospe — za njega, koji bijaše vazda tako dobar i valjan i u svom poslu i izvan posla. Ja znam, da me Stanko ljubi, premda mi toga nikada nije kazao, ali on čini sve, što ja hoću i sav division dršće od radosti, kad mi može iskazati makar kakovu uslugu. Meni je on miliji od onoga napirlitanoga gospodičića sa podrezanim brkovima i ošišanom glavom, koji mi se toliko nanuda. Pa i nekoliko drugih gospodičića stalo me salijetavati od onda, kad se pročulo gradom, da je otac dobio zgoditak. A prije su samo gledali na me, kao da sam piljarica.

Dora: *(dodje iz vrta i nosi punu pregaču povrća)* Ah, već si se vratila! Pa i pravo je, jer treba da priredimo danas nešto obilnije za stol.

Milica: Bila sam u crkvi i odmah se vratila, da ti pomognem, a učinit ću to radije, jer se danas slavi dan oslobođenja našega dobroga Stanka.

Dora: Moram ti iskreno priznati, da me upravo veseli, što ti je u volji dobri naš Stanko, jer je zavrijedio, da ga svi volimo. A sada si u dobi, gdje su se stali mladići zanimati za te.

Milica: Reci radije, majčice — za moje novce. Eto vidiš, sad su stali i gradski mladići obilaziti našu kuću, kad su saznali, da imamo nešto više novaca.

Dora: Da, i ne samo to, već i naš kalfa Adam, koji nije nikada prije ni pomišljao, da ti se približi, pitao me danas: bi li imao izgleda, da te zaprosi za ženu.

Milica (*nasmije se*) Ha, ha, ha! A što si mu rekla na to?

Dora: Rekla sam mu, neka govori s tobom, jer mi ne ćemo da bez tebe o tome odlučujemo.

Milica: Dobro si rekla, a i ja ću mu kazati, što ga ide. Neka si on uzme našu Jagu, koju je milovao prije, a k meni neka se ne usuđuje doći. Takova surova čovjeka ne bih uzela za muža, pak da ostanem do vijeka usidjelica.

Dora: To sam si i ja mislila, pak sam ga zato i uputila na te. Obračunaj s njime, kako znaš. Ja idem gore, da uredim, što je nužno za ručak, a ti hodi malo u vrt i zabavi ondje oca.

Milica; Hoću, majčice, a onda ću doći, da ti pomognem.

Dora: (*odilazeći u kuću*) Dobro, dobro, kćerko! —

Milica: (*sama*) Dakle i Adam me hoće za ženu O, koje li razlike između njega i Stanka. Istina — Adam je dobar radnik, ali inače kakvo mu je vladanje. Svake se nedjelje opija, pa kune i psuje, da se zemlja trese. A onda svu svoju zaslužbu baci na karte, pak nema u džepu ni prebijene pare. A Stanko? Oh, kako je on dobar i miroljubiv, kako je revan i napredan, pa kako je i stasit i lijep! Ne, ne, Stanko će biti moj i nitko drugi. Ali, hajde, da govorim o tome s mojim dobrim taticom. (*Hoće da ode u bašću*).

6. Prizor.

Milica i Adam, kasnije Petar.

Adam: (*Izadje iz kovačnice*) Ah gospođice, baš sam mislio na vas. Dobro vam jutro! —

Milica: (*prisiljeno ljubazna*) Dobro jutro, Adame! Što izvolite?

Adam: (*potiše*) Imao bih vam nešto reći nasamu. Tiče se — znate — vas i mene.

Milica: Tako, pa recite samo slobodno, ja ću vas slušati.

Adam: Eh, stvar je tajna, a ja ne bih rad, da to tko čuje.

Milica: Ali ja ne običajem razgovarati o tajnama, a ne znam, što bi se moglo ticati vas i mene?

Adam: (*u neprilici*) Ovdje vam toga ne mogu kazati, nego na večer, ako me budete htjeli slušati — na samu.

Milica: Dobro, vidjet ćemo, što će otac reći...

Adam: O, ne ne, on ne smije o tome ništa da znade!

Milica: Onda ću razmišljati o tome, pa ću vam javiti po Jagi.

A d a m: Ne za Boga, ni ona ne smije da o tome što sazna.
M i l i c a: Pa dobro, poručit ću vam to po Stanku.
A d a m; Nemojte ni toga činiti. Smilujte mi se, pak mi sami javite poslije večere.
M i l i c a: (*ide prema bašti*) Molim vas, pustite to! Ja nemam s vama što da govorim.
A d a m: No, radi se o vašoj udaji.
M i l i c a: Pa što je zato vas briga?
A d a m: (*kao okamenjen*) I te kako me je briga!
P e t a r: (*šepeše iz bašte*) Gle, vi dva se razgovarate, a puna je kuća posla.
M i i c a: Danas trabunja Adam nešto o mojoj udaji, pa sam mu rekla, da to njega nije briga.
P e t a r: Sad nije vrijeme, da se raspravljaju ženske stvari. Čeka nas važan posao, pa onda još uvijek ostaje vremena i za ženska pitanja.
A d a m: Ja sam — ovaj — hotio — onaj —
P e t a r: Pustite to, Adame, pak pripravite sve, kako sam vam naložio. Je li Imbro otišao po lampijone.
A d a m: Jest, i doskora će se vratiti.
P e t a r: Danas, znadem, da se malo radi, pa i nakovalo se slabo čuje. No ništa za to. U mojoj kovačnici kao da je blagdan.
A d a m: Pa ipak smo sve vaše naloge izvršili, a i Stanko radi na jednoj stvari.
P e t a r: Dobro, dobro. Hajde prigledajte, da bude sve u redu.
A d a m: Idem, majstore; bit ćete zadovoljni s nama.

(*Ode u kovačnicu, iz koje se čuje kovanje.*)

7. Prizor

Milica i Petar, kasnije Imbro.

M i l i c a: Počeo Adam ovdje nešto pričati, da mi ima nešto reći nasamu, što da se tiče mene i njega.
P e t a r: Pak? —
M i l i c a: Ja sam mu rekla, da ne običajem govoriti ni s kime nasamu, a da ću prije govoriti s tobom.
P e t a r: Dobro si učinila. Nije moguće, da će ti se on približiti ponudom, da se vjenčaš za njega,
M i l i c a: Bit će da je tako nešta, jer je pitao majku, bi li bilo izgleda, da mu budem ženom.
P e t a r: (*nasmiješi se*) To i još nešto! Otkako su ljudi saznali, da si imućna djevojka, stali su te oblijetavati kao leptiri cvijeće. Valjda im je do tvojih novaca.
M i l i c a: Ne znam, dragi oče, ali mi nije milo o tome da govorim. Ima još i kada. Danas je dan našega Stanka, pak treba da se sjetimo njega. Ja sam te htjela umoliti, bi li mi dozvolio, da mu kupim za dar srebrnu uru s lancem.
P e t a r: Kako ne? Valja ti posao! I ja bih mu morao nešto darovati. Smišljao sam sve ujedno, dok nijesam došao do zaključka, da mu darujem dvije stotine kruna kao temeljnu glavnicu, koja će mu dobro doći pri prvom koraku u ozbiljnost ovoga života.

Milica: Živio, dobri moj oče! Vidi se, da si u svemu praktičan čovjek. Baš ti hvala na toj pažnji, kao da si je iskazao meni! —

Petar: A da li mu je i majka što spremila za dar?

Milica: Jest. Ona mu je nabavila novo odijelo i novu rubeninu tako, da će biti potpuno opremljen, bude li nas ostavio.

Petar: Lijepo, lijepo. To mi je veoma milo, da ste svi obratili pažnju na našega dobroga Stanka, koji je to u punoj mjeri i zaslužio. Stanko nas ne će ostaviti. On će otići na nekoliko mjeseci u Zagreb, gdje će svršiti tečaj za potkivanje, a onda ću ga poslati u Grac mojemu dobromu prijatelju, da vidi, kako se radi u velikom gradu, dok će se oko Božića opet vratiti k nama, jer me je upravo zamolio, da smije ostati u mojoj radionici.

Milica: A ti? —

Petar: Ja sam mu to naravno rado dozvolio, makar otpustio istoga Adama, koji mi se od nekoga vremena nekako ne sviđa.

Milica: (*ogrli oca*) Tako, tako, dobri moj tatice! Ti sve mudro udesiš. O, hvala ti na svemu umjesto Stanka!

Petar: Hajde ti sada, evo ti novaca, (*vadi novčarku i pruža Milici nekoliko banki*), do urara i usput pođi do gospodina kuma, pa ga sjeti, da dođe na Stankovo oslobođenje.

Milica: (*Pruža ocu molitvenik*) Evo ti, oče, moga molitvenika. Spremi ga u moju sobu, dok se vratim. Ja ću izvršiti tvoj nalog. Do viđenja. (*Ode desno*).

Petar: S Bogom dijete moje! (*Gleda u molitvenik*) Gle, ovdje je papirić i na njem pisana molitva . . . „Bože svemogući! Svrni svoj pogled na naš dom i blagoslovi kuću mojih milih roditelja. Podijeli im s neba snage i krijepkoga zdravlja, da mi još dugo poživu i da ugledaju sreću svoje zahvalne kćerke! — Onda te molim, blažena Gospo, za moga dobroga Stanka, kojega ljubim svom dušom svojom Uzdrži ga na putu krijeposti i poštenja i očuvaj od napasnika, koji idu da ga unesreće . . ." (*Otire suze*) O, dobro i milo moje dijete! Kako je vrijedna moja Milica! Ovu ću joj molitvicu sakriti i na dan vjenčanja predati u medaljonu sa zlatnom ogrlicom . . . Oh, to će biti radosti i veselja! . . .

Imbro: (*nosi na ramenima ogromnu škatulju i dva barjaka*) Hvala Bogu, da sam sretno donio kući. Teško je i nespretno . . .

Petar: A šta si to donio?

Imbro: Lampijone i barjake. (*Zove*) Hej Adame!

Petar: Hajde, hajde — uredite, da bude sve, kako treba. Ja idem da se preobučem, jer je podne već blizu. (*Odilazi u kuću*).

Imbro: (*zove opet*) Adame, Adame!

8. Prizor.

Adam, Imbro i kasnije više radnika.

Adam: (*dodje iz kovačnice*) Šta je? Što zoveš?

Imbro: Evo sam donio lampijone i barjake.

Adam: Dobro. Odnesi ih u kovačnicu i pozovi radnike ovamo, da se nešto dogovorimo.

Imbro: Hoću, Adame; no valja da se požurimo, jer podne nije daleko. (*Odvuče škatulju i barjake pred kovačnicu.*)

Adam: (*za sebe*) Ne smijem pred drugovima ni spominjati, da ću zaprositi ruku gospodarove kćeri. Da oni to saznadu, smijali bi se, jer ne bi vjerovali, da ću ju i dobiti . . . Nije mi drago, što se prave tolike priprave i parade za toga napuhnjenca Stanka, ali ni toga ne smijem pred drugovima da kažem. Svi ga vole, kao da ih je očarao ili medom nahranio. Istina, Stanko nije ni meni nikada ništa učinio nažao, ali ima nešto, što me odbija od njega. On se je naduvao iz tih knjiga, pa se drži kao da je kakvi učeni gospodin. Uvijek samo nešto čita i čita, a s nama nikud nikamo, Više se vrti oko Milice i — možda snuje dečko što o njoj? — Oho, iz tog brašna ne će biti pogače.

Pramaljetno cvijeće.

Čekaj, moj novopečeni djetiću, čekaj malo — kiselo je grožđe . . . Ako što saznam i ako me slutnja ne prevari — ja ću vam pomrsit račune. No tiho — eto drugova . . .

Imbro: (*dodje s više radnika*) Evo nas, Adame, što si želio da nam objaviš?

Adam: (*hinjeno*) Danas će naš dobri majstor osloboditi našega naučnika Stanka. Svi morate da budete veseli i da Stanku srdačno čestitate.

Imbro: Pa to i hoćemo, jer ga svi volimo.

Prvi radnik: On je krasan mladić, bit će i dobar drug.

Adam: On se doduše ne druži s nama . . .

Drugi radnik: (*nešto zlobno*). Možda smo mu preprosti . . .

Imbro: To ne, ali tako je uzgojen, da voli samoću.

Treći radnik; Onda je mogao poći med fratre . . .

Prvi radnik: Nemoj tako, Ivane! On je sin siromašnih roditelja, a Bog ga je nadario velikim sposobnostima, no nije rad siromaštva mogao u škole.

Adam: Pa šta mu manjka i med nama?

Imbro: Ništa, on je dapače sretan, što je došao u obrt. Koliko li je puta kazivao, da nam treba obrazovanih obrtnika, koje ne će za nos vući svaka prišipetlja, koja se dovuče k nama iz tuđine, pa nam otima kruh.

Više radnika: Pravo kaže! Pametan je on dečko!

Adam: Pustimo to. — Ja sam umolio majstora, da nam dozvoli u vrtu ispeći janje, koje smo nabavili za današnju večer. On je to dozvolio, i molim vas, koji će preuzeti na se, da to izvrši.

Više radnika: Ja, ja, ja!

Adam: Dobro. Ti, Ivan, i ti, Martine — preuzmite na brigu ražanj. Ja i Imbro moramo da lampijonama iskitimo cijeli vrt.

Prvi radnik: A ja sam naručio naš mali tamburaški zbor „Žicu", koji će se sakriti u kraju vrta i udariti u veselu hrvatsku pjesmu.

Radnici: (*plješću rukama*) Živio, živio! Ta ti valja. Hej, neka je samo veselo!

Adam; Ja ću mu u vaše ime držati zdravicu, a vi ćete ga podignuti na ramena, neka zapamti, da smo mu svi dobri prijatelji.

Imbro: (*stisne ruku Adamu*) Živ mi bio, moj Adame! Sad vidim, da si dobar drug.

Adam: Hvala! Sada krenite i dovršite svoj posao, jer podne nije daleko, a o podne će gazda Stanka proglasiti kalfom — pred svima nama.

Radnici: (*vraćaju se u kovačnicu*) Živio gazda! Živio Stanko!

Adam: (*za se*) O, da znadete, kako mi ti vaši poklici paraju srce! Ako mi Stanko preotme Milicu, onda mi je izmakao i njezin imutak, na koji tako živo računam . . . No, čekaj — ja ću umoliti služavku Jagu, neka dobro pripazi, što se u kuhinji govori o Stanku. No — eto je — dolazi i sama.

Jaga: (*trči s košaricom ravno u vrt*) Bog, Adame!

Adam: Kuda hitiš? Čekaj, i ja ću s tobom! Imam nešto da ti kažem!

(*Iz kovačnice čuje se pjevanje i nabijanje po nakovalu.*)

9. Prizor.

Milinković i Selak, kasnije Radošević.

Milinković: Evo nas u Radoševićevu domu. Eto, čujte! Njegovi radnici ne mrmljaju na svoga gospodara, već veselo pjevajući obavljaju svoj teški i mučni rad.

Selak: Doista to je u današnje doba, koje je natrunjeno naročito u radničkom svijetu svakojakom tuđinskom natruhom bezvjerja i nepoštivanja božjih i ljudskih zakona — velika rijetkost. Radošević je jedan od sretnih naših obrtnika, koji umije svojim uzornim životom i blagom riječi krutu silu pretvoriti u veselo srce . . .

Milinković: Jest, on može da govori o sreći i dao Bog, da hrvatski narod bude imao što više ovako čestitih i vrlih obrtnika!

Selak: Radošević je živi svjedok, kako je obrazovanje nužno za napredak obrta i svih zanimanja i zvanja u svakidanjem životu.

Milinković: Dašto, dašto. Čovjek širokoga pogleda i praktičnoga iskustva, koji umije da razluči dobro od zla, uvijek će bolje uspijevati od onoga. koji poput živoga stroja samo radi i radi — i gradi kotac, kao otac . . .

Selak: Živa je to istina, gospodine suče. Uvjerio sam se o tom onomlani na svojem putovanju. Milota je samo vidjeti, koliko ima u naprednom svijetu raznih građanskih, stručnih i šegrtskih škola, u kojima se mladež ozbiljno pripravlja za budući život. Osobito su lijepe takove škole u gradu Münchenu.

Milinković: E, moj prijatelju, gdje smo mi još od toga! Kod nas je tek počelo i nešto se učinilo osnutkom šegrtskih škola, koje su nam bar donekle podignule naš trgovačko-obrtni podmladak, a kad se osnuju građanske škole, bit će i tome bolje.

Selak: I naša obrtna škola pruža lijepih uspjeha, te su obrtnici, koji su je izučili — danas ugledni i uvaženi majstori.

Milinković: Jesu, pravo kažete.

Radošević Petar: (*izadje u svetačnom odijelu*) Oho, gospoda su već ovdje, a ja dolazim kasno! Živjeli i dobro došli! (*Rukuje se s obojicom*)

Milinković: Došli smo tom svečanom činu, da vidimo, kako će se revni naučnik osloboditi i proglasiti kalfom

Selak: I cijelim putem razgovarasmo i raspravljasmo o stanju i razvoju naših obrtničkih prilika.

Petar: O, moja gospodo, o tome bi se dalo raspravljati dane i mjesece. Toliko je toga, što bi se valjalo utvrditi, ispitati, promijeniti, proučiti i zavesti u život, te će još puno vremena proteći, dok mali naš narod dostigne druge napredne narode . . . Nego pustimo to raspravljanje, pak izvolite ovamo k ovome stolu, gdje ćemo obaviti taj naš radnički običaj. (*Svi krenu k stolu*) Imbro! Hej, Imbro!

Imbro: (*dodje iz kovačnice*) Izvolite, majstore!

Petar: Zašto nije stol pokriven?

Imbro: (*otrči u kuću*) Odmah — odmah!

10. Prizor.

Prijašnji, Milica, Dora i radnici.

Milica: (*dolazeći nakloni se gospodi*) Ljubim ruke! Odmah ću doći. Samo da odložim stvari. (*Ode u kuću*)

Jaga: (*trči za njom iz vrta*) Čekajte, gospođice! . . .

Adam: (*dodje iz vrta i pozdravi gospodu*) Gospodaru, sve je pripravljeno. Baš sam napinjao žicu za lampijone.

Milinković: (*sjedne na klupu*) O, to će večeras biti svečano!

Petar: Eh, nek se ponove starinski običaji u mojem domu! (*Adamu*) Idi i dovedi radnike, čim kucne dvanaesta!

Adam: (*odilazi u kovačnicu, na kojoj je već Imbro izvjesio barjak*) Na službu, gospodaru!

Selak: Nekoć su stari cehovi najsvečanijim načinom proglašivali mladića kalfom i šteta, da je nestalo toga lijepoga običaja.

Petar: Da, da šteta! Nešto približno sličnoga rado bih ja zadržati kod sebe, pak sam vas stoga pozvao, da ne budemo sami!

I m b r o: (*donese stonjak i pokrije stol*) Sad će i gospođe doći.

P e t a r: (*gleda na uru*) Dvanaesta će sada udariti. Budite točni kao uvijek.

I m b r o: Idem po Stanka. (*Ode u kovačnicu*)

D o r a: (*dolazi s Milicom i pozdravlja gospodu*) Dobro došli, draga gospodo, k ovomu našem veselom domu. (*Rukuje se s njima i sjedne na klupu do Milinkovića*).

M i l i c a: (*nakloni se gospodi, držeći u ruci neki zamot*) Klanjam se! Ljubim ruke!

D o r a: A gdje je Jaga?

M i l i c a; Sad će doći . . .

(*Čuje se podnevno zvono iz grada. — Jaga vuče veliku škatulju i stavi je kraj stola, pa se vrati u kuću. Svi ustaju i otkrivene glave mole pozdrav Andjeoski.*)

P e t a r: Bože pomozi! No, ljudi, gdje ste?

A d a m i I m b r o: (*nose neki predmet, pokriven bijelim stônjakom i stave ga sred stola. — Za njima izlaze radnici, te se poredaju otkrivene glave u polukrug do ulaza u baštu.*)

P e t a r: (*Adamu*) Što je to?

A d a m: Stankov dar . . .

P e t a r: A gdje je Stanko? Poteci po nj, Ivane!

P r v i r a d n i k: (*pohiti kovačnici, na vratima*) Ovdje plače!

S v i: (*u čudu*) Plače?!

P r v i r a d n i k: (*vodi Stanka, koji si otire maramom suze*) Hajde, Stanko!

P e t a r: (*ganutljivo*) Dobri moj naučniče! Nadošao je eto svečani čas za tebe i za me. Ti si današnjim danom izvršio svoje naukovno doba; ti si odlično ispunio sve svoje dužnosti u šegrtskoj školi i kako ova „Svjedodžba otpusnica“ kaže (*otvara papir*) svršio si školu veoma pohvalnim vladanjem i veoma dobrim napretkom, što služi na čast tebi i meni. Ti si, dobri moj Stanko, proboravio pune tri godine u mojoj radionici kao naučnik, vladao se vazda uzorno, a zanat svoj izučio, da sam s tobom potpuno zadovoljan. Na osnovu svega toga izradio sam kod obrtne oblasti, da ti se izda „Poslovna knjiga“, kojom postaješ od od ovoga trena — pomoćnik. (*Predaje mu knjižicu i školsku svjedodžbu*), Proglašujem te kovačkim pomoćnikom ili kalfom (*pruži mu ruku*) sa željom, da ti dobri Bog udijeli svaku sreću na ozbiljnoj stazi svoga života, na koju stupaš ovim trenom vlastitom nogom. Budi vazda pošten radnik i dobar Hrvat.! (*poljubi ga u čelo*)

S v i: Živio, Živio Stanko!

S t a n k o: (*ganut do suza*) Hvala, hvala !

P e t a r: A da vidiš, koliko te štujem, eto ti ove štedioničke „uložnice“. To je mali moj dar i neka ti je Bogom blagosloven kao srećni početak budućem životu ! (*Preda mu uložnicu.*)

S t a n k o: (*ganuto*) Mili i dobri, moj gospodaru ! Srce mi udara, kao da će probiti mladenačke grudi u času, kad me opsipavate dobrotom svoga plemenitoga srca. Ne smažem ni riječi, kako da vam se što toplije zahvalim na velikoj ljubavi i neprocijenjivoj požrtvovnosti, koju ste mi iskazali, kad ste me privinuli na svoje dobro srce, kada ste me kao maloga i neiskusnoga seoskoga momčića doveli u ovaj svoj čestiti dom, gdje sam proboravio pod nježnom i blagostivom rukom vašom

najljepše i najsretnije dane svoga mladenačkoga života. Vi ste mi, premili moj gospodaru, dali dio svoga srca; uzgojili me bogobojazno i pošteno; vi ste mi pružili dio svoje desnice, kad ste me naučili zanatu, koji će braniti odsada mene i siromašne moje roditelje, vi ste me u taj čas stavili na vlastite noge, da mogu slobodno i neustrašeno krenuti u svijet...

Milica: (*zaplače glasno*)

Stanko: (*pogleda Milicu i plačnim glasom nastavi*) Vi ste me eto, plemeniti i dobri moj učitelju i gospodaru, oslobodili i proglasili — kovačkim pomoćnikom i još ste na sve to darovali dar u novcu... Kako da vam na svemu tome zahvalim? — Ja ne znam! Onaj dobri Bog — tamo gore u nebeskim visinama, neka vam naplati svu tu dobrotu obiljem svoga blagoslova, koji neka sade na pošteni i vrli ovaj vaš dom. A da i vama ostane mala bar uspomena na zahvalnoga vašega naučnika, izradio sam evo ovaj stalak za svijetiljku (*otkriva stalak na stolu*), koji sam sâm zamislio i izveo, da bude ujedno dokaz mojega napretka u vašem zanatu.

Svi: (*začudjeno promatraju lijepi stalak od željeza*) Krasno, krasno!

Petar: (*iznenadjeno*) O, hvala ti, sinko! Živio Stanko! Zaista krasno djelo, vrijedno tvoje ruke!

Dora: A od mene primi, Stanko, također ovaj čedni dar, da budeš opremljen kao što se dolikuje slobodnomu i neodvisnom radniku! (*Pruži mu škatulju*).

Stanko: (*poljubi joj ruku*) O, stoput vam hvala, dobra moja i druga majko!

Milica: A ovaj moj darak, Stanko, neka te sjeća, da vazda vršiš svoju dužnost u radu i u toploj molitvi dragomu Bogu. (*Pruži mu škatulju s urom*)

Stanko: Hvala! (*Dršćući otire suze*)

Milinković: Živio, čestiti mladiću! Ja vam čestitam! (*Pruži mu ruku*)

Selak: I ja čestitam od srca! (*Stisne mu desnicu*).

Adam: I mi tvoji drugovi čestitamo! (*Rukuju se redom*)

Stanko: (*oduševljeno*) Svima, svima od srca hvala!

Svi: Živio Stanko! — Živio Stanko! — Živio!

(*Radnici mašu kapama, pjevaju „Lijepa naša domovino“*)

(*Zastor pada*)

Svršit će se.

Zdravlje — najveće bogatstvo.

Napisao: Miroslav Galović.

Konac.

U medu se ne nalazi samo ugodan i slastan užitak t. j. poslastica, nego je on uspješan zamjenik sladoru, a pogotovo je zato koristan, što je probavljiv i hraniv. On se brzo pretvara u krv, te je potreban slabokrvnima i onima, koji se oporavljuju od težih bolesti.

Narod drži, da je proljetni med najuspješniji za zdravlje. Tomu je razlog, što med miješajući se sa slinom, a u dodiru sa jezikom i grlom, rastvara već

u ustima mravinju kiselinu, šalje ju u želudac i tako uništuje sve gljivice, koje su se na putu od usnica do želuca nakupile i koje bi mogle u svom razvoju škoditi zdravlju. Med imade još i to svojstvo, da svojim djelovanjem smanjuje podraživanja bolesti i pospješuje probavu. Gdje je probava redovita, stalna i laka, tamo ne ima mjesta ni raznim bolestima. Osim toga tvrde neki, da med čisti želudac, te mu daje snage, da lako probavlja i da ga ne mogu opteretiti slabije priređena jela.

Od meda se i deblja, a s tim u savezu stoji i toplina tijela. Gubi li čovjek naravnu toplinu, postaje bolestan i nevoljan. Slador ne može nadomjestiti meda, budući da ne ima u njemu mravinje kiseline, ni drugih bilinskih primjesa.

Nekada su roditelji davali rado med djeci u mlijeku. To im je osobito koristilo. Djeca su uživala med i s maslacom, pa su od toga bili zdravi i snažni. Odraslima koristi med osobito onda, kada ohrapave i kad promuknu nakon mnogoga govora. Čitamo u nekoj knjizi ovo:

Za djecu, starce i osobe, koje se poslije bolesti oporavljaju, med je najbolji životni balzam i zaslužuje najbolju preporuku već radi toga, što olakšava probavu, otklanja štetne materije u tijelu, snaži cijelo tijelo i pomaže, da lakše dišemo. Med prelazi lako i brzo u krv, obnavlja ju i čisti, stišava živce i umiruje bolesti u glavi i čini, da mirno spavamo. Med je najbolje upotrebljavati za užitak onakav, kakav je t. j. sirov, a da ga ne grijemo, jer toplotom gubi neke svoje osebine. Ako ga trebamo topla, tad se mora grijati polagano.

Tko ne će da upotrijebi med sirov, može ga miješati s kavom, mlijekom ili čajem. Kad je kava, mlijeko ili čaj kuhan, onda se žličicom zagrabi i doda, no nije tako djelatan, ako se s kavom kuha, ili meće u mrzlo mlijeko ili čaj, pa da se zajedno vari, jer kuhanjem gubi med svoju ljekovitost.

Tko bi danomice uzeo po dva, triput meda u kavskoj žličici, spriječio bi time razvitak mnogih klica bolesti, koje se nakupe disanjem u grlu.

Redovitim i stalnim uživanjem meda, liječe se i zastarjele bolesti želuca i disala. Med je naročito dobar lijek pri upali (kataru) grla i plućnih bolesti.

Medljana se voda preporuča i djeci i odraslima. Takove vode valja uvijek da ima u svakoj obitelji. U pô litre mlake vode rastopi se od prilike tri jedače žlice meda, ali voda ne smije biti starija od tri dana, jer bi se nakon toga brzo iskvarila. Za ispiranje dječijih usta najbolja je medljana voda.

Za ispiranje rana također je dobra medljana voda, a tijesto od pšeničnoga brašna i meda vrlo dobar je melem na natučena mjesta, na manje rane, a osobito dobro djeluje med onda, kada ga namažemo na ofurena i spaljena mjesta na tijelu, jer umiruje boli time, što hladi i priječi pristup zraka.

Ne može biti ljepše, prijatnije i zdravije hrane i poslastice, nego što je svježi (no ne topli) kruh, na koji se namaže meda. U nekojim krajevima je osobita čast, da se gostu ponudi dobroga, domaćega meda sa kruhom, a za napitak da mu se pruži medovina.

Za tjelesni razvitak mladeži služi med ne samo kao lako probavljiva hrana, nego on ne kvari kao slatkiš zube. Mlađarija voli slatkiše i šećerleme, no ovi u želucu stvaraju neku kiselinu, koja podrigavanjem dolazi u usta i

izjeda zubnu caklovinu, pa se zubi kvare. Tko pak ima bolesne i pokvarene zube, stalan je, da će mu se i želudac pokvariti, jer tko nije hranu dobro sažvakao i slinom izmiješao, taj pretovaruje želudac i kvari ga.

Maloj djeci, koja mjesto materinjeg mlijeka sisaju umjetnom sisom kravlje mlijeko, dobro je i preporuča se, da se mlijeko prije uživanja zamedi. Tako ćemo djecu očuvati od bolesti probavila. Kava uopće nije za djecu, ali tko bi ju djeci ipak davao zaslađenu medom, ne bi na dječje živce tako zlo djelovala, kao onda, kad je zašećerena.

Med se osobito preporuča kao užitak onim ljudima (a takovih je nažalost vrlo mnogo), koji boluju na želucu. Također neka ga rado i često upotrebljavaju oni, koji po svojoj službi moraju puno da sjede, a usljed toga su još i zatvoreni, te ne mogu da utrobu valjano očiste. Med će djelovati kod mnogih, da budu imali redovitu stolicu, i da im probavni organi budu točnije obavljali svoju dužnost.

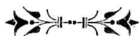
Paziti valja, od koga nabavljaš med za uživanje. Nije sve med, što se pod tim imenom prodaje. Ima možda nešto meda, a ostalo su kojekakove primjese, koje su uistinu više škodljive, no hasnovite. Kupuj dakle med samo od pouzdana pčelara ili trgovca, koji je poznat sa svoje čestitosti, jer ćeš inače pokvariti si još zdravlje i napokon reći, da lažu svi oni, koji su preporučali uporabu meda.

Med se čuva u dobro zatvorenim — najbolje staklenim — posudama, gdje ne može utjecaj uzduha da medu privodi bilo gljivice, bilo kiseline, koje će ga rastvoriti i pokvariti. Ne smije se držati ni na vlažnom mjestu. Vlaga je veliki štetnik zu ljudsko zdravlje, pa ona škodi i svemu, što ljudi uživaju kao hranu, budući da s vlagom dolazi na hranu raznih sastojina, koje stvaraju gljivice (plijesan) i t. d.

Pomiješan med sa raženim brašnom je izvrsno sredstvo, ako se položi na čir. Pod tim mazilom će čir brže dozreliti, jer će izvući vrućinu iz otekline. Mnogi su to okušali. Tko znade, kako je čir nesnosna i neugodna bol, taj će rado upotrijebiti ovo sredstvo, da se riješi neugodnosti.

Kašalj i nazebu liječe neki po domaću tako, da lončić lanena sjemena metnu preko noći u vodu, da omekša, tada dodaju po 3 litre čiste vode, jednu pregršt slatkoga korjena, pol kilograma suhoga grožđica (t. zv. cvebe) i to se sve zajedno kuha neko vrijeme, Tada se kroz gustu lanenu krpu to čestito procijedi i k tomu doda meda i limunova soka, pa je vraštvo gotovo, a za mnoge i uspješno.

Čovjeku, koji se smrznuo, pa nakon što mu se tijelo u hladnoj sobi uslied trenja sa snijegom ili mrzlim oblozima otkravilo i kad smo ga na toliko trenjem osvježili, da mu krv počima kolati i kad je prenesen u krevet, tada mu valja podati čaj, svaren od bazgova cvijeta, u kojem ima meda (za jednu jedaču žlicu) i nešto vinskoga octa (sirčeta).

Narudžbenica.

Ovim naručujem pošt. pouzećem „Vjerni drug“ i Dobrotvorne spise Fr. Bartuša, koji su odlikovani na svjetskoj izložbi u Parizu, na školskoj izložbi u Osijeku i u Zagrebu, a preporučeni po visokim kr. zem. vladama u Zagrebu, Sarajevu i Zadru za nabavu školskoj mladeži, škol. knjižnicama i za nagrade koncem školske godine trgov. obrtnoj pučko-školskoj mladeži i to:

Tko izravno od izdavača naruči najmanje za 5 K ovih spisa, dobiva 20 posto popusta.

Koliko komada	Pisac i naslov knjige	Cijena po primjerku K	Cijena po primjerku f	Ukupno K	Ukupno f
	1. Vjerni drug: teč. 1., 3., 7., 8., 9., 10., 13. i 14.	2	—		
	2. Vjerni drug: teč. 15. i 16.	2	40		
	3. Bartuš: Naš kralj Franjo Josip I.		40		
	4. Preradović: Izabrane pjesme		40		
	5. Šenoa: Izabrane pjesme		40		
	6. Jovan: Dobrotvorke		40		
	7. Varžička: Crtice iz prirode		40		
	8. Varžička: Život i priroda		40		
	9. Mali dobrotvor različni tečajevi		70		
	10. Bartuš: Narodne dobroslavke		40		
	11. Šilola: Mali zabavnik		70		
	12. Bartuš: Zlatne ilustrovane i zabavno poučne pohvalnice		05		
	13. O vladanju		16		
	14. Spomenarke		16		
	15. Čestitač		16		
	16. Jesenčice (Pripovijesti i pjesme)		60		
	17. Srčike „ „ „		60		
	18. Snježanke „ „ „		60		
	19. Tratinčice „ „ „		60		
	20. Dragoljupke „ „ „		60		
	21. Nevenke „ „ „		60		
	22. Magjer: Sa sela i prela		60		
	23. Belović-Bernadzikovska: Božićnice		60		
	24. Maldini: Ruže i ljerovi		60		
	25. Bršljanke		60		
	26. Bartuš: Sastavci za pučku školu		80		
	27. Ivančice		70		
	28. Domoljupke		60		
	29. Bartuš: Dobrašinke		60		
	30, Bartuš; Milovanke		60		
	31. Sagafiljke		60		
	32. Andersen: Mjesečeve pripovijesti.		60		

Narudžbe se šalju samo na upravu zaklade za potpomaganje oskudnih i bolesnih učitelja i učiteljica Hrvatske i Slavonije. — Zagreb, Učiteljski dom.

Pretplata na Vjerni drug iznosi 2 K godišnje. Na 5 uplaćenih primjeraka daje se 1 kao namet. Narudžbe, novce, reklamacije i rukopise prima uprava Vjernoga druga (šegrtska škola u Samostanskoj ulici). Rukopisi se ne vraćaju. Nefrankovana pisma se ne primaju.

SADRŽAJ: Pramaljetno cvijeće. — Lav Posavske Hrvatske. — Ljubavna tajna. — Zdravlje — najveće bogatstvo.

Tiskara „Merkur“ u Zagrebu. Izdaje Naučnička knjižnica. Uredjuje Franjo Bartuš.

ZABAVNI I POUČNI LIST
ZA TRGOVAČKU, OBRTNU I OPETOVNIČKU OMLADINU

Preporučila ga vis. kr. zem. vlada odio za bogoštovlje i nastavu 18. studenog 1897. broj 58650. školskim knjižnicama za nabavu, a vis. zem. vlada za Bosnu i Hercegovinu preporučila ga 22. travnja 1899. br. 58.660. trgovačkim školama i učenicima istih zavoda.

Br. 10. | U Zagrebu, 1. lipnja 1913. | Tečaj 16.

Ne dajmo se besposlici!

Spjevao **Josip Rukavina.**

Ne dajmo se, druzi, besposlici,
Da nam kvari naše mlade dane;
Gušimo je vazda još u klici,
Kad na tijelo naše pane.

Besposlica to je zlotvor svijeta,
Ljuta rana svakim danom veća,
Ona vijek je kao kuga kleta
Gdje nje nema, tamo vlada sreća.

Pogledajte, kol'ko siromaha
Plačnih, bijednih na ulici stoji!
Oni trpe s golemoga straha:
Svak se od njih mučnog posla boji.

Posao ti svaki srećom rodi,
Zdravlje naše njega svuda traži;
I tko radi, živi u slobodi . . .
Um i srce pos'o srećom blaži.

Radi, radi, uvijek samo radi,
Nikad rada nemoj prezirati;
Rad si katkad pjesmicom zasladi,
Radu moraš i odmora dati.

Mlad tko radi, taj će biti gazda,
I nikada ne će bit bez hljeba.
Druže mili, radi samo vazda,
Rada naša domovina treba ! !

Lav Posavske Hrvatske.

Povjesna pripovijest iz IX. vijeka. — Napisao: Milutin Mayer.

(Svršetak)

— Ali najgore se ponio kod izbora našega novog bana. Svijetli care, tvoj slavni otac, pokojni Karlo Veliki, štovao je naše zakone i nije se ni najmanje pačao u izbor bana, dok tvoj vojvoda Kodolah htio nam je silom nametnuti za bana nekoga lupeža Boljedraga! Kod izbora bilo bi možda došlo i do krvi, da nijesmo mi trjezniji i umjereniji umirili narod. Tek pred složnom voljom naroda on je uzmaknuo! . . . Zato dođosmo pred tebe, svijetli care, da te umolimo, da nas riješiš nasilnoga Kodolaha . . .

Car Ludovik slušao je sve pritužbe mirno, tada se uspravi lijeno na prijestolu i tromim glasom odvrati:

— Vi ste iznijeli pred ovaj sabor teških tužba . . . Ali ja, koji poznam moga vojvodu Kodolaha kao vrlo vjernoga i plemenitoga čovjeka, uvjeren sam da on toga nije počinio . . . U slučaju ako je i bilo kakovih nesporazumaka između vas i njega, to ste jamačno „vi“ prvi izazvali te smutnje . . . Naš vjerni Kodolah izvijestio nas je upravo jučer, da su se prigodom izbora posavskoga bana čule teške prijetnje i uvrijede po franački narod i samo radi tih nanesenih uvrijeda bio je naš vjerni Kodolah protiv vašega bana . . .

— Svijetli care! — zagrmi oštro Ratimir — Iz tvojih riječi razabiremo, da su sve naše optužbe na Kodolaha bile samo laž i potvora? Dakle hrvatski poslanici su došli u Franačku da lažu? Zar se kod vas toliko drži do prava i provice? E, onda nije čudo, da se tako radi, kako se radi! . . .

— Ti bahato vrijeđaš svijetloga cara! — stali vikati neki franački boljari.

— Mi nijesmo bahati već vi! — žestoko će župan Dragovit.

— Treba ih ukrotiti! Ne znadu robovi štovati svojih gospodara! . . Bičem po njima! — stali opet vikati Franci.

— Odbijamo vaše uvrijede! Mi smo poslanici slavnoga i hrabrog naroda!

— Vi ste buntovnici! Radite potajno protiv carstva! . . . vikao Kodolah.

— Naš rad nije nikakova tajna!

— A zašto ste onda počeli šurovati sa svojim susjedima protiv nas?

— Mi ne šurujemo, već otvoreno tražimo saveznika u susjedne braće Slovenaca i Bijelih Hrvata . . .

Čim su to čuli poslanici Bornini, skoči dvorski župan Večerina kao mahnit i vikne:

— U našoj zemlji ne ćete nikada naći saveznika, jer ste buntovnici!

— Tako je, oni su buntovnici! U tamnicu s njima! U tamnicu! — vikao Kodolah divlje i pjenio se od jada.

— Naša je lozinka od danas: „Smrt banu Ljudevitu, a rasulo njegovoj zemlji i narodu!“ — vikao Večerina.

— Proklet bio za te nebratske riječi! — plane Ratimir. — Uostalom i među nama i među Francima morat će mač odlučiti! . . . Krv neka se lijeva, kad nema u vas pravice! . . .

— Samo da se ne udavite sami u svojoj pasjoj krvi! — vikali Franci.

— Ili vi u svojoj! . . . — odvrati Ratimir i digne s ostalom svojom braćom desnice u vis, kao da prisižu na to, da će se boriti na život i smrt za svoju i svoje domovine slobodu . . .

X.

U najvećem strahu i neizvjesnosti proživila je nesrećna Ljubislava puna dva dana u Kodolahovu gradu. Odmah idućega jutra posjetio ju ćelavi vojvoda u njenoj sobici i stao joj obećivati zlatna brda, ako pođe za njega. Uzalud je ona prijezirom odbila sve njegove ponude i rekla mu odrješito, da ne će nikada poći za njega, to on ipak nije još sveudilj gubio nade. U to mu već idućega dana dođe i poziv od cara iz Heristala, da se što prije onamo požuri. I tako je on već drugi dan krenuo na put. Za njegova odsuća bilo je Ljubislavi u toliko bolje, što joj nije dosađivao svojim odurnim ponudama i nagovorima.

Jednog podneva, a desetak dana, kako je Kodolah otišao caru u Heristal i na sabor, stupi u njenu sobicu povisoka djevojka i ogledav se plaho upita ju :

— Gospojice, otkale si ti?

— Izdaleka, — odvrati Ljubislava. — Tija iz Posavske Hrvatske . . .

— A pošto si došla ovamo?

— Ja sam ugrabljena — odgovori Ljubislava i udari u plač.

— Ugrabljena? — začudi se došljakinja. — Pa tko te je ugrabio?

— Lupež i protivnik moga brata, župan Boljedrag! . . .

— A bili se ti htjela vratiti u svoju domovinu?

— Ah, bi, bi! Radije danas nego sutra! . . . Ali samo kako?

— Ja ću ti pomoći — došljakinja će.

— Ti? — veselo će Ljuboslava i zagrli ju. — Bog ti platio stostruko tvoju plemenitu nakanu! Čime sam zavrijedila toliku tvoju naklonost? . . . .

— Žao mi te, jer vidim da si žrtva jednoga lupeža i da si došla opet u šake drugomu još večemu lupežu. Kodolah je utamničio moga pokojnoga oca i majku, oteo nam sav naš posjed, a mene učinio prostom služavkom. Moj otac bio je plemić i prilično imućan. Nešto se malo zamjerio lupežu Kodolahu, i on ga bez srca uništio. Gdje mogu, tu mu se potajno osvećujem. Zato ću i tebi pomoći da pobjegneš iz ovoga razbojničkoga gnijezda, i to još ove noći. Stražu ću napojiti najjačom medovinom, oteti joj ključe od gradskih vrata i pomoću moga daljega rođaka, koji je također ovdje zatočen, pribaviti ti zlatnu slobodu . . ,

A ne bi li ti također sa mnom pošla u moju domovinu. Pazit ću te kao rođenu sestru. U mome domu bit će ti tako lijepo kao i meni. Čemu da i ti dulje robuješ . . . Ajde, ne premišljavaj dugo! . . .

Djevojka se na čas zamisli, pruži ruku Ljubislavi i reče veselo:

— Hoću! . . . Dobri Bog bit će nam u pomoći! . . .

XI.

Munjevnom brzinom pukao je glas cijelom Posavskom Hrvatskom, da se Hrvati nemaju ničemu nadati niti od cara Ludvika Pobožnoga, kao što se nijesu mogli nadati niti od njegova pokojnoga oca Karla Velikoga. Dapače na

heristalskom saboru navijestiše Posavskoj Hrvatskoj posvemašnji zator, a toj se prijetnji priključio i sam bijelohrvatski ban Borna, izdajica svoje krvi i jezika. Ljudevitu ne preosta drugo, već se pouzdati samo u vlastitu snagu svoga naroda. „Sada je prevršila već svaka mjera" — govorili župani banu. „Dosele trgali su nam dječicu s materinjih grudi i bacali ju psima za hranu, a odsele će i nas žive nabijati na ražanj! Ne, ovako dalje ne možemo! U boj na život i smrt! . . .

I ban se nije mogao oglušiti zahtjevima i molbama svoga naroda. Zato je stao u Sisak dozivati župane i starješine pojedinih rodova, da se s njima posavjetuje za vojnu. Ali na vojnu nije se moglo odmah krenuti. Trebalo je najprije učvrstiti Sisak i ostale gradove župske, jer neprijatelj će najprije na njih udariti, da ih satare i spali. Osim toga trebalo je navući u gradove žita i obilje hrane za vojsku i ostali narod.

Pa kada je osvanulo čarno proljeće, digoše se Posavski Hrvati listom na noge. Iz svih krajeva lijepe zemlje hrlile su silne čete pod vodstvom svojih župana u utvrđeni grad Sisak, da odanle krenu protiv dolazećih Franaka, koje je vodio Kodolah, željan hrvatske krvi. U hrvatskim redovima zavladalo je silno oduševljenje, kada su stigle prve vijesti, da su Franci na domaku Sisku, a pogotovo onda, kada je hrabri ban zagrmio svojoj vojsci: „Naprijed junaci!"

Zemlja se tresla od koraka banovih pješaka i konjanika, oružje je zazveketalo, mačevi i sulice sijevale na suncu, vrisak konja i jauk ranjenih razlijegao se proljetnim uzduhom i krvavo je klanje započelo. Kao lavovi borili su se na jednoj i drugoj strani, samo što su na hrvatskoj strani bili svijesni zašto se bore, dok na franačkoj borahu se po zapovijedi i bez prave svrhe. Bilo je već minulo i podne, ali klanje je trajalo sveudilj istom žestinom kao i ujutru. Tek u predvečerje stadoše uzmicati franački redovi pred hrvatskom žilavošću i ustrajnošću. Kodolah videći uzmak svoje vojske gotovo je pomahnitao. Kao divlji prelijetao je na svom konju s jednoga kraja bojišta na drugo, sokolio, a konačno i grozio se i proklinjao svoje ljude . . . No njegova srdžba bijaše uzaludna. Hrvati udariše tolikom silom na Franke, da su ih na osvitu prve zvijezde posvema smlavili i raspršili. Od velike Kodolahove vojske ostade ih tek koja stotina . . . I sam nasilni Kodolah našao je smrt na bojnome polju u onaj čas, kada je i on okrenuo leđa i htio pobjeći za uplašenim ostacima svoje poražene vojske . . . Krvnik posavskih Hrvata ležao je ispružen i raskoljene glave pred nogama Ratimirova konja! . . .

A veseli Hrvati stadoše klicati zanosno:

— Slobodni smo! Pravda je pobijedila! Bog je bio uz nas! . . .

U taj čas zablista prva zvijezda na nebeskome obzorju. Pobjednik-ban, skine s glave kalpak i upraviv put nebesa suzni pogled, podigne ruke na molitvu i klikne zahvalnim glasom:

— Slava Tebi, svesilni i vječni Bože, za sjajnu pobjedu! Tebi slava, koji si ponizio ohole, a podignuo progonjene i potlačene! Budi uzveličan u vijekove! . . .

XII.

Tajanstvena noć spustila je svoj mrki plašt preko zemlje, da uljulja u san trudne ljudske glave. Ban Ljudevit sjedi sam u svome šatoru i razmišlja o prošlim danima i o svojoj sjajnoj pobjedi nad Francima i nad izdajničkim

Bornom, koji je bio također pritekao u pomoć Kodolahu. Ljudevit snuje, kako će odsele nastojati, da svomu narodu zavije rane i boli, koje mu je zadavala kruta franačka sila. U tim mislima počeo ga pomalo svladavati i san. Vjeđe mu počele klonuti, i on osjeti u cijelom tijelu umornost.

— Doba je počinku — reče on i spusti se na meki ležaj u desnomu kutu šatora. Malena uljenica slabo je rasvjetljivala unutarnjost šatora, dok se u kutovima skoro i gubila . . . Za kratko vrijeme ban je već slatko snivao, a vani pred šatorom čuo se samo odmjereni korak stražara. Noć je bila tako tamna, da se nije vidjelo prsta pred okom. U cijelom posavskom taboru vladao je najveći mir. Izmorena vojska, slomljena od ratnoga napora, spokojno je snivala u svojim šatorima kao zaklana.

Negdje oko ponoći šuljala se prema banovu šatoru gromotna spodoba, koja bi svaki čas između šatorova zastajkivala i oprezno prisluškivala. Pa kad je čula, da se nitko ne miče, pošla bi opet za nekoliko koračaja naprijed. Kada je stigla do banova šatora, oprezno se ustavi i počne rukom nešto tražiti. Vojnik, koji je stražio pred ulazom, nije te crne spodobe niti opazio, već je mirno šetao dalje. Pa kada se opet leđima okrenuo od tajanstvene osobe, priskoči ona strelovitom brzinom k njemu, zamahne snažno rukom, strovali ga na zemlju i prebaci mu nešto preko glave. Napadnuti vojnik nije dao od sebe ni glasa, već je samo nekoliko puta teško zabacio nogama i protegnuo se. Sada napadač brzo ustane s mrtvoga stražara i zaputi se u šator. Slabo svjetlo uljenice padne po njemu, i on stane gledati prema onoj strani, gdje je spokojno snivao ban Ljudevit. Ne premišljajući dugo skoči poput tigra k spavajućem banu i zatjera mu kratki bodež ravno u grkljan. Struja vruće rumene krvi proteče iz probodenoga grkljana. Tijelo se trgne nekoliko puta i ukoči se. Hrabri i veliki ban ležao je mrtav na svome ležaju. Njegov ubojica obrisa brzo svoj krvavi bodež o pokrivač, nasmiješi se đavolskom zlobom i izgubi se u mrku noć . . .

Bio je to nesretni župan Ljudomišl, koji je izvršio to paklensko djelo, po nalogu svoga bana Borne, da se osveti za smrt Kodolahovu i da se tim gadnim djelom podići pred krvnicima svoga roda, pred Francima.

Nad velikim banom proplaka ucviljena otadžbina i sav narod. Onaj, koji je tako slavno pobijedio svoje moćne neprijatelje, koji je rođenu grudu oteo pogibeljnoj prevlasti njemačkoga plemena, on je morao na takav podli način zaglaviti. Pronicavi župan Vlatovit pri njegovu ukopu reče ostalim županima:

— To je učinio onaj, kojI je u ovom ratu pružio ruku pomoćnicu našim krvnicima Francima !

— Zar Borna ? ! — upitaše svi s užasom.

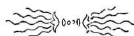
— Da, to je djelo Bornino ! Neka mu sudi vječnji Bog !

* * *

Poslije ukopa Ljudevitova bude izabran banom njegov šurjak župan Ratimir, koji je nad svježim grobom oslobodite!ja Posavske Hrvatske rekao svomu narodu ;

— Slijedit ću Ljudevitove stope !

I zaista, on ih je i slijedio. U krugu svoje dobre Ljubislave, koja se sretno iskopala iz tamnice Kodolahove i zdrava stigla u domovinu, on je uživao rajsku sreću i zadovoljstvo i neprestano snovao za dobro svoje domovine. Nakon smrti bijelo-hrvatskog bana Borne, koji je umro u groznim mukama s grižnje savjesti radi zločina nad Ljudevitom, zbližiše se Posavska i Bijela Hrvatska, u kojoj je banovao sada plemeniti mladi Vladislav Njihova sloga i ustrajnost odbila je konačno s hrvatskih granica i zadnji pokušaj franačke sile i moći, koja je ponovno htjela spraviti pod svoj okrutni jaram narod hrvatski. I tako su Posavski i Bijeli Hrvati ovjenčani slavom došli konačno do svoje žuđene slobode.

Ljubavna tajna.

Igrokaz iz radničkog života u 3 čina.

Napisao: **Stjepan Širola.**

(Konac.)

Čin treći.

Ukusno uredjena soba kao u I. činu. Doba jutarnje. Dora i Milica spremaju sobu. Zbiva se godinu dana iza II. čina.

1. Prizor.

Dora i Milica.

Dora: Žuri se, Milice, jer podne je blizu.

Milica: (*otire prašinu po stolicama*) Danas mi sve nekako sporo polazi za rukom. Ne znam ni sama zašto.

Dora: Već si i jučer bila sva nekuda tužna i zabrinuta.

Milica: Da, zabrinuta sam za Stanka. Ima već mjesec dana, što nam se nije javio. Da mu se nije što dogodilo?

Dora: Ne boj se odmah Ja mislim, da je silno zaposlen, pak ne dospijeva da piše listove.

Milica: Time se i ja tješim. No proganja me misao, da se nije tamo u velikom gradu zagledao u koju drugu djevojku i na me zaboravio. (*Brizne u plač*)

Dora: (*tješi je*) Ne, dijete moje, u to ja nikako ne vjerujem.

Milica: Dosele je pisao barem svake nedjelje po jedamput, kako mu je lijepo, kako su ga lijepo primili, kako mu ide sjajno posao od ruke. Pisao je, kako je mnogo toga naučio, kako polazi nedjeljom djetićku školu, muzeje, kazališta — jednom riječi, de je postao posve drugi čovjek.

Dora: Da, da, i ocu je pisao, da su ga postavili u jednom odjelu velike tvornice — poslovođom i da radi na nekom pronašašću za željeznice.

Milica: Toga se upravo i bojim. Njemu je ondje ljepše, nego u našem malom gradu, pa tko zna, hoće li se ikada vratiti više.

Dora: Istina je, danas je već sve moguće, a mladi ljudi nijesu više stalni

i postojani, kako su nekoć bili. Uostalom, ti se ne trebaš da bojiš za svoju budućnost. Mlada si, lijepa si i bogata si, pa ćeš se lako udati.

M i l i c a: (*zamišljeno*) Zar za pijanicu Adama, koji se pazi s našom služavkom?

D o r a: O ne, moje dijete! Za tebe se zanimaju i mladići iz boljih kuća. Eno pravnika Sviličića, eno mladoga sudbenoga pristava Babušića, pa eno stolara Trdaka.

M i l i c a: (*sjedne tužna kraj stola i podboči rukom glavu*) O, prestani, majčice, ne nabrajaj dalje. Svi ti se ljudi ne zanimaju za me, već za moj novac. Pročulo se gradom, da imam nešto miraza u štedionici, pa sad odjedamput toliki prosci. A što će mi sve, kad nije moga miloga Stanka. Majčice, ja ne ću nikoga do njega.

D o r a: (*podje na stranu i uzdahne*) Oh, ta djeca, ta djeca, koliko je s njima danas brige i muke!

2. Prizor.

Prijašnje i Petar.

P e t a r: (*udje sredinom s listovima u ruci*) Eto — napokon se opet javio i Stanko.

M i l i c a: (*skoči veselo*) Stanko?

D o r a: (*digne ruke spram neba*) Hvala Bogu!

P e t a r: Da, piše, da će se još danas vratiti k nama. Bio je u Beču radi patenta za svoj pronalazak i radi toga nije dospio da se prije javi. Dolazi k nama ravno iz Beča i moli, da ga primimo pod svoj krov.

D o r a: A što to moli, ta on je i onako naš!

M i l i c a: Uljudan je i fin, kaki je uvijek bio.

P e t a r: Primit ćemo ga. Spremite mu onu istu sobu, u kojoj je boravio za svoga naukovanja — on tom sâm u listu moli — a poslije, ako ostane u nas, lako ćemo mu predati koju drugu sobu.

M i l i c a: A zar on ne misli posve ostati kod nas?

P e t a r: Ja ne znam, ali ja mislim na to. Meni se već ne rači na teško djelo. Otkako me ono udarila ona nesretna kap, ja ne mogu da se oporavim više. Teško mi je. Evo šepam i ne mogu da okretno izvršujem svoje dužnosti.

D o r a: Pa što si naumio?

P e t a r: (*sjedne desno*) Ili ću Stanka uzeti za poslovnoga druga, ili ću mu predati sav moj razgranjeni posao, pa neka nastavi po svojem najboljem znanju. On je čestit i vrijedan, pak mislim, da se ne ću u njemu prevariti.

M i l i c a: I ne ćeš, oče, o tome sam potpuno uvjerena.

D o r a: I ja držim, da boljega druga ili nasljednika ne bih mogao nigdje drugdje naći.

P e t a r: Milo mi je, da se u svemu tako slažemo, pa dat će Bog, da nas ne prevare nade. Dederte priredite večeras bolju večeru, da goste podvorimo. Ja sam pozvao i kuma i gospodina Selaka, da vide našega Stanka.

D o r a: I onako je nedjelja, pa ima svega u izobilju.

P e t a r: Dobro dakle, priredite, kako znate.

3. Prizor.

Prijašnji i Adam.

A d a m: (*unidje u crnom odijelu i nespretno se klanja*) Hvaljen Isus, dobri gospodine majstore! Ljubim ruke gospoji majstorici i gospojici Milici!

P e t a r: (*dobroćudno*) Uvijeke, Amen! A šta ti, moj Adame, danas tako svečano?

A d a m: (*u najvećoj smetnji*) Dolazim ovaj — dolazim onaj — znadete — ovaj — radi — onaj —

P e t a r: Ta daj govori, ne buncaj tako smeteno! Radšta dolaziš?

A d a m: (*kao prije*) Ovaj -- onaj — gospodična Milica.

M i l i c a: (*pobjegne van*) Oh!

P e t a r: Šta veliš?

A d a m: Rado bih govorio s vama o vašoj kćeri.

D o r a: Mene tu ne treba, Pero; raspravljajte vi sami. (*Odilazi lijevo*).

4. Prizor.

P e t a r: (*ustane ozbiljno*) Dakle o Milici želiš da govoriš?

A d a m: (*gužva smeteno svoj šešir*) Jest, majstore! Ima mi već trideset godina, pak bih rado da se okućim. Vaša mi se gospodična kćerka sviđa, i ja sam odlučio, da je isprosim u vas za ženu.

P e t a r: To je lijepo, dragi moj Adame. No jesi li se prije sporazumio s djevojkom?

A d a m: (*smeteno*) Nijesam. Držao sam, da to ovisi od vaše volje.

P e t a r: (*smiješljivo*) Nipošto, dragi moj. O tom odlučuje djevojka sama. I ako te ona hoće, ja nemam ništa protiv toga. Ti si dobar radnik, ona te pozna, pa se sporazumite prije, a onda dođi, pa ćeš je isprositi.

A d a m: Ja ne znam, hoće li gospodica htjeti.

P e t a r: E, dragi moj, toga ne znam ni ja. O tome još nije bilo govora u kući. Djevojka je tek navršila sedamnaestu godinu, pa nijesmo zapravo još ni mislili o njenoj udaji. Nego kad si ti to ozbiljno odlučio, onda se sporazumi s njome.

A d a m: Teško mi je, ne mogu nikada da je nađem na samu i kao da me izbjegava.

P e t a r: Onda ću ti je odmah poslati. Strpi se malo! [*Ode lijevo*)

5. Prizor,

Adam i Jaga, kasnije Dora.

A d a m: (*sam)* Gospodar mi je, kako vidim, sklon. On nema ništa protiv toga da se uzmemo. Samo — veli — da se moram sporazumjeti s djevojkom. Ali ona me očevidno izbjegava. Znam ja, da je sklonija Stanku, no njega više nema i tko zna — hoće li se uopće vratiti. A vrijeme odmiče. Mogao bi me tko preteći, pa onda ode ovaj lijepi posao i bogati miraz. (*Sjedne za stol*) Kako bi to lijepo bilo, da sam ja gospodar u ovoj kući? — Starce bismo otpravili kuda, a mi bi gospodarili sami. Zašto da nam smetaju? — Oh, samo da hoće Milica da pristane! Ja se ne bih ni miješao u kućanstvo; (*tiho*) samo da mi je doći do novca, do njezina novca.

J a g a: (*dolazi u Miličinim haljinama zastrta liea)* Adame!

A d a m: (*skoči veselo i ide joj ususret)* Ah, vi ste došli, draga Milice! Ipak jednom, da mogu govoriti s vama.

J a g a: (*tiho sjedne k stolu)* Što želite?

A d a m: Teško mi je govoriti o tome. A i ne znam ja to reći onako, kako

mislim i kako to učeni ljudi znadu. Milice, ja vas molim, budite mi ženom.

Jaga: (*ustane*) A što će reći Jaga?

Adam: (*zbunjeno*) Ah, šta Jaga, šta ja imam s Jagom; ona je prosta sudoperka . . .

Jaga: Tako? A vi ste joj obećali ženidbu. Sama mi je rekla!

Adam: O, ona laže, laže, vjerujte! Kako su čudne te ženske! Samo joj ponudiš lijepu riječ i već misli na ženidbu.

Jaga: A ona je tako sigurno računala na vas. Ima prišteđenih neko tri stotine kruna, koje je namislila vama dati, ako ju uzmete.

Adam: Al kažem vam, draga Milice, da nijesam nikada ni pomišljao na nju. Ništarija je ona, pak me hoće ocrniti pred vama.

Jaga: Djevojka je poštena i pošteno je mislila, kad vam je cjelovima posvjedočila, da pristaje uz vašu bračnu ponudu.

Adam: (*naivno*) Cjelovima? O, gospodično, ne bih onu maškaru poljubio ni za pol svijeta! —

Jaga: (*otkrije naglo svoje lice*) Što si rekao nitkove? Ja da sam maškara, ha?

Adam: (*uprepašćeno*) Ti Jaga?

Jaga: Ja, da, ništarijo jedna. Sad sam čula, što misliš o meni. Sudoperkom i ništarijom si me nazvao; svoju si riječ pogazio i — mene si izgubio, a mislio si na našu gospodičnu.

Adam: (*sve više smeten*) Kako si došla u Miličinim haljinama?

Jaga: Ona me je poslala, da ti rečem, da te ona ne će, jer si meni obećao ženidbu.

Adam: (*ražesti se*) Ti si dakle napravila smutnju i pomrsila moje račune? *Ide prama Jagi, da je šćepa za prsa, no ona umakne za stol.* Ti si dakle razlog, da me Milica odbija? No ja ću ti to pošteno platiti. (*Lovi je oko stola*)

Jaga: (*viče*) Kušaj samo! U pomoć — u pomoć!

Dora: (*unidje naglo*) Što se to zbiva? Šta je to?

Jaga (*poleti i sakrije se za Doru*) Pobijesnio čovjek, pa hoće da me tuče.

Dora: (*ozbiljno* Adame, što se to zbiva u mojoj kući? Jeste li pijani ili ludi?

Adam: (*hoće bijesno da nasrne na Doru*) Šta se to vas, majstorice tiče. Ja ću toj nitkovici da naravnam leđa.

Dora; (*pruži ruke na obranu*) Natrag, Adame! Tako se ne vladaju pošteni radnici.

Adam: (*klone*) Oprostite, majstorice! Raspalila me!

Jaga: (otrči) Ha, ha, ha! Ohladit će se kupicom vina.

Adam: (*zdvojno*) Vidite — i ruga mi se.

Dora: Valjda ste ju uvrijedili. Pa što ste htjeli od nje.

Adam: Došla je namjesto Milice, s kojom sam želio da govorlm o ženidbi.

Dora: (*ozbiljno*) Ne, dragi moj, Milica ne će da govori o tom s vama! Ona je već isprošena, te mi je rekla, da ne bi htjela da se uda za vas.

Adam: (*naglo*) Dobro. I ne trebam je! S Bogom (*Odjuri naglo iz sobe*).

Dora: (*za njim*) Kako je bijesan! Da ne počini kaku budalaštinu.

6. Prizor.

Dora i Selak, kasnije Milica i Petar.

Selak: (*dodje sa novinama*) Klanjam se, gospođo! Nije li gospodin Radošević kod kuće?

Dora: Klanjam se! Jest, odmah ću ga pozvati. (*Odilazi lijevo.*)

Selak: Ova će ga novost zacijelo obradovati. Tko bi rekao, da će taj mladi Stanko tako lijepo napredovati? E, pravo kaže gospodin Milinković: hrvatski su obrtnici vanredno napredni. Treba im samo dati prilike, da steknu što veću naobrazbu.

Petar; (*udje s Milicom i Dorom*) O, dobro nam došao, gospodin Selak! Što vas dobra nosi k meni?

Selak: (*razmata novine*) Eto, donio sam jedne bečke novine. Tu piše, da je jedan mladi hrvatski obrtnik izumio neku spravu za bremsu (zavor) kod željeznice i dobio za nju patenat. A znadete li, tko je taj mladi hrvatski obrtnik?

Petar: Znadem — naš Stanko.

Selak: (*slaže opet novine*) Ah, dakle znadete!

Petar: Da, pisao mi je o tom. No da je dobio patenat, toga nijesam znao i hvala vam, što ste me obavijestili! On dolazi danas vlakom, i upravo idemo preda nj na kolodvor.

Dora: Žurite se. Jedanaesta je odbila.

Milica: A vlak dolazi iz Zagreba u jedanaest i pô.

Selak: Onda dozvolite, da vam se pridružim, da ga i ja pozdravim i da mu čestitam na tako sjajnome uspjehu.

Petar: Pa izvolite, hajdemo! (*Odilaze srednjim vratima*) Gledaj, Doro, da bude sve u redu. (*Odu*).

Dora: (*za njima*) Sve će biti u najboljem redu, nemaj brige. (*Ode onda lijevo u kuhinju*).

7. Prizor.

Stanko i Adam, kasnije Dora.

Stanko: (*unidje elegantno odjeven s nekim malim zamocima, koje stavi na stol*). Ni ovdje nema nikoga. Gdje su samo ti ljudi?

Adam: (*donosi dvije ručne torbe.*) Evo, gospodine, vaših stvari. Kočijaš je već odjurio.

Stanko: Hvala, prijatelju, stavite ih samo tamo u kut na stolicu. (*Za sebe*) Ne prepoznaje me! (*Adamu*) Evo vam malu napojnicu! (*Pruži mu krunu*)

Adam: (*primi, te se nespretno naklanja*) Hvalu lijepa! Bit će za litricu dobroga vinca.

Stanko: Vi kao da rado gucnete kadikad, ha?

Adam: Dâ, tako, tako, ali je dandanas vino skupo, a malo se zasluži.

Stanko: Vi ste ovdje kalfa, je li?

Adam: Jesam, gospodine; pogodili ste! — A, oprostite, kako vi dolazite ovamo?

Stanko: Ja sam rođak gospodina Radoševića, pa sam ga iznenada posjetio. Idite i zovnite kogagod, da ne budem sam ovdje!

Adam: (*odilazi lijevo*) Idem u kuhinju po gospođu, jer je gospodar prošao sa kćerkom nekud na šetnju.

Stanko: Dobro je, nije me prepoznao. Što čini odijelo od čovjeka! Ovo sam se malo pogospodio s pomodnim odijelom i već sam u većoj cijeni. Isti stari moj drug me ne pozna. Ovi darovi razveselit će moje dobre gospodare. Osobito će Milicu obradovati zlatni đerđan sa slikom bla-

Lov na vukove u Slavoniji.

žene Djevice. — Oni ni ne slute, da sam već ovdje, a pošli su sigurno pred mene. Kladio bih se. (*Ogledava se i šeće po sobi*) O, kako je ovdje na domu, ljepše, nego tamo u tuđem svijetu i med tuđim ljudima!

Dora: (*unidje naglo s bijelom keceljom*) Ah, strani gospodin. Ja se klanjam. Što izvolite?

S t a n k o: (*stoji časak, a onda se duboko nakloni*) Ljubim ruke gospođo! Došao sam . . .

D o r a: (*nešto zbunjena*) Što želite?

S t a n k o: Došao sam, da vas uprosim za ruku vaše gospođice kćeri.

D o r a: (*naglo*) Ah, gospodine, i ništa drugo? A molim vas, tko ste vi.

S t a n k o: (*pristupi bliže i uhvati majstoricu za ruku*) Vaš zahvalni naučnik.

D o r a: (*pljesne rukama*) Stanko — za ime Božje — Stanko! Nijesam te prepoznala.

S t a n k o: Evo me opet u vašu kuću.

D o r a: (*pruži mu obje ruke*) O, dobro nam došao, kako će se naši iznenaditi: Otišli su preda te na kolodvor i — kao da ste se mimoišli.

S t a n k o: Ja sam brzo izašao i sjeo u kočiju, pa smo se tako uminuli.

D o r a: O, o, moj Stanko, kako si se promijenio.

S t a n k o: (*samodopadno*) Eh, draga gospođo, u svijetu se čovjek vazda promijeni. Ovaj svijet je živa škola dobru i zlu, kako tko odabere.

D o r a: No daj odloži, Stanko, valjda ćeš sada ostati kod nas.

S t a n k o: Hoću, ali idem pred gazdu, jer znadem, da ste vi zaposleni, a tako sam željan da vidim našu Milicu. Ovo ovdje imam tri zamotka. Ovaj prvi za vas, draga majstorice, ovaj drugi za majstora, a ovaj mali za Milicu. Preuzmite to i spremite, pa ćete im to predati poslije ručka, Ja sad idem u grad. — (*Otidje naglo*)

D o r a: (*gleda čas za njim, a čas na zamotke na stolu*) Gle ti Stanka, kaki je postao gospodin! Pa i na nas je mislio i donio darove. No što je to samo donio? (*Hoće da razmota zamotak*) Ne, ne ću! — Ne ću, da mi reče, da sam znatiželjna ko stara piljarica. Spremit ću ih u ovu stolnicu i poslije ručka predati Milici i Petru. Oh, alaj će se njih dvoje obradovati, kad ugledaju ovoga junaka. O, toga ne će Milica odbiti, pa da ga nije nikada ni poznavala! — Ali eto, čuje se razgovor, sigurno se moji vraćaju. (*Čuje se glas Petrov*)

8. Prizor.

Dora i Petar s Milicom, kasnije Imbro i Stanko.

P e t a r: (*unidje nešto ljutito*) Baš se ljutim na toga Stanka. Pisao je, da će danas doći, a njega nema, ni traga mu nema.

M i l i c a: (*tužno*) Pazili smo na sve strane, pa ga nijesmo nigdje opazili.

D o r a: (*veselo*) A on je ipak došao — i ovdje je bio.

P e t a r: Došao je?

M i l i c a: I ovdje je bio?

D o r a: Jest, ali ga nijesam odmah prepoznala.

M i l i c a: Pa gdje je sada?

D o r a: Otišao je pred vas i jamačno će odmah doći.

P e t a r: Pa kako izgleda? Ha?

D o r a: O, to ti je otmeni gospodin. Odijeven je u elegantno odijelo sa svilenim ovratnikom. Ima male crne brčiće i kreće se, kao da je kaki veliki gospodin.

M i l i c a: (*veselo*) Majčice — on je lijep?

Dora: I lijep i dobar· Donio je tebi, meni i tati darove. I u tuđini je mislio na nas.

Petar: To je lijepo od njega. No baš me ljuti, da ga nijesmo prepoznali i da smo se uminuli na kolodvoru.

Imbro: (*doleti sav zaduvan*) Gospodine majstore! Dolje je jedan otmeni gospodin, koji pita za vas.

Petar: Pak? Nijesi li ga mogao dovesti gore.

Imbro: Jesam, ali me je zamolio, da mu dozvolim pregledati našu radionicu. Ja sam mu to dozvolio i on je rekao, da će odmah gore doći. Razgovara dolje s Adamom, koji mu se klanja do crne zemlje.

Petar: I ti ga ne poznaješ?

Imbro: Ne, gospodaru; to je mlad i ugledan gospodin. Mora da je kaki inžinir. No ja ću ga gore dovesti! (*Otrči naglo van*)

Milica: (*pljesne veselo rukama*). To je Stanko — Stanko! (*Pohiti, da će na vrata.*)

9. Prizor.

Prijašnji i Stanko.

Stanko: (*dodje i stane na vratima, te se zagleda u Milicu, koja se vrati nekoliko koračaja*) Hvaljen Isus, dobri ljudi!

Petar; (*pristupi*) Uvijeke — amen! Tko s imenom Isusovim stupa na prag moga doma, uvijek mi je dobro došao. Izvolite unići.

Stanko: (*nakloni se Milici i stupi pred Radoševića)* Gospodine majstore! Eto me opet u vašem domu.

Petar: (*iznenadjen*) Vi — Stanko? Ovaki stasit, lijep i otmen. Uistinu nijesam vas prepoznao.

Stanko: (*pruži mu ruku*) Jedno vas molim, ljubazni majstore, zovite me kao i prije Stanko i ne kazujte mi ove tuđe riječi „vi". Onda dozvolite, da pozdravim i Milicu.

Petar: Pa da! No Milice, što si stala po strani? Pozdravi našega gosta!

Milica: (*stidljivo pruža ruku*) Dobro došli, Stanko!

Stanko: Bolje našao, bolje našao! Kako ste? Eh, čitava gospođica! Kako vidim zdrava i vesela!

Petar: (*nešto gestama tumači Dori*) Znaš, dobro bi bilo.

Stanko: (*Milici*) Sad ste lijepa, Milice!

Milica: Idite, što to govorite, I vi ste se promijenili — jako promijenili.

Stanko: Milice, u posljednjem pismu ste mi javili, da mi dozvoljavate . . .

Milica: (*u neprilici*) Da.

Petar: Dakle, junače moj, kako si putovao?

Stanko: Dobro, majstore! No dozvolite, da prije svega umolim vas i gospođu majstoricu, biste li me htjeli usrećiti i biste li mi dali Milicu, da mi bude drugaricom života.

Petar; [*ganuto*] Sinko, na ove sam riječi čekao dugo! Kako da te odbijem? Evo [*uzme Milicu za ruku, dovede ju do Stanka, te njezinu ruku stavi u njegovu*] evo ti Milice! Djeco, budite srećni!

Dora: (*glasno zarida, pa grli oboje*) Milice! — Stanko!

Stanko: [*ogrli Milicu, koja mu se ovine oko vrata*] Milice, sad si moja do groba.

Milica [*sretna*] Stanko, moj Stanko!

Stanko: [*svečano*] Majstore, život ste mi dali i sada — opet sreću ste mi dali, jer znajte — ljubav je sreća.

10. Prizor.

Prijašnji i Milinković, kasnije i radnici.

Milinković: [*na vratima*) Čuo sam, da se je vratio Stanko, pak vidim ovdje vesela lica. Zdravo da ste svi, da!

Petar: [*prikazuje Stanka, koji se duboko naklanja*] Ovo je bio moj naučnik, odsada je postao mojim zetom, a još danas će mi biti — poslovnim drugom.

Milinković: (*udje i pruža svima ruke*] Hvala! — Čestitam! To je lijepo. [*pogladi Milicu*] O, znao sam ja, da moje kumče ne će biti usidjelicom.

Dora: I ne će. Ovaj čas ju je Stanko isprosio, a on ju je i zavrijedio. [*Sjeti se*] Milice, ovamo — ovamo [*Pohiti k stolu i otvori stolnicu*]

Svi: Šta je? Šta je?

Dora: (*izvadi darove*] Ovo je donio Stanko meni — ovo tebi (*pruži Petru*] — a ovo tebi [*pruži zamot Milici*]

Stanko: Nije vrijedno spomeni!

Petar: [*otvorivši zamot*] Srebrna burmutica! Ej, Stanko, živio i hvala ti!

Dora: Srebrno čislo sa crvenim kamenjem! O, Stanko, baš ti hvala.

Milica: (*uzneseno*] Zlatni đerđan sa slikom Majke Božje! (*Poleti Stanku te ga ogrli)* Stanko! Od svega srca ti hvala.

Milinković: Čestiti mladlću! Dom ovaj bio je vazda dom radosti i sreće, a od danas ste vi unijeli u nj i božji blagoslov. Ja vam od svega srca želim sretan život i sretnu budućnost.

Stanko Hvala, gospodine suče, na tim lijepim željama!

Petar: [*maše kroz vrata Jagi*] Reci mojim ljudima, neka odmah gore dođu! — [*Stanku*] Ti si, moj sinko, dokazao ne samo svojom uzornom marljivosti, već i svojim srcem, da si zavrijedio naše prijateljstvo i našu ljubav. Bio si nam vazda vjeran, a poštenje te rijesi kao dragulj kam, što suho zlato rijesi . . . Hvala ti! Isprosio si ruku moje kćeri Milice. Dali smo ti je rado, a znaj, da ćeš s njome dobiti i lijepi njezin miraz, pa kad oči stisnem i sav moj posjed.

Adam: (*dodje s više radnika*] Gospodaru, vi ste nas zvali.

Petar: [*svečano*] Jest, da budete svjedoci ovoga moga čina. [*Stanku*] Stanko! Dao sam ti, što mi bijaše najmilije na ovome svijetu, svoju dobru kćerku Milicu. No sad ti ovdje pred svojim radnicima predajem i svoju radionicu i budi joj gospodar, pa radi, kako umiješ i misliš, da bude najbolje. [*Radnicima*] Od današnjega dana imat ćete mladoga gospodara, kojemu predajem sav svoj posao. On će biti moj poslovni drug, a kad ja oči sklopim — svoj i vaš gospodar.

Stanko: [*ogrli Petra*] Majstore — oče!

Dora; [*plačući polaže glavu na rame Miličino*] Oh, kvala ti Bože na svemu!

Radnici: [*veselo kliču*] Živio Stanko! Živio majstor!

Milinković: [*digne desnicu u vis*) Bilo Bogom blagosloveno! To može da izvrši samo tajna ljubavi.

Petar: Bilo Bogom blagosloveno! (*Zastor naglo padne*)

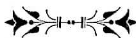
Patvorba hrane.

Med je izvrsna slatka tvar. U njemu ima mnogo sladora, koji se lako probavlja. Vrlo je hraniv i ljekovit. Med često patvore. Siguran si samo onda, ako ga kupuješ u savjesna pčelara. Pa i med u samom saću je često patvoren. Iz saća izvrcaju naravni med vrcalom, pa onda napune stanice saća patvorenim medom. Uzimlju naime samo nešto meda, pa ga miješaju sladorom, dekstrinom sokom od repe, sirupom, keljem, želatinom, brašnom, sadrom, kredom pa i glinom. U takvoj smjesi ima obično samo 30% meda U trgovinu dolazi ovakov patvoreni med obično pod imenom švicarski stolni med. U novije pak doba prave i od sladora umjetni med.

Kruh. Želiš li imati valjan kruh, onda moraš uzimati brašno, koje ima u sebi mnogo ljepiva. Ljepivo je posebna tvar, koja pomaže, da se kruh uzdigne. Za dobar kruh treba dakle i dobro brašno. No brašno je često pokvareno i patvoreno. Mnogomu brašnu pridodavaju lošu vrst od zobi, kukuruze, ječma, raži i dr., kao i sadru, kredu, glinu, magnesit, modru i bijelu galicu. Osobito škode zdravlju kocelj, galice, kromokiselo olovo, što također često miješaju s brašnom. S toga kupuj brašno samo u trgovini dobra glasa.

Maslac. I maslac patvore nesavjesni ljudi. Da bude što teži, pridavaju mnogi do 3% soli. Često mu primijese, da bude teži, i odviše vode. Nadalje mu primiješaju sirova koruna, brašna i svinjskoga loja, ovčje i svinjske masti, kokosove i palmove masti. Jošte ga miješaju i s boraksom, te borovom i salicilnom kiselinom. S toga i maslac kupuj samo od takovih ljudi, za koje znade, da su čisti, uredni i pošteni.

Sir. Ima nepoštenih ljudi, koji i sir patvore. Obilno mu pridavaju fino stučene krede, sadre, brašna, škroba, smrvljenoga krumpira i želatina. Švajcarski sir znadu pače močiti i u ljudskoj mokrači, da tobože prije dozrije za prodaju. U Njemačkoj su jednoć otkrili veliko patvaranje tako zvanih holandeskih sirova. Bili su poslani iz Amerike u velikoj količini. Sama kora bijaše pravi sir, a unutrašnjost bijaše ispunjena nekim tijestom od drvene pilovine. Napokon valja spomenuti, da su sirovi često i otrovni, ako ih drže u mjedenim ili bakrenim posudama i ako ih omataju staniolom, u kojem ima olova. Zato valja biti na oprezu i onda, kad se kupuje sir. Kupuj ga samo u velikim poznatim trgovnicama, koje ga dobivaju samo iz najpouzdanije ruke.

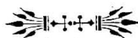

Hajka na vukove u Slavoniji.

(Sa slikom.)

U slavonskim šumama ima još uvijek vukova. To su nemili gostovi u seoskim stajama. Počine često mnogome seljaku osjetljivi kvar na blagu. Poradi toga dižu na vukove velike hajke, te ih progone i ubijaju. Svaki sretnik, koji vuka iz puške usmrti, dobiva i nagradu za tu zvijer od pretpostavljene oblasti u iznosu od K 20.— I naša slika nam predočuje konac takove hajke. Čitavo

se selo sjatilo okolo mrtvoga vuka. U licima čitaš radost, veselje — čuđenje. Svi se zagledali u ponosnoga strijelca, koji desnicom pokazuje na svoje grudi, da je on taj junačina. Ima među njima i zavidnika, a to ti je prvi onaj seljak, što je pred njim duboko skinuo klobuk, pak mu se iz lica čita, kako mu je žao što nije on vuka utukao.

SVAŠTICE.

Imperator.

U mjesecu svibnju otplovit će prvi put najveći parobrod svijeta „Imperator" u Ameriku. „Imperator" je veličinom i konstrukcijom takmac nastradalog „Titanica", a pripada Hamburg-Amerika liniji. Orijaški brod dug je 276 metara, širok 30 metara, a visok 19 metara. Osim posade od 1200 ljudi stane na brod 4000 putnika. Brod je uređen sa svim mogućim udobnostima, a naročito se je pazilo, da se poduzmu sve sigurnosne mjere, da se spriječi sudba, kakva je zadesila njegova starijeg brata „Titanica".

Kuća na 100 katova.

Četiri stotine metara – to je rekordna visina, do koje će se podizati najnovija newyorška zgradetina, te će tako nadmašiti svojom visinom sve tako zvane američke „nebogrebe". Georg Mortimer zove se arhitekt, koji je napravio nacrte za tu ogromnu zgradu, te sada rukovodi njezinu gradnju. Građevni su troškovi proračunani na trideset milijuna dolara, a gradnja će trajati tri godine. U zgradu će biti ugrađeno u svemu 35 miiijuna kubičnih stopa raznolikog gradiva, 135.000 bačvi cementa i oko 40.000 tona čelika. Gotova će zgrada pokrivati površinu od 45 rali, te će prema građevnoj osnovi imati 6000 prozora i 9000 vrata, 90 dizala, 68.000 električnih žarulja. Duljina električnih žica iznašat će 500 km., duljina cijevi za vodu i loženje proračunana je na 1,800.000 stopa ili 105 km. Strojevi za pogon i proizvodnju električnog svjetla imat će preko 6000 konjskih sila, baš kao na kakvom ogromnom oceanskom parobrodu.

Odgonetka. Meander zagonetke u 6. broju glasi: Petar Preradović, hrvatski pjesnik.

Odgonetke 8. br. glase: I. *Zagonetke:* 1. Svaki čovjek, koji živi. — 2. Ogledalo. — 3. Mreža. — 4. U pune lonce. — 5. Rđa. — 6. Sjena. — II. *Brojevi u četvorini*

1	15	14	4
12	6	7	9
8	10	11	5
13	3	2	16

III. *Žigice.* Tu valja paziti onda, kad je na stolu ostalo samo 6 žigica. Uzme li tvoj protivnik 1 žigicu, a ti uzmi 4; uzme li on 2 žigice, a ti uzmi 3; uzme li on 3, a ti uzmi 2; uzme li on 4, a ti uzmi 1. U svakom slučaju ostaje za tvoga protivnika 1 žigica i time on gubi.

Pretplata na Vjerni drug iznosi 2 K godišnje. Na 5 uplaćenih primjeraka daje se 1 kao namet. Narudžbe, novce, reklamacije i rukopise prima uprava Vjernoga druga (šegrtska škola u Samostanskoj ulici). Rukopisi se ne vraćaju. Nefrankovana pisma se ne primaju.

Tiskara „Merkur" u Zagrebu. Izdaje Naučnička knjižnica, Uredjuje Franjo Bartuš.